

Årsrapport 2013

Fylkesmannen i Vest-Agder

Innhold

Kapittel 1 - Om embetet	Side 4
Kapittel 2 - Sentrale politiske føringer	Side 12
Kapittel 3 - Resultatområder	Side 20
Kongehuset	Side 20
Miljøverndepartementet	Side 20
Landbruks- og matdepartementet	Side 27
Kunnskapsdepartementet	Side 45
Statens Helsetilsyn	Side 69
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet	Side 72
Justis- og beredskapsdepartementet	Side 78
Kommunal- og regionaldepartementet	Side 84
Arbeidsdepartementet	Side 90
Helse- og omsorgsdepartementet	Side 91
Samferdselsdepartementet	Side 102
Utenriksdepartementet	Side 103
Kulturdepartementet	Side 104
Fomyings-, administrasjons- og kirkedepartementet	Side 104
Andre	Side 113
Endringer i årsrapporten	Side 114

Kapittel 1 - Om embetet

1.1 Tilstanden i embetet og fylket generelt

1.1.1 Tilstanden i fylket

Kommuneøkonomi og sysselsetting

Vest-Agder hadde pr. 31.12.2013 en befolkning på 178 450 innbyggere. Det innebærer en befolkningsvekst på ca. 1,2 pst eller 1100 personer i løpet av 2013. 12 av 15 kommuner i fylket har hatt en økning i folketallet i løpet av 2013. Veksten har vært sterkest i Kristiansand kommune med ca. 1,8 %.

Kommunene i Vest-Agder hadde i 2012 i gjennomsnitt et netto driftsresultat på 2,8 % av driftsinntektene. Landsgjennomsnittet (ekskl. Oslo) var 2,9 %. For kommunene i Vest-Agder er driftsresultatet påvirket av utbytte fra Agder Energi. Utbytteinntekter utgjorde 3,5 pst av korrigerede frie inntekter i Vest-Agder kommunene i 2012. Samtidig operer flere av kommunene med negative brutto driftsresultat. Ved inngangen til 2013 hadde Vest-Agder kommunene i snitt høyest lånegjeld sammenliknet med resten av landet. Tilbakemeldinger fra kommunene er at det er en underliggende utgiftsvekst på flere tjenesteområder, bl.a. innenfor barnevern og ressurskrevende tjenester.

Det var ved årsskriftet 2013/2014 2,7 prosent av arbeidsstyrken som var helt arbeidsledige i Vest-Agder. Det er flest ledige med bakgrunn innen bygg og anlegg, butikk- og salgsarbeid og industriarbeid.

Miljøvernområdet

Strandsonen er fremdeles det sterkeste konfliktområdet i arealforvaltningen. Vi har i 2013 vært ekstra bevisst på å delta tidlig i planprosesser. I tillegg til strandsonen har vi vært spesielt opptatt av naturmangfold, jordvern, barn og unges interesser og senterstruktur/samordnet ATP.

Vårt arbeid med prioriterte arter, utvalgte naturtyper og verneområdeforvaltningen går bra. Verneområdestyret for Oksøy- Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder vurderer nå om det er aktuelt å arbeide for å endre statusen for de to landskapsvernområdene til nasjonalpark. Vi vil støtte et slikt arbeid.

Forvaltningen av laksefisk og kalking fortsetter i det gode sporet vi har hatt i mange år. Arbeidet med vanddirektivet er i rute. Vi har fokusert på å få vannforskriften integrert i all saksbehandling som gjelder vannforekomster.

Vi opplever vindkraftsakene som vanskelige. Vi savner en regional plan som grunnlag for å vurdere samlet belastning og regional konfliktvurdering for fylket.

Sammen med Mattilsynet og Color Line arbeider vi med et informasjonsprosjekt med mål om å forebygge ulovlig innførsel av fremmede arter. Vi arbeider aktivt med skogvern. Andelen produktiv skog som er vernet i fylket er lavere enn det som er tilrådet fra faglig hold. Mer skog bør vernes i Vest-Agder.

Rammer for fylkesmannens rolle i klimaarbeidet har vært et viktig tema i 2013. Vest-Agder ønsker, sammen med Aust-Agder, å bli en pilotregion for klimasatsing i et samarbeid med Miljødirektoratet.

Tilsynsvirksomheten på forurensningsområdet har gått litt ned i 2013 i forhold til 2012. Arbeidet med skipsverft går bra. Støy fra vindkraftverk er et tema. Lista Vindkraft støyer mer enn forutsatt. Nye målinger vil danne grunnlag for oppfølging fra fylkesmannen. Arbeidet med forurenset sjøbunn går bra, men viktige områder gjenstår. Vi har god kontakt med avfallsbransjen gjennom representasjon i Avfallsforum Sør.

Landbruksområdet

Utviklingen i landbruket i Vest-Agder er i 2013 fortsatt preget av rask endring og motstridende trender. Vi har et utpreget småskala landbruk, og et småkupert og skrint terreng som ikke tilbyr større sammenhengende jordarealer. Vi opplever likevel en mer besluttsom og optimistisk tone i deler av næringen, og det gjennomføres store investeringer for framtida spesielt innen husdyrholdet. Samtidig fortsetter Agder og Telemark å være i front i nedgangen i antall landbruksbedrifter. Leiejordsandelen er svært høy – 60 % og mer i mange områder. Det er positivt at de fleste brukene fortsetter å være bebodd selv om driften trappes ned. Relativt sett korte avstander til gode arbeidsmarkeder forklarer noe av dette.

Aktiviteten i skogbruket er høy og økende. Vi fikk i 2013 ny hogstrekord med hele 270 000 m³ tømmer inkludert ved. Dette er dobbelt så mye som snittnivået i årene 1980 – 2009. Plantet og skogreist gran langs kysten og vest i fylket som nå er hogstmoden forklarer mye av økningen.

Effekten av Fylkesmannens prioriteringer og innsats må tolkes sammen med andre drivkrefter. En stor og gledelig økning i plantingen av ny skog etter hogst i 2013 kommer som direkte respons på virkemiddelbruk og prosjekter initiert herfra, og alle kommuner har nå skogbruksplaner med miljøregistrering (MIS) etter bransjestandarden. Økte investeringer i melk, storfekjøtt, og nå sau, synes også å være utløst gjennom mobiliseringsprosjekter finansiert og til dels drevet fram gjennom vår næringsutviklingsstrategi (RBU). Avdelingens langvarige satsing på hagebruk og på juletre/pyntegrønt gir nå løpende resultater i økte investeringer og større produksjon.

Utfordringene for Fylkesmannen på landbruksområdet i et marginalt landbruksfylke som Vest-Agder tilsier at det er viktig å opprettholde vår posisjon som en tydelig sektormyndighet, og et kompetansesenter spesielt for kommunene. Den politiske interessen for landbruket i kommunene er god, med jordvern, arealplan, konsesjonssaker og boplikt som viktige spørsmål. Fylkesmannen er bekymret for at den landbruksfaglige kompetansen kan forvitne i mange kommuner, og at den administrative kapasiteten til å drive næringsutvikling mangler. Det arbeides regionalt med en bedre samordning av entreprenørskaps-/etableringsapparatet, der også landbrukskompetansen inngår. Faglig sett er samarbeidet med Norsk landbruksrådgivning Agder, Innovasjon Norge Agder og AT-skog helt sentralt.

Barnehage og utdanning

I arbeidet med å fremme statlige mål overfor kommuner, private eiere og fylkeskommune har Fylkesmannen lagt stor vekt på å presentere barnehage og skole som deler av en større helhet med to dominerende perspektiv: Barn og unges oppvekstvilkår – og barnehage og skole som strategiske elementer i en samfunnsbygging på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå. Barnehage og skole skal være gode og trygge vekststeder for den enkelte og for de mange, men de samme arenaene er også helt vesentlige bidragsyttere for å utvikle en landsdel. Dette siste starter alt i barnehagen. Dette doble perspektivet står sentralt i landsdelens viktigste strategidokument – «Regionplan 2020». Samtlige kommuner og begge fylkeskommunene har sluttet seg til dokumentet som angir sentrale styringsmål for Agder, og hvor kompetanse og utdanning gjennom barnehage og skole er blant de mest sentrale målsøylene. «Regionplan 2020» er landsdelens strategiske politiske redskap for en bedre barnehage og skole ved at den fanger opp nasjonale målsettinger og utfordringer og setter dem inn i en regional kontekst. I dette understrekes ansvaret for den enkelte barnehage- og skoleeier, men også nødvendigheten av samarbeid mellom kommuner, etater og instanser både på kommunal og statlig side – og mellom næringsliv og det offentlige Agder.

Den agderske kulturen har tradisjonelt vært mer praktisk enn akademisk orientert. Både som årsak og virkning har dette gitt et næringsliv og arbeidsmarked med hovedvekt på produksjon og praktisk virke, særlig i kommunene utenfor byene. En er blitt mer og mer bevisst at en av landsdelens store utfordringer, befolkningens utdanningsnivå, i stor grad avspeiler og er en konsekvens av landsdelens arbeidsmarked. Gradvis endres holdningen til utdanning, blant annet som følge av landsdelens universitet, utviklingen av en betydelig oljerelatert industri og økt krav til utdanning generelt. Fylkesmannen konstaterer dette med tilfredshet. Samtidig er det viktig å holde frem den nødvendige balansen mellom UH-utdanning og fagutdanning, og at det ikke er høyere utdanning som alltid er svaret. En aktiv fylkeskommune prioriterer sentrale satsinger som fagopplæring, gjennomføring og samarbeid med kommunenes ungdomsskoler, næringsliv og universitet, og en positiv utvikling på den faglige resultatsiden kan også merkes. Et viktig bidrag står også satsingen «Ungt entreprenørskap» for som er å finne i alle kommuner.

Andelen elever som har spesialundervisning i grunnskolen viser svak nedgang. Fremdeles har dobbelt så mange gutter som jenter behov for særskilt tilrettelegging.

Tilgangen på utdannet personale i barnehage og skole holder seg god, selv om en mangel på blant annet førskolelærere mer og mer kommer til syne. Barnehagedekningen er god. Særlig distriktskommunene har barnehagekapasitet som går lenger enn lovfestet rett til barnehageplass tilsier – som ledd i en bevisst politisk satsing.

I relasjon til etterlevelse av lov- og forskriftskrav på barnehage- og skoleområdet vil Fylkesmannen beskrive tilstanden som stabil og på linje med landet for øvrig, basert på erfaringer fra klagebehandling og tilsyn. Barnehage og skole er personaltunge kompetansevirksomheter der lønn og lønnsrelaterte kostnader utgjør over 80% av områdebudsjettene. Å øke mengden personalressurs er derfor kostnadskrevende, samtidig som disse områdene vil være under press ved behov for budsjettkutt i en kommune. Generelt opplever Fylkesmannen en stor vilje til å prioritere barnehage og skole også i en budsjettsammenheng.

Befolkning, levekår og helse

Vest-Agder hadde 31.12.13 i alt 178 450 innbyggere og lå med det på trettende plass blant fylkene. Befolkningen har en yngre profil enn landsgjennomsnittet med høyere andel personer i alder 0-24 år, mens den er omtrent på landsnivå for de aller eldste. Det er imidlertid store variasjoner innen fylket. Hovedtendensen er at kommuner i innlandet og vestfylket har en mer alderstung befolkning. Fylket har stabilt fødselsoverskudd og netto innvandring. Kristiansand har med sine 84.983 nesten halvparten av fylkets innbyggere. Fruktbarhetsraten i fylket var i 2012 på 2,01, som er delt andreplass i landet; mens landstalet var 1,85. Tall på svangerskapsavbrudd ligger lavt, både generelt og blant tenåringer. I 2010 ble det utført 9,8 abortingrep per 1000 kvinner 15 - 49 år, som sammen med Aust-Agders tall er det laveste i landet; landsnivået var 13,0.

Sammen med nabofylket Aust-Agder har fylket lenge hatt særlige utfordringer knyttet til helse og levekår. Sentrale stikkord er høyt forbruk av trygdeytelser, høy andel unge uføretrygdede, høy kreftforekomst, høyt forbruk av vanedannende legemidler, betydelig bruk av illegale rusmidler, høy andel dagligrøykere, samt lave skåre på indekser for levekår og likestilling. På noen av de nevnte problemområdene er der visse positive utviklingstrekk. Siste tall fra Kreftregisteret (perioden 2007- 11) viser at Vest-Agder ikke ligger på topp i total kreftforekomst, men på niendeplass blant menn og på andreplass blant kvinner. Det har vært en gledelig utvikling i forekomst av melanom (føflekkreft), den mest alvorlige typen av hudkreft, hvor menn nå ligger under landsnivået, men kvinner fortsatt noe høyere. Men for lungekreft ligger Vest-Agder fortsatt høyt, nesthøyest blant menn og aller høyest blant kvinner. Prosentandelen uføretrygdede i alder 18-67 år var i per 30.09.13 på 11,5 i Vest-Agder, mot 9,3 i Norge totalt. Tallet i vårt fylke er imidlertid falt fra 12,1 i 2001. Det legemeldte sykefraværet var i tredje kvartal 2013 omtrent som landsgjennomsnittet. Andelen dagligrøykere (alder 16-74 år) har siden år 2000 falt, og siste årene sterkere enn landsgjennomsnittet. I perioden 2000-2013 var det 19% for begge kjønn, mens landsnivået var 18 % for menn og 17 % for kvinner. Forbruket av både sterke smertestillende midler (opioider), beroligende midler (anxiolytika) og sovemidler (hypnotika og sedativa) ligger i Vest-Agder over landsnivået, men ikke helt i toppskiktet, slik tilfellet var på første del av 1990-tallet. Forbruket av benzodiazepiner (beroligende og sovemiddel) var i 2012 det sjette høyeste i Norge.

Fylket har god fastlegedekning og relativt stor stabilitet blant primærlegene. Én utfordring er økende gjennomsnittsalder og derved større andel av fastlegene som har fritak for legevaktstjeneste. Det er tre interkommunale legevaktssentraler; lokalisert i Kristiansand, Mandal og Flekkefjord. Pleie- og omsorgstjenester er bygd ut med relativt bra insitusjonsdekning, men med betydelige forskjeller mellom kommunene. Det var en periode tendens til omgjøring av sykehjems plasser til omsorgsleiligheter, bl.a. ut fra økonomiske insentiver. Dette kan skape vansker ved behov for flytting og tilbakeholding av aldersdemente uten samtykkekompetanse, da slik tvang kun kan benyttes i institusjoner hjemlet i helse- og omsorgstjenesteloven. I 2013 har flere kommuner redusert antall langtidsplasser i sykehjem grunnet redusert pågang, mens trykket for korttidsplasser er økenede.

Sørlandet sykehus HF dekker all offentlig institusjonsbasert spesialisthelsetjeneste i begge Agder-fylkene. I Vest-Agder er hovedsykehuset i Kristiansand. I tillegg er det et lokalsykehus (med akuttfunksjoner og fødeavdeling) i Flekkefjord, som også dekker to kommuner i Rogaland. Både Kristiansand og Arendal (i Aust-Agder) skal være såkalt fullverdige akuttisykehus, men med en viss funksjonsfordeling. Det er fra tid til annen diskusjoner med stort folkelig og lokalpolitisk engasjement om funksjonsdeling. I Kristiansand er det et klart etterslep på romkapasitet, vedlikehold og fornying av utstyrsparken.

Samfunnssikkerhet og beredskap

Tilstanden i fylket innen samfunnssikkerhet og beredskap er tilfredsstillende. Det har vært få hendelser i 2013, men en del vær-, flom- og skredvarsler som har generert forberedende tiltak. Disse prosessene viser at dialogen mellom Fylkesmannen og kommuner/etater og etater/kommuner seg imellom er god. Det er en god rolle- og ansvarsforståelse blant beredskapsaktørene.

Den generelle beredskapsstatusen i kommunene i fylket er god og i en positiv utvikling. Stadig flere kommuner gjennomfører egeninitierte øvelser, møter og kompetanseoppbygging. Fylkesmannen støtter disse etter anmodning. Fylkesmannen prioriterer oppfølging av kommunene fordi alle hendelser skjer i en kommune. Nylige hendelser i Lærdal, på Flatanger og på Frøya viser nødvendigheten av god, kommunal grunnberedskap. Fylkesmannens tilsynsvirksomhet og øvelser og annen veiledning for kommunene er avgjørende for at denne tendensen holder seg og videreutvikles.

Prioritering av kommunene innebærer at de regionale beredskapsaktørene i fylket ikke har fått den oppmerksomheten vi ønsker. Noe av dette har blitt kompensert for gjennom et godt samarbeid med Fylkesmannen i Aust-Agder.

Det har vært flere naturrelaterte hendelser i landet den siste tiden, spesielt ras og brann, som til dels kan relateres til klimautviklingen. Fylkesmannens plangjennomsyn mht. ivaretagelse av samfunnsikkerhet blir stadig viktigere. Faggruppe beredskap hos Fylkesmannen har i 2013 hatt 45 plansaker til gjennomsyn og reist innsigelse i to av disse. I ytterligere fem saker har NVE reist innsigelse.

1.1.2 Tilstanden i embetet

Saksbehandlingstid og rettsikkerhet

På plan- og bygningsovsfeltet er utfordringene først og fremst knyttet til saksbehandlingstid for klagesakene. Fylkesmannen klarte i 2013 ikke å holde fristen på 12 ukers saksbehandlingstid, jf. årsrapporten pkt. 2.4 og resultatområde 66.1. Sysamrapporteringen viser at vi i 2013 avgjorde totalt 227 klagesaker med en gjennomsnittlig saksbehandlingstid på 6,2 måneder.

Fylkesmannen fører statistikk over saksbehandlingstiden gjennom NESTOR når det gjelder sosial-, barneverns og klage-/tilsynssaker vedr. helse- og omsorgstjenester.

Klager etter Lov om sosiale tjenester i NAV er blitt behandlet innen 3 måneder jf. krav fra AVdir og Statens helsetilsyn. Det er i 2013 kommet inn 137 nye klagesaker. Ved årsslutt er det restanse på 11 saker.

Det er behandlet 8 klager på enkeltvedtak etter barnevernloven. Samtlige er behandlet innen 3 måneder. Videre er det behandlet 51 klager etter rettighetsforskriften. Inneholder klagen begrensninger i en eller annen form, blir disse behandlet i løpet av et par dager. Klager fikk medhold i 15 av disse sakene. Fylkesmannen har behandlet 52 tilsynssaker i 2013. Av disse er det konkludert med lovbrudd i 16 saker. Det var ved utgangen av år

Antall hendingsbaserte tilsynssaker knyttet til helse- og omsorgstjenester er økt betraktelig fra 114 i 2012 til 177 i 2013; krav til median saksbehandlingstid på 150 dager er likevel overholdt med god margin (median 110 dager). Tallet på rettighetssaker på dette feltet har også hatt en viss økning, kravet om at 90 % av sakene skal være ferdigbehandlet innen 90 dager, er ikke fullt oppfylt, men situasjonen er bedre enn i 2012: I 2013 var 90 % av skysstrettighetssakene behandlet innen 90 dager, 79 % av sakene om nødvendig helsehjelp og 72 % for øvrige saker.

Tallet på klager over vedtak om behandling uten eget samtykke i det psykiske helsevernet er relativt stabilt, ca 50 per år. I 2013 ble 40 av 46 saker behandlet samme dag eller dagen etter klagen ble mottatt.

Saker om tvangsvedtak overfor psykisk utviklingshemmede jf. helse- og omsorgstjenesteloven kap. 9 er forholdsvis stabilt. Av sakene er 75 % behandlet innen tre måneder. I 2013 ble det mottatt 184 vedtak om tvungen helsehjelp overfor personer uten samtykkekompetanse, jf. pasient- og brukerrettighetsloven kap 4 A. Saksbehandlingstiden har vært ca. to måneder, aldri mer enn tre.

Risikovurderinger knyttet til måloppnåelse

Fylkesmannen i Vest-Agder har gjennom flere år hatt et eget opplegg for gjennomføring av en intern risiko- og sårbarhetsvurdering. Hensikten med denne faste analysen har vært å avdekke forhold eller uønskete hendelser som vil kunne gjøre at enkeltpersoner, avdelinger eller hele embetet kommer opp i uheldige situasjoner. Analysen har lagt spesiell vekt på sårbare forhold eller hendelser som kan oppstå som kan skade embetet. Det har i mindre grad vært fokus på risiko for manglende måloppnåelse.

Embetet har derfor fra 2013 begynt med risikoanalyser for å få fram risiko for manglende måloppnåelse. Våre retningslinjer følger malen fra DFØ «Hvordan få en god start på risikostyring i statlige virksomheter».

I 2013 har vi spesielt sett på følgende områder

- Tilskuddsforvaltning
- IKT-arkitektur og IKT-sikkerhet
- Risiko for misligheter

I tillegg har hver fagavdeling plukket ut 1-2 områder spesielt for sin avdeling. Analyseverktøyet har vist seg som et godt verktøy for å gå gjennom arbeidsområdene for å finne eventuelle kritiske områder det må settes søkelys på. Aktuelle forhold som har blitt vurdert som områder med høy risiko i avdelingene og som det jobbes videre med for å sikre gode rutiner på er blant annet:

- Situasjoner som kan gi habilitetskonflikter
- Sikre enhetlig behandling av søknader
- Prioritering av saker i forhold til hastegrad
- Personalmessige forhold knyttet til kapasitet og backupløsninger
- Utfordringer knyttet til saksbehandlingstid.
- Gode rutiner for tilskuddsbehandling
- Ansvarsfordeling mellom fylkesmannen og kommunene

1.2 Ressursbruk og andre økonomiske forhold

	Tildeling 2013 Regnskapsresultat 2013 Avvik		
Kapittel 1510 post 01	67 086 000	70 103 001	- 3 017 001
Kapittel 4510 post 15, 16, 17 og 02		- 3 584 290	3 584 290
Netto	67 086 000	66 518 711	567 589
Kapittel 1510 post 21		20 601 080	- 20 601 080
Kapittel 4510 post 01	1 317 000	- 23 355 751	24 672 751
Netto	1 317 000	- 2 754 671	4 071 671

Regnskapet for 2013 viser et mindreforbruk på 567 289 kroner på kap 1510 post 01 med tilhørende inntektskapitler. I tertialrapporten pr. 31.8.13 stipulerte vi med tilnærmet balanse mellom utgifter, inntekter og tildelinger.

Hovedårsaken til denne bedringen er i det alt vesentlige større refusjoner av sykepenger enn budsjettert. Refusjonen av sykepenger er ca. 475 000 kroner høyere enn budsjettert i tertialrapporten. I tillegg har noe bedret dekning av administrative kostnader og et par måneders ledighet i stilling ved avgang gitt bedring i årsresultatet.

Fylkesmannen i Vest-Agder har i 2013 hatt en ekstra tildeling for å ha regnskapsansvaret for «Fagutvalg kart/GIS». Av denne tildelingen på 185 000 kroner gjenstår 71 809 kroner som inngår i fylkets totalresultat på kapittel 1510 post 01.

Det er en utfordring å få til en bemanning innen for årlige budsjettammer og som samtidig gir en tilfredsstillende måloppnåelse i forhold til embetsoppdragene våre. Et virkemiddel som vi i stor grad ser oss nødt til å bruke er vakanser i opptil seks måneder ved ledighet i stillinger, noe som imidlertid kan ramme tilfeldig og i flere tilfeller gi en stor arbeidsbelastning for andre medarbeidere.

Det er videre viktig at kravet om 40 % dekning av administrative kostnader knyttet til eksternt finansierte stillinger følges opp av departementet. Det er i flere tilfeller en stor utfordring å få inn en slik inndekning.

Av refusjoner på kap 451016 Refusjon av fødsels- og foreldrepenger og kap 451018 Sykepenger utgjør refusjoner fra prosjektrelaterte stillinger ca. 840 000 kroner. For å kompensere for dette har det som motpost til dels blitt ført tilsvarende utgifter på kap 151001. Dette er i samsvar med gjeldende retningslinjer. Dette gir lett uoversiktlige prosjektregnskap. Å kunne føre prosjektrelaterte refusjoner på kap 451001 ville gitt en bedre regnskapsmessig oversikt. Vi ber om at endringer av retningslinjene vurderes.

Merinntekter kapittel 4510 post 01 mot merutgifter kap 1510 post 21

Korrigert for en overskridelsesfullmakt fra 2012 på 1 317 000 kroner søker vi for 2013 om overføring av en merinntekt på 4 382 845 kroner til 2014.

I dette inngår flere store prosjekter som går over flere år og som krever en overføring av midler til neste år. Dette er spesielt innenfor miljø-, sosial- og utdanningsområdet. I beløpet inngår også en større åpen post fra 2012 som ble innbetalt i 2013.

Kostnader fordelt på departement

Det er enkelte mindre avvik mellom ferdig generert rapport og egne data. Vi har derfor valgt å sette inn tabell med egne data under.

Kollonnen for utgifter på kapittel 1510 er justert for relaterte inntekter og refusjoner som for eksempel refusjon av sykepenger og foreldrepenger. (kap 451002, 451015, 451016, 451017, 451018)

Utgifter i kollonnen "Fagdepartement" er kostnader i kontogruppe 5000 knyttet til det enkelte departements fagkapittel.

Resultatområde	Kapittel 1510 Fagdepartement	
Miljøverndepartementet	8 853 718	2 911 264
Landbruks- og matdepartementet	7 801 057	
Kunnskapsdepartementet	4 928 909	3 964 776
Barne- likestillings- og inkluderingsdep	2 999 961	138 255
Justis- og beredskapsdepartementet	2 714 848	2 683 848
Kommunal- og regionaldepartemenet	3 856 481	
Arbeids- og sosialdepartementet	1 343 759	758 735
Helse- og omsorgsdepartementet	9 176 212	2 212 397
Andre	24 138 381	
Sum	65 813 26	12 669 274

Kostnader kap 1510

For kapittel 1510 er den største kostnaden på resultatområder for fagkapitler kostnader relatert til lønn. I våre fagavdelinger er alle kostnader ført på aktuelle resultatområder og ikke resultatområde 950. Lønnskostnadene er fordelt på resultatområder etter avdelingenes virksomhetsplaner som er basert på det reelle arbeidsforbruket på området gjennom året. Fordelingen har blitt kontrollert flere ganger gjennom året. Det er også godt samsvar mellom årets resultat og resultat for 2012. Den største endringen fra 2012 er for Helse- og omsorgsdepartementet. Dette skyldes at lønnsmidler knyttet rusrådgiverstilling og rådgiver vedrørende §4A i sosialtjenesteloven (tvang og makt) ble flyttet fra fagkapittel til kap 1510 i 2013. I tillegg er det en endring for Justis- og beredskapsdepartementet fra 2012. Det er brukt betydelige ressurser på resultatområde 512, vergemål. Det har vært nødvendig å bruke betydelige ressurser fra kap 1510 i tillegg til bevilgningen på kap 046901 for å klare merarbeidet som vergemålsreformen har medført. Det er også en økning innen for Barne- og likestillingsdepartementet. Økningen skyldes bruk av mer ressurser innenfor resultatområde 470, integrering av innvandrere og resultatområdene innenfor barnevern.

Kostnader på fagkapitler

Tabellen viser kostnader på kontogruppe 500 som gjelder lønn og godtgjørelser. Kostnadene under det enkelte departement kan forklares slik:

Miljøverndepartementet

Nærmere 740 000 kroner er knyttet opp mot verneområdeforvalter og styrer for verneområdene. Kostnader til drift av Villreinnemnda utgjør ca. 130 000 kr. Prosjekter mot fremmede arter 94 000 kr, arbeid med handlingsplan for slåttemark 91 000 kroner, handlingsplan for mindre verneområder 195 000 kr, prosjekter knyttet til krypsiv kroner 158 000. På kontogruppe 5000 er det bokført kostnader på 110 000 kroner innen marint vern mens det innen arbeidet med vannforskriften er bokført 360 000 kroner. Prosjekt plansaksbehandling er belastet med 252 000 kroner. Midlene er brukt på 3 -4 prosjektstillinger gjennom året. I tillegg er en stilling knyttet til forurensingstilsyn lønnet på gebyrmidler. Her er det utgiftsført 525 000 kroner.

Kunnskapsdepartementet

Fylkesmannen i Vest-Agder har ansvar for internasjonale skoletilbud for hele landet. Dette gjelder også utbetaling av lønn og andre godtgjørelser til nordmenn i utlandet som er ansatt innenfor disse ordningene. 1,6 millioner kroner av utgiftene er knyttet til disse ordningene. Ca 1,7 mill kroner er sensorkostnader. Kostnader til GNIST-prosjektet utgjør 580 000 kroner.

Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet

Hele beløpet gjelder stilling innenfor barnevern.

Justis- og beredskapsdepartementet

Så godt som hele beløpet er knyttet til lønnskostnader for vergemålsordningen, kap 046901.

Arbeids- og sosialdepartementet

Midlene er knyttet til stilling innenfor sosialområdet.

Helse- og omsorgsdepartementet

Nesten hele beløpet er kostnader knyttet til kontrollkommisjonen.

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
Miljøverndepartementet	kr 8 856 250,73	kr 2 911 264,11
Landbruks- og matdepartementet	kr 7 801 056,78	kr 0,00
Kunnskapsdepartementet	kr 4 932 937,39	kr 3 964 776,08
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet	kr 2 999 960,92	kr 138 254,73
Justis- og beredskapsdepartementet	kr 2 716 556,86	kr 2 683 847,53
Kommunal- og regionaldepartementet	kr 3 856 031,45	kr 0,00
Arbeidsdepartementet	kr 1 343 758,96	kr 758 735,23
Helse- og omsorgsdepartementet	kr 9 177 101,67	kr 2 212 396,66
Andre	kr 25 050 509,78	kr 0,00
Sum:	kr 66 734 164,00	kr 12 669 274,00

1.3 Andre forhold

IKT-arkitektur og informasjonssikkerhet

Ingen rapporteringskrav.

Innkjøp og miljøledelse

Fylkesmannen i Vest-Agder bruker systemet Merzell aktivt i forbindelse med større innkjøp. I tillegg er vi medlemmer av innkjøps samarbeidet "Offentlige fellesinnkjøp Agder" (OFA). Medlemmer her er fylkeskommune og fylkesmann i begge Agderfylkene og 23 av 30 kommuner i Aust- og Vest-Agder. Samarbeidet har flere ansatte som bare jobber med innkjøpsrelaterte forhold. Organet brukes som rådgivere i samarbeidsspørsmål og i tillegg er vi med på fellesinnkjøp. Ansatte fra OFA benyttes også til kursvirksomhet innen innkjøp i embetet. Større innkjøp koordineres gjennom Administrasjonsavdelingen. Miljøkrav er alltid inne som et vurderingskriterium i forbindelse med vurdering av anbud.

Embetet arbeider nå med å bli godkjent under ordningen "Miljøfyrtårn".

Lærlinger i staten

Siste lærling hos oss ble ferdig med læretida og tok fagbrev høsten 2013 med meget godt resultat. Tilbakemeldingen fra fagnemnda var at lærlingen hadde fått en svært variert og god opplæring hos oss. Viss økonomien tillater det vil vi ta inn en ny lærling fra skolestart 2014. Lærlingen vil bli tilknyttet Administrasjonsavdelingen og vil arbeide i de ulike fagenhetene i avdelingen. I tillegg vil lærlingen ha praksis i Servicetorget som dekker alle etater i Fylkeshuset med ulike publikumstjenester og informasjonsarbeid.

Inkluderense arbeidsliv

Embetet har en god dialog med vår kontaktperson ved NAV arbeidslivssenter Vest-Agder, og våre ledere følger sykemeldte medarbeidere opp i henhold til definerte oppfølgingspunkter i gjeldende lovverk. Tilrettelegging av fysisk arbeidsplass, arbeidsoppgaver og arbeidstid gjøres så langt det er mulig for å kunne tilrettelegge arbeidsplassen for ansatte med nedsatt funksjonsevne. Vi stiller oss svært positive til å stille arbeidspraksisplasser til disposisjon, og dette gjøres så fremt vi har anledning. Alle får tilbud om seniorkurs ved 58 års alder. Totalt sykefravær, legemeldt og egenmeldt var i 2013 4,4 %.

Klarspråk

Språkarbeidet i avdelingene er tema på embetsledermøter to ganger pr. år. Embetet har en språkgruppe der alle avdelingene er representert. Språkgruppa har i 2013 utarbeidet en norm for nynorskbruk. Den kan benyttes i dokumenter der flere skriver. I tillegg går språkgruppa gjennom brev og maler ved behov. Planen var at vi skulle hatt klarspråkkurs for alle på embetet med kursholdere fra Språkrådet i 2013, men dette kurset ble utsatt til 10. februar 2014.

Kapittel 2 - Sentrale politiske føringer

2.1 Generellesamordningsoppgaver. Fornyning av offentlig sektor

Som et ledd i styringsdialogen gjennomførte vi i 2013 dagsmøter med politisk og administrativ ledelse i fire kommuner. Vi får positive tilbakemeldinger på omleggingen fra forventningsbrev til tilstandsrapport og kommunebilder i vår dialog med kommunene.

Fylkesmannen har et ansvar for å melde om lokale forhold til sentral stat, men her har vi et forbedringspotensiale når det gjelder å finne en effektiv og systematisk måte å formidle denne typen problemstillinger videre, samt å etterspørre sentral stats oppfølging. Det kreves betydelig mer ressursinnsats på området for å oppnå stor grad av samhandling og samordning.

Fylkesmannen samordner de praktiske forhold rundt tilsynet med kommunene og fylkeskommunen. Som ledd i dette arbeidet fører Fylkesmannen en tilsynskalender som viser de ulike tilsynsetatenes planer. Denne kalenderen er tilgjengelig for kommunene og andre på Fylkesmannens nettsider. Fylkesmannen arrangerte i februar 2013 en "Kvalitetskonferanse" for kommunene hvor vi gjennomgikk viktige funn fra tilsynet med kommunene. Målsettingen med konferansen var å formidle viktige funn fra tilsynsvirksomheten som kan brukes i kommunal kvalitetsutvikling. Fylkesmannen planlegger en årlig "Kvalitetskonferanse" for kommunene. De øvrige statlige tilsynsetatene med tilsynsoppgaver rettet mot kommunene inviteres til å delta på denne konferansen.

Fylkesmannen etablerte i 2013 "Fylkesmannens tilsynsforum". Dette forumet skal være en møtearena for alle regionale statsetater i Vest-Agder som har tilsynsoppgaver rettet mot kommunene samt kommunerevisjonene i Vest-Agder. KS Agder deltar også. Fylkesmannens tilsynsforum skal sørge for at bestemmelsene i kommuneloven kap. 10 A om statlig tilsyn med kommunene og fylkeskommunen, blir ivaretatt. Fylkesmannens tilsynsforum skal sikre informasjonsutveksling mellom de deltakende tilsynsetatene og kommunerevisjonene om erfaringer fra gjennomførte tilsyn og bruk av ulike tilsynsmetoder. Ass. fylkesmann leder Fylkesmannens tilsynsforum. Forumet har normalt to faste møter årlig, i mars og september

Innenfor kommuneøkonomi har det vært fokus på å følge opp kommuner med økonomisk ubalanse. Vi har pr. 31.12.2013 en kommune som er innmeldt i ROBEK. Viktigheten av å bruke KOSTRA-tall i kommunenes planlegging og styring blir tillagt stor vekt av Fylkesmannen.

Fylkesmannen har valgt å prioritere bruken av skjønnsmidler i fornyingsarbeidet. For kommunene er prosjektskjønnet et viktig, og i mange tilfeller avgjørende hjelpemiddel for å finansiere nye prosjekt. Fylkesmannen har revidert retningslinjene for skjønnsutdeling og vil i perioden 2012-2015 særlig prioritere prosjekter knyttet til barn og unges levekår. Det ble i 2013 brukt 4,5 mill. kr i prosjektskjønn.

Fylkesmannen anser det som svært nyttig å følge kommunenes fornyingsarbeid, men det er av ressursmessige hensyn vanskelig å prioritere dette høyt nok.

2.2 Velferd,helse og personlig tjenesteyting

Helse- og omsorgstjenester

Fylkesmannen har utført planlagte tilsyn med helse- og omsorgstjenester i fylket i samsvar med tilsynsplan fastsatt ut fra Statens helsetilsyns føringer. Det er ført tilsyn både overfor spesialisthelsetjenester og kommunale tjenester. Det er bl.a. gjennomført landsomfattende tilsyn med helsestasjonstjenester i kommunene og med barne- og ungdomspsykiatri i spesialisthelsetjenesten. De fleste tilsynene er utført etter systemrevisjonsmetodikk. I tillegg til tilsyn i eget fylke, deltok personell fra Fylkesmannen i Vest-Agder som revisor i tilsyn med spesialisthelsetjeneste i andre fylker innen sørlige del av helseregion Sør-Øst.

Fylkesmannen i Vest-Agder behandlet i 2013 i alt 177 hendingsbaserte tilsynssaker mot helse- og omsorgstjenester og/eller helsepersonell, mot 114 i 2012, en økning på 64 %.

Nært relatert til tilsynsarbeidet er behandling av rettighetsklager etter helse- og omsorgslovgivningen. I 2013 ble

det behandlet 130 klager knyttet til rettigheter etter helse- og omsorgslovgivningen, 58 av disse var knyttet til oppgjør for syke transports. Totaltallet for saker i 2012 var 120.

Det er etablert en styringsgruppe hos Fylkesmannen for arbeidet med Omsorgsplan 2015; fylkesmannen, fylkeslegen og utdanningsdirektøren er medlemmer. En prosjektgruppe ivaretar det konkrete arbeidet med de fem store prosjektene innen planen. For kompetanseløftet er det etablert en ressursgruppe med deltakere fra fylkeskommunens utdanningsavdeling, Universitetet i Agder og KS Agder. Vest-Agder har fra 2011 to utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester, hhv. i Songdalen og Kristiansand kommune. Utviklingssentrene samarbeider om strategidokumenter, virksomhetsplan, prosjektsøknader og oppfølging av kommunene på faglige tema. De har felles fag- og samarbeidsråd hvor prosjektmedarbeider hos Fylkesmannen er fast representant.

Når det gjelder demensplanen, er det lagt vekt på tilrettelegging av boliger, opprettelse av dagsenter, samt kompetanseheving ved bruk av materiell fra Nasjonalt kompetansesenter. Som oppfølging av Kompetanseløftet 2015 har fylkesmannen bl.a. samarbeidet med utdanningsinstitusjoner, Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse og Utviklingssentrene i Kristiansand og Songdalen om etter- og videreutdanning. Fylkesmannen har et eget nettverksforum for pleie- og omsorgsledere som møtes to ganger i året for gjensidig utveksling og formidling av aktuell informasjon innen omsorgsfeltet.

Fylkesmannen i Vest-Agder har oppgaven med å innstille hvilke kommuner som skal få prosjekttilskudd fra Helse direktoratet på lindrende omsorg og behandling i Vestfold, Buskerud, Telemark, Aust- og Vest-Agder. Innstilling gjøres i samarbeid med regionalt kompetansesenter for lindrende behandling, (KSLB) Helse Sør-Øst på Ullevål.

Fylkesmannen har fulgt med på kommunenes og helseforetakets implementering av samhandlingsreformen. Reformen har bl.a. vært tatt opp på kurs, kommunemøter og møter med sykehusledelsen. Fylkets 15 kommuner fordeler seg på tre regioner med interkommunalt samarbeid; Lister-regionen i vest, Lindesnes-regionen i midtre del og Knutepunkt Sørlandet (som også omfatter tre kommuner i Aust-Agder) i øst. Avtaler med sykehuset knyttet til samhandlingsreformen koordineres gjennom disse regionene. Planlegging og etablering av kommunale døgnplasser for øyeblikkelig hjelp skjer også i stor grad regionsvis.

Fylkesmannen har i sin kommunikasjon med kommunene sterkt vektlagt betydningen av økt satsing på forebyggende helsetjenester og folkehelsearbeid i brei forstand som en hovedforutsetning for at de langsiktige intensjonene med samhandlingsreformen skal kunne innfris. For å styrke det tverrsektorielle folkehelsearbeidet har fylkesmannen internt en gruppe "Folkehelse på tvers" med deltakelse fra alle fagavdelingene. Fylkesmannen vektlegger å få inn folkehelsepremiss på alle nivåer i offentlig planlegging. Betydningen av godt skolemiljø i samsvar med krav i forskrift om miljørettet helsevern såvel som i opplæringsloven er fremhevet. Vest-Agder har også som ett av tre pilotfylker gjennomført planlagt tilsyn med folkehelsearbeidet i tre kommuner etter systemrevisjonsmetodikk.

Utviklingen etter at perioden for opptrappingsplanen for psykisk helse gikk ut ved årsskiftet 2008-09, har vært fulgt nøye. Det er eksempel på kommunal endring og nedbemanning, men hovedinntrykket er at oppbygget styrke videreføres. Det er ellers vektlagt å se sammenhengen mellom arbeidet for psykisk helse og andre aktiviteter, spesielt opptrappingsplanen for rusomsorgen, men også kvalitetsutvikling og folkehelsearbeid. Som ledd i samordning av psykisk helse og rusfeltet er det etablert et fagnettverk for kommunene i samarbeid med Nasjonalt kompetansesenter for psykisk helsearbeid (NAPHA), Kompetansesenter RUS (KORUS Sør), Universitetet i Agder(UIA) og brukerorganisasjonene. Fylkesmannen har gjennom kurs og nettverksbygging søkt å styrke kommunenes forvaltning av alkoholloven og utvikle et kontaktnett for dem som arbeider med dette feltet.

Fylkesmennene i Agder har i 2013 hatt nær kontakt med Sørlandet sykehus om implementering av ny turnusordning for leger og samarbeidet med kommunene for å få reformen til å fungere etter intensjonene.

Sosiale tjenester i NAV

Fylkesmannen har i 2013 gjennomført **planlagte tilsyn** med sosialtjenesten i NAV etter egen tilsynsplan i samsvar med retningslinjer fra Statens helsetilsyn. Tilsyn med kommunenes/NAV's behandling av søknad om - og gjennomføring av kvalifiseringsprogram er gjennomført i tre kommuner. Det ble funnet avvik i to kommuner. Tilsyn med kommunens behandling av søknad om økonomisk stønad til personer med forsørgeransvar ble gjennomført i en kommune.

Fylkesmannen har videre behandlet 131 **klagesaker** etter lov om sosiale tjenester i NAV med en gjennomsnittlig saksbehandlingstid på 1,2 mnd. Vedtakene i 8 % av sakene ble omgjort eller opphevet. Saksinngangen har gått ned fra 2012 til 2013

Fylkesmannen deltar i koordineringsgruppe med NAV Fylke, KS og representant for rådmannsutvalget i fylket.

I forhold til **kompetanseutvikling** i sosialtjenesten/NAV er det gjennomført opplæring for samtlige Nav kontor i Lov om sosiale tjenester i NAV med tilhørende forskrifter og rundskriv. Det har videre vært avholdt kurs i økonomisk rådgivning i samarbeid med FMAA. Fylkesmannens opplæringstiltak er koordinert med Nav fylke.

Fylkesmannen er representert i styringsgruppa for PRAXIS NAV ved UiA hvor kompetanseutvikling for kommunene er et viktig tema.

På området barn og unge deltar Fylkesmannen i samarbeid med fylkeskommunen (Ny Giv) i prosjekter knyttet til utsatt ungdom i Kristiansand og Vennesla samt i Lindesnesregionen.

Vergemål

Vergemålsoppgavene ble overført fra 15 kommuner til Fylkesmannen i Vest –Agder da ny vergemålslov trådte i kraft 1. juli 2013. For 14 av kommunene har overføringen gått etter planen, men vi har hatt og holder fortsatt på med et stort oppfølgingsarbeid med den største kommunen i fylket for å få registrert alle vergemålssakene med nødvendige dokumenter derfra.

Fylkesmannen i Vest-Agder er tildelt 5,9 årsverk, og det er tilsatt personer i alle stillingene. Det er i tillegg tilført ekstra ressurser fra embetet. Flere ansatte har arbeidet mye overtid.

Vi har hatt annonse i lokalaviser i fylke og fått rekruttert mange nye faste verger. Disse er en viktig ressurs for Fylkesmannen. Vergene har nå flere vergeoppdrag hver og vi har hatt felles samling for nye faste verger. Vi har også hatt møter med advokater, som har hatt mange vergeoppdrag. Når oppdragene ikke har vært av juridisk karakter, er disse kommet over på fast sats. Videre har vi hatt opplæring og samling for verger i alle kommunene i forhold til ny vergemålslov. Vi har også hatt informasjon og veiledning ovenfor enkelte grupper i noen kommuner.

Det har vært et stort antall personlige frammøter og telefonhenvendelser etter 1. juli. 2013. Det har vært utfordrende å styre dette for å få nødvendig tid til saksbehandling. Ved utgangen av året hadde vi restanse knyttet til oppnevningssaker og bruk av kapital, men ikke knyttet til godtgjøringssaker.

Den største utfordringen så lang har helt klart vært saksbehandlersystemet ARVE.

2.3 Oppvekst,barnehager og opplæring

Barnevern

Det er i 2013 ført tilsyn med den kommunale barneverntjenesten. Tilsynet er gjennomført i tre kommuner, hvorav to er interkommunale og består av til sammen 6 kommuner. Temaet for dette landsomfattende tilsynet var fosterhjem, herunder oppfølging og kontroll av barnets situasjon i fosterhjemmet, barnets medvirkning og råd og veiledning til fosterforeldrene. Det ble avdekket brudd på lov i alle kommuner.

Det er i tillegg gjennomført systemrevisjon ved to institusjoner. Her ble det ikke funnet brudd på lov eller forskrift.

Fylkesmannen har gjennomført 62 individtilsyn ved institusjonene. I den sammenhengen har vi hatt 81 samtaler med de barna som oppholder seg på institusjonen på tilsynstidspunktet.

Den kommunale barneverntjenesten er styrket med 9,20 stillinger i 2013. Stillingene må ses i sammenheng med tidligere styrkning både i 2011 og 2012. Til sammen i fylket er barneverntjenestene styrket med 24,5 stillinger. Dersom en sammenligner antall ansatte i forhold til antall meldinger, undersøkelser og tiltak i barnevernet med resten av landet, kommer Vest-Agder positivt ut. Kommunene rapporterer imidlertid om et stort arbeidspress og usikkerhet om hva de nye lovendringene vil medføre av merarbeid.

Råd og veiledning fra Fylkesmannen side er høyt prioritert. Det er en økning av rettighetsklager fra ungdom på

institusjon og dette er saker som har høyest prioritet. . Individtilsyn er prioritert, og gjennomført iht krav.

Barnehageområdet

Tilsyn, behovsdekning, kvalitets- og kompetansehevende arbeid, samt informasjon og veiledning om barnehagelov og forskrifter med forskrift om økonomisk likeverdigbehandling som fremhevet tema har vært prioriterte ledetråder for FMs arbeid på barnehageområdet i 2013.

Kommunene oppfyller retten til barnehageplass, slik denne er definert fra statlig side. Flere kommuner, særlig landkommunene, har en kapasitet som overstiger dette ut fra et ønske om å kunne tilby barnehageplass ved behov gjennom hele året.

Forvaltning av rammeoverføring av midler til drift var krevende for kommuner med private barnehage. I løpet av 2013 er regelverket ift økonomi og tilskuddsberegning betydelig avklart. Fylkesmannen har bidradd med veiledning, regel forståelse og skolering innen temaet likeverdig økonomisk behandling av private barnehager både overfor enkelteiere og enkeltkommuner. Fremdeles oppstår krevende saker i samarbeidsområdet kommune – privat eier, men generelt er samarbeidet blitt bedre.

Gjennom de senere års endringer av barnehagelov m. forskrifter, statlige satsinger (Glød mm) og andre ulike nasjonale meldinger og rapporter samt ulike statlige stimulerings tiltak rettet mot utviklingsarbeid og kompetanse er innhold og kvalitet sterkt i fokus. I dette arbeidet har Fylkesmannen et nært samarbeid med kommunene. Statlige tilskuddsmidler til utvikling og kompetanse er fordelt i tråd med forutsetningene, og kompetansetiltak for assistenter har hatt god oppslutning. Fylkesmannen har aktivt bidradd til samarbeid mellom Universitetet i Agder og kommunene som barnehagemyndighet.

Tilgangen på kvalifisert personale (førskolelærere) har tradisjonelt vært god i Vest-Agder. Den ser ut til å være relativt stabil, men kommunene varsler at det er blitt vanskeligere å få kvalifiserte personell til familiebarnehager og til vikariater. Særlig distriktskommunene ser ut til å merke mangel på kvalifisert personale, men utfordringer har også meldt seg i byene. Fylkesmannen har en særlig oppmerksomhet vendt mot dispensasjonsordningen og pedagognormen.

Rekruttering er en sårbar nøkkelfaktor for kvalitet og videre utbygging. Temaet blir kontinuerlig tatt opp med kommunene på ”Fylkesmannens barnehagemøter”, dvs. møter mellom Fylkesmannen, kommunene, Universitetet i Agder og Utdanningsforbundet.

Det er ført tilsyn med kommunen som barnehagemyndighet i pålagt antall. Klagesaksmengde etter barnehageloven m. forskrifter har vist svakt nedadgående tendens.

Utdanningsområdet

Tilsyn, klagebehandling og rettighetsinformasjon overfor elever/foreldre, herunder veiledning overfor for skoleeier er Fylkesmannens hovedoppgave på utdanningsområdet. Av avdelingens til sammen 8 årsverk (barnehage og utdanning) er to jurister. De øvrige har lang pedagogisk erfaring også fra skoleledelse på skole- og kommunenivå.

Tilsynsprogrammet er i det store og hele gjennomført med unntak av litt av den egeninitierte delen som av kapasitetsmessige hensyn måtte vike og i noen grad overføres til/avsluttes i 2014. Behovet for å drive hendelsesbaserte tilsyn er økende for eksempel som oppfølging av omfattende klagesaker. Vi merker en viss tilsynstrøtthet blant fylkets 15 kommuner.

Systemmangler (rutiner, formalisert ansvarsfordeling, skriftliggjøring mv) og utilstrekkelig forvaltningsjuridisk kompetanse i tilknytning til saksbehandling er gjennomgående avvik i de fleste tilsyn. Selv om vi ser forbedring, er den toveis, systembaserte linjeforbindelsen mellom skole- og kommunenivået enda ikke god nok, og krever kompetansestyrking som ikke alltid tilsyn kan bøte på.

Fylkesmannen har overfor kommunene og i eget arbeid lagt stor vekt på dokumentasjon og analyse som grunnlag for all kvalitetsvurdering. Skoleporten, Kostra, GSI, barnehagestatistikk med mer har ved flere anledninger vært tema i de regelmessige, ulike møtene med kommunene/fylkeskommune i løpet av året. Publikasjonen ”Opplæringsvinduet» for Aust- og Vest-Agder er en årlig samling av nøkkeldata på barnehage- og utdanningsområdet (rammebetingelser, resultater, andre data) som lages i samarbeid med FM i Aust-Agder med sikte på vårt eget overvåkings- og analysearbeid og som støtte for kvalitetsutviklingen hos den enkelte eier.

Antall klager på enkeltvedtak etter opplæringsloven er relativt stabilt.

Fylkesmannen har fulgt opp strategi for kompetanseutvikling i samarbeid med skoleeierne og regionale representanter for partene i strategien.

Vi har særlig lagt vekt på aktivt å stimulere til nettverksarbeid mellom skoleeiere, og samarbeid og bistand fra høyskoler og universitet. Fylkets tre pedagogiske sentra dekker samtlige 15 kommuner, og er viktige redskap for skoleutvikling i fylket, ikke minst i Gnist-sammenheng.

En arena for politikkformidling, styringsinformasjon og felles drøfting er "Fylkesmannens utdanningsmøter", som gjennomføres ca 4 – 5 ganger per år. Deltakere er representanter for alle kommuner, fylkeskommune, UiA, Sørlandet kompetansesenter (Statped), KS og Utdanningsforbundet. Et annet samarbeidsorgan i KS-regi, «Skoleeierforum Agder», er en annen viktig møteplass der FM deltar.

Vi har et godt og svært konstruktivt samarbeid med KS og fylkeskommunen. Dette medfører blant annet at vi kan bruke hverandres arenaer (rådmannsutvalg etc.) på en god og effektiv måte. Satsingen GNIST basert på partnerskap mellom ulike instanser i fylket er gjennomført etter føringer og målsetting. Prosjektleder for Gnist i fylket har Fylkesmannen som arbeidssted.

Betydningen av tverretattlig/tverrfaglig samarbeid i kommunene generelt og omkring enkeltelever har vært tema i ulike sammenhenger (møteplasser, klagebehandling, tilsyn).

Fylkesmannens landsdekkende oppdrag om internasjonalisering i skolen (United World College, franske gymnas, Trollmidler, tyske stipend med flere), er fulgt opp i tråd med oppdrag fra KD, og rapporteres til Utdanningsdirektoratet.

Tverrfaglig samarbeid

I alt virke (samarbeid, møtearenaer, klagebehandling, tilsyn) har Fylkesmannen understreket og oppfordret til tverrfaglig samarbeid om enkeltbarn/-elever og som arbeidsform i skole- og barnehagesammenheng. Selv om skolens og barnehagens egen sakkyndige tjeneste, PPT, besitter mer enn kun spesialpedagogisk tjeneste, er ikke dette tilstrekkelig i hverdagens utfordringer. Hele kommunen må tas i bruk.

Med finansiering fra og i nært samarbeid med Fylkesmannen har Mandal kommune etablert et omfattende "Sjumilstegprosjekt" der vekten er lagt på barn og unges deltagelse og innflytelse i arbeidet med kommuneplan for Mandal. Dette skal følges opp med en konferanser for hele Agder til høsten som spredning til andre kommuner..

2.4 Arealdisponering, byggesaker og universell utforming

Planarbeidet

Vi har de siste årene i økende grad deltatt tidlig i planprosesser, særlig i større prosesser som planlegging av riksveinettet, samt regionale planer som tar for seg senterstruktur og kollektivakser. Vi mener vi lykkes godt med å synliggjøre de arealinteressene vi er satt til å ivareta, tidlig i planprosessene. Dette henger sammen med at vi har satt av ressurser i form av en egen plangruppe til å gjøre denne jobben. Samordnet areal- og transportplanlegging (ATP) er styrende for planleggingen i Kristiansand, selv om det også her gjøres arealdisponeringer som strider mot prinsippene for ATP. I de øvrige kommunene i fylket er ATP langt fra så fremtredende som premisser for planleggingen. Bruk av arealregnskap som grunnlag for arealdisponering i kommuneplanene er også fortsatt nokså fraværende. I denne sammenheng ser vi spesielt at de minst befolkede kommunene i fylket ofte legger ut uforholdsmessig store volum av utbyggingsområder i sine kommuneplaner i forhold til det begrensede byggepresset vi har i disse kommunene. I tilfeller der vi har vurdert utbyggingsvolumet som uforholdsmessig stort i forhold til behovet, har vi i slike saker likevel ikke fremmet innsigelse isolert på grunnlag av ATP. Vi har også eksempler på at vi i vår behandling av planforslag har akseptert nedbygging av dyrket mark i og nær kollektivknutepunkter og kommunesentra. Samtidig har vi påklagd flere dispensasjonsvedtak som åpner for bit-for-bit-nedbygging av dyrka mark i sentrumsnære LNF-områder med høyt byggepress.

Fylkesmannen i Vest-Agder/fagavdelingene har i 2013 fremmet innsigelse til 20 planforslag og påklaget 20 dispensasjonsvedtak. Strandsonen er fortsatt det klart mest fremtredende konfliktområdet, 90% av Fylkesmannens klager på dispensasjonsvedtak er knyttet til strandsonen. Innsigelsene er begrunnet i følgende hensyn, antall innsigelser i parentes: Barn og unges interesser (3), strandsonen (5), jordvern (4), naturmangfold (6), risiko og sårbarhet (2), landskap (2), vassdragsnatur (2), støy (1). Noen av planforslagene har flere innsigelser innenfor nevnte temaer til, derfor blir parentesene over summert høyere enn 20. Antall klager og innsigelser fra

Fylkesmannen har i sum gått markert ned i løpet av de siste fem år 2009-2013. Følgende tall summert for hvert år i denne femårsperioden viser dette: 172 – 68 – 73 – 69 – 40.

Byggesaker

På byggesaksfeltet er utfordringene først og fremst knyttet til saksbehandlingstid for klagesakene. Fylkesmannen klarte i 2013 ikke å holde fristen på 12 ukers saksbehandlingstid, jf. resultatområde 66.1. Vi har iverksatt flere tiltak for å redusere saksbehandlingstiden. Sammen med Fylkesmannen i Telemark, Aust-Agder og Rogaland hadde vi erfaringsmøte i november 2013 med Fylkesmannen i Hordaland for å få innspill om hvordan sistnevnte har klart å nedarbeide restanser og overholde 12-ukersfristen. Vi har også engasjert to ekstra saksbehandlere (den ene er en jurist som arbeider på timebasis). Videre har vi satt fokus på teamfølelse, og på å utarbeide korte, presise og brukervennlige vedtak (vi hopper der gjerdet er lavest, overargumenterer ikke, og viser i størst mulig grad til kommunens vurderinger). Vi gir mindre veiledning til kommunene i vedtakene, og har som utgangspunkt at ingen vedtak skal være på over 4 sider. Veiledning til privatpersoner er nedprioritert der saken ikke er til behandling her. Flere kommuner har fått opplæring i behandling av dispensasjonssaker med den hensikt at kvaliteten på førsteinstansvedtakene skal bli bedre, og dermed medfører mindre ressursbruk til klagesaksbehandling.

2.5 Landbruksbasert forvaltning og næringsutvikling, naturressursforvaltning og miljøvern

Landbruksbasert næringsutvikling

Samarbeidet mellom de regionale aktørene innen næringsutvikling er godt, og virksomheten er i stor grad felles med Aust-Agder. 2013 har vært et konsolideringsår, der vi har fått et gjennombrudd i arbeidet med å inkludere og ansvarliggjøre begge fylkeskommunene som en likeverdig part med IN og de to embetene. Vårt nye RNP er basert på og koplet opp mot fylkenes felles Regionplan Agder 2020. Vest-Agder fylkeskommune har etablert et rådgivende Landbruksforum med sentrale fylkespolitikere og representanter fra hele næringa, som nå viser seg nyttig.

Innovasjon Norge Agder har i 2013 fordelt om lag 15 mill. kr i BU-tilskudd til 61 saker. De største beløpene går til investeringer i tradisjonelt landbruk med 28 saker, og særlig til bygninger for husdyrproduksjon. Fylkesmannen har i 2013 gitt tilsagn om tilskudd til 24 utviklings- og tilretteleggingsprosjekter på til sammen vel 2 mill. kr. Disse midlene benyttes nå helt bevisst for å mobilisere til økt matproduksjon (sau, ny giv) og støtte opp om våre langsiktige satsingsområder bl.a. innen hagebruk og juletre/pyntegrønt.

Vi er godt i gang med andre omløp med forvaltningskontroll av kommunene på tilskuddsområdet. Vi foretar nå en grundig intern risikovurdering og gjennomgang av rutinene i landbruksavdelingen på alle områder. Dette vil styrke grunnlaget for vår kontrollplan og dialog med kommunene. Vi satser også på registerbaserte dokumentkontroller, i samarbeid med miljøvernavdelingen og Mattilsynet, og tilbyr disse til kommunene som plattform for deres egne risikovurderinger.

I Vest-Agder er hovedfokus for Regionalt miljøprogram (RMP) å motvirke gjengroing, og sikre skjøtsel av de mest verdifulle kulturlandskapene med bygninger, kulturminner og biologisk innhold. Selv om Vanndirektivarbeidet viser høye nitrogenverdier i elver og fjorder, mener vi at vannforurensning fra landbruket med unntak av mindre lokale vannforekomster, ikke er et vesentlig problem. Hold av utegangersau i fylket har økt fra ca. 60 til over 1300 i perioden 2006-2013. Dette har god effekt for å redusere gjengroing av øyer og holmer i fylket. Vi mener bestemt at RMP gir gode resultater.

Økologisk melkeproduksjon er avgjørende for det økologiske arealet på Agder. Det er et stort problem for motivasjonen for disse at store deler av økologiske melkeleveranser blandes i den konvensjonelle melka. Andelen økologisk areal går nå ned i vårt fylke.

Vårt hovedfokus i arbeidet med "Inn på tunet" er å gjøre det enkelt for kommunene å benytte seg av Inn på tunet-tjenester. Profesjonalisering av tilbyderne og kvalitetssikring av tiltakene er en sentral oppgave, i samarbeid med Landbrukets HMS og det nye opplegget gjennom Matmerk.

2013 bød igjen på rekordavvirkning i skogbruket i Vest-Agder med hele 270 000 m³, inkludert ved. Dette er nær det dobbelte av nivået på 1980- og 90-tallet. Økt avvirkning hovedsakelig av gran, innebærer økt behov for planting og pleie av ny skog etter hogst. Plantingen nærmer seg nå nivået den bør ligge på, mens nivået for ungskogpleie trolig bør doubles. Det er stort behov midler til dette!

Skogbruksplanarbeidet går bra og har god mobiliserende effekt. Alle kommuner har nå miljøregistrering (MIS). Om lag 20 % av skogeierne følger ikke regelverket om tilfredsstillende foryngelse innen tre år etter hogst, men de aller fleste ordner opp etter en ”påminnelse” etter resultatkontroll. Interesse og aktivitet innen bioenergi er økende, og et felles bioenergioprojekt sammen med Vestfold, Telemark og Aust-Agder er nettopp kommet i gang. Vest-Agder skog- og trenæringsforum ble etablert i 2012 som en del av Kystskogbruket. Kystskogmidler gjør at vi også kan være med å stimulere til faghjelpstillinger.

Naturressursforvaltning og miljøvern

Kartlegging av naturmangfold går bra. Dette genererer svært viktig kunnskap til forvaltning av arter, naturtyper og ikke minst til arealforvaltningen.

I arbeidet med implementering av vannforskriften har vi har drevet mye miljøfaglig rådgivning overfor vannområdene. Vi har hatt mindre kontakt med andre sektormyndigheter enn vi skulle ønske. Når det gjelder status for arbeidet med gjennomføring av tiltak i pilotvannområder har vi ikke avvik å melde for eget arbeid. Vårt inntrykk er at vannregionmyndigheten har for lite trykk på saken. Vi har hatt mange innspill, spesielt på landbruk, avløp, overflateavrenning og klima.

År 2013 er avslutningsåret for verdiskapningsprogrammet «Naturarven som verdiskaper». Prosjektet «Sør-Norsk kystnatur» har etter vår vurdering vært svært verdifullt for Listerregionen og for miljøvernavdelingens samarbeid med kommunene.

Verneprosessen ved vern av Framvaren marine verneområde i Farsund var smidig og vellykket. Et godt samarbeid mellom nasjonale-, regionale-, kommunale- og lokale aktører.

Verneområdeforvaltningen fungerer godt og samarbeidet med SNO er meget bra. Samarbeidet med de to verneområdestyrene er godt.

Vi har tatt initiativ til nytt 5-årig GPS-prosjekt i Setesdal- Ryfylke. Prosjektet er igangsatt med bred deltakelse og under faglig ledelse av NINA. Sekretariatet er lagt til Sør Norsk Villreinsenter, Skinnarbu. Et mål med prosjektet er å få villreinen til å ta i bruk en større del av leveområdene sør og vest i heia.

Kalking av elvevannet er fortsatt nødvendig for å opprettholde de nye laksebestandene i fylket. Næringsaktivitet med basis i laksen har økende fokus. Vi mener potensialet lagt fra er utnyttet på dette området.

Fremmede, skadelige arter er et økende problem. Vi savner sentrale føringer på hvilke virkemidler vi kan bruke til å bekjempe fremmede ferskvannsorganismer.

Vi har prioritert tilsynsarbeid for å redusere mengden farlig avfall på avveie. Lav bemanning på forurensningsområdet gjør at vi har hatt problemer med å gjennomføre tilstrekkelig tilsyn. Vi har gjennomført om lag 70 tilsyn i 2013.

2.6 Samfunnssikkerhet og beredskap

Fylkesmannen har i egen ekspedisjon rapportert på hvordan vi har fulgt opp 22. juli-kommisjonens konklusjoner og anbefalinger rundt ledelse, holdninger og kultur. Dette var også tema for møtet i Fylkesberedskapsrådet.

Fylkesmannen har gjennomført tilsyn med tre kommuner og øvelser i tre kommuner i 2013. Vi har hatt skole- og barnehageberedskap som spesialtema i tilsynene, både for å følge opp pålegget i embetsoppdraget og for å få et bilde av kommunenes interne samordning av beredskapsplaner. Status på kommunenes fokus på skoleskyting er varierende - fra samarbeid med politiet om temaet til ikke å fokusere spesielt på det. I tillegg til øvelser og tilsyn har vi drevet veiledning av kommunene, herunder deltatt på møter i beredskapsråd og arrangert fagseminar for

beredskapskoordinatorene. Vi ser effekten av dette langsiktige arbeidet ved at antallet egeninitierte beredskapsaktiviteter i kommunene øker. Flere kommuner må bli bedre på å samordne risiko- og sårbarhetsanalyser og beredskapsplanverk internt i kommunen og mot eksterne samarbeidsparter som f. eks. politi, kraft og tele.

Fylkesmannens regionale risiko- og sårbarhetsanalyse ROS Agder, som er utarbeidet i samarbeid med Fylkesmannen i Aust-Agder, har av kapasitetshensyn ikke vært oppdatert siden den ble lansert i 2011. Vi iverksetter imidlertid i første halvår 2014 en revisjon som skal være ferdig senest i mai 2015, da analysen er fire år gammel. Arbeidet skal gjennomføres iht. ansvarsprinsippet av ansvarlige etater og virksomheter og under ledelse av fylkesmennene.

Fylkesmannen har en oppdatert plan for etablering av krise- og samordningsstaben. Denne ble øvet i 2013, med fokus på erfaringer fra øvelse Orkan 12. Det ble øvet på bruk av ny stabshåndbok og på bruk av DSB-CIM. Vi har videre anskaffet ny satellittelefon og mobilversjon til DSB-CIM som del av oppfølgingsprogrammet etter øvelse Orkan12 i den hensikt å redusere egen sårbarhet.

Fylkesmannen bruker DSB-CIM aktivt og støtter kommunene med kurs og øvelser i bruk av systemet. De fleste kommunene i fylket er aktive på DSB-CIM.

Det har ikke vært hendelser som det har vært nødvendig eller ønskelig å evaluere i 2013.

Kapittel 3 - Resultatområder

Kongehuset

00.1 Kongelige besøk

27.01.2013: Kong Harald deltok ved vigsling av ny biskop i Kristiansand domkirke.

8.03.2013: Kong Harald og kronprinsesse Mette Marit deltok ved markeringen av Stemmerettsjubileet i Kilden teater og kulturhus i Kristiansand

17.-19.09.2013: Årets fylkestur for kronprinsparet ble gjennomført i Vest-Agder. Følgende kommuner fikk besøk: Sirdal, Hægebostad, Audnedal, Åseral, Marnardal og Songdalen. I tillegg fikk Flekkefjord, Lindesnes og Mandal korte besøk da kongeskippet ankom disse havnene. Fylkesturen krevde omfattende forberedelser av Fylkesmannens ansatte og medarbeidere i kommunene. For Fylkesmannen ble det ekstra store utgifter til reise, diett, leie av bil, kontorrekvisita, trykksaker mm. kr 93 500,- Lønnskostnader er beregnet til kr 390 000 inkl. arb.giveravgift.

19.09.2013: Kronprinsparet deltok ved åpningen av Grønt Senter i Kristiansand

00.2 Saksforberedelse av tildeling av ordener og medaljer

Det ble overrakt følgende medaljer i løpet av 2013:

- Kongens fortjenstmedalje: 12
- St. Olavs Orden: 1

Miljøverndepartementet

Resultatområde 01 – 06 Naturmangfold, vannforvaltning og vannforurensning

Generell status

Engasjementstillinger er helt avgjørende for gjennomføring av oppdraget på dette resultatområdet.

Arbeidet med handlingsplan for arter/naturtyper går etter planen. Faggrunnlag for strandtorn ble oversendt Miljødirektoratet før sommeren.

Arbeidet med revisjon av forvaltningsplanen for Listastrendene går etter planen. Forvaltningsplanen vil bli sendt til direktoratet i løpet våren 2014. Arbeidet med å ferdigstille forvaltningsplan for Nedre Timenes er påbegynt.

Vi har ingen avvik i arbeidet med kartlegging og overvåking av biologisk mangfold.

Skogvernet har høy prioritet i fylket. Andelen skog som er vernet ligger for Vest-Agder fremdeles betydelig under målet og DN's tilrådning. Naturtypen rik edelløvskog er underrepresentert både regionalt og nasjonalt. Vi mener det er viktig at ordningen med frivillig vern kan videreføres. Interessen hos grunneierne i Vest-Agder for å tilby skog for vern synes på være stigende.

Vi mener det var uheldig at krypsivprosjektet fikk reduserte midler i 2013. Dette er rettet opp for 2014. Krypsiv anses som en av de viktigste truslene i de av våre vannområder som er berørt. Vi har for øvrig ingen avvik å melde om på arbeidet med helhetlig vannforvaltning.

Ingen avvik på forvaltning av anadrom laksefisk og innlandsfisk.

År 2013 er avslutningsåret for verdiskapningsprogrammet «Naturarven som verdiskaper». Prosjektet «Sør-Norsk kystnatur» har etter vår vurdering vært svært verdifullt for regionen og miljøvernavdelingens samarbeid med kommunene. Saksbehandlingen knyttet til tiltak i prosjektet har imidlertid vist seg å være krevende.

Generell status for avløp er ok, men det mangler oppdatering når det gjelder hvilke anlegg som ikke oppfyller forurensningsforskriftens krav. Vi avventer nærmere avklaring fra Miljødirektoratet når det gjelder videre framgangsmåte overfor aktuelle kommuner. Kristiansand og Vennessla kommuner har fått ny utslippstillatelse for Odderøya renseanlegg. Tillatelsen er i samsvar med mal fra Miljødirektoratet.

Miljøgiftproblematikken følges opp både med hensyn til opprydding i forurenset sjøbunn og via tilsyn.

De prioriterte skipsverftene følges opp med nødvendige pålegg.

Tilsynsarbeid for å redusere mengden farlig avfall på avveie prioriteres. Lav bemanning på forurensningsområdet gjør at vi har hatt problemer med å gjennomføre tilstrekkelig tilsyn. Likevel har vi håp om å nå tilsynsmålet på om lag 100 tilsyn i 2013.

Skogvern

Vi har sendt tilrådning for vern av Geislafoss NR i Audnedal kommune. Området har nasjonal verneverdi. Vern vedtatt februar 2014. Naturfaglige registreringer er gjennomført i et aktuelt område i Lindesnes kommune i høst. Verneplanarbeidet for utvidelse av Øykeheia naturreservat (OVF område) er forsinket. På grunn av endret avgrensning har vi sendt denne saken ut på ny høring.

Nasjonal marin verneplan

Framvaren marine verneområde i Farsund kommune ble vernet 21. juni i 2013.

Forvaltning og naturoppsyn i verneområder

Vi har sammen med SNO gjennomført strukturert befarings i Kjerkevågen naturreservat i Lindesnes kommune.

Vi deltar aktivt i styringsgruppa og i flere delprosjekter i naturarvprosjektet Sørnorsk kystnatur. Vi har prioritert dette arbeidet høyt.

Opplæringen knyttet til naturmangfoldloven i år er tenkt gjennomført i prosjekt. Tre kommuner har blitt utfordret til å utarbeide folder eller internetbasert informasjonsmateriell for bruk av naturmangfoldloven i egen kommune. Vi veileder kommunene i arbeidet.

Revisjon for forvaltningsplan for Listastrendene går etter planen. Vi har utarbeidet utkast til revidert forvaltningsplan som er oversendt styringsgruppa for gjennomgang. Planen vil bli oversendt direktoratet for faglig gjennomgang våren 2014.

Arbeidet med forvaltningsplan for Nedre Timenes er påbegynt, med mål om ferdigstilling 2014.

Forvaltningsplanen for sjøfuglreservater sendes til direktoratet for faglig gjennomgang våren 2014.

Skjøtselstiltak i tråd med SNO-bestillingen gjennomføres løpende. Vi har et meget godt samarbeid med SNO.

Slevdalsvannet naturreservat er nå tilgjengelig for alle idet nytt sikkerhetsgjerde rundt flyplassen er satt opp. Sweco har levert rapport om restaurering. I samarbeid med Miljødirektoratet forbereder vi anbud for restaureringsarbeider.

Nasjonalparker og andre større verneområder

Vi har deltatt i opplæring av verneområdestyrene både for Setesdal Vesthei - Ryflykeheine lvo (SVR) og Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord lvo (VOS). Etter vår vurdering fungerer begge styrene godt.

Motorferdsel i utmark

Vi har mottatt bekymringsmeldinger fra SNO om ulovlig snøskuterkjøring i flere kommuner sist vinter. Spesielt gjelder dette i Hægebostad kommune, der det meldes om mye ulovlig kjøring, også inne i Setesdal-Vesthei Ryfylkeheiane landskapsvernområde.

Arbeid med og forvaltning av utvalgte naturtyper, prioriterte arter og trua arter

Hule eiker: Vi avslutter kartleggingsprosjekter for de siste kommunene i fylket i år. Dvs. at kulturlandskapet i alle kommunene i fylket er kartlagt mht. hule eiker, selv om dekningen selvfølgelig ikke er 100%. I år har vi brukt tilgjengelige midler til å undersøke insektfauna knyttet til hule eiker på utvalgte lokaliteter i Kristiansand, Farsund og Flekkefjord.

Sanddynemark: Avvik. Oppgaven med å ferdigstille faggrunnlag for sanddynemark er forsinket pga. bemanningssituasjonen i avdelingen. Dokumentet er korrigert av konsulent, men det gjenstår noen vurderinger blant annet knyttet til om datagrunnlaget er godt nok til å ferdigbehandle faggrunnlaget.

Hubro: FMVA har tatt koordineringsansvaret for oppfølging av Handlingsplan for hubro i Agderfylkene. Midler er bevilget nasjonalt og nyttet til tiltak, hovedsakelig i regi av Agder Energi Nett og noe gjennom Sira Kvina Kraftselskap. Nettselskapene, FM, NOF og Agder Naturmuseum utgjør arbeidsgruppe.

Sodaurt: Vi har arbeidet med utkast til faggrunnlag.

Strandtorn: Faggrunnlaget er oppdatert i samarbeid med Miljødirektoratet. Ingen avvik når det gjelder oppfølgingen av planen.

Slåttemark og kystlynghei: Gjennom systematisk naturtypekartlegging i alle kommunene i fylket har vi fått god oversikt over slåttemarker og andre kulturmarkstyper. For kystlynghei gjenstår en del kartlegging på øyene. Det er utarbeidet skjøtselsplaner og igangsatt skjøtselsarbeid for flere større kystlyngheier.

Arbeidet med slåttemark går bra, det er utarbeidet/under utarbeidelse skjøtselsplaner for 35-40 slåttemarkslokaliteter. Alle skjøtselsplaner følges fortløpende opp med 10-årige skjøtselsavtaler. I tillegg er det mange nykartlegginger som skal følges opp.

Vi har et godt samarbeid med landbruksforvaltningen i forhold til samordning av de ulike tilskuddsordningene.

Vi har økende ressursbruk til arbeidet med utvalgte naturtyper, eksempelvis registreringsarbeid, oppfølging av grunneiere, tilskuddsforvaltning og rapportering. Det er viktig at dette synliggjøres. I tillegg kommer også veiledningsoppgaver ovenfor kommunene og informasjon til grunneiere med utvalgte naturtyper.

Oppfølging av faggrunnlaget for mykt havfrugras er ikke prioritert innenfor de rammene som er gitt til oppfølging av PA i 2013.

Kulturlandskap

Lokaliteter med høstingsskog og kystlynghei i fylket er gjennomgått og levert Miljødirektoratet.

For de nasjonalt registrerte kulturlandskapene (94-områdene) er vi godt i gang med nyregistreringer og utarbeidelse av områdeplaner/skjøtselsplaner. Dette for å få til en god og målrettet bruk av skjøtselsmidlene. Flere av disse kulturlandskapene har utvalgte naturtypelokaliteter og sårbare arter. Det er høyt prioritert å ta vare på disse naturverdiene gjennom målrettede tiltak.

Viltforvaltning

Vi har tatt initiativ til en regional rypeforvaltningskonferanse for Agderfylkene i oktober.

Forvaltning av villrein

Veilednings- og økonomistyringsansvar for villreinnemnda i Setesdal-Ryfylkesområdet er fulgt opp. Fylkesmannen tok initiativ til nytt 5-årig GPS-prosjekt i Setesdal- Ryfylke. Prosjektet er igangsatt med bred deltakelse og under faglig ledelse av NINA. Sekretariatet er lagt til Sør Norsk Villreinsenter, Skinnarbu. Samarbeidet med de tre rettighetshaverorganene er tett og godt.

Rovviltforvaltning

Fylkesmannen er sekretariat for Kontaktutvalget for rovviltsaker i Vest-Agder. I år har det vært jobbet med å få på plass kadaverhundberedskap som forebyggende tiltak. Syv ekvipasjer er trent og organisert i Agderfylkene. Ingen avvik på dette feltet.

Fremmede organismer

Vi arbeider for å ferdigstille handlingsplan mot fremmede arter. Vi har igangsatt informasjonsarbeid rettet mot reisende fra kontinentet med ferge Hirtshals-Kristiansand i samarbeid med Color line som driver den største fergeruten, og tollvesenet. Miljødirektoratet og Mattilsynet trekkes inn i samarbeidet.

Det er relativt liten aktivitet i kommunene unntatt i Farsund og Kristiansand, der det arbeides aktivt for å fjerne flere karplantearter, blant andre boersvineblom.

Vi observerer stadig flere forekomster av fremmede fiskearter i ferskvann, men avventer en statlig strategi for forebygging og bekjempelse av fremmede fiske- og andre ferskvannsarter.

Meldinger om mulige observasjoner av mårhund er bekymringsverdige, men det er ikke dokumentert at disse er riktige ennå.

Helhetlig vannforvaltning

Kvalitetssikring: Vann-nett holdt relativt god kvalitet 1. mai. Det er nødvendig med ytterligere kvalitetssikring i tida framover.

Vi har drevet utstrakt miljøfaglig rådgivning overfor vannområdene. Vi har ikke hatt så mye kontakt med sektormyndighetene som vi skulle ønske.

Angående status for arbeidet med gjennomføring av tiltak i pilotvannområder har vi ikke avvik å melde for eget arbeid. Vårt inntrykk er imidlertid at vannregionmyndigheten har lite trykk på saken. Vi har hatt mange innspill, spesielt på landbruk, avløp, overflateavrenning og klima.

Sekretariatet for krypsivprosjektet: Ingen avvik.

Forvaltning av anadrom laksefisk og innlandsfisk

Det har vært noe større utgifter knyttet til kalking av laksevassdrag enn forventet. Budsjettet er økt med 1 943 000. Utgifter til kalk og silikat ser ut til å bli 743 000 kr dyrere enn forventet. Det er også lagt til 350 000 kr til pH-stasjoner i Mandalselva og Audna. For Lygna er det lagt inn 500 000 ekstra til oppbygging av fondsmidler.

Akvakultur

Risikoklassifisering er delvis gjennomført, men ny mal for dette forelå ikke før i august 2013. Det betyr at noen anlegg ikke er klassifisert.

Avløp

Vi har ikke identifisert anlegg som ikke overholder renskravene.

Vannforurensning og vannkvalitet

Vi holder på med å utrede tiltak innenfor egne myndighetsområder i forbindelse med tiltaksanalysene.

Resultatområde 07 Godt bymiljø

Generell status

Vi har gitt veiledning til kommuner og bedrifter om kravene i forurensningsforskriften. Faste oppgaver er ivaretatt.

Resultatområde 08 Aktivt friluftsliv

Vi har arbeidet med godkjenning av forvaltningsplanene for statlig sikra friluftsområder. Arbeidet pågår fortsatt.

Ivaretagelse av attraktive friluftslivsområder i plansaker

Ingen avvik.

Fylkesmannen som grunneier/rettighetshaver på vegne av staten i de statlig sikrede friluftsområdene

Det er stadig arbeid med eiendomsforvaltning på statlig sikra friluftslivsområder. Vi har bidratt til omforent løsning av oppløsning av sameie på Ytre Bugdøy i Farsund.

Tilrettelegging for jakt og fiske

I samarbeid med Vest-Agder fylkeskommune, Vest-Agder Jeger- og Fiskerforbund og berørte kommuner er det tilrettelagt for allmenn tilgang til jakt på utvalgte friområder (statlige og kommunale) i skjærgården.

Resultatområde 09 Giftfritt miljø

Generell status

Generelt har vi god oversikt over situasjonen. Overvåkingsprogrammet for miljøgifter i Kristiansandsfjorden har vist en betydelig bedring av tilstanden. Arbeidet med å gjennomføre tiltak i de andre prioriterte fjordområdene pågår for fullt.

Farlig avfall og miljøgifter er alltid et hovedtema ved våre tilsyn. Generelt er bedriftene bedre informert om regelverket for håndtering av farlig avfall og kjemikalier enn tidligere.

Kommunene er generelt dårlige til å bruke og oppdatere grunnforurensningsbasen.

Mange søknader om mudring og dumping tar mye tid. Dette skyldes nødvendige vurderinger etter naturmangfoldloven og vannforskriften. Søknadene inneholder ofte for lite dokumentasjon på disse feltene.

Sedimenter

Alle tillatelser til mudring og dumping er lagt inn i Forurensning.

Fremdriften for arbeidet med prioriterte skipsverft er rapportert i henhold til rapporteringsmal.

Tiltak ved Bredalsholmen i Kristiansand er gjennomført. Kristiansandsfjorden har ikke nådd miljømål i henhold til vannforskriften. Videre oppfølging skjer via tiltaksanalyser og forvaltningsplan.

Indrevika i Fedafjorden følges opp av Miljødirektoratet. Vi følger opp Kvinesdal kommune som forurensere.

Flekkefjord: Risikovurdering trinn 3 gjennomført. Supplerende undersøkelser tas nå. Videre tiltak vil bli drøftet med Miljødirektoratet.

Farsund: Tiltak er gjennomført. Sluttrapport for tiltakene ved Naudodden er utarbeidet, men vi venter på avklaring av hvilke rutiner Farsund motorbåtforening har for drift og vedlikehold av sandfilterkummen. Dette er

viktig for å sikre at rekontaminering ikke skjer etter oppryddingstiltak. I tillegg er det viktig med gode rutiner for avfallshåndtering. Videre overvåking og vurdering av tiltak i området tas gjennom forvaltningsplan.

Grunnforurensning

Vi har per i dag ingen prioriterte grunnforurensningssaker, men bør ta tak i et par saker. Kvalitetssikring av grunnforurensningssaker har ikke kommet lenger til tross for videreføring av midler. Vi vil ikke søke om videreføring av disse midlene da konsulent ikke får fart i arbeidet. Det er også mange automatisk genererte brukstilfeller som ikke er tatt tak i.

Avfall og gjenvinning

De største havnene har godkjente avfallsplaner som begynner å bli noen år gamle. Vi har ikke gjort noe med dette i 2013. Vi avventer implementering av nytt regelverk som har vært på høring. Det er bra at småbåthavnene nå følges opp: Det er veldig varierende hvordan avfallet håndteres i småbåthavnene. Vi mistenker også at det er en del grunnforurensningslokaliteter og områder med forurenset sjøbunn i tilknytning til disse. Dette følges opp når vi får oppdaterte avfallsplaner, jf. forslag til nye krav i f-forskriftens § 20, samt via tiltaksplanene i regi av vannforskriften.

Avfallsarbeidet: Det er mye arbeid med oppfølging av årsrapporter fra avfallsdeponiene. Vi etterspør hvordan sigevannet påvirker resipienter jf. vannforskriften. Det er ønskelig med mer veiledning fra Miljødirektoratet om hvilke krav som skal stilles til rensing og sigevannskvalitet.

Resultatområde 10 Rein luft

Generell status

Status er god luftkvalitet.

Luftforurensning

Målinger bare i Kristiansand. Ingen avvik.

Støy

Vi har fått klager på støy fra Lista Vindpark. Nye støymålinger ble gjennomført på senhøsten 2013.

Resultatområde 11 Stabilt klima

Generell status

Vi har veiledet kommunene på dette området. Vi har bevisst fokus på klimautfordringer i plansakene.

Vi har, i samarbeid med våre kolleger i Aust-Agder, gjennomført klimafagdag for fylkesmennenes miljøvern avdelinger i Agderfylkene høsten 2013. Vi har søkt Miljødirektoratet om midler til klimaarbeidet i 2014.

Klimaendringer

Regionen Lister, med kommunene Lyngdal, Farsund, Kvinesdal, Flekkefjord og Sirdal, skal revidere sin plan i 2013. Lindesnes, Audnedal og Marnardal skal revidere sine klima- og energiplaner i 2014. Vi har anmodet disse kommunene om en tilbakemelding på måloppnåelse i foregående planområde.

Resultatområde 12 Resultatkrav knyttet til Tverrgående virkemidler

12.1 Planlegging for en bærekraftig utvikling

Fylkesmannen som rettsikkerhetsgarantist og samordner av statlige interesser.

Fylkesmannen gir gjennom skriftlige uttalelser og ved muntlige henvendelser veiledning om planbehandling, herunder at risiko- og sårbarhetsanalyser blir gjennomført og samfunnssikkerhet ivaretatt. Alle kommuneplaner blir juridisk kvalitetssikret. Når det gjelder gjennomgang av reguleringsplaner/bestemmelse er det blitt nedprioritert av kapasitetshensyn. Dette gjelder ikke gjennomgang av reguleringsplaner/bestemmelser med hensyn til samfunnssikkerhetstema.

Fylkesmannen har meklet i 1 innsigelsessak i 2013; områdeplan. Det ble ikke oppnådd enighet i meklingen, men innsigelsesmyndigheten trakk sin innsigelse i ettertid. Fylkesmannen antar at noe av årsaken til det lave antall meklinger skyldes at innsigelsesmyndighetene i større grad enn tidligere avholder drøftingsmøter med kommunene og på denne bakgrunn blir enige. Det er oversendt 1 sak for stadfestingsbehandling i MD i 2013. Det er også avholdt MDs befaring i denne saken. MDs stadfestingsvedtak i saken forelå ikke i 2013.

Fylkesmannen behandlet 32 klager på planer i 2012 (27 saker i 2012). Dette gjaldt 21 klager på detaljreguleringsplaner, 5 klager på områdereguleringsplaner og 6 klager på reguleringsplaner etter gammel pbl. I 31 saker ble planene opprettholdt. I en sak ble planvedttaket opphevet. Saksbehandlingstiden registreres i Sysam sammen med byggesakene, jf. res.omr. 66. Gj. sn. saksbehandlingstid for planklagene isolert sett er som for andre klager etter plan- og bygningsloven dvs. 6 måneder. I alt gjaldt 4 av klagene planer i Rogaland, der vi var settefylkesmann.

For øvrig vises til rapportering under res. omr. 66.1.

Vi har innsigelse til planene om to større vindturbinanlegg i Vest-Agder, Siragrunnen og Tonstad. Svært viktige naturinteresser er berørt og konsekvensene for naturmiljøet er så store at planene ikke bør realiseres. Mekling med NVE er gjennomført uten at vi kom til enighet om løsning.

Fylkesmannen har i flere år samarbeidet med fylkeskommunen og kartverket i opplæringsteamet, som arbeider med opplæring innenfor plan- og bygningsloven. I oktober 2013 arrangerte teamet en konferanse for kommunene der blant annet innsigelsespraksis ble diskutert. Konsulenter, politikere og administrasjon fra kommunene deltok.

12.2 Tilsyn og konsesjonsbehandling

Ingen anmeldelser på dette området.

Tvangsmulkt: 2 inndrivelser hittil i år er sendt til Statens innkrevingsentral.

Gebyrinntektene ble som budsjettet. Vi har gjennomført 70 tilsyn i 2013.

På konsesjonsbehandling har vi brukt om lag 1 årsverk i 2013.

Databasen forurensning egner seg bedre til kontrollplanlegging enn før, men har mangler for å kunne brukes som eneste verktøy.

12.3 Kunnskapsgrunnlag og miljøinformasjon

Miljøstatus: Vi har gjennomgått og rettet opp feil og mangler på våre sider etter konverteringen til EPiServer. Oppdatering av sidene er utført.

Vi har gjennomført kartlegging av insektfauna i tilknytning til hule eiker. Feller er satt opp i 10 hule eiker på fire ulike lokaliteter i fylket.

Oppdrag med INON-kartlegging er videreformidlet til kommunene.

12.4 Internasjonalt samarbeid

Ingen aktivitet.

Ressursrapportering

Under kolumnen Fagdepartement er det 252 258 kroner som er rapport på resultatområde 660 Bolig- og bygningsrett lagt inn på resultatområde 121 Planlegging for en bærekraftig utvikling. Dette er kostnader knyttet til engasjementsstilling på området, kap 140021.

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
01-06 Naturmangfold, vannforvaltning og vannforurensning	kr 3 625 908,34	kr 1 887 652,41
09 Giftfritt miljø	kr 369 714,73	kr 109 747,19
Andre oppgaver under MD	kr 1 577 070,91	kr 254 504,00
11 Stabilt klima	kr 91 822,96	kr 10 670,01
12.1 Planlegging for en bærekraftig utvikling	kr 1 926 622,29	kr 341 757,12
12.2 Tilsyn og konsesjonsbehandling	kr 628 446,19	kr 225 861,41
12.3 Kunnskapsgrunnlag og miljøinformasjon	kr 636 665,31	kr 81 071,97
12.4 Internasjonalt samarbeid (Finnmark)	kr 0,00	kr 0,00
Sum:	kr 8 856 250,00	kr 2 911 264,00

Landbruks- og matdepartementet

Resultatområde 21 Matsikkerhet

21.1 Økt matproduksjon og trygg mat

Beskriv kort sentrale utviklingstrekk og drivkrefter i utviklingen av jordbruket

Dette er omtalt både i kapittel 1 og 2.5 foran, og det berøres mange steder i resten av dette kapitlet.

Vest-Agder er utsatt for de samme drivkreftene som resten av landet. Vår region er preget av en ekstra tydelig todeling av økonomien med en svært sterk oljeservice-industri og en sterk klynge av smelteverksindustri. Reiselivet står sterkt rund Dyreparken og kyststripen, men det viser seg med noen svært positive unntak vanskelig å få landbruket og indre Agder til å ta tungt del i reiselivet. Ingen kommuner har systematisk nedgang i folketallet, men veksten er konsentert om kyststripen og sterkest i Kristiansandsområdet.

Landbruket må tilpasse seg et kupert og småskala landskap med små og oppdelte jordarealer og mange små eiendommer. Det er mye myrjord og sandjord som kanskje gjør vårt fylke mer utsatt både ved tørke og ekstremt regnvær. Det er også svært gode områder, ofte sentralt i kommunene hvor det er betydelig kamp om arealene.

Uviklingen i tradisjonelt grasbasert husdyrhold er likevel svært positiv. Strukturen i melkeproduksjonen er i rask endring - et stykke på veg en teknologidrevet utvikling. Det er nå en åpenbar mangel på melkekvote i fylket. Leiejordsandelen er på landstoppen. De fleste bruk som legger ned driften blir fortsatt bebodd, og tunområdet vedlikeholdes, mens marginale arealer i større grad er i ferd med å gå ut av drift.

Det settes stadig nye avvirkningsrekorder i skogbruket. Bygdenæringene har ikke "tatt av".

Fylkesmannens bidrag til økt matproduksjon

Vår pådriver-rolle for regional nærings- og bygdeutvikling har hatt økt verdiskapning som hovedfokus over lang tid. Gjennom dette har våre BU-strategier indirekte alltid bidratt til å holde oppe matproduksjonen i fylket på et høyere nivå enn den ellers ville vært. I eiendomssakene har vi arbeidet for å utvikle bærekraftige bruk, og vært positive til transaksjoner hvor det inngår salg av tilleggsjord til "fremtidsbruk". Videre har vi jobbet hardt for å forsvare jordvernet over tid, og slik bidratt til å ta vare på produksjonsgrunnlaget - kanskje det viktigste av alle tiltak?

Tiltak og prioriteringer i RNP som støtter opp om det nye klare målet i landbrukspolitikken:

- Klar vekt på mobiliseringsprosjekter i grasbasert husdyrhold. Har resultert i mange investeringer og større enheter enn før. Sau, melk, storfekjøtt.
- Oppfordrer til bedre agronomi og høyere avlinger pr dekar - også av gras!
- Klar satsing på hagebrukssektoren - spesielt bær - hvor vi har regionale fortrinn.
- Klar vekt på kommunedialogen, inkludert kommuneplanarbeidet og eiendomsjussen - sikre forståelse for landbrukets behov.

Lokalmat og grønt reiseliv

Lokalmat- og reiselivssatsningen håndteres regionalt av et partnerskap av fylkeskommunen, Fylkesmannen og Innovasjon Norge felles for begge Agder-fylkene. Fylkesmannen er bidragsyter gjennom prosjektmidler og eget arbeid. Mat og reiseliv er også et element i flere av mobiliseringsprosjektene som går, bl.a «Ny giv i Lyngdal». Det er flere fellesprosjekter på gang: «Lokal mat Agder», forprosjekt interreg «Det Nordiske Måltid», etablering av Sirdalsmat SA, m. fl. (jf også egen rapportering på prosjekter). Vi arbeider kontinuerlig med å få koordinert de ulike initiativene for å få til en effektiv samhandling. Lokal mat er etterspurt, og reiselivet representerer en stor del av markedet, spesielt for de som er lokalisert i distriktene. Utfordringen er å få etablert en effektiv distribusjon for å komme ut i markedet. Vi støtter ulike tiltak gjennom eksisterende nettverk, og prøver å mobilisere og stimulere til etablering av forpliktende produsentsammenslutninger.

Resultatområde 22 Landbruk over hele landet

22.1 Bruk av landbruksarealer

Rovviltkompensasjon – gjennomførte tiltak

Vest-Agder mottar ikke midler til rovviltkompensasjon fra LMD. Landbruksavdelingen følger arbeidet i den regionale rovviltneimnda og i kontaktutvalget for rovviltsaker i fylket, hvor miljøvernavdelingen vår gjør en god og balansert jobb. Rovvilterstatning og midler til forebyggende tiltak forvaltes av miljøvernavdelingen. Vi har i 2013 hatt små rovdyrskader, trass i spredte observasjoner av ulv i fylket, og trass i at det det har vært rekordstore ulveskader nært inn på oss i Aust-Agder og Telemark.

Vi mistet 4 lam til ulv samt et kje til kongeørn, og andre skader på bufe ble ikke påvist i Vest-Agder i 2013. Ved behandlingen av erstatningssøknader i Vest-Agder etter siste beitesesong ble det også tatt hensyn til skader voldt av kongeørn og gaupe foregående sesong. Gaupeskader er ikke påvist i Vest-Agder siden 2008, men det ble påvist kongeørnskader i tre ulike områder av Vest-Agder i 2012. Totalt ble 32 lam og 8 kje erstattet i 2013 og **kr. 63 000,- ble utbetalt**. Av 11 søkere fikk 6 erstatning. To av avslagene er påklagd og sendt Miljødirektoratet for behandling.

Utviklingen i beitebruk og tapsstatistikk

I 2013 er det registrert 20 beitelag som er med i organisert beitebruk (OBB) i Vest-Agder. 3 lag har slått seg sammen til ett. Lagene har til sammen 281 aktive medlemmer. Det er sendt 33 955 sau og lam, 1226 storfe og

228 geit på beite i utmark. Dette er en liten oppgang fra 2012.

Tapstallene for sau og lam i 2013 var 5,7%, som er 0,2% høyere enn i 2012. Likevel er det betydelig tap i enkelte besetninger spesielt i Kvinesdal. Årsaken er ofte ukjent, men er ikke knyttet spesielt til freda rovvilt.

I 2013 har vi fått inn 2 søknader som behandles etter forskrift om erstatning for tap av sau på beite.

Geovekst og ”Norge digitalt”

Bruken av GIS og geodata er i stadig utvikling, og GIS-koordinatoren samordner og videreutvikler bruken internt på embetet. Geodata fra Norge Digitalt-parter, samt egenproduserte data, brukes daglig via vårt innsynsverktøy i plan- og miljøsaker, tilskuddsforvaltningen, og andre arbeidsfelt der det er krav til arealinformasjon. Internt på embetet er det etablert en GIS-gruppe som har regelmessige arbeidsmøter der ulike kartrelaterte prosjekt blir diskutert, gjennomført og tilrettelagt for intern bruk.

Embetet har i 2013 deltatt i Norge Digitalt, GEOVEKST og fagutvalgene for basis- og temadata i regionen. Det er etablert felles utvalg for begge Agderfylkene, og samarbeidet fungerer godt. Assisterende fylkesmann i Vest-Agder sitter som leder i lederforumet for Norge digitalt-utvalget for Agderfylkene.

Geodataplanen for Agder er et styringsdokument for Norge Digitalt, som revideres hvert år. Dokumentet beskriver organiseringen og handlingsplanen for geodataarbeidet i fylket for de fem neste årene. I samråd med kommunene signaliserer landbruksparten behov for nye ortofoto der det er planlagt periodisk ajourhold av AR5. I tillegg er nye laserdata viktig der det skal igangsettes nye skogbruksplanprosjekter. Landbruksparten har i 2013 deltatt på flere av de regionale FDV-årsmøtene som avholdes i januar/februar. Dette er en viktig arena for å diskutere detaljene i årets kartleggingsprosjekter.

Både landbruksavdelingen og geodatalederen arbeider med å informere kommunene om deres ansvar for kontinuerlig ajourhold av AR5. Dette er et FKB-datasett som sammen med nye ortofoto utgjør viktig informasjon som legges til grunn i saksbehandlingen på embetet.

Forøvrig benyttes et etter hvert stort tilfang av egenproduserte geodata i vårt innsynssystem. Antall og kvalitet på tjenester fra eksterne ND-parter er etterhvert svært godt, og vi har derfor nå kommet langt nok til å kunne benytte dem i geo-analyser for å generere ny informasjon. Ett eksempel på dette er bruk av Kartverkets høydemodell for å lage synlighetsanalyser og ulike terrengeanalyser, som kan kombineres videre med andre punkt- og arealdata for å finne konflikter.

Det største savnet av data gjelder plantjenester fra kommunene som kan integreres i våre egne systemer. Plandata er så sentralt at mangelen på gode tjenester her er en alvorlig hindring for saksbehandlerne. Vi er heller ikke fornøyd med håndteringen av Sak i Kart, dvs. georeferering av saker i Ephorte for visning i kartet; denne funksjonen er fortsatt ikke på plass.

Tapstatistikk sau på utmarksbeite

Embeter	Antall sau sluppet (innen organisert beitebruk)		% tilslutning til org. beitebruk i fylket	Tapsprosent		Total tapsprosent	
	Sau	Lam		Sau	Lam	2013	2012
FMVA	13291	20664	64	3	7,4	5,7	5,5
Sum	13291	20664	64	3	0	0	

22.2 Eiendom og bosetting

Resultatet fra oppfølging og kontroller

I Vest-Agder har vi prioritert å kontrollere og følge opp kommunenes arbeid innen eiendomsjussen gjennom løpende kontakt mellom vår jurist og saksbehandlerne i kommunene. Dette gir relativt god oversikt over arbeidet i de fleste kommunene. De administrative saksframleggene synes i hovedsak å være akseptable, mens den politiske behandlingen kan variere noe mer både innen og mellom kommuner. Fradeling av gårdstun slik at man skaper husløse eiendommer, oppdeling av eiendommer ved arveoppgjør og fradeling av tomter som er til skade for jordvernet synes å forekomme, men foreløpig i svært begrenset omfang. Det har vært stille omkring priskontrollen i 2013. Dette kan for en del skyldes at de siste økningene av beløpsgrenser og arealgrenser har redusert virkeområdet og dempet konfliktene. Vårt fylke har en stor andel små eiendommer.

Videre har vi en juridisk time på alle de årlige kommunesamlingene, hvor aktuelle problemer og nye ting blir gjennomgått. Alle nyansatte landbruksmedarbeidere i kommunene blir invitert til oss for opplæring i jord- og konsesjonslov.

Vi har ikke tatt med dette fagområdet i forvaltningskontrollen av kommunene til nå, men vi vil vurdere å gjøre dette i 2014. Vi hadde kontrollhjemmelen i jordloven i bruk for alle jord- og konsesjonslovsaker i tre kommuner i et drøyt halvår for et par år siden. Inntrykket fra denne omfattende kontrollen var så pass god at vi foreløpig ikke har prioritert å bruke dette kraftige virkemidlet igjen.

Videre oppfølgingstiltak

Vi vil vurdere å inkludere eiendomssakene som tema for den ordinære forvaltningskontrollen på tilskuddsområdet som er planlagt for 3-4 kommuner i 2014. Under "juridisk time" på vår kommunesamling i februar 2014 vil vi informere kommunene grundig om signalene i den nye regjeringsplattformen og de aktuelle endringene i lovverket under forrige og nåværende regjeringer.

Ut over dette finner vi det mest naturlig å avvente ytterligere tiltak til de varslede endringene i landbrukspolitikken og Stortingsflertallets holdning til disse er mer avklart. Ventelig vil situasjonen være mer avklart allerede i andre halvår 2014, og aktuelle tiltak vil da bli vurdert på nytt.

22.3 Forvaltning av inntekts- og velferdspolitiske tiltak og kontroll

Kommunenes forvaltning av virkemidlene og Fylkesmannens kontrollarbeid

Vårt inntrykk er at tilskuddsforvaltningen i kommunene generelt er god. Forvaltningskontrollene, hvor vi nå er godt i gang med andre omløp, bekrefter dette, selv om det alltid vil være rom for forbedringer. Vi har fokus på tilskuddsforvaltning, kontroll og oppfølging av avvik på de årlige landbrukssamlingene for kommunene. I 2013 arrangerte vi også en egen dagssamling om produksjonstillegg mm., hvor vi også fokuserte på forvaltningslovens bestemmelser. Vi arbeider løpende for å få kommunene til å ta kontroll og endringer før de fatter vedtak i første instans, slik at sakene ikke flytter seg oppover til oss og SLF.

Det er et generelt behov for at kommunene oppdaterer rutine sine hyppigere, for å forstå og gjennomføre endringer i regelverket på en effektiv måte. Vi ser at den risikobaserte kontrollen ikke utføres optimalt i forhold til mulighetene som ligger i den tilgjengelige datainformasjonen, og at relativt få kommuner har en metodisk tilnærning til risikobasert kontroll. På den andre siden ser vi også at lokalkjennskapet brukes aktivt og flere kommuner begynner å bruke tema/problemstillinger som grunnlag for kontroll. Risikobasert kontroll, spesielt innen produksjonstilskudd, har blitt bedre, men har stort potensiale for forbedring. Her kan det gjøres et arbeid sentralt ved å krysse databaser for ulike ordninger samt andre offentlige registre for å gi gode risikoutplukk. Fylkesmannen tilbyr kommunen slik bistand på forespørsel.

Driftsfelleskap er en gjennomgående problemstilling som er vanskelig å kontrollere, spesielt i de tilfellene hvor grensen kan være uklar. Vi har også inntrykk at kommunenes veiledning på dette området kan være noe forskjellig.

Fylkesmannen påbegynte i 2013 et arbeid med å forbedre internkontrollen internt i landbruksavdelingen med hensyn på forvaltningen av tilskuddsordningene. Arbeidet fortsetter i 2014. Arbeidet skal sikre at saksbehandlingen er i tråd med gjeldende regelverk, øke forståelsen og fokuseringen på risikoområder, samkjøre kontrollarbeidet på tvers av fagområder og prioritere viktige områder for informasjon- og veiledning til bl.a. kommunene. Vi har bl.a. brukt tid på ordningen for sykdomsavløsning, hvor det er mye feil i kommunenes arbeid.

Oversikt over behandling av klager og dispensasjonssøknader

Produksjonstillegg

Dette gjelder søknadsomgangene om produksjonstilskudd pr. 31.07.12 (121310) og pr. 01.01.13 (121320) som begge er utbetalt i 2013. Sistnevnte søknadsomgang inkluderer også avløsning ved ferie/fritid.

Klagebehandling: Fylkesmannen har utført 81 manuelle utbetalinger. 78 av disse var etter vedtak i kommunene, enten ved omgjøring etter klage eller på eget initiativ. Vi har på eget initiativ gjort om kommunens vedtak i to tilfeller. To klager har gått videre til Fylkesmannen som klageinstans. En av disse fikk delvis medhold og manuell utbetaling, den andre fikk ikke medhold.

Dispensasjonssøknader: Fylkesmannen har innvilget 13 dispensasjoner. Det gjaldt dispensasjon fra: krav om minste omsetning (7), krav til å disponere dyr (3), søknadsfristen (1), frist for å levere lønns- og trekkoppgave (1) og krav om gjerde mot utmark på innmarksbeite (1). En søknad om dispensasjon fra krav til minste omsetning ble avslått.

Andre ordninger

Det har vært gitt 4 dispensasjoner fra regelverket om avløsning under sykdom, mens 1 søknad er avslått. Det er innvilget 1 dispensasjon og gitt ett avslag på klage i SMIL-ordningen.

Landbruksvikartjenester hos avløserlagene

Statusen i vårt fylke er god, og vi kjenner ikke til at det er vesentlige problemer med dekning av landbruksvikarer. Vi har et stort avløserlag, Landbrukstjenester Sør, som dekker hele Aust-Agder og nesten hele Vest-Agder. Dalane Avløserlag i Rogaland dekker Sirdal kommune og har også noen medlemmer i Flekkefjord kommune. Vest-Agder er tildelt 6 årsverk til landbruksvikarer av de til sammen 237 årsverkene på landsbasis. Mellom avløserlagene er fordelingen slik at Landbrukstjenester Sør har fått 5,5 årsverk og Dalane Avløserlag 0,5 årsverk.

Oversikt over behandling av klager og dispensasjonssøknader 2012 - antall

Klagebehandling

Produksjonstilskudd		Miljøvirkemidler		Andre tilskuddsordninger	
Innvilget	Avslått	Innvilget	Avslått	Innvilget	Avslått
1	1	0	1	0	0

Dispensasjonssøknader

Produksjonstilskudd			Miljøvirkemidler			Andre tilskuddsordninger		
Innvilget	Delvis innvilget	Avslått	Innvilget	Delvis innvilget	Avslått	Innvilget	Delvis innvilget	Avslått
13	0	1	1	0	0	4	0	1

Fylkesmannens kontroll av landbruksvirksomheten i 2012

1. Hvor mye ressurser er avsatt til kontroll?

Årsverk: 0,8

Antall personer: 3

2. Gjennomførte kontroller av kommunenes landbruksforvaltning(forvaltningskontroller)

Kommune:	Flekkefjord kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd og SMIL
Registrerte avvik:	Ingen avvik, 1 merknad
Oppfølging av avvik:	Ingen
Kommune:	Lyngdal kommune

Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd og SMIL
Registrerte avvik:	Ingen avvik, 4 merknader
Oppfølging av avvik:	Ingen
Kommune:	Åseral kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd og SMIL
Registrerte avvik:	3 avvik. Avvikene gjelder manglende kontroll av grunnvilkåret om minimum 20 000 i omsetning, kommunen stiller ikke krav om miljøplan trinn 2 i SMIL, og tilskuddsbrev for SMIL tilfredstiller ikke bestemmelsene i økonomireglementet. Det ble også gitt 3 merknader.
Oppfølging av avvik:	Under oppfølging, svarfrist ikke utgått.

3. Gjennomførte foretakskontroller. Foretakene kan anonymiseres ved A, B, C etc.

Foretak:	A og B
Orninger/omfang:	Stedlig kontroll. Produksjonstilskudd. Mulig driftfelleskap med 2 foretak kontrollert
Hjemmel for kontroll:	Økonomireglementet i staten
Registrerte avvik:	2 avvik. Manglende miljøplan. Feil husdyrkoder. Gjelder foretak B
Oppfølging av avvik:	Ikke konkludert med driftsfellesskap. Retting og omgjøring av tidligere vedtak for det ene foretaket. Konsekvens: Avkorting og tilbakebetaling på tilsammen kr. 96 499.

4. Andre kommentarer/ innspill:

Det ble utført følgende kontrollarbeid på husdyrkonsesjonsområdet: 132 stk (alle i fylket) produsenter kontrollert mot LIB/PT, jf SLF rundskriv 25/13 SLF. Det er ikke innhentet opplysninger for noen foretak utover det som er tilgjengelig i egne systemer. 2 foretak med svin/fjørfe er fulgt opp etter kontroll i 2012. 1 foretak med svineproduksjon skal følges opp vedrørende produksjonsgrensen i 2013. Det er gjennomført stedlig kontroll hos 0 foretak. 0 er kontrollert pga mistanke om driftsfellesskap. 1 foretak med fjørfe er ilagt standardisert erstatning og beløp. 0 som herav er ilagt standardisert erstatning pga driftsfellesskap. 0 foretak hvor kontroll er gjennomført, men vedtak om standardisert erstatning er under arbeid.

22.4 Regionalt tilpasset innsats

Kompetansesenter, landbrukspolitisk dialog mm.

Avdelingen prioriterer arbeidet med å være kompetansesenter for kommunene svært høyt. Vårt motto er at FMLA skal være kommunens førstevalg når de har spørsmål. Vi arrangerer flere samlinger og møter for kommunene hvert år. Kontakt mot kommunene er en sentral del av arbeidet på hele avdelingens område. Vår jurist har dette som sitt viktigste arbeidsområde.

Landbruk inngår som fast tema på alle embetsledelsens møter med kommunene, og alle blir besøkt minst en gang i hver kommunevalgperiode. I tillegg deltar landbruk fullt ut på et antall andre faste arenaer som embetet nå tydeliggjør som en del av kommunedialogen, bl.a. en samling for alle ordførere og rådmenn, en årlig tilsyns- eller kvalitetskonferanse, og samlinger innen areal og beredskap.

Det politiske engasjementet i kommunene er rimelig bra sett i lys av næringens betydning i vårt område, og er heller økende enn avtagende. Et BU-prosjekt for mobilisering og investering i tradisjonelt landbruk i Kvinesdal kommune, har gitt store resultater på investeringssiden, og har fått mye lokalpolitisk oppmerksomhet. Prosjektet har nå fått en avlegger i Hægebostad kommune, og et "ny giv-prosjekt" er startet i Lyngdal. Å se at kommunen kan være prosjekteier, har en viss smitte-effekt til andre kommuner, og vi ser at det er behov for mer kompetanse på å drifte prosjekt i kommunene. Både regionavisen Fædrelandsvennen og NRK Sørlandet er rimelig aktive og

relativt positive til landbrukssaker for tiden.

Etter noen år med stabilt nivå på administrativ kompetanse og kapasitet på landbruk i kommunene, synes vi nå å være inne i en ytterligere negativ utvikling. Flere kommuner har budsjettproblemer, og vurderer å kutte i bemanningen. Uten en klar lovhjemmel er det lite Fylkesmannen kan gjøre med dette. Flere utredninger av mulige interkommunale samarbeidsløsninger er på gang, og presset kommuneøkonomi er nok drivkraften. Færre kommuner har landbruksansatte med mastergrad enn tidligere, og de som finnes blir ofte belastet med andre oppgaver eller større lederansvar.

KS Agder har lite engasjement på våre områder.

Bruk av kommunerettede midler

Avdelingen fikk 95.000 kr til dette i 2013. Midlene er benyttet til å styrke arbeidet overfor kommunene ut over det som ville vært mulig uten en slik bevilgning. Vi har benyttet midlene til å delfinansiere den årlige to-dagers fagsamlingen for kommunene med tema bl.a. innen skogbruk og tilskuddsforvaltning mm., fagsamling innen skogbruk for kommunene med tema vegplanlegging, og en økt reisevirksomhet for å følge opp kommunene innen næringsutvikling (skog, mat, reiseliv mm.), og på det juridiske området. Opplæring i det nye fagsystemet ESTIL er også gjennomført.

Regionalt bygdeutviklingsprogram

Vi mener at vi har brukt de relativt beskjedne tilretteleggingsmidlene våre (omlag 2 mill kr) godt. Prosjektene utløser både med en gang og på sikt investeringer og satsing på ny og/eller mer lønnsom næringsutvikling. Vi ser også at våre bidrag inn i ulike speiselag, er med på å utløse midler fra andre kilder og stimulerer til større og bedre prosjekter.

Mobiliseringsprosjektene i fylket har virket som en vitamininnsprøyting i næringa, og det er mye optimisme å spore, samt stadig flere yngre og aktive brukere som er positive og som satser. Gjennom disse prosjektene og den derpå følgende søknadsprosess, har IN bistått den enkelte som vil investere i nytt eller eksisterende driftsapparat.

Vi ser et aktivt og variert jordbruk i hele fylket, men vi ønsker oss flere aktører spesielt innen hagebruk, juletre/pyntegrønt og bygdenæringer – som vi mener vi har spesielt gunstige forhold for her sør.

Vi arbeider kontinuerlig sammen med partnerskapet med å få koordinert de ulike initiativene for å få til en effektiv samhandling. Vi støtter ulike tiltak gjennom eksisterende nettverk, og prøver å mobilisere og stimulere til etablering av forpliktende produsentsamarbeid.

Vi har ikke prioritert mellom spesielt jordbruksavhengige områder, eller satt måltall for fordeling av tilskudd mellom tradisjonelle næringer og bygdenæringer.

Innovasjon Norge håndterer de regionale programmene godt. Bioenergiprogrammet tok initiativ til et felles informasjons- og mobiliseringsprosjekt innen bioenergi for Vestfold, Telemark og Agder-fylkene. Dette prosjektet er under oppstart nå tidlig i 2014.

Samarbeidet med regionale aktører

Regionalt bygdeutviklingsprogram (RBU) 2013-2020 og Regionalt Næringsutviklings-program (RNP) 2013-14 ble formelt operative i og med tilslutning fra fylkestinget i Vest-Agder i april 2013. RBU gjelder Vest-Agder, mens RNP er felles for Aust- og Vest-Agder. Vi har ennå ikke prioritert å sammenstille Skog- og klimaprogrammet (RSK) som et samlet dokument, men elementene i programmet er vel etablert og vi arbeider etter klare prioriteringer (se under).

I RNP 2013-2014 er forslag til tiltak og ansvarsområder fordelt mellom Fylkesmannen, Innovasjon Norge og fylkeskommunen. Vi er ikke alltid like konsekvente, så det går i blant litt om hverandre. Det er lettest å skille mellom bedriftsretta (IN) og tilretteleggende (FM, FK) tiltak.

"Partnerskap landbruk" består nå av Fylkesmannen og fylkeskommunen i Aust-Agder og Vest-Agder, og

Innovasjon Norge Agder. Vi møtes ca to ganger pr. år. Fylkesmannen forespørres i forbindelse med fylkeskommunens fordeling av tilskudd til rekruttering, kompetanse og likestilling.

I tillegg har vi to årlige møter mellom ledelsen av landbruksavdelingene i FM Aust-Agder, FM Vest-Agder og FM Telemark. Vi samarbeider ellers fortløpende i fylkesovergripende prosjekter (Lokal mat Agder, Agderwood, Framtidsbygda mfl) og fylkesinterne prosjekter, der vi veksler på å sitte i styringsgrupper/referansegrupper – med påfølgende informasjon til de øvrige.

Vi deltar aktivt i Vest-Agder fylkeskommunes rådgivende Landbruksforum. Fylkesordfører leder rådet, som møtes 3-4 ganger/år og består av fylkespolitikere og representanter fra hele næringa (FM, IN, VAB, VABS, AT-Skog, NLR).

Det er et tett samarbeid med faglagene både i jord og i skog, og med Norsk Landbruksrådgivning Agder (NLR). NLR Agder er forøvrig en viktig aktør i næringsutviklingsarbeidet, særlig innen tradisjonelle produksjoner – både som prosjekteier og som jordbruksfaglig utviklingsaktør.

Regionalt skog- og klimaprogram

Gjennom årlige møter i "Kontaktutvalget for skogbruk i Vest-Agder" og felles kontaktutvalg for skogbruket i Telemark, Aust- og Vest-Agder gjennomgås og diskuteres ulike strategier i forhold til bruk av tilskuddsmidlene i skogpolitikken.

"Vest-Agder skog- og trenæringsforum" (VAST) ble etablert 12.03.13. Forumet er en interesseorganisasjon for skogbruket og den trebearbeidende industrien i Vest-Agder. Forumet har som formål å styrke og utvikle skognæringa i fylket. FM Vest-Agder har en sekretariatsfunksjon for forumet inntil videre. utfordringer innen transport av skog- og treprodukter er de første oppgavene det nyetablerte forumet har arbeidet med.

En representant fra VAST er medlem i Vest-Agder fylkeskommunes Landbruksforum.

RSK – regionalt skog- og klimaprogram er ikke ferdigstilt. Elementene og prioriteringene innen skogbruksplanlegging med miljøregistrering, skogkulturtiltak, tilskudd til skogsbilveier, drift med taubane og hest mv. er på plass og kjent i kommunene, men ennå ikke samlet i egen plan. Vi har arbeidet mye med transportspørsmål (kai, veilister mm.) i 2013 sammen med fylkeskommunen, og det er et mål å få nedfelt noen felles satsningsområder som kan legges fram for Fylkestinget etterhvert.

Det er stor aktivitet i skogbruket i vårt fylke nå. Deltakelse i Kystskogbruket har gitt oss økt mulighet til å følge opp dette med nødvendige tiltak som faghjelp og skogkulturprosjekt.

22.5 Reindriftsforvaltning

Ikke aktuelt i Vest-Agder.

Resultatområde 23 Økt verdiskaping

23.1 Næringsutvikling innen jordbruk og bygdenæringer

Bruk av midler under regionalt næringsprogram (RNP)

Bedriftsrettede midler: Vest-Agder fikk tildelt 16,68 mill kr i BU-midler for 2013. Innovasjon Norge Agder fikk fullmakt til å disponere 14,74 mill av disse, og har rapportert på bruken, jf eget brev av 14.01.14.

IN Agder har innvilget 61 av 65 søknader helt eller delvis. Investeringstilskudd i tradisjonelt landbruk med 28 saker er den klart største posten med et tilsagnsbeløp på 14,941 mill kr. Disse sakene representerer en kapasitetsøkning på 43 melkekyr, 143 storfeslakt, 1985 sau og 280.000 kylling.

Det er gledelig at det har vært litt etterspørsel etter etablererstipend og bedriftsutviklings-midler i 2013. Det har alltid vært lettere å mobilisere vest-egdene til tradisjonell bruksutbygging enn til nyskaping, entreprenørskap og ny-etableringer innen bygdenæringene.

Utrednings- og tilretteleggingsmidler: Vest-Agder fikk tildelt 1.94 mill kr for 2013, og vi har fordelt 1.969.500kr på 24 prosjekt. Vi overførte 878kr fra 2012, og har inndratt 126.278kr fra delvis- eller ikke-gjennomførte prosjekter i løpet av året. Vi har dermed hatt 2.067.156kr til fordeling i 2013. Vi har overført 97.656 kr til 2014 - ikke pga manglende prosjekter, men pga misforståelser mht dato for årsavslutningen i Saturn. Ett prosjekt er avslått (NLR Agder – nettkjølsnegl).

Vi har fordelt prosjektene på de ulike resultatområdene i Regionalt bygdeutviklings- og næringsutviklingsprogram. De fem resultatområdene følger Agderfylkenes omforente «Regionplan Agder 2020». Vi henviser til eget rapporteringsskjema for prosjektene. Her følger en forkortet oversikt:

- Klima: Høye mål, lave utslipp - 1 prosjekt - 150.000 kr – 7,6%
- Det gode livet: Agder for alle - 10 prosjekt - 988.000 kr – 50,1%
  - Grovfôrbaserte husdyrproduksjoner (3)
  - Hagebruk/planteproduksjoner (5)
  - Juletre/ pyntegrønt (2)
- Utdanning: Verdiskaping bygd på kunnskap - 4 prosjekt - 104.000 kr – 5,3%
  - Bedre fagutdanning (1)
  - Etterutdanning (2)
  - Rekruttering (1)
- Kommunikasjon: De viktige veivalgene: ingen prosjekt
- Kultur: Opplevelser for livet - 9 prosjekt - 728.000 kr – 37%
  - Hestenæring (1)
  - Lokal mat (5)
  - Grønt reiseliv (2)
  - Økologisk (1)

Det har ikke vært noen avvik fra normalen i 2013.

Kort om de ulike satsningsområdene:

Klima - høye mål lave utslipp (1):

Et felles informasjonsprosjekt om bioenergi for Telemark, Vestfold, Aust-Agder og Vest-Agder kom på plass på slutten av året. To prosjekter som fikk midler i 2012, avsluttes (mulighetsstudie biogass) og ev. videreføres (Agderwood) i 2014.

RSK – regionalt skog- og klimaprogram er ikke ferdigstilt. Elementene og prioriteringene innen skogbruksplanlegging med miljøregistrering, skogkulturtiltak, tilskudd til skogsbilveier, drift med taubane og hest mv. er på plass og kjent i kommunene, men ennå ikke samlet i egen plan. Vi har arbeidet en del med kai og tømmertransport i høst sammen med fylkeskommunen, og det er et mål å få nedfelt noen felles satsningsområder som kan legges fram for Fylkestinget etterhvert. Vest-Agder er medlem i Kystskogbruket.

Det gode liv – Agder for alle (10):

Tradisjonell jordbruksproduksjon, juletre/pyntegrønt, Inn på tunet og likestilling er lagt til dette området. NLR Agder er involvert i de fleste av dem, enten direkte eller som administrator av andres prosjekt. Aktiviteter innen Inn på tunet er dekket opp av andre midler. Likestilling ligger til fylkeskommunen.

Grovfôrbaserte husdyrproduksjoner (3):

Tre mobiliseringsprosjekter (Kvinesdal, Lyngdal og i saueholdet) bidrar/har bidratt til økte investeringer i næringa. Ett prosjekt (Kvinesdal) har hatt midlertidig stans i arbeidet pga sykdom, men fortsetter inn i 2014 på 2012-midler og sammen med nabokommunen (Hægebostad). NLR Agder har et "Isåingsprosjekt" for å bedre/øke grovfôrproduksjon/daa.

Hagebruk/planteproduksjoner (5):

Agder har gode forutsetninger for hagebruksproduksjon, og dette har derfor vært prioritert i flere år. Fire av fem prosjekt handler om mobilisering og kompetanse innen frukt og bær, og ett om potetcystenematode. 1 søknad (nettkjølnegl) er avslått, fordi vi mente det var en reprise av et tilsvarende prosjekt i 2008.

Juletre/pyntegrønt (2):

Det brukes mye ressurser på å mobilisere til juletre/-pyntegrøntproduksjon, både gjennom prosjektstøtte og ellers. Gjennom Norsk Juletre bidrar vi til forskningsprosjektet «Fjelledelgran – truet av sopp?» v/ Bioforsk. «Katalysatorprosjektet» er nok et vellykket mobiliseringsprosjekt, der aktuelle produsenter oppsøkes med tilbud om informasjon og veiledning. Tilskudd til ny rådgiverstilling i Norsk Juletre/Agder pyntegrøntlag er utsatt noe, i påvente av nødvendige avklaringer hos prosjekteier

Utdanning – verdiskaping bygd på kunnskap (4):

Vi er veldig klar over at BU-midler til utdanningstiltak kan være i en gråsoner i forhold til fylkeskommunens midler til rekruttering, kompetanse og likestilling. Vi har for øvrig fått god dialog med fylkeskommunen, både på prosjektnivå og gjennom fylkeskommunens Landbruksforum. Sørlandssamlinga og Fagsamling frukt & bær er møteplasser med fokus på erfaringsutveksling og kompetanse. Arrangementet NM-Skog v/KVS Lyngdal fikk mye positiv oppmerksomhet i media, forhåpentligvis med en rekrutteringseffekt til landbruksfag/naturbruk. Skogselskapet i Agder har startet opp et "Velg naturbruk"-prosjekt etter modell fra Velg skogbruk i Buskerud. tilsatt prosjektleder gikk imidlertid over i nye stilling, så aktiviteten var liten 2. halvår 2013. Vi har store forventninger til dette prosjektet når det nå er i gang igjen fra januar 2014. Mobiliseringsprosjektet v/ FMVA er midler fra 2012 som brukes til mindre og kortvarige proaktive tiltak. Disse midlene har f.eks en god «smøreffekt» for å få næringa til å delta på kompetanse- og nettverksbyggende samlinger.

Kultur – opplevelser for livet (9):

De fleste bygdenæringene er lagt inn under dette satsningsområdet.

Hestehold har vi integrert gjennom et prosjekt som skal se på lokal produksjon av høyensilasje til hest, som har spesielle krav.

Lokal mat (5) og grønt reiseliv (2): Det er flere fellesprosjekter på gang: «Lokal mat Agder», forprosjekt Interreg «Det Nordiske Måltid», nettverket «Regional matkultur», etablering av Sirdalsmat SA, NATURLIGVIS som matfestival m.fl. (jf også egen rapportering på prosjekter). Vi arbeider kontinuerlig med å få koordinert de ulike initiativene for å få til en effektiv samhandling. Lokal mat er etterspurt, og reiselivet representerer en stor del av markedet, spesielt for de som er lokalisert i distriktene. Utfordringen er å få etablert en effektiv distribusjon for å komme ut i markedet. Vi støtter ulike tiltak gjennom eksisterende nettverk, og prøver å mobilisere og stimulere til etablering av forpliktende produsentsamarbeid.

Hanangermona turistanlegg var en mulighetsstudie for å få en miljø- og kulturvennlig utforming av et næringsområde for reiseliv på Lista, basert på de store natur- og verneverdiene i området.

Prosjekt "Spis Sørlandet" ble trukket, og handlingsplan for elva Kvina kom aldri i gang.

Økologisk landbruk har hatt egne handlingsplanmidler i 2013 (jf egen rapportering). BU-midler er gitt til NLR Agder for publisering av resultater fra prosjekt økologisk dyrking av jordbær. Det er innledet et videre samarbeid om økologiske jordbær med foregangsfylket/ne innen økologisk frukt og grønt.

Inn på tunet

Inn på tunet er prioritert med en 40% fast stilling i landbruksavdelingen i Vest-Agder. Det interne samarbeidet hos Fylkesmannen er godt, og består av en referansegruppe der alle fagavdelingene unntatt miljøvern avdelingen deltar fast. Referansegruppen bidrar med innspill til fagansvarlig, og legger til rette for informasjon om IPT på ulike samlinger som den enkelte avdeling arrangerer overfor ansatte i kommunene i fylket. Videre deltar representanter på aktuelle møter og konferanser m.m. Representanten fra Helse- og omsorgsavdelingen deltok f.eks på den nasjonale IPT-konferansen i Alta sammen med IPT-ansvarlig og arbeidsutvalget for IPT-nettverket i fylket.

I 2013 har det vært en prioritert arbeidsoppgave å følge opp arbeidsutvalget for IPT-tilbyderne. I kjølvannet av

kvalitetssikrings- og godkjenningsordningen vi nå har fått, melder behovet seg for en profesjonalisering av tilbyderne. Arbeidsgruppen har brukt en del tid på å jobbe frem en BU-søknad i 2014, der målsettingen vil være å finne en måte å organisere seg på. Videre har det blitt avholdt tilbydersamlinger og et kurs i praktisk HMS og kvalitetssikring i samarbeid med Landbrukets HMS. Høsten 2013 arrangerte FM Vest-Agder og FM Aust-Agder kurset «Gården som en av skolens læringsarenaer» på Sørlandske lærerstevne på UIA, Kristiansand. Interessen var stor, og lærerne som deltok var veldig fornøyd med kurset.

Vi er med i et faglig Antrozoologi-nettverk sammen med FM Aust-Agder og flere representanter fra ulike fakultet ved UIA i Kristiansand/Grimstad. Vi samarbeider for å øke kunnskapen, kjennskapen og kompetansen til studenter og yrkesaktive om bl.a effekten av samspill mellom mennesker og dyr i et folkehelseperspektiv. Som et ledd i dette, arrangerte vi en folkehelsekonferanse våren 2013 med dette temaet. Videre har vi en målsetting om å få etablert «grønne moduler» på ulike undervisningsretninger på UIA, og vi har et ønske om å få etablert et forskningsprosjekt innen fagfeltet på sikt.

Det er tungt å få etablert nye Inn på tunet-tilbud i kommunene i Vest-Agder. Resultatet av Inn på tunet-løftet i våre to kommuner, Marnardal og Kvinesdal, underbygger dette. Marnardal kommune var ferdig med sitt prosjekt i 2012, og arbeidet har ikke medført nye IPT-tilbud i kommunen. Kvinesdal kommune har nå bestemt seg for å ikke gjennomføre prosjektet sitt, blant annet fordi kommunen ikke kunne avse midler til dette.

Vi har imidlertid flere solide og gode tilbud i fylket i drift, og vi merker en økning i interessen fra enkelte kommuner om å ta i bruk gården som et tilbud til enkelte av sine brukere. Omsorgsbehovene er økende, og vi har tro på at Inn på tunet kan bidra på dette området i årene som kommer.

23.2 Skogbruk

I 2013 ble det satt ny avvirkningsrekord i Vest-Agder. Hogst av tømmer til skogindustrielt formål ble 261 000 m³. Om en tar med hogst til ved blir volumet 271 000 m³. Gjennomsnittlig avvirkningsnivå de siste fire årene er nesten 100 000 m³ over snittnivået på avvirkningen fra 1980 – 2009. Den positive utviklingen skyldes blant annet tidligere aktiv skogreising, økt etterspørsel etter tømmer (flere kjøpere og entreprenører) og brukbare tømmerpriser. Mye av avvirkningsøkningen kommer fra områder med plantet og skogreist gran, spesielt langs kysten og vest i fylket. Gjennomsnittlig granandel de siste 4 år er 71 %. Ressursene av furu og lauvtre utnyttes i noe mindre grad grunnet svakere lønnsomhet. Gjennomsnittlig pris på tømmervirke i Vest-Agder har gått ned med 50kr de siste to årene, og endte på 291 kr/pr m³ i Vest-Agder i 2013. Dette er 14kr lavere enn snittet på landsbasis. En økende andel av tømmeret fra Vest-Agder ble eksportert pr båt til Europa i 2013 sammenliknet med tidligere. Tilrettelegging og videreutvikling av kaianlegg for tømmereksport er og vil være svært viktig for avsetningen av tømmeret i Vest-Agder de kommende årene.

Økt avvirkning medfører i neste omgang et økt behov for å sikre reetablering og stell av ny skog på arealene. Vest-Agder fikk tildelt kr 3,4 mill til NMSK skogkultur i 2013. Av dette gikk først 0,7 mill til dekning av kostnadsetterslep fra 2012. For å sikre en mest mulig effektiv bruk av midlene, fordelte vi tilgjengelige midler i to omganger (januar og september), før vi til sist trakk inn og omdisponerte midler i to nye omganger i november måned. Alt av offentlige midler ble benyttet i 2013. Dette er for Fylkesmannen en krevende, men effektiv måte å forvalte og fordele midlene på.

Omfanget av snutebilleskader på arealer med plantet gran ser ut til å ha økt betydelig de siste årene. Fylkesmannen vil ta initiativ til å samle næringen og et utvalg av skogbruksansvarlige for å belyse situasjonen. Det vil trolig være aktuelt å foreslå retningslinjer for nyplanting og replanting av arealer med stor skade. Fylkesmannen har holdt igjen en del midler fra NMSK som kan øremerkes tiltak til skogeiere med særlige store skader. Vi har her en stor utfordring med at replantinger etter skade må bli vellykket for å sikre skogbrukets omdømme.

Alle skogkulturtiltak økte noe i 2013. Planting nærmer seg nå nivået det bør ligge på, mens nivået for ungskogpleie trolig bør doubles. Grunnet betydelig økning av skader etter snutebiller, bør markberedning før planting økes, særlig på rik granmark. Med økte bevilgninger innen NMSK for 2013 og videreføring av beskjedne tilskuddssatser klarte man å unngå etterslep til 2014. Det er behov for å øke nivået på NMSK til skogkultur til samme nivå som i 2013.

Dekningen av skogsbilveinettet bør økes og flere veier har et oppgraderingsbehov. Traktorveinettet burde i flere

områder hatt bedre dekning, samtidig som det er et økende behov for oppgradering av standarden til veiklasse 7. Tilskuddsandelen til bilveier i klasse 3 og 4 ligger i snitt på 35-40 %, mens det for traktorveier i klasse 7 gis ca 25 %. Andre tilsvarende «nye» skogfylker har en langt høyere tilskuddsandel. Byggekostnadene i Vest-Agder er relativt høye grunnet kupert terreng med mye stein. Relativt sett har Vest-Agder trolig den høyeste andel av traktorveier bygget uten tilskudd (det meste i veiklasse 8). 54 anlegg og nesten 17 000 m ble ferdig i 2013. Veiklasse 8 bygges ut fra kortsiktige økonomiske vurderinger av skogeier. Også for bilveianlegg (hovedsakelig veiklasse 5) bygges relativt mye vei uten tilskudd i fylket. Om vi hadde hatt mulighet til å kunne gi mer tilskudd til veiklasse 7, ville trolig langt flere skogeiere valg bedre traktorveier. Det er behov for å øke virkemidlene til skogsveier. I Vest-Agder jobbes nå med et skogsveiprojekt der en ser på kartlegging av eksisterende og forslag til ny- og ombygging av skogsveier. Gjennom prosjektet vil en få en bedre oversikt over behov for investeringer i den private infrastrukturen av skognæringen.

Fylkesmannen er med på å stimulere til faghjelpstillinger i samarbeid med flere kommuner og AT Skog. Faghjelpen bidrar med opplysning og kunnskap ut til skogeiere, noe som gir god effekt på skogkulturaktivitet lokalt, men også på hogstaktiviteten. Det ble i 2012 igangsatt et skogkulturprosjekt i samarbeid med Fylkesmannen i Telemark og Aust-Agder. Gjennom prosjektet ønsker en å sette sterkere fokus på nødvendigheten av og lønnsomheten i å drive en fornuftig skogkultur. Foreløpige resultater er positive.

De siste resultater fra risikobasert foryngelseskontroll og resultatkontroll foryngelse viser rimelig gode resultater. Etter gjentatte purringer leverer de fleste kommuner rapporter på kontrollene. Grunnet arealbruksendringer, tynninger og annet faller dessverre en del av kontrollflatene ut. Vi registrerer fortsatt at ca 20 % av skogeierne ikke følger regelverket og sørger for tilfredsstillende foryngelse innen tre år etter hogst. Etter oppfølging fra kommunene, ser de aller fleste ut til å følge opp dette på en grei måte, men det er et fåtall skogeiere som fortsatt ikke følger opp. Fylkesmannen i Vest-Agder ønsker tydeligere virkemidler og gode eksempler fra SLF fra andre kommuner / fylker som har utført bruk av tvangsmidler. Vest-Agder ønsker ikke å være først ute og forsøke dette.

I 2013 har det pågått skogbruksplanlegging i kommunene Kvinesdal, Mandal og Lindesnes. Skogbruksplanprosjektet i Kvinesdal nærmer seg en avslutning og skogeierne fikk sine planer i slutten av desember 2013. Kvinesdal kommune er den siste kommunen som får gjennomført MiS-registreringer i Vest-Agder, mens Mandal og Lindesnes kommuner er de første som får nye skogbruksplaner der det allerede eksisterer miljøregistreringer. Her er det blitt foretatt en kvalitetssjekk av de eksisterende MiS-figurene opp mot naturtyper og andre registreringer som er gjort både før og etter de eksisterende MiS-registreringene. Bestillingsprosenten i begge kommunen er tilfredsstillende og noe bedre enn forventet. Pågående prosjekter i Vest-Agder har nå en god framdrift, noe vi har lagt stor vekt på i dialog og kontraktsforhandlinger mellom partene. Kvalitetsmessig ser vi gjerne at laser benyttes i takstene, men fremover ser vi at det kan bli en utfordring å finansiere laserprosjekter i enkelte områder selv om GEOVEKST-samarbeidet fungerer godt. Kommunalt organiserte prosjektgrupper (med sekretariat fra fylkesmannen) står for utforming av takstprosjektene, og vi ser at dette skaper engasjement og aktivitet. Hovedplan og handlingsplan for skogbruksplanlegging er under utarbeiding og vil bli sluttført i 2014.

Fylkesmannen har i 2013 fordelt 3,4 mill. kr til kommunene som NMSK-midler til skogkultur mm., tilsagn om tilskudd til ny- og ombygging av skogsveger på tilsammen 2,1 mill. kr, samt bevilget 44.000 kr til skogbruksplanlegging. RNB-midler til veivedlikehold i 2013 ble benyttet til 11 veianlegg som totalt fikk 0,8 mill. kr til opprustings- og oppgraderingstiltak. Vi har bevilget og brukt 0,3 mill. kr av Kystskogmidler. Av regjeringens tiltakspakke for uttak av skogsvirke fra skog og kulturlandskap til energiflis, fikk 6 prosjekter i Vest-Agder tilskudd på totalt 216.856 kr i 2013.

Ressursbruken innen skogbruk i avdelingen er opprettholdt med 2,3 årsverk siden 2011, men planlegges styrket med ca 0,5 årsverk i 2014.

Resultatområde 24 Bærekraftig landbruk

24.1 Jordvern og kulturlandskap

Status i omdisponering av dyrka og dyrkbar jord

Vi har studert tallmaterialet for hele perioden fra KOSTRA-rapporteringen startet opp i 2005 til i dag. Vi er et lite fylke med små absolutte tall og store variasjoner mellom år, og det er ikke mulig å se noen tydelig trend i denne perioden. Tallene er ikke direkte sammenlignbare med tidligere år.

Aktivitet og utfordringer i dialogen med kommunene

Dialogen mellom Fylkesmannen og kommunen er tett og god i Vest-Agder, både i embetsledelsens kontakt med ordførere og rådmenn, og i det løpende arbeidet på faglig nivå. Vi har prioritert rollen som kompetansesenter både på landbruks- og planområdet. De nasjonale målene om å ivareta jord- og kulturlandskapsressursene er vel kjent i kommunene, og legges i hovedsak til grunn ved utarbeidelse av overordnede planer. Landbruksavdelingen har vært enig med kommunene i at det har vært riktig å sette av noe dyrket areal til sentrumsutvidelse i flere planer senere år, mot at øvrige arealer gis langsiktig vern, og alternative utbyggingsretninger klargjøres der byggepresset er stort. Uenighet mellom embetet og kommunene er i hovedsak knyttet til respekten for vedtatt plan, sentrert rundt dispensasjoner som både prinsipielt og konkret strider tydelig mot jordvernet.

Interessen for kulturlandskapet er god, og folk er opptatt av å holde landskapet åpent. Det er likevel generelt vanskelig å få reflektert kulturlandskapshensynet i kommuneplanene på en konstruktiv måte. Det er behov for konkret veiledning og ev. utviklingsprosjekter om dette.

Jordvern - utviklingstrekk og virkemiddelbruk

Fylkesmannen i Vest-Agder har hovedfokus på at jordvernkonflikter løses best gjennom god planlegging, med analyse av ulike lokaliseringer og klare begrunnelser for de omdisponeringer som foreslås. Vi legger de største ressursene i oppfølgingen av de kommuner som har både stort byggepress og gode sentrale jordbruksarealer hvor det kan dyrkes matkorn.

Selv om KOSTRA-tallene ikke viser noen tydelig trend, er det likevel vårt klare inntrykk at jordvernet er styrket betydelig sammenlignet med tidligere tider, og at det relativt strenge regimet de siste 10 år har gitt resultater i form av en mer bevisst arealforvaltning i de fleste kommunene.

Vårt argument har vært at vi i Norge har nedbygd svært store arealer de siste 50-60 år. Skal denne trenden snus med varig virkning, må vi gjøre noe annerledes fra nå av og framover enn det vi har gjort før. Siden tap av jord til samferdselsformål og noe sentrumsutvidelse mm. vanskelig kan unngås, er det helt sentralt at vi slutter å legge "vanlige" boliger og næringsvirksomhet på dyrket mark. Dette er formål som lettest kan plasseres på mindre verdifull grunn hvis man jobber godt med kommuneplanen. Hvis ikke jordvernet prioriteres når det er konflikt, så er det ikke jordvern, men fritt fram. Kommunene har i hovedsak hatt forståelse for denne argumentasjonen.

Utvalgte kulturlandskap i jordbruket

Arbeidet med vårt nasjonalt utvalgte kulturlandskap Vest-Lista er ajour og er et svært positivt prosjekt. Landbruksavdelingen bruker betydelig tid til prosjektledelse, og dette har vært vellykket. Det er i 2013 fokusert mer på formidling, i tillegg til fysiske tiltak som restaurering av steingjerder og bygninger, og rydding av tilgrodde arealer. Det er etablert billedokumentasjon som viser tilstanden før og etter tiltak. Resultatene er gode både med restaurering, årlig skjøtsel og formidling. Alle midler er disponert. Det er rapportert utfyllende om dette i eget brev til SLF.

Landbruksrelaterte innsigelser etter plan- og bygningsloven

I 2013 fremmet landbruksavdelingen innsigelse i 4 plansaker ut fra landbrukshensyn, dvs. jordvern. En av disse dreide seg om unødvendig stort arealbeslag for framføring av gang- og sykkelvei i 50 km/t -sone, og ble løst etter drøftingsmøte. De tre andre dreier seg om utbygging på dyrket mark i strid med kommuneplan, eller ut over de grenser som er avklart i kommuneplan. Disse tre er fortsatt til behandling i kommunen, og vi har håp om at også disse kan avklares i den regionale prosessen.

Fylkesmannen påklaget 2 dispensasjonsvedtak i kommunene etter pbl med landbruksfaglig begrunnelse i 2013. Begge gjelder spredt boligbygging på dyrket mark i de aller beste områdene i jordbrukslandskapet i områder med stort utbyggingspress. Begge sakene er til behandling hos settefylkesmann. Vi har fått medhold i samtlige landbruksrelaterte saker som er avgjort av settefylkesmann de siste 8 år.

24.2 Samfunnsplanlegging

Landbrukets arealinteresser i samfunnsplanleggingen

Den dominerende plansaken i 2013-14 er planlegging av ny E39 gjennom fylket. Fylkesmannen bidrar aktivt til

arbeidet og har fokus på å sikre framdrift i prosessen. Vi vektlegger tidlig medvirkning og forutsigbarhet. Landbruk og jordvern synes ikke å bli avgjørende for valg av hoved-trase-alternativ på noen av strekningene. Jordvernet må likevel tas hensyn til ved valg av kryssløsninger og tilførselveier både i Søgne, Mandal og Lyngdal.

Vi bruker betydelige ressurser på dialog med kommunene om kommuneplanarbeidet generelt og jordvernet spesielt. Dette er tema på de fleste møter og samlinger, inkl. egne arealpolitiske samlinger sammen med fylkeskommunen.

Etter sterk vektlegging over tid fra vår side, mener vi nå at kommunene har høy bevissthet om Regjeringens vektlegging av jordvern og de aktuelle målsettingene. Det er svakere bevissthet om å bruke kommuneplanen aktivt for å tilrettelegge for at landbruket kan utvikle seg som næring, og for å gjøre konkrete og forpliktende grep for kulturlandskapet. Det er liten interesse eller forståelse i kommunene for å utpeke kjerneområder for landbruk, mens mye tyder på at "hensynssone landbruk" etter den nye planloven kan bli mer brukt.

I vekstområdene tror vi bindende langsiktige arealplaner for regioner av flere kommuner er en mulighet. Et slikt planarbeid er nå vedtatt som bindende regionplan for 7 kommuner i Kristiansands-regionen (Knutepunkt sør). Fylkesmannen har bidratt betydelig i arbeidet og gitt klar støtte til hovedgrepene i planen, som vi håper kan fungere godt som føring for kommuneplanene som skal rulleres framover.

Utpeking av framtidige utbyggingsretninger er et avgjørende grep i de fleste sentrumsområder. Koplingen mot infrastruktur er sentral mange steder, jf. Gandsfjordbrua i forhold til "Grønn strek" på Jæren. Vi vil oppfordre sentrale myndigheter til å bidra til at tilsvarende arbeid med interkommunal plan eller fylkesdelplan kan komme i gang i Lister-regionen, hvor konfliktene mellom utbygging og jordvern, natur og kulturminnevern er akutte med det utbyggingsmønsteret som har vært hittil. Det er også viktig at fylkesdelplan og RPR for kjøpesenter ikke slår negativt ut for jordvernet gjennom å hindre nødvendige nye plangrep ifht. jordvern.

Innsigelser – se kapittel 24.1 ovenfor.

Verneplaner, energisaker og konsekvensutredninger

Vi har et positivt og konstruktivt samarbeid med miljøvernavdelingen om forvaltingsplan for landskapsvernområdet for ytre kystsoner og revisjon av skjøtselsplan for Lista-strendene landskapsvernområde. Det er skrikende behov for midler til skjøtsel av disse områdene gjennom å opprettholde landbrukets drift - over begge sektorenes budsjetter. Arbeidet sees også i sammenheng med Vanddirektiv-arbeidet. Det er økende fokus på, og godt samarbeid om, næringsutvikling knyttet opp mot verneområdene både i fjellet og langs kysten.

Arbeidet med frivillig vern av skog er inne i et meget godt spor i hele AT Skog-området. Landbruksavdelingen deltar aktivt og i tidlig fase i arbeidet med å planlegge nye hovedveier, bl.a. ny vei til Kjevik flyplass i konflikt med ypperlige hagebruksarealer og "E39 Søgne - Ålgård". Det pågår ikke andre større vernesaker eller KVU-saker for tiden.

Energisaker - et stort paradoks

Det kommer nå mange og tildels meget store energisaker til behandling i embetet under overskriften "Europas Grønne Batteri", hvor vårt fylke er i kjernen av aktiviteten. Det er en stor utfordring å gi disse sakene en forsvarlig behandling. Dette gjelder vindkraft, pumpekraft og overføringskabler med svært store dimensjoner, og samfunnsvirkninger som feier mye av det vi holder på med innenfor pbl-området totalt av banen. Embetsledelsen har støttet opp om fylkeskommunen og kommunene i Listerregionen som har vært meget aktive mot NVE og OED med sikte på å få til bedre prosesser og mer lokal medvirkning i disse sakene.

Mangel på samlet plan for vindkraft er et problem også for landbruket som næring og grunneiere - arealbeslaget er stort, prosjektene mange, og muligheten til å rangere og sammenligne prosjekter begrenset. Manglende kopling mot kommuneplan og reguleringsplan gjør samordning med annen virksomhet vanskeligere.

Beredskapsarbeidet

Avdelingen er involvert i det løpende beredskapsarbeidet i embetet, inkl. klimatilpasning. Landbruksdirektøren sitter i både Fylkesberedskapsrådet og i Atomberedskapsutvalget. Vi prioriterer god kontakt med Mattilsynet, både regionalt og lokalt. Fylkesskogmesteren bidrar i skogbrannøvelser mm.

24.3 Klimautfordringene

Bruk av trevirke og satsing på bioenergi

Vest-Agder har ikke vært i front innen bioenergi. Vi satte derfor bioenergi som tema på den årlige landbrukssamlingen for kommunene i 2013. Aktiviteten er nå økende, særlig i Listerregionen, hvor flere flisfyringsanlegg er i drift, og det pågår konkrete utredninger av et biogassanlegg i Farsund. Det produseres også store mengder ved, en bransje som har gode tradisjoner hos oss.

Nytt 2-årig bioenergi prosjekt: I 2013 ble det tatt initiativ til et nytt fylkesovergripende bioenergi prosjekt i samarbeid mellom Fylkesmannen og fylkeskommunene i Telemark, Vestfold, Aust- og Vest-Agder. Regionplan Agder har som mål at Agder i 2020 «skal være en internasjonalt ledende region for klimavennlig produksjon og distribusjon av fornybar energi». Landbruket skal også bidra til dette, jf vårt regionale bygdeutviklingsprogram (RBU). Bioenergi er satt på dagorden i planer og i politiske mål i regionen. Dette er likevel en del av landet hvor aktiviteten har vært lav innen bioenergi. Telemark, Aust- og Vest-Agder har tidligere hatt prosjekter for å øke aktiviteten på bioenergi, noe som har gitt resultater. Regionen er fortsatt umoden og har bruk for mer informasjon og mobilisering, for å få til en overgang til fornybar energi gjennom bruk av bioenergi. Et nytt prosjekt som viderefører tankene fra tidligere prosjekter med mål om å bidra til økt aktivitet innen bioenergi, kan derfor være et godt virkemiddel for å nå politiske mål, og realisere mer bioenergi i regionen. Det er nå i starten av 2014 tilsatt prosjektleder.

Prosjektet "Agder Wood" er en flerårig satsing som skal bidra til å løfte frem nyskapende fremtidsrettede bygg i tre som skal være forbilder og kunnskapsbase for andre byggeprosjekter. Prosjektet eies av Vest-Agder fylkeskommune i samarbeid med Aust-Agder fylkeskommune, FM Aust-Agder og FM Vest-Agder. Agder Wood samarbeider tett med arkitekter, bedrifter, utbyggere og produsenter med å stimulere til gode forbildeprosjekter innenfor vår hovedsatsing på energi og tre. Det er kommet opp mange gode pilotprosjekter for energieffektive bygg, med hovedvekt på trebruk.

Prosjektet ble startet i 2010, men grunnet noen forsinkelser underveis, vil hovedprosjekt ha en varighet noe ut i 2014. Det tas sikte på å arrangere en erfaringskonferanse i august/september som markerer avslutning av Agder Wood. Det vurderes å videreføre arbeidet.

Prosjektet "Trebiennalen" videreføres sammen med FM Aust-Agder, Aust- og Vest-Agder fylkeskommune og Innovasjon Norge. Formålet med Trebiennalen er å etablere en arena for å utvikle Agder til en ledende treregion, og arrangementet er nå blitt en tradisjon. Oppmerksomheten rettes både mot tradisjonelt trebyggeri og hvordan stimulere til fremtidsrettet bygging i tre gjennom en konferanse hvert andre år. Agder har en synlig tradisjon med å bygge i tre, spesielt kan det vises til Sørlandsbyene og til den unike bebyggelsen i uthavnene. Hovedmålsettingen i dette formidlingsarbeidet er generelt å stimulere til:

- Mer bruk av tre
- Bedre bruk av tre
- Ny og innovativ bruk av tre.

Klimatiltak i landbrukssektoren

Klimahensynet og det globale mat/klima-perspektivet utnyttes som argument i arbeidet med å sette landbruk på dagsorden, og få til holdningsendringer og satsing på framtida innen både jord- og skogbruk. Poenget med at skogen binder CO₂ begynner å bli allment kjent, og inkluderes i kommunale handlingsplaner. Vi ser også en forsiktig framgang i arbeidet med bioenergi og bruk av tre, og det er et par lokale initiativ for å vurdere biogassanlegg. Spesielt i Lister-regionen arbeides det godt med klima- og energiplaner for kommunene.

Ellers er hverdagen på dette området fremdeles at klimaendringer er et element i de normale aktivitetene og arbeidsoppgavene, ikke et eget arbeidsfelt. Vi har brukt klimahensynet og behovet for å få prøvet nye tiltak som argument for å tillate utplanting av Douglasgran til skogproduksjon på en eiendom i fylket etter Naturmangfoldlovens bestemmelser om utenlandske treslag.

Miljøvern avdelingen har ved årsskiftet tatt initiativ overfor Miljødirektoratet for at Vest-Agder skal bli prøvetylke for klimaarbeidet. Landbruksavdelingen har støttet søknaden, og foreslått at vi kan ha planting av ny

klimaskog som et av temaene i prosjektet.

Biogassanlegg

Biogassproduksjon basert på husdyrgjødsel krever store volum innen et mindre område, og samkompostering med matavfall el.lign. Lista-området i Farsund kommune er antakelig det eneste området i vårt fylke hvor dette kan tenkes å være økonomisk aktuelt med dagens rammebetingelser. Det pågår et forprosjekt som nå nettopp er ferdig, og det er interesse for å gå videre med saken.

Tiltak mot luftutslipp

I det nye reviderte RMP fra 2013 er det lagt inn tilskudd til miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel. Dette virker både mot avrenning til vann, og mot utslipp av ammoniakk mm. til luft. Vi fikk allerede første året inn søknader for 8.200 dekar med slik spredning, og traff dermed nokså nøyaktig den tildelte kvoten på en halv million kroner til dette. Tiltakene fordeler seg med halvparten på direkte nedfelling eller nedlegging med moderne utstyr, og halvparten med normal spredning men nedmolding innen 2 timer. Rask nedmolding skal i følge Landbruksrådgivningen ha minst like god effekt som de andre tiltakene.

Vi har ikke kalkulert effekten av tiltaket, da vi antar at dette mest effektivt kan gjøres på nasjonalt nivå. Vi vil også bemerke at dette er tiltak som ikke kan kontrolleres, og i praksis er rent tillitsbasert.

Tilskuddet til grøfting vil også kunne bidra til reduserte klimagassutslipp gjennom å redusere jordas utslipp av lystgass. Ordningen ble satt i verk relativt sent på året. Omfanget av gjennomførte tiltak i 2013 er begrenset, men vi ser at det nå kommer inn stadig nye saker.

24.4 Produksjon av miljøgoder og reduksjon av forurensninger

Prioriteringer og måloppnåelse i regionalt miljøprogram

I Vest-Agder er hovedfokus for regionalt miljøprogram (RMP) å motvirke gjengroing, og sikre skjøtsel av de mest verdifulle kulturlandskapene med bygninger, kulturminner og biologisk innhold. Vannforurensning er, med unntak av mindre lokale vannforekomster, ikke et vesentlig problem. Vi mener bestemt at programmet gir gode resultater.

Fylkesmannen har i samarbeid med kommunene valgt ut verdifulle, men marginale kulturlandskap for ekstra tilskudd og økt oppmerksomhet i kommunalt planverk. Denne prioritering fungerer godt i noen kommuner, men det er vanskelig å finne objektive kriterier, og ordningen er omstridt. 2013 er første året med tilskudd til miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel. Etterspørselen samsvarte veldig godt med tilskottssatsene og tilgjengelige midler, men vi regner med at flere vil søke i 2014.

Hold av utegangersau i fylket har økt fra ca. 60 til ca.1.300 i perioden 2006-2013. Dette har god effekt for å redusere gjengroing av øyer og holmer i fylket. Det er stort sprang i tilskudd mellom utegangersau og vinterfora sau. Det bør bli klarere retningslinjer for skillet mellom en utegangersau og en vinterfora sau, og differansen i tilskudd bør bli mindre. Videre er det betydelig skjøtsel av kystlynghei og artsrik slått og beitemark som følge av RMP.

Hovedprioritering for bruken av SMIL-midler

Innmeldt behov for SMIL-midler var som tidligere betydelig større enn tildelte midler i 2013. De fleste kommuner har konkrete søknader til behandling, og Fylkesmannen har ved tildelingen prioritert kommuner med høyt aktivitetsnivå og god forvaltning av tilskuddsordningen. Tiltak for restaurering av gammel kulturmark og verneverdige bygninger dominerer. Flere av tiltakene senere år har vært del av større prosjekter hvor målet er å se på helheten i spesielle kulturmiljø; både bygninger, kulturminner og landskap. Dette arbeidet skjer i nært samarbeid med kulturminneforvaltningen i fylket. Vi oppfordrer likevel kommunene til å prioritere strengere, for å få fram tydelige og varige prosjekter heller enn å spre midlene utover på mange små tiltak.

Fylkesmannen har i 2013 oppfordret kommunene til å være pådriver for:

- restaurering og merking av gamle ferdselsveier og vurdere universell utforming av disse der dette er mulig
- etablering av store og godt arronderte beiteareal i prioriterte områder, gjerne på tvers av eiendomsgrenser

- registrering og restaurering av jordkjellere

Vi følger kommunene tett gjennom tildelingsbrev og oppfølging, hvor inndragning og omfordeling av ubrukte midler gjennomføres. Dette har sikret en raskere sirkulasjon av midlene. 14 av 15 kommuner har nå oppdaterte strategier vedtatt. Sirdal har fått utsettelse for å kunne inkludere SMIL i en større landbruksplan.

I RMP for landbruket i Vest-Agder 2013-2016 legges det vekt på at det skal være god sammenheng mellom prioriteringer i RMP- og SMIL-ordningene. Kommunene er derfor oppfordret til å innarbeide prioriteringene i RMP ved revisjon av tiltaksstrategier og overordna retningslinjer for prioritering av SMIL-søknader. Fylkesmannen har utarbeidet forslag både til generelle strategier og til retningslinjer, for å hjelpe kommunene i dette arbeidet.

Vanddirektivet

I Vest-Agder er Otra-vassdraget valgt ut i første periode. Tiltaksplanen viser at utslipp fra landbruk er en helt ubetydelig faktor i dette vassdraget. Det er heller ikke konflikter knyttet til uttak av vann til vanning eller annet. Det er nå satt i gang arbeid med andre runde planarbeid for dette vassdraget.

Dokumentet "Vesentlige vannforvaltningsspørsmål" er nå vedtatt for hele Vannregion Agder. Det er utarbeidet tiltaksanalyser for alle vannområdene. Det er i disse innhentet opplysninger om tilstanden i vassdragene fra eksisterende kunnskap og fra ny overvåkning. Tiltaksanalysene skal utgjøre kunnskapsgrunnlaget for regionale vannforvaltningsplaner.

I Vest-Agder er sur nedbør og kraftutbygging de viktigste påvirkningene, og bortsett fra et par mindre områder er det ikke problemer med fosforverdiene. Derimot er nitrogenverdiene så høye og økende at svært mange vannforekomster står i fare for å ikke nå vannforskriftens mål om å komme i god tilstand. Det er store langtransporterte tilførsler av nitrogen i våre områder, og antatt høy bakgrunnsavrenning. Deler av økningen forklares også ved organisk bundet nitrogen, og det er usikkert om denne nitrogenformen utgjør et stort problem. En betydelig del kan skyldes avtagende forsuring og klimaforandringer.

Landbruksavdelingen mener datagrunnlaget om tilstand, og om kildefordeling av nitrogentilførselene, foreløpig ikke er godt nok til å kunne pålegge landbruksnæringen nye tiltak. I et allerede grasdominert og relativt ekstensivt jordbruk er det også usikkert om vi har aktuelle tiltak som vil ha vesentlig effekt på nitrogenavrenningen. Foreslåtte tiltak overfor landbruket går derfor mest på opplysning og holdningsskapning, samt styrket overvåkning av vanntilstanden.

Enkelte steder med intensivt jordbruk, bl.a. på Lista, har man helt lokalt noe større problemer med nitrogen, fosfor mm. Her vil flere tiltak være aktuelle.

Tilstand og utvikling av biologisk mangfold og kulturminner i jordbruket og bruken av virkemidler i forhold til målsetningene

Tilstanden på det biologiske mangfoldet i Vest-Agder er sannsynligvis god på grunn av store og betydelige arealer med ekstensiv drift, og det er generelt god interesse for å ta vare på disse verdiene. Både landbruks- og miljøforvaltningen har mange ulike virkemidler til biologisk mangfold og kulturminner i jordbruket, og en av utfordringene er å få til en god samordning av disse.

Både i RMP og i SMIL-ordningen er det en liten andel av midlene som går til konkrete tiltak for å ta vare på biologiske verdier, men de har likevel stor betydning. Det er naturlig at miljøvernforvaltningens egne virkemidler til utvalgte naturtyper brukes først når det gjelder restaurering av slike kulturmarker. Fylkesmannen har også en målsetting om å prioritere helhetlige kulturlandskap - blant annet områder som var med i den nasjonale registreringen av viktige kulturlandskap (1994). Selv om virkemiddelbruken er begrenset, kan en ved å tenke langsiktig få til gode og helhetlige resultater innenfor slike områder. En rekke små bygninger som kvernhus og utløer mm er tatt vare på gjennom SMIL, og ordningen har også vært sentral for mange større og svært viktige bygninger. Også kulturminner i stein som gjerder og rydningsrøyser, bakkemurer mm. er sentrale verdier som er sikret gjennom denne ordningen.

Kulturminner i skogbruket har vært mindre fokusert hos oss, og det er fare for at disse kan gå tapt.

I RMP-sammenheng er det utarbeidet skjøtselsplaner for 105 daa artsrik slåttemark og 286 daa artsrik beitemark.

I tillegg er det skjøtsel av betydelige arealer med kystlynghei. Beiting i utmark ved utegangersau, og etter hvert også storfe, har tatt seg kraftig opp som følge av RMP. Denne beitingen har stor positiv effekt for all biologi knyttet til kystlynghei mm.

Miljøplaner

Det er krav om miljøplan trinn 2 for å få tilskudd til enkelte ordninger over RMP, og dette kravet følges opp. Kvaliteten på planene er variabel og kravet om miljøplan trinn 2 for SMIL- og RMP-tilskudd bør vurderes på ny. Vi har valgt å legge hovedvekten i vår egen innsats på å sikre gode og konkrete skjøtelsesplaner der det gis tilskudd til skjøtsel av artsrik slått- eller beitemark og kystlynghei. Norsk landbruksrådgivning Agder (NLR) har et godt tilbud om å bistå med å utarbeide planer i både trinn 1 og 2. Stadig økende avstander til leiejord og pressede arbeidsforhold, innebærer at det kanskje er grunn til å tenke på husdyrgjødselhåndtering som kontrolltema framover.

Tilskudd fra regionalt miljøprogram utbetalt 2013 etter søknadsomgang 2012 - kroner utbetalt til hovedområder

Embeter	Kulturlandskap	Biologisk mangfold	Kulturmiljøer og kulturminner	Friluftsliv og tilgjengelighet	Avrenning til vassdrag og kyst	Utslipp til luft	Plantevernmidler	Andre miljøtiltak
FMVA	4499811	265298	513854	0	601234	0	0	0
Sum	4499811	265298	513854	0	601234	0		

24.5 Økologisk landbruk

Økologisk landbruk

Vest-Agder har felles arbeidsgruppe for økologisk landbruk med Aust-Agder. Arbeidsgruppa setter opp årlige tiltaksplaner etter handlingsplanen 2011-2015. Målet vårt er 10 % økologisk produksjon og forbruk innen 2015. I 2013 ble det lagt vekt på å øke interessen hos produsenter og forbrukere, samt å styrke nettverksbygging og veiledning.

Følgende tiltak fikk tilskudd fra Vest Agders del av handlingsplanmidlene i 2013:

- Kløver i enga 2013
- Økologiske ammekumøter 2013
- Åpen økologisk gård
- Økologisk satsing på landbruksmessa Naturligvis på Evje
- Infostandprosjekter
- Levende jord 2013
- Økologisk mat i barnehagen 2013 -2014

Kun 3,5 % av jordbruksarealet ble drevet økologisk eller var under omlegging (karens) i 2013. Dette er en klar reduksjon fra året før. Vi ser også en reduksjon i antall økoprodusenter.

Fallet i antall produsenter av økologisk melk fortsatte i 2013. Lav lønnsomhet særlig blant nyere produsenter kan være en forklaring. Kun omtrent en tredjedel av melka ble foredlet til økologiske produkter, og det ble i 2013 slutt på lokal foredling av økologisk melk i Agder. Dette fører trolig til dalende motivasjon hos økoprodusentene. Det er altså en utfordring å nå målet for økologisk landbruk på grunn av den utviklingen vi ser i fylket, særlig innen melkeproduksjon.

Vi har fått et aktivt miljø på produksjon av økologisk villsau. Dette er en produksjonsform som passer godt langs kysten, og vi har aktører som både produserer og foredler økologisk villsau. Dette er positivt, men har langt mindre økonomisk betydning enn melkeproduksjon.

Vest-Agder er ikke foregangsfylke for økologisk produksjon, men vi er i praksis foregangsfylke for økologiske jordbær. Vi har både kompetanse, et velfungerende rådgivningsapparat (NLR Agder) og et godkjent salgapparat for økologiske bær (Agder Bær og Grønt). I tillegg har vi god etterspørsel etter økologiske jordbær, men mangler produsenter. Vi har derfor ønske om å etablere et tilknytningsprosjekt på økologiske jordbær.

Resultater av regional handlingsplan

Den økologiske melkeproduksjonen har vært flaggskipet innen økologisk på Sørlandet. TINE mener nå at kostnadene ved å ha egen logistikk-linjer for økologisk melk i vårt område er for store, mens produsentenes strategiske valg er at de vil bli hos Tine heller enn å satse på lokal foredling/omsetning av økologisk produkt. Vi har forsøkt å bidra til lokal foredling og omsetning gjennom tilretteleggingsmidler, men ellers er dette forhold utenfor vår rekkevidde. Derimot er den positive utviklingen i hold av utegangersau og på bærrområdet tildels en direkte følge av, og helt i tråd med regionale handlingsplaner, både for økologisk og for næringsutviklingsarbeidet ellers.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510 Fagdep.	
21 Matsikkerhet	kr 0,00	kr 0,00
22 Landbruk over hele landet	kr 0,00	kr 0,00
23 Eiendoms- og bosettingspolitikk	kr 0,00	kr 0,00
24 Bærekraftig kultur	kr 0,00	kr 0,00
Andre oppgaver under LMD	kr 7 801 056,78	kr 0,00
Sum:	kr 7 801 056,00	kr 0,00

Kunnskapsdepartementet

Resultatområde 31 Tilsyn og forvaltningsoppgaver på opplæringsområdet

31.1 Tilsyn

Tilsyn og tilsynsrelatert aktivitet har vært en hovedoppgave for Fylkesmannen på utdanningsområdet i 2013. Oppgaven omfatter generell og spesiell områdeovervåking, innhenting og analyse av dokumentasjon vedrørende drift og resultat, gjennomføring av tilsyn og oppfølging i etterkant. Ombudsrollen, dvs det å svare på spørsmål og henvendelser etc fra foreldre, elever og allmennhet utgjør en betydelig del av virksomheten. Det er et klart inntrykk at tilsyn og oppmerksomhet rundt dette har ført til sterkere fokus og bevissthet omkring rettigheter og foreliggende vilkår for oppfyling av disse i den enkelte skole. For Fylkesmannen er dette også en viktig kilde til å skaffe seg spesifikk kunnskap om sektoren. Også i 2013 har flere henvendelser fra foreldre e.a. ført til oppfølging overfor skoleeiere (møter, innhenting av skriftlig dokumentasjon, annen kontakt). For en ikke ubetydelig gruppe foreldre er det å skriftliggjøre sin situasjon vanskelig og krevende.

Hendelsesbaserte tilsyn er generelt ressurskrevende.

Vedr gjennomføring av tilsyn har dette i 2013 i hovedsak vært gjennomføring av pålagt nasjonalt tilsynsprogram (FNT) samt regionalt tildelte tilsyn (voksenrett/grunnskole). Til sammen 6 personer inkl avdelingsdirektør har deltatt i disse. Vi har variert teamene, dels mht roller under gjennomføringen, men også i selve sammensetningen. Gjeldende metodehåndbok er benyttet.

Tilsyn, både spesifikt og generelt, har også vært tema på Fylkesmannens utdanningsmøter for fylket (alle skoleeiere mfl) og møte for alle pp-ledere i fylket med mer. Fylkesmannen har også gjennomført dagsseminar for alle kommunene (rådmenn, ordførere, kommunalsjefer, andre) om statlig kommunetilsyn i fylkesmannsregi generelt og spesielt. Dette er et innarbeidet, årlig arrangement i FM-regi, og vil bli fulgt opp i nytt seminar i februar 2014 ("Kvalitetskonferansen 2014"), der kvalitetsutvikling og oppfølging av statlig tilsyn vil være tema.

Gjennomført tilsynsaktivitet

Det vises til egen rapportering til Udir.

Vedr måloppnåelse og betraktninger rundt kapasitet og effekt

a. Måloppnåelse i lys av embetets ressurser

Avdelingen har to fast ansatte jurister som begge er sentrale i tilsynsarbeidet. Den ene har særlig oppgavefokus på barnehage- og voksenopplæringsområdet, mens den andre dekker grunnopplæringsfeltet. Alle inkl. avd. direktør deltar aktivt i tilsyn/tilsynsteam på utdanningsområdet. Det vil si til sammen 6 personer. I avdelingen ellers er det en stilling som rådgiver på oppgaven vi har på internasjonalisering - og en rådgiver med hovedansvar på barnehageområdet, som er sentral i tilsyn på sitt område sammen med to av dem som også deltar i utdanningstilsynet. Staben har vært stabil i hele 2013.

16 offentlige skoleeiere med ca 150 skoler kan virke overkommelig. Men skoleområdet er ytterst ”levende” der kontinuerlig vekslende rammebetingelser (økonomi, kompetanse, andre rammefaktorer) skaper og gjensker et tilsynelatende endeløst behov for ulike former for statlig oppfølging. Vi opplever derfor stadig å måtte prioritere grundig mht hendelsesbaserte tilsyn, herunder oppfølging av henvendelser som svært ofte er sammensatt av flere elementer (klage, veiledning, behov for hendelsesbaserte tilsyn). Hendelsesbaserte tilsyn er normalt ressurskrevende og tematisk sammensatte. Det er klagesaker vi har hatt til behandling som ideelt burde ha vært behandlet som hendelsesbaserte tilsyn, men kapasitetsmessig har vi ikke sett oss i stand til det. Denne problemstillingen er tatt opp med embetsledelsen, blant annet i lys av at der nok er en viss forskjell mellom utdanningsavdelingen og helseavdelingen mht hva som leder til hendelsesbasert tilsyn, og hva som sluttbehandles kun som enkeltvedtaksklage.

Vi har organisert oss i tilsynsteam å 2, fortrinnsvis en jurist og en pedagog om dette er praktisk mulig. Etter flere år med tilsynserfaring er dette samlet sett forsvarlig ut fra en avveining mellom kvalitet og kapasitet. Også avdelingsdirektør deltar i ordinære roller i tilsynsteam. Vi skulle gjerne ha sett at vi hadde hatt større samlet kapasitet. Som egen rapportering på tilsynsområdet viser, måtte vi av hensyn til kapasitet og hendelsesbaserte tilsyn la en liten del av tilsynsprogrammet for 2013 gli over i 2014. Nøkternt vurdert er det grunner som taler for å åpne tilsynssak overfor skoleeiere oftere enn det som vanligvis skjer når vi ser at klagesaker primært avdekker system/prosedyresvikt. Metaforisk kan det være grunn til å sitere det våre kolleger på miljøområdet sier: *"Finner en en eller to eller tre døde fisk i en elv, undersøker en fisken. Fire eller flere døde fisk tilsier at det er elven som må undersøkes."*

b. Måloppnåelse i lys av kompetanse

Avdelingen (inkl avd. direktør) består ordinært av to jurister og tre pedagoger med alle lang skoleledererfaring - og en med økonomi/ledelse/bred erfaringsbakgrunn. Kompetansemessig vurderer vi oss som samlet godt kompetente. Utdanningsjuridisk og skolemessig erfaring i ulike funksjoner er en god kombinasjon. Vi opplever å være trygge i tilsyn mht rolle, metodikk, gjennomføring, rapportering etc. Oppgaven med å lede tilsyn går på omgang slik at flere kan få erfaring i ulike roller. Ut fra flere kriterier veksler vi mellom hvem som gjennomfører tilsyn sammen. Vi forsøker å legge vekt på intern læring/erfaringsdeling basert på konkrete opplevelser og problemstillinger.

c. Måloppnåelse i lys av metodikk og strategier

Vi er som nevnt langt tryggere og mer effektive enn før i tilsynsrollen. Likevel må det sies at opp mot den juridiske ”storproduksjonen” som opplæringsvirksomheten i fylket representerer, må vi innse at vi årlig bare kommer i befatning med en ganske liten del av det som reguleres ut fra lov og forskrift i praksisfeltet. Det foregår nok en hel del innen rammen av hele grunnopplæringen som lovmaker ikke kan være komfortabel med. Metaforisk er vi som et lite antall fotobokser langs veien som fanger opp situasjoner der og da. I dette bildet ser vi nødvendigheten av å legge vekt på følgende:

- Risiko og vesentlighet i tilknytning til elevsituasjonen har vært og vil måtte bli enda viktigere kriterier for valg av tilsynsintervensjon.
- Sterkere oppfølging i etterkant av et tilsyn. Fremdeles ser vi at den forvaltningsjuridiske kvaliteten i saksbehandlingen bare viser små tegn til bedring. Det er bekymringsverdig at det ser ut til å mangle forvaltningsmessig basiskunnskap i sektoren. Det trengs opplæring og veiledning i tillegg til tilsyn. Når veiledning i nytt FNT-konsept fra 2014 legges inn som del av tilsynet, er det en klok beslutning fordi den gis i en ramme av relevans og aktualitet. I det hele tilsier pedagogisk kompetanse en kopling mellom veiledning og etterfølgende tilsyn som læringseffektivt.
- Ny metodehåndbok som inneholder både metodikk og generell og spesifikk tilsynskompetanse utgjør et løft både for virksomheten som sådan – og for den enkelte.

d. Annet som kan påvirke måloppnåelsen

Effekt av tilsyn kan også ses ut fra dette: Opplæringsloven ses i kommuner/fylkeskommuner ikke sjeldent på som en "myk" lov, dvs mer som et ideal som tradisjon og praksis i lang, lang tid har utviklet en forståelse av og en kultur for der en ikke tar alt bokstavelig. Dette skyldes nok på en del punkter loven selv, som ikke sjelden tar i bruk formuleringer og lovkrav som mer har idealets og intensjonens form. Like mye skyldes det likevel økonomiens styringsfunksjon opp mot at det jo "bare" er barn og ungdom det dreier seg om. Her ligger slik vi opplever det en av de store utfordringene, sett fra statlig side.

Flere tilsynstemaer har per tradisjon i sektoren vært sett på som kvalitetsutvikling ut fra et skoleutviklingsmessig perspektiv, ikke ut fra et juridisk perspektiv. Spenning mellom «best practice» av typen «slik gjør vi det hos oss» - og juridiske pålegg og plikter har vært lett gjenkjennelig. Dette vil vi helt sikkert møte i nytt FNT-tema om lokal læreplanutvikling og elevenes utbytte av opplæringen.

Lojale lærere med sterkt engasjement og stor ansvarsfølelse vil i noen tilfeller i praksis dekke over egen arbeidsgivers lovbrudd. Dette har vi blant annet merket både i § 9-a- og andre tilsyn. Bakgrunnen er både lojalitet - og erfaring med fastlåst kommunal økonomi. Dette er et tema som ved flere anledninger har vært drøftet bla med Utdanningsforbundets fylkesledelse. Vi-følelse og omsorg for egen skoles omdømme når en får "staten" på besøk kan også gi elever og foreldre som intervjues grunn til å gi en noe mer lyst bilde av skolen enn de kanskje i andre sammenhenger hadde gitt uttrykk for. Dette må en alltid ha i mente. I lys av dette ser vi hvor nødvendig det er å ha personer i tilsynsteam som kjenner praksisfeltet og av erfaring evner å se gjennom ord og beskrivelser.

e. Analysegrunnlag for risiko og sårbarhet ved valg av tilsynstema og tilsynsobjekter

Vi benytter en rekke kilder for dette:

a. Egen klagebehandling og erfaringer, funn og observasjoner ved klagesaker

b. Egen, intern, dokumentasjonssamling per kommune: Vi har bygget opp en felles, internt base av dokumentasjon (rammetall, resultater fra Skoleporten, tilsynsoversikt, bekymringsnotat mmv.) som fungerer som viktig indikatorbidrag for risikovurdering. Basen er passordbelagt og kun til internt bruk.

c. Opplæringsvinduet: Årlig, offentlig publikasjon med nøkkeldata (økonomi, timerressurser, elevtall, resultater osv) for fylket. Publikasjonen lages i samarbeid med FM i Aust-Agder, og omfatter begge fylker.

d. Henvendelser fra foreldre, lærere og andre: Fylkesmannen får henvendelser utenfra i ganske stort omfang via telefon, e-post og personlige oppmøter fra hele fylket. Hovedvekten av disse gjelder kap 5- og 9a-3- saker, ikke sjeldent begge deler i samme sak, og ofte i beklagelsesform mer enn som formell klage.

e. Lokalaviser er en god kilde for hva som rører seg på lokalt nivå. I tillegg til regionsavisen har fylket 5-6 rene lokalaviser som gir mye informasjon.

f. Kommunale, årlige tilstandsrapporter (lovpålagte) er verdifulle kilder for informasjon. Rapportene for alle 15 kommunene + fylkeskommunen for 2013 er samlet inn og er tilgjengelige for avdelingen.

g. Historisk bakteppe: Stabilitet i personalet gjør det mulig å speile det som skjer i en kommune/på en skole i dag opp mot skolens/kommunens utvikling 10 - 20 år bakover. At fylket kun har 15 kommuner gjør oversiktligheten lettere.

h. I et fylke med 15 kommuner kommer en ikke unna at et utvalgs-kriterium også er behovet for å spre tilsynsvirksomheten jevnt utover, blant annet i samarbeid med andre tilsynsmyndigheter. Her er det utvilsomt et ønske fra kommunenes side om at FM og andre statlige tilsynsenheter kan samordne seg bedre. Også de kommunale revisjonsenhetene er mer aktive innen forvaltningsrevisjon og krever tid og oppmerksomhet i kommunene.

Skole er sterkt fenomenologisk i sin egenart og karakter. En hendelse vil normalt være så unik at den kommer aldri tilbake akkurat slik den var fordi den er sterkt personlig og situasjonsbestemt. En eller to klagesaker av samme slag på en skole kan bety generell svakhet og risiko for gjentagelse, men det behøver ikke være slik. Det ser vi eksempler på, og må tas med i betraktning ved konklusjon om risiko/sårbarhet.

Lukking av lovbrudd etter tilsyn

Generelt opplever vi full aksept for påviste lovbrudd og ubetinget vilje til å rette dem. I oppfølgingstilsyn i to kommuner høsten 2013 fant vi ikke grunnlag for melding om pålegg; et klart tegn på at tilsyn nytter!

Tilsyn handler om aksept for lovforståelse, men har også i seg et stort element av tillit og autoritet der kjennskap og kommunikasjon med menneskelige fortegn er viktige byggesteiner. Det å lære av tilsyn så vel som av klagebehandling er et tema vi ser vi har felles med øvrige avdelinger hos Fylkesmannen og representerer en utfordring med ikke ubetydelige pedagogiske trekk.

31.2 Klagesaksbehandling

Gjennomførte tiltak mv i henh. til oppdrag

Mengden klagesaker er fortsatt relativt stabil, både i sum og fordelingen mellom saker i tilknytning til den enkelte paragraf. Generelt viser klagesakene at forvaltningskunnskapen særlig på skolenivået ikke er god nok til tross for mye oppmerksomhet og skolering de siste årene. Mer bruk av delegasjon av vedtaksmyndighet fra kommunenivået til den enkelte rektor følges ikke alltid opp med nødvendig kompetanse.

En del klagesaker må sendes tilbake til kommunen på grunn av utilstrekkelig utredning. Bekymringsverdig ofte er det tilfelle med kap 5-klager der den sakkyndige utredningen ikke er klar og god nok. Mens vi nok tidligere likevel sluttbehandlet en klage og godkjente eller fastsatte et nytt vedtak, sendes nå slike saker konsekvent tilbake til skoleeier. Den samlede situasjonen på kap 5-området har ikke tilsagt oppfølgingstilsyn i noen kommuner, men vi følger situasjonen ut fra klagebehandling og annen informasjon.

Vi så i 2012 en del støy rundt kap 5-klager for elever i private skoler. Dette har det vært langt mindre av i 2013.

Ang karakterklager er tendensen de siste årene at de som får medhold også får hevet sine karakterer. Det er fremdeles slik at det er flest klager i praktisk estetiske fag, 7 av 17. En klage gjelder klage på karakter i oppførsel.

Kap. 5- og § 9-a-saker har ofte det til felles at de er sammensatte og inneholder flere problemstillinger og temaer, ikke sjeldent forsterket av at forholdet mellom hjem og skole/kommune over tid har utviklet seg konfliktfylt. § 9-a-saker kan gå over lang tid (1 - 2 år i verste fall). En ser også at saker kan starte som feks en kap 5-sak - og gradvis utvikle seg til at § 9-a er det sentrale temaet.

Det har i tillegg vært flere tilfeller av klager der foresatte har oppsøkt Fylkesmannen og bedt om hjelp til å forholde seg til skolen. Flere av disse (jfr omtale under tilsyn) var aktuelle ift gjennomføring hendelsesbaserte tilsyn, men vi valgte å slutføre dem som klagesaker med tilbakemeldingsmøter med skole/kommune.

Vi har et svært godt samarbeid innen SØRVEST-området ang eksamen, elevvurdering/karakterklagebehandling mv blant annet gjennom utarbeiding av felles veiledningsmaterieell, egne samlinger for saksbehandlere på område om og annen kontakt på saksbehandlernivå. Det virker effektiviserende og utviklende for alle parter og kommer skolene til nytte.

En halv dag per år (desember - mars) møter vi regionalt (4 regioner) blant andre alle rektorer på ungdomstrinnet i fylket der vi gjennomgår våre erfaringer etc vedr eksamen og klagebehandling. Vi understreker nødvendigheten av at klager og vår behandling av disse brukes eksemplarisk som grunnlag for læring og korrektiv lokalt i kommunen og ved den enkelte skole. Slik kan klagebehandlingen ha innflytelse på den totale klagemengden, for det er neppe trolig at de som endres av de tilsammen ca 30 klagene vi mottar er de eneste karaktervedtakene som har mangler.

I tillegg til formelle klager som mottas har vi en langt større mengde henvendelser av typen beklagelser, dvs informasjon om behandling etc og spørsmål om hjelp til å komme videre. Dette er saker vi må tro finner sin løsning lokalt.

Evaluerings vedr måloppnåelse

a. Måloppnåelse i lys av embetets ressurser: Saksbehandlingstiden på et akseptabelt nivå. Forvaltningsmelding må benyttes i noen saker, men det er ikke et gjennomgående trekk.

b. Måloppnåelse i lys av avdelingens kompetanse: Kombinasjonen av to jurister og to pedagoger på masternivå med lang skole-/kommuneerfaring gjør at vi vurderer kompetansesituasjonen vår som god. Nødvendig kompetanseutvikling har derfor mer preg av vedlikehold og videreutvikling. Stabilitet i personalsituasjonen har gjort det mulig å planlegge og tenke noe mer langsiktig mht ansvarfordeling og kompetanseoppbygging. En av juristene har lang utdanningsjuridisk og pedagogisk erfaring blant annet innen vg. opplæring. Det er en stor styrke for oss - og for rettssikkerheten til elever i vg. opplæring.

c. Måloppnåelse i lys av metodikk og strategier: Vi har god erfaring med at behandling av en 9-a-klage starter i at vi har samtaler med foresatt/e og skole (hver for seg) i møter på deres arena før den skriftlige behandlingen starter. Et slikt møte kan også skape grunnlag for at skolen endrer sitt vedtak på en måte som løser saken. Rollestyrken i at FM kommer utenfra og er nøytral men ubøyelig på elevrettighetens vegne kan knapt overvurderes.

Mange klagesaker er svært krevende og faglig sammensatte og tar lang tid. Løsningen ligger ikke alltid i forvaltningskompetansen men i samarbeid og faglige bidrag rundt eleven/e. I flere tilfeller har vi benyttet helsesøster, ppt, bidrag fra kommunalt barnevern o.a. i utdypingsfasen.

Overgangen mellom klagesak og hendelsesbasert tilsyn, evt tilbud om opplæring og veiledning, er flytende.

FM har en svært viktig rolle som klageinstans ikke minst i 9-a-saker, selv om en ikke kommer fra at når en sak ender som klage hos oss, er noe allerede for sent: Saken har 'levd' i lang tid og satt sår og gjort skade og blitt en del av elevens liv og minne. Dette understreker hvor uendelig viktig informasjon og forebygging er.

d. Måloppnåelse i lys av andre forhold i fylket: Skoleskyss er et komplisert samspill mellom ulike aktører der økonomi spiller en stadig større rolle. På dette området har vi hatt relativt sett mange klagesaker i 2013. Utdanningsdirektoratets veileder om skoleskyss gav et forbedret grunnlag for veiledning og klagebehandling. Økonomi er naturlig nok et gjennomgående element i mange klagesaker. Tidligere hadde vi langt flere klagesaker etter kap 5 enn hva vi har i dag. Det er all grunn til å anta at en viktig årsak i reduksjonen ikke ligger i at rettigheter oppfylles i større grad enn før, men i tildelings- og delegasjonsordninger fra skoleeier til skole: Ved overgang til rammetildeling er i mange tilfeller rektors budskap til foreldre som vurderer å klage at eneste måten å tildele elev A mer er ved å ta det fra andre elever ved skolen. Det gjør klageretten i mange tilfeller i praksis illusorisk.

Klage i grunnskolen (opplæringsloven med forskrifter)

Type Klage	Sum	Medhold/Delvis medhold	Ikke medhold	Opphevet	Avvist	Kommentar
Spesialundervisning for voksne, § 4A-2	1	0	0	1	0	
Spesialundervisning, § 5-1	3	0	1	1	1	
Standpunkt (fag og orden og oppførsel)	18	8	10	0	0	
Skyss, § 7-1	15	4	8	2	1	Det er dessuten behandlet 2 klagesaker etter opplæringsloven § 7-6 som endte med "ikke medhold"
Skoleplassering, § 8-1	9	5	4	0	0	
Psykososialt skolemiljø, § 9a-3	8	5	3	0	0	
Sum	54	22	26	4		

Klage i videregående opplæring (opplæringsloven med forskrifter)

Type Klage	Sum	Medhold/Delvis medhold	Ikke medhold	Opphevet	Avvist	Kommentar
Rett til ett/to ekstra år i vgo, § 3-1 femte ledd	1	1	0	0	0	
Videregående opplæring for voksne, § 4A-3	1	0	1	0	0	
Inntak, § 3-1 sjette ledd	1	0	1	0	0	
Særskilt inntak, § 3-1 sjette ledd	3	1	2	0	0	
Sum	6	2	4	0		

Klage i forbindelse med spesialpedagogisk hjelp til barn under opplæringspliktig alder (opplæringsloven)

Type Klage	Sum	Medhold/Delvis medhold	Ikke medhold	Opphevet	Avvist	Kommentar
Spesialpedagogisk hjelp, § 5-7	2	1	0	1	1	
Sum	2	1	0	1		

31.3 Grunnskolens informasjonssystem (GSI)

Gjennomføring av tiltak og evaluering av måloppnåelse

a. Generelt om forholdet til resultatkravene.

Sett i lys av hva som er realistisk ut fra embetets ressurser, kan vi rapportere at resultatkravene er oppnådd. Hos skoleeierne er det gjennom årene etablert fungerende rutiner på dette feltet. Kommuner og private skoleeiere er kjent med hvem i avdelingen vår som har veilednings- og oppfølgingsarbeid for GSI, og vi har en god og effektiv kontakt mht framdrift og kvalitetssikring av data. Leveringsfrist er overholdt.

b. Kvalitetssikring av data

Etterarbeidet med kvalitetssikring av data blir gjennomført på grunnlag av kontrollsystemet i GSI. Systemet er imidlertid så stort at kvalitetssikring totalt sett er utfordrende ut fra tilgjengelige ressurser.

Samtidig er det vesentlig at systemet som er omfattende og innholdsmessig krevende, endres og forbedres fra år til år, noe som byr på utfordring for brukerne. Det krever innsats av Fylkesmannen som brukerstøtte og informasjons-/veiledningsorgan, spesielt før og under hovedinnsamlingen. Det aller meste av dette arbeidet utføres av en person.

I 2013 arrangerte Vest-Agder to regionale GSI-samlinger for skoleledere og GSI-ansvarlige i kommunene og private skoler i fylket.

c. GSI og tilsyn

GSI blir brukt i tilsynsarbeidet når det gjelder gruppestørrelse og på andre felt. Systemet er og viktig leverandør til statistikkheftet for Agder, *Opplæringsvinduet*, som gir et nyttig bilde av tilstanden, hovedsakelig i grunnutdanning, og brukes noe i sammenheng med kvalitetsvurdering. Dokumentet er et samarbeidsprosjekt med Fylkesmannen i Aust-Agder.

d. Videreutvikling av GSI

Sørvest-samarbeidet (kystfylkene fra Aust-Agder til Sogn og Fjordane) er et nyttig og inspirerende redskap, også for videreutvikling av GSI. Arbeidet her videreføres til faggruppa gjennom representanten for samarbeidet der. Gruppen har hatt en samling i 2013 og har i tråd med embetsoppdraget levert en evaluering av innsamlingen 2013 til Utdanningsdirektoratet.

e. Oppsummering ang måloppnåelse på området: Etter Fylkesmannens vurdering og konklusjon er aktivitetskravene i embetsoppdragets pkt 31.3 utført i tråd med de angitte resultatkravene. Ut fra indikatorpunktene embetets ressurser, avdelingens kompetanse, anvendte metoder og strategier og evt andre forhold er de utført på en måte vi anser for å være kvalitetsmessig forsvarlig.

31.4 Informasjon og veiledning

Gjennomført aktivitet og vektlegging

a. Informasjon vedr lov og regelverk: Tiltaket er utført som tema på Fylkesmannens utdanningsmøter gjennom hele året, løpende veiledning (muntlig, skriftlig) på grunnlag av henvendelser fra skoleeiere, skoler, foreldre, elever, media mfl, nettinformasjon, veiledningsmøter med enkeltkommuner og med nøkkelpersoner (nyansatte kommunalsjefer o.l., pp-ansatte, andre). Vi har ca 4 møter per år med hver av gruppene av henhv. pp-ledere og ledere for kommunale voksenopplæringsenheter, som er gode arenaer og anledninger å legge inn slik informasjon. Hvert FM's utdanningsmøte (6 årlige møter for skoleeiere og andre) har som hovedregel en juridisk programpost der et tema gjennomgås og belyses.

b. Formidle resultater fra tilsyn: Tiltaket er utført som tema på Fylkesmannens utdanningsmøter, gjennom utlegging og offentliggjøring av tilsynsrapporter på Fylkesmannens nettside, i møte med KS og gjennom annen, løpende informering. Fylkesmannens årlige kvalitetskonferanse (alle avdelinger, se annen omtale av dette arrangementet) ble gjennomført i embetsregi og med deltakelse fra alle kommuner i fylket. Hensikten er å

formidle resultater og funksjon/hensikt med statlig tilsyn på kommunesektoren, gi innføring i metoder etc - og bidra til at resultater av tilsyn anvendes inn i kommunal kvalitetsutvikling. Et tydelig trekk i bildet er økt engasjement fra kommunale revisjonsenheter ved at disse tar opp spor og tema fra statlige tilsyn (bla FNT) og gjennomfører forvaltningsrevisjon ut fra egen metodikk og tilnærming. Det er etablert et prosjektsamarbeid med støtte fra KRD mellom Fylkesmannen og Kristiansand distriktsrevisjon og i samarbeid med KS Agder som skal se på modeller og samarbeid på tilsynsområdet som samhandling mellom de to. Prosjektet er inne i sin første fase. Tilsynsavdelingen er ved to anledninger informert om prosjektet, og vi skal få komme tilbake med nærmere drøfting/rapportering når prosjektet er kommet lenger.

c. Informere om kravene til saksbehandling og enkeltvedtak etter forvaltningsloven og opplæringsloven:

Dette er kommentert også andre steder i årsrapporten. Temaet er sentralt ved FN-tilsynene (kap 9-a-tilsyn), i forbindelse med klagesaksbehandling og som eget tema i veiledningssammenheng mv. Vi merker oss som erfaring at for en del ansvarsaktører er det krevende å anvende forvaltningskunnskapen på konkrete paragrafer/rettigheter. Det er en pedagogisk utfordring blant annet for oss ved at vi vet at forvaltningskompetansen fins, men den anvendes ikke på en god nok måte når det kommer til praktisk bruk. Forvaltningskompetanse er et av temaene i nytt FNT-konsept som vi kommer til å gjennomføre tilsyn på i to kommuner i 2014.

d. Informere om endringer i regelverket knyttet til lokalt gitt muntlig eksamen: Oppdraget er gjennomført på såkalte regionale utdanningsmøter for kommunenivået og rektorer ved skoler med ungdomstrinn som gjennomføres en gang per år i januar, og som har eksamen som viktigste hovedtema. Informasjon skjer også gjennom nettsider og veiledning ved henvendelser.

e. Andre utførte oppdrag: Regional konferanse om lokalt læreplanarbeid og «Bedre læringsmiljø», fylkessamling om arbeidslivsfaget, fylkessamling om kroppsøvningsfaget og gjennomført informasjon om valgfag. – Deltagelsen på konferanser/samlinger under dette punktet var god. Arbeidet følges opp gjennom fylkets tre pedagogiske sentra som vi samarbeider tett med. Samarbeidet med kommunenes pedagogiske sentra bygger på en samarbeidsavtale mellom de og FM, og anses som en svært viktig hjelp for å bringe informasjon og satsing enda nærmere skoler og lærere og praksis.

f. Manifest mot mobbing: Alle kommuner har undertegnet manifestet. Mobbing som nedbrytende fenomen har også hatt forsterket fokus i fylket i forbindelse med høyesterettssak i fylket i 2012 (Kristiansand kommune) og rettssak mot Søgne kommune i februar 2013. Kommunene tapte begge de nevnte saker. Erfaringene deres er trukket inn i veiledningssammenheng overfor andre kommuner i fylket.

g. Minoritetsspråklige elever: Arbeidet utført som informasjon overfor skoleeiere.

Evalueringsav måloppnåelse: Vi vurderer å ha gjennomført pålagte tiltak på en hensiktsmessig og tilfredsstillende måte.

31.5 Eksamen, nasjonale prøver og kartleggingsprøver

Gjennomførte tiltak i henh. til oppdrag

a. Oppgaveløsning: Oppgavene er utført i henhold til oppdrag. Det har ikke forekommet uregelmessigheter e.a. under gjennomføringen. Vi har kunnet bistå skoler/skoleeiere i den grad de har meldt behov.

b. Prøver/eksamener som del av grunnlaget for tilsynsarbeidet: I et fylke der kommunene samstemmer i å strekke seg mot bedre resultater er dette en viktig del av nevnte grunnlag. Fylket har flere små ungdomsskoler. Bruk av karakterstatistikk i sammenligning av nivå mellom skoler/kommuner er derfor en sårbarhetsindikator som brukes. Det samme gjelder interessen for å melde seg som fagpersoner (sensorer). Fylkesmannen har i sin årlige publikasjon "Opplæringsvinduet" en ganske bred dokumentasjon vedr dette til bruk for egen analyse - og som grunnlag for kommunenes eget analysearbeid.

c. Deltakelse på nasjonale prøver: Det vises til tabelldata.

d. Erfaringer fra arbeid på feltet brukes direkte og indirekte inn mot tilsyns- og områdeovervåkingsarbeidet mot kommuner og private skoler. Etter oppsummerte erfaringer mv har vi også i 2013 prioritert en runde i fylkets fire samarbeidsregioner der vi møtte skolefaglige rådgivere og alle rektorer på ungdomstrinnet. Den tette kontakten er svært nyttig mht resultater og erfaringer, gjennomgang av prosedyrer etc vedr klage mv. – og som mulighet for oss til å innhente skolenes egne erfaringer fra gjennomføringen.

e. Søknader om å avlegge eksamen vg. skole i utlandet: FMVA har ansvar for å informere om, motta og behandle søknader om å avlegge eksamen i vg opplæring i utlandet. Søknadene behandles i henh til retningslinjer utformet av Udir. Vi mottok i 2013 i alt 24 søknader om dette.

Evaluering av måloppnåelse

Ressurser, kompetanse, metoder og andre forhold: Oppgavene er gjennomført i tråd med pålegg. Vi anser dem utfra de anførte indikatorene som kvalitetsmessig tilfredsstillende ivaretatt.

Fylkesmannen i Vest-Agder

Særskild Rapportering	Spesifiser dersom avvik fra landsgjennomsnittet totalt eller på enkeltprøver)	Spesifiser dersom stor variasjon mellom skoleeiere innad i fylket	Vurdering av årsak til avvik	Beskrivelse av tiltak over skoleeiere med høy andel elever med fritak
Hvor stor andel av elevene har fått fritak fra deltakelse på nasjonale prøver	NPENG05 = 4,49 % (nasjon 4,13 %) avvik = 0,36 NPENG08 = 2,13 % (nasjon 2,29 %) avvik = - 0,16 NPLES05 = 5,20 % (nasjon 4,93 %) avvik = 0,27 NPLES08 = 3,10 % (nasjon 2,92 %) avvik = 0,18 NPLES09 = 2,09 % (nasjon 3,00 %) avvik = - 0,91 NPREG05 = 2,65 % (nasjon 3,36) avvik = - 0,71 NPREG08 = 1,88 % (nasjon 2,14) avvik = - 0,27 NPREG09 = 1,46 % (nasjon 2,32) avvik = - 0,86	NPENG05 = variasjon fra 0-7,4 % NPENG08 = variasjon fra 0-5,0 % NPLES05 = variasjon fra 0-12,0 % NPLES08 = variasjon fra 0-16,7 % NPLES09 = variasjon fra 0-4,7 % NPREG05 = variasjon fra 0-4,5 % NPREG08 = variasjon fra 0-4,3 % NPREG09 = variasjon fra 0-2,7 %	Variasjonene korresponderer i hovedsak med variasjonen i andel elever med enkeltvedtak om spesialundervisning eller særskilt norsk.	Fylkesmannen vurderer årlig risiko og sårbarhet i forbindelse med kommunenes gjennomføring av nasjonale prøver med tanke på tilsyn. Andelen elever med spesialundervisning løftes rutinemessig fram i forbindelse med kommunebildet/Fylkesmannens møte med kommunene.

31.7 Tilskuddsforvaltning

Tiltak og aktivitet

Fylkesmannen forvalter fire tilskuddsordninger på grunnopplæringsområdet; kap 225 post 64 Grunnskoleopplæring for barn og unge i asylmottak, kap 225 post 66 leirskoleopplæring, kap 0225 post 72 tilskudd til internasjonale utdanningsprogram - Det europeiske ungdomsparlamentet og kap 0225 post 73 studieopphold i utlandet.

Fylkesmannen har i 2013 utbetalt tilskudd til grunnskoleopplæring for totalt 476 barn og unge i asylmottak/enslige mindreårige i omsorgssentre. 244 barn fikk opplæring i vårhalvåret, mens 232 fikk opplæring i høsthalvåret. Disse elevene hadde 1880 måneder i opplæring. Det er i alt utbetalt over 14 mill kr i tilskudd dette året

Fylkesmannen har gjort en formalia- og rimelighetskontroll av søknadene fra kommunene om tilskudd til grunnskoleopplæring. Det er hentet inn lister over beboere i mottak fra UDI, og disse er forsøkt sammenlignet med søknadene. Sammenligningen er tidkrevende. I enkelte kommuner forekommer avvik mellom hvem kommunene har på sine søknadslister sammenlignet med de opplysninger vi får fra UDI. Feil kan forekomme både hos kommuner og på UDI sine lister. Kommuner kan oppgi både for mange og for få elevmåneder, noe som ofte gir store utslag på tilskuddsutbetalingene. I 2013 hadde vi ingen enslige mindreårige asylsøkere i omsorgssentre som fikk grunnskoleopplæring.

Det var i alt 1891 elever på leirskole i 2013. Tallet på elever som drar på leirskole har vært stabilt de siste årene. 8 % av elevene i grunnskolen har deltatt på leirskole i 2013. Elevene var i 2013 organisert i 111 grupper. Søknadene fra kommunene med elevlister er gjennomgått, og feil er rettet før tildeling av tilskudd. Fylkesmannen har foretatt stikkprøvekontroll, kontroll av antall elever og fordeling på grupper

Det var satt av i alt 8 dagsverk til arbeidet på dette resultatområdet i 2013, og vår vurdering er at oppdraget er gjennomført med godt resultat innenfor disse ressursene. Arbeidet er utført av to medarbeidere med god kompetanse innenfor forvaltning og økonomi, og medarbeideren med økonomikompetanse har hatt ansvaret for tertialrapporteringen. Vi har ikke brukt særlig metodikk eller strategier ut over det å se til at regler og retningslinjer for de ulike ordningene er fulgt.

Kap 225 post 73 Tilskudd til studieopphold i utlandet

Vest-Agder har siden 1994 hatt ansvar for div internasjonale oppgaver. Dette gjelder drift mv av ordning med at et antall norske elever tas inn på treårige, ordinære tilbud på franske lyceer (Rouen, Bayeux, Lyon), inntak av norske elever ved United World Colleges over hele verden, TROLL-stipend og en ordning med stipend for elever som ønsker å ha opphold i Tyskland. I tillegg er Vest-Agder tildelt oppgaven med å behandle søknader om å ta ny/utsatt eksamen på vg skolenivå i utlandet.

Selv om vi ikke har noe rapporteringskrav hjemlet spesifikt i embetsoppdraget, tas nedenfor inn en årsbeskrivelse for 2013. Det gjøres for øvrig oppmerksom på at gjennomføring av oppdraget skjer med jevnlig kontakt med statlig nivå, herunder også som del av økonomirapporteringen, jfr retningslinjer for tilskuddsordningen.

Generelt

Det gode samarbeidet med UWC Norge og "Les Anciens" har fortsatt, og i begge organisasjonene har man lagt ned mye arbeid i å få til gode hjemmesider med fylldig informasjon, som supplement til våre egne sider. Bevilgningene er brukt i samsvar med retningslinjene.

Vår hjemmeside (fivai.no) med informasjon om de internasjonale tilbudene fikk ny utforming i 2008. Siden ble tilpasset iphone og ipad i 2012.

United World Colleges

I 2013 var det 93 jenter og 46 gutter som søkte opptak, og etter vanlig søknadsbehandling og intervjuer ble 40 tilbudt plass. Det var en reserveliste med 10 kandidater. Ingen av elevene på ventelisten ble tilbudt plass. De norske elevene er høyt verdsatt ved UWC-skolene, og gjør det stort sett meget godt faglig. I 2013 besøkte en representant fra Utdanningskontoret UWC-skolen i India. Elevene gav uttrykk for at de var meget godt fornøyd med skoletilbudet, og vi fikk et godt inntrykk av skolen.

UWC Norge søkte også i 2013 om å få utvide antall elevplasser. Ønsket ble ikke imøtekommet. I UWC kommer det stadig til nye skoler, noe som er en del av bakgrunnen for at UWC Norge ønsker å øke elevtallet. De mener det bør være norsk representasjon på alle skolene. Vi støtter tanken. Et fleksibelt antall som ville øke i takt med antall skoler, ville være verdifullt. Ikke minst på bakgrunn av lange utbrukte reservelister, er det tydelig at det er mange nok solide kandidater til å øke antallet.

Franske lyceer – treårig tilbud

Søkertallene var lavere enn de foregående år. Det var bare 41 søkere i alt, 31 søkere til 14 plasser for jenter og 10 til de åtte plassene for gutter. I år sendte vi bare seks gutter, mens det var full kvote for jentene. Nytt internat i Rouen er nå i bruk. Dette betyr at vi har anledning til å sende både jenter og gutter til Rouen. Vi vurderer dette etter erfaringene i 2013.

Egenandelen for elevene er ubetydelig endret, og omleggingen vi innførte for få år siden om at alt betales inn første året og betalingen til vertsfamiliene er inkludert, synes å være vellykket. Vi gjør det slik at elevene betaler

inn en del av beløpet som depositum når de tar imot plassen. Det ble tilsatt ny seksjonsleder i Rouen.

Kontoret besøkte alle tre skolene, og det ble lagt spesielt til rette for å styrke seksjonsledernes kompetanse og samarbeid. Vi organiserte også et oppsummeringsmøte for seksjonslederne om våren der de ble kurset i gruppedynamikk og ungdomsproblematikk. Kontoret organiserte studietur for rektorene og en lærer for hver av skolene som tar imot elever i Bayeux, Lyon og Rouen, og for de internasjonaliseringsansvarlige (dareicene) i de aktuelle rektoratene. Turen gikk til Oslo.

Kontoret hadde som vanlig ansvaret for det fireukers forberedelseskurset som ble holdt på Institut français i Oslo og som også omfattet elever som skulle til 1-årig opphold i Frankrike, og på det nye tilbudet i Bac pro cuisine, til sammen 37 elever. De to siste tilbudene administreres av Institut français. Vi har et nært samarbeid med Institut français, og har deltatt aktivt for å støtte arbeidet med å få i gang det nye tilbudet på Bac professionnel cuisine.

Vi har et godt samarbeid med SIU og Nasjonalt senter for fremmedpråk. Vi bidro til og deltok på SIUs studietur til Toulouse for internasjonaliseringsansvarlige i fylkeskommunene og vi deltok på SIUs nettverkssamling i Bergen. Vi har som vanlig deltatt på en rekke utdanningsmesser og seminarer for å informere om tilbudene. Vi har annonse og en kort artikkel i Muligheter som utgis i alle fylker. Hovedkanalene for informasjon er internett. Nåværende og tidligere elever drar på skolebesøk.

Vi mener at denne ordningen er så vellykket og givende faglig og menneskelig at den også burde utvides til å gjelde andre land, især Tyskland.

”Trollmidler”

Gruppereiser: I 2013 ble 23 søknader imøtekommet. Disse stipendene innebærer at 413 elever og deres 50 ledsagende lærere kunne dra på studietur til Frankrike. Det var 17 lærere som fikk innvilget individuelle stipend. Trollkomiteens medlemmer kommer fra ulike deler av landet, og det å være med i komiteen går på omgang. Medlemmene i Trollkomiteen 2013 kom fra Buskerud, Hedmark, Telemark og Finnmark.

Andre oppgaver

Stipendtilbud via den tyske ambassade kom også i 2013, og 12 delstipend (hvor deltakerne betaler reise tur-retur Tyskland) og fem helstipend (med alle utgifter dekket) ble delt ut. Alle plassene ble fordelt i samarbeid med fylkeskommunene. Som vanlig viser rapportene at oppholdene er godt organisert og innholdsrike. Ikke alle fylkene som fikk tilbudet, klarte å stille kandidater. Så vi benyttet oss av reservekandidater fra andre fylker slik at alle plassene kom til nytte for norske ungdommer. Det var også en norsk følgelærer med. I 2013 var det flere kandidater til oppdraget som følgelærer enn vanlig.

Evaluering

a. Måloppnåelse i lys av ressurser: Oppgaveløsningen tas godt og tilfredsstillende vare på av avdeling (saksbehandlere) og merkantile støttefunksjoner i embetet. Gjennom stabilitet og innarbeiding av rutiner/system vedr disponeringsfullmakter, regnskapsføring og rapportering vurderer vi kapasitet og kvalitet som tilfredsstillende. Samspill/oppgavefordeling mellom avdeling og fellesfunksjoner i embetets administrasjonsavdeling er godt.

b. Måloppnåelse i lys av kompetanse: God. Både saksbehandler/økonomi og saksbehandler/landsdekkende funksjon har god kompetanse og god erfaring ift oppgaveløsningen. Sistnevnte behersker engelsk og fransk som arbeidsspråk og bruker tysk i mottakelse av invitasjon til stipend fra Forbundsrepublikken Tysklands ambassade.

Avd.direktør behersker engelsk og delvis fransk som arbeidsspråk.

c. Metoder/strategier/andre forhold: Intet særlig å rapportere ut over det som fremgår av beskrivelsen under oppgaveløsningen ovenfor.

Det vises i tillegg til innsendte økonomirapporter.

Resultatområde 32 Oppgaver for økt kvalitet i grunnopplæringen

32.2 Kompetanseutvikling

Gjennomførte tiltak

Fylkesmannen har informert kommunene, fylkeskommunen og de private skolene om nasjonale føringer slik de fremkommer i ”Kompetanse for kvalitet - strategi for videreutdanning av lærere” og de konkrete sentrale føringene for 2013.

For best mulig samordning og informasjon deltar kontoret på møter i skoleeierforum som er et samarbeidsorgan på dette feltet for begge agderfylkene og som regelmessig har møter med Universitetet i Agder. KS har sekretariatsfunksjonen.

Videreutdanning

Videreutdanningstilbudene fikk en oppslutning som innebar tilskudd til skoleeierne på kr. 4 033 500,- for høsten 2013. Beløpet blir ikke vesentlig endret for våren 2014. I tillegg kommer beløpet for våren 2013 der det ble utbetalt kr. 2 930 267,-

På frikjøpte studieplasser og *andre fag* deltar 59 lærere fra kommuner, private skoler og fylkeskommunen. En økning på 40 prosent fra året før. Fylkeskommunen fortsetter å være den største deltageren i ordningen med 26 deltagende lærere, men kommunene øker sin deltagelse betydelig. 85 prosent av kommunene i Vest-Agder deltar i ordningen mot 60 prosent forrige år og de setter foreløpig rekord med 25 deltagende lærere – halvannen lærer fra hver kommune i snitt.

- Kommunene søkte om å utnytte **60 prosent** av rammen for videreutdanningsmidler
- De private skolene søkte om å utnytte **342 prosent** av rammen
- Vest-Agder fylkeskommune søkte om å utnytte **148 prosent** av rammen

De private skolene i Vest-Agder utmerker seg med stor oppslutning om videreutdanningsordningen. 12 deltagere betyr at 8 prosent av lærerne ansatt i private grunnskoler får anledning til å delta i videreutdanningsordningen inneværende studieår. Tilsvarende prosenttall for kommunalt ansatte lærere er 1 prosent.

Fylkesmannen oppfatter at sentrale retningslinjer er grundig fulgt opp i arbeidet her på kontoret med hensyn til informasjon, oppfølging og bidraget til regionalt samarbeid. Det er med tilfredshet vi registrer at videreutdanningsordningen øker sin oppslutning hos både offentlige og private skoleeiere i Vest-Agder. Fylkesmannen vil i den forbindelse trekke frem at ordningen blir organisert og koordinert på en forutsigbar, ryddig og forholdsvis enkel måte av Utdanningsdirektoratet og fylkesmann. Gjentakende positive erfaringer i sektoren får konsekvenser og omdømmet til ordningen blir stadig bedre. Fylkesmannen vil berømme Utdanningsdirektoratet for sin håndtering av saksområdet.

Etterutdanning

Ordningen med etterutdanningsmidler er avviklet. Tidligere ble midlene til de offentlige grunnskolene tildelt etter fullmakt fra skoleeierne til de tre pedagogiske sentra som disse skoleeierne i de tre regionene i fylket står bak. Dette ga rasjonell og effektiv utnyttelse av midlene, basert på og som forsterking av strukturer og systemer som er etablert på dette feltet i Vest-Agder.

Vurdering for læring: 15 av 15 kommuner i Vest-Agder deltok i satsingen som ble avsluttet i juni 2013. Fylkesmannen tok en aktiv rolle i *Vurdering for læring*, pulje 3. Satsingen omfattet 64 skoler, 1300 lærere og 12000 elever. Fylkesmannen fulgte opp ressurspersonene med etablering av nettverk og deltagelse på samtlige samlinger i regi av Utdanningsdirektoratet. Fylkesmannen arrangerte også en VFL-samling for skoleeierne i fylket for å sikre forankring i alle ledd. Fylkesmannen har utbetalt midler og fulgt opp rapportering i tråd med oppdrag.

GNIST: Fylkesmannen har deltatt i det regionale GNIST-samarbeidet, som har omfattet både Aust- og Vest-Agder. Begrunnelsen for Agder-samarbeidet ligger i felles universitet (UiA), og at KS har felles sekretariatsordning for begge fylker. Sekretariatsfunksjonen for GNIST er lagt til KS Agder. Samarbeidet forøvrig har bred oppslutning fra kommuner/fylkeskommuner, Utdanningsforbundet i begge fylker, Elevorganisasjonen, LO, NHO og andre parter. Gnist-prosjektleder har arbeidsplass hos Fylkesmannen. Det opplever vi som en god ordning, og sikrer vedkommende nødvendig nærhet og veiledning ift lokale forhold i fylket, Fylkesmannens egne oppdrag og annen informasjon. Det må likevel sies at partnerskapsmodellen som benyttes i GNIST-satsingen er krevende ved at den ligger utenfor linjen og bygger på et etterutdanningoperativt og kontinuerlig ansvarssamspill mellom ulike interessenter.

Ungdomstrinn i utvikling: I forbindelse med PILOT har Fylkesmannen utbetalt midler og fulgt opp rapportering i tråd med oppdrag.

For pulje 1 har Fylkesmannen informert skoleeiere samt andre relevante aktører og fordelt og tildelt *Stimuleringsmidler* til deltagerne. Ved avslutning av puljen vil Fylkesmannen kontrollere bruken av midler og sammenfatte skoleeierens rapportering.

Fylkesmannen har forberedt fordeling og tildeling av midler til *Utviklingsveiledere*. Fylkesmannen var også teknisk arrangør i tilsettingsprosessen. Etter drøftinger og godkjenning fra Utdanningsdirektoratet er midlene fordelt på tre stillinger. Dette hensyntar strukturer i Vest-Agder, se første avsnitt. Fylkesmannen har tatt initiativ til og deltar i en styringsgruppe for utviklingsveilederne.

Evalueringsavdelings måloppnåelse

a. Måloppnåelse i lys av embetets ressurser: Det har vært mulig å prioritere området ut fra oppgaver og løpende og langsiktige behov.

b. Måloppnåelse i lys av avdelingens kompetanse: Avdelingen har god erfaringsbasert og faglig kompetanse på hovedfags-/masternivå om skoleeierrollen og veiledning/skoleutvikling, herunder organisering, samhandling, tilrettelegging og saksbehandling på skole-, kommune- og fylkesnivå.

c. Måloppnåelse i lys av metodikk og strategier: Fylkesmannen legger stor vekt på å møte skoleeiere på ulike arenaer herunder også bidra til samarbeid, kontakt og nettverksbygging mellom dem i mellom (kommuner, fylkeskommune, UiA, KS og andre). Vi har innarbeidet, kvartalsmessige *Utdanningsmøter* i fylket der alle skoleeiere inviteres til å delta - og deltar, også fylkeskommunen. *Skoleeierforum Agder* er et representativt samarbeidsorgan for begge agderfylkene der fylkesmennene deltar. Det driftes av KS, og er blant annet etablert for å sikre en best mulig to-veiskontakt med Universitetet i Agder, men også for å ivareta koordineringsbehov for hele grunnopplærings-Agder. - Vi har felles utvalg med Aust-Agder for GNIST-satsingen. I arbeidet med å nå ut med kompetansestrategien er i tillegg til nevnte møteplasser også benyttet nettinformasjon og annen skriftlig og muntlig informasjon.

d. Måloppnåelse i lys av andre forhold i fylket: Vi har tidligere opplevd en viss reservasjon overfor gjeldende kompetansestrategi fra skoleeiere i fylket. Denne holdningen høres sjeldnere enn tidligere.

32.3 Skoleporten

Gjennomførte tiltak

Skoleporten er innarbeidet som begrep og informasjonsskildre både som bakgrunn for kommunenes årlige tilstandsrapporter og for løpende data/informasjonsinnhenting. Også i 2013 har FMVA i samarbeid med FMAA laget publikasjonen "Opplæringsvinduet" med data fra barnehage- og grunnopplæringsområdet på Agder (kommunenivå, fylkesnivå). "Opplæringsvinduet" foreligger i skriftlig versjon og som nettpublikasjon. I dette arbeidet er data fra Skoleporten de mest sentrale. "Opplæringsvinduet" representerer et meget tjenlig grunnlag for embetet som utgangspunkt for samtaler og refleksjon i møter med skoleeierne (faglig, administrativt og politisk nivå) ved siden av at det er et viktig analyseredskap i tilsynsarbeidet.

Bruk av analysefunksjonene har vært tema på FMs utdanningsmøte, fylkeskonferanse i regi av Udir om læringsmiljø (og læreplaner) – og som påminnende, løpende tema i Gnist-, SKU- og VFL-sammenheng.

Det er interessant og gledelig å merke at behandlingen av årlige tilstandsrapporter for sektoren i kommune- og bystyre er saker som legges stor vekt på både med hensyn til tidsbruk og politisk engasjement og representerer et viktig bidrag til at kommunen kan styrke seg som skoleeier. Data fra Skoleporten brukes derfor så vel i årsrapporter som planer (kommuneplaner, sektorplaner, årsplanlegging),

Tilstandsrapportene sendes FM rutinemessig.

Embetet har erfarne medarbeidere i forhold til bruk av Skoleporten, så vel som teknisk som i relasjon til kvalitetsutvikling i skolen.

Evalueringsavdelings måloppnåelse

a. Måloppnåelse i lys av embetets ressurser: Tilfredsstillende

b. Måloppnåelse i lys av avdelingens kompetanse: Avdelingen har to svært kompetente medarbeidere på området.

c. Andre forhold: Intet spesielt å rapportere ut over det som fremgår av tiltaksbeskrivelsen ovenfor.

32.4 Erfarings- og kunnskapsinnhenting

Gjennomførte tiltak i henh. til oppdrag

a. Kunnskap/erfaring om sektorens erfaringer med nasjonale prøver og bruk av resultatene: Tildelte oppdrag gjennomført.

b. Dronning Sonjas skolepris: Informasjon ble formidlet til alle skoleeiere (muntlig, brosjyre). Dessverre meldte det seg ingen søkere/kandidater.

c. Eksternt veilederkorps (veiledning, rekruttering): Oppdrag utført gjennom skriftlig og muntlig kontakt, herunder også henvendelser direkte til enkeltkommuner og enkeltpersoner.

c. Skoler med vedvarende høye mobbetall: Fylkesmannen foretok en gjennomgang og vurdering av oppgitte skoler med vedvarende høye mobbetall som var oppført på liste oversendt fra Utdanningsdirektoratet. Situasjonen ble også drøftet med det såkalte stående arbeidsutvalget for skoleeiere, som er sammensatt av regionale representanter samt KS. I denne prosessen kom en fram til to kommuner som i særlig grad framstod med negative tall. Begge disse var positive og motiverte og vurderte tilbudet om deltaking i pulje 1 som svært nyttig og verdifullt. Begge disse ble spilt inn som aktuelle kandidater til pulje 1 fra fylket. Ingen av disse ble imidlertid tatt med - med begrunnelse at kommunenes kapasitet ville være bundet opp i SKU-deltagelse. Vi vurderer nok det som noe uheldig at de ble overprøvd, og begge gav uttrykk for skuffelse. De to kommunene har imidlertid i samarbeid med de andre kommunene i sin region arbeidet svært godt med temaet, blant annet med halvdagssamlinger for alle lærere med ressurspersoner utenfra. Etter avtale med dem kommunene vil Fylkesmannen gjennomføre en temadag om mobbing og skolemiljø for fylket over nyttår 2014 som vil bygge på det de har gjort selv, og der også andre vil bli invitert inn.

d. Generelt: Elevenes psykososiale miljø i skolene: Oppfølging overfor de to nevnte samt andre aktuelle kommuner: Fylkesmannen konstaterer med tilfredshet at i alle kommuner foregår en målrettet og etter vår vurdering svært god virksomhet på det forebyggende området. At to kommuner i løpet av de siste to årene er rettslig dømt i saker reist ang mobbing har i tillegg virket som en vekker for alle. Vi vurderer det slik at sterk bevissthet og parathet vedr forebygging og saksbehandling når det gjelder mobbing er innarbeidet i drift og eierskap (system, kultur) på en ganske annerledes måte enn for kun få år siden. Skoler og kommuner samarbeider med hverandre. Ved gjennomføring av oppfølgingstilsyn i to av kommunene i høst var resultatet ingen pålegg. Det viser at arbeidet har nyttet.

Det vises også til omtale andre steder i årsrapporten, blant annet under punktet om klagesaksbehandling om 9-a-klager (31.2).

Evaluerings- og måloppnåelse

Samlet vurderer vi det vi har oppnådd ut fra tilgjengelige ressurser, egen kompetanse, anvendte strategier/metoder mv. som tilfredsstillende for området. Oppgavene er utført ut fra foreskrevet oppdrag. Det er grunn til å trekke frem det gode samarbeidsklimaet vi har med kommuner, fylkeskommune, KS, UiA og ansattes organisasjoner. Det i kombinasjon med stor grad av stabilitet i personalet i Utdanningsavdelingen bidrar til effektivitet og samarbeid om oppdrag. Elevmiljø og mobbing har i 2013 vært tatt inn som deltema på Fylkesmannens dagsmøter med enkeltkommuner der blant annet opplæringsområdet inngår.

FLIK-prosjektet i Kristiansand, som er kommunens store og brede kvalitetssatsing med grunnlag for mye læring for andre kommuner, og hvor alle barnehager og skoler deltar, har forebygging av mobbing og holdningsarbeid som et av sine store prosjekttemaer. Fylkesmannen har god, rutinemessig kontakt med kommunen om dette. Tilsvarende har vi i kontakt med alle andre kommuner i fylket (15 til sammen) fått beskrevet og bekreftet at bevissthet og målrettet innsats er tilstede – og på en tilfredsstillende måte forankret i eiernivået i kommunen.

32.5 Tiltak innenfor tilpasset opplæring, spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning

Gjennomførte tiltak mv.

Avdelingen har tilsatt rådgiver i hel, fast stilling med særlig ansvar for å følge opp tiltak innen tilpasset opplæring og spesialundervisning med utgangspunkt i det totale opplæringstilbudet som skal gis (tilpasset opplæring som generell rett etc.).

En betydelig del av stillingen har vært koblet opp mot avdelingens tilsynsprogram. Til stillingen er også lagt klagebehandling etter kap 5 i opplæringsloven. Klagebehandling er i tillegg til rettssikkerhetsaspektet for den enkelte også en anledning for innsyn, veiledning og informasjon overfor enkeltskoler (rektorer, spesialpedagogiske koordinatore, PPT, mfl)

Vedkommende rådgiver har ansvar for å ha regelmessig kontakt med Sørlandet kompetansesenter (STATPED), som fra 2013 er endel av Statped SØRØST.

I tillegg til Fylkesmannens utdanningsmøter (se egen omtale) har vi fast kontakt med fylkets nettverk av PPT-ledere i form av regelmessige møter og løpende kontakt. Det ble i 2013 gjennomført tre slike kontaktmøter. Rådgiver deltok i tillegg på studiereise til Krakow med PPT-ledergruppa der hovedtema var lederutvikling. Det ble også gjennomført et besøk på universitetet i Krakow på avdelingen for spesiallærerutdanning.

Fylkesmannen har i 2013 v. rådgiver eller flere blant annet

- deltatt på nasjonal konferanse for PPT
- deltatt på fellesdrøftinger i region Sør-vest i saker knyttet til oppdrag 32.5 (november)
- deltatt på 2 nettverksmøter med STATPED Sørøst
- gjennomført veiledningsmøte med PPT-ledere og fylkeskommunen om ny inntaksforskrift
- informert om og håndtert tilskudd til SEVU PPT

Kontoret har også i forbindelse med enkeltsaker gitt PPT veiledning i rettigheter og saksbehandling på det spesialpedagogiske området, samt bidratt til at PPT-ledere våren 2013 har **videreført sin lederutviklingsprosess og vært på studietur til Krakow**. Gruppen av PP-ledere er en nøkkelgruppe ift barn og unges opplæringsrettigheter som vi har funnet det rett å prioritere oppfølging av. I økonomisk trangere tider er PPT under press i sine sakkyndige utredningsoppgaver, og kan til tider bli omtalt som en utgiftspost heller enn en sakkyndig rettighetsinstans.

Utfordringene for skoleeiere innenfor området 'tilpasset opplæring/spesialundervisning' er fortsatt store både med hensyn til jus og kompetanse. Særlige områder der det har vært behov for assistanse og veiledning **har også dette året vært rett til logopedhjelp** som del av spesialundervisning eller spesialpedagogisk hjelp samt problemstillinger knyttet til barn som går på skole eller i barnehage i andre kommuner enn hjemkommunen. Overgang til rammefinansiering av driftsmidler for barnehager har representert en utfordring for de fleste kommunene også hva gjelder dette.

Vi har flere steder i årsrapporten referert til "Opplæringsvinduet", som er en årlig publikasjon som utarbeides i samarbeid med FMAA, jfr resultatkrav om sammenstilling/dokumentasjon om barn/unge med særskilte behov. Denne inneholder statistikk for utviklingen over flere år for flere indikatorer innen det spesialpedagogiske feltet: Prosentutvikling, forholdet gutter/jenter som har behov for spesialundervisning, fordelingen over hele grunnskoleløpet, jfr målet om tidlig innsats, ressursforholdet spesialundervisning - vanlig undervisning, gruppestørrelse 1 vs 2. Ved at rapporten inneholder utviklingen på relevante indikatorer for to fylker med mye til felles, men også med en del store innbyrdes forskjeller, utvides nytteverdien.

Med en egen rådgiver på området settes Fylkesmannen langt bedre i stand til å tydeliggjøre og markere PP-tjenestens sterke mandat og oppgave i henhold til opplæringsloven, og på den måten sikre elevenes rettigheter.

Kristiansand kommune markerer seg gjennom sin store og omfattende satsing på sitt FLIK-prosjekt (Forskningsbasert læringsmiljøutvikling i Kristiansand). Prosjektet omfatter alle skoler og alle barnehager (private, kommunale). Tilpasset opplæring, skole/klasse/barnehagemiljø og kompetanseutvikling er sentrale temaer hvor også PPT i kommunen er sterkt involvert. Se

<http://www.kristiansand.kommune.no/no/Administrasjon/Oppvekstsektoren/Prosjekter/FLiK/> Satsingen omtales ikke her i årsrapporten vår spesifikt, men som eier av halve grunnskolen i fylket ruver satsingen, - både regionalt og nasjonalt.

Om bidrag til tverrfaglig og tverretattlig samarbeid i fylket, jfr oppdrag

Oppsummerende er dette hva vi har gjort blant annet for å stimulere til økt samarbeid om barn og unge:

- a. Informasjon og vektlegging på Fylkesmannens utdanningsmøter. Deltakere: Kommuner, fylkeskommune, Statped, UiA, Utdanningsforbundet.
- b. Invitert PP-ledere i fylket (kommunal og fylkeskommunal PPT) til utvidede utdanningsmøter med ulike fagtema (elevvurdering, ungdomstrinnsatsing, læringsmiljø, læreplanutvikling).
- c. Opplæring av kommunestyre: Blant annet vektlegging av samarbeid på tvers mellom fag/tjenestegrupper i kommunen
- d. Fylkesmannens dagsmøter med enkeltkommuner: Inneholder gjennomgang av status i kommunen på alle tjenesteområder inkl samarbeid mellom disse, hrunder en tilbakemelding fra avdelingene hos FM om vår oppfatning av status/situasjon i kommunen.
- e. Løpende samarbeid/drøftinger (veiledning) mellom FM og andre (kommunale barnevern, fylkesbarnevern) i tilknytning til problemstillinger knyttet til aktuelle saker.
- f. Internt samarbeid i embetet særlig Helseavdelingen om promotering av FRI-programmet, folkehelse, skolemåltidet og skolehelsetjeneste
- g. Statistikkksamlingen OPPLÆRINGSVINDUET som gir et bilde av situasjonen vedr spesialundervisning i fylket.
- h. Prosjekt SJUMILSSTEGET: Gjennom støtte fra FMs prosjektskjønsmidler er det etablert et 'sjumilssteg'prosjekt i Mandal kommune etter mønster fra bla Troms og Nordland fylker, dog ved at det i Vest-Agder er lagt til en kommune med oppfølging fra Fylkesmannen (Utdanningsavdelingen). Fylkesmannen har i 2013 fulgt prosjektets framgang og gjennomført møte med prosjektleder. Det planlegges en fylkeskonferanse i 2014 for representanter for barn/unge-tjenesteområdene i alle kommunene med erfaringer etc fra prosjektet i Mandal. "Sjumilssteget" handler om lokal og konkret oppfølging av FN'erklæringen om barns rettigheter.
- i. Klagesaksbehandling (kap 5, § 9-a) gir i vanskelige saker et bilde av tverretattlig samarbeid - eller mangel på sådan. Det har forekommet at vi har tatt initiativ til møter om klagesak i en kommune og stilt krav om at kommunen stiller med representanter for ulike etater/tjenester i møtet for å presse frem en bredere faglig medvirkning rundt sak om enkeltelev.

Evaluering

- a. **Måloppnåelse i lys av embetets ressurser:** Ut fra egen vurdering og tilbakemeldinger fra sektoren anser vi dette som tilfredsstillende. Det må likevel sies at utfordringene vedrørende tilpasset opplæring/spesialundervisning fortsatt er svært store.
- b. **Måloppnåelse i lys av kompetanse:** Den som har hovedansvar for området har mastergrad i pedagogikk og lang erfaring som skoleleder og pedagogisk utvikler. I kombinasjon med avdelingens utdanningsjuridiske kompetanse og ytre nettverk blant annet ulike statped-enheter anser vi dette som tilfredsstillende.
- c. **Måloppnåelse i lys av metodikk og strategier:** Jfr beskrivelse av tiltak mv ovenfor. Dette anses som tilfredsstillende. Behovet for veiledning overfor både PPT, kommunenivået og skoler er stort til tross for flerårig vektlegging av dette.
- d. **Andre forhold i fylket:** Antall elever som har spesialundervisning etter kap 5 har økt de siste årene; dog med en liten nedgang i 2013 og er inneværende skoleår 8,3% i grunnskolen i Vest-Agder. Dette er bekymringsverdig, selv om utviklingen er nokså parallell i øvrige fylker. Grunnene til økningen er flere. Kommunal økonomi er en av dem. En i praksis mer teoretisk orientert ungdomsskole påvirker nok også statistikken, men samlet sett representerer økningen i spesialundervisning en stor utfordring både for lokal og nasjonal skoleeier som det er nødvendig med en bredere drøfting av. Fordelingen gutter/jenter av elever i denne gruppen er stabilt og ganske entydig i alle kommuner ved at guttene utgjør det dobbelte av jentene, og representerer en utfordring i seg selv. Økningen av kap 5-elever setter et stort press på pp-tjenestene. Det er bekymringsverdig, og går utover kvaliteten i

utredningsarbeidet. Vi mener å se at turn-over'en i pp-enhetene er markant.

Resultatområde 33 Tilsyn og forvaltningsoppgaver på barnehageområdet

33.1 Tilskuddsforvaltning

Gjennomførte tiltak

I 2013 utbetalte ikke Fylkesmannen i Vest-Agder noen tilskudd på barnehagesektoren. Det vil si at det ikke var noe etterslep på kap 231 post 61; Investeringsstilskudd, eller kap 231 post 64; Tilskudd til faste plasser i midlertidige lokaler i 2013. Disse tilskuddene ble avsluttet i 2011.

I 2013 utbetalte Fylkesmannen heller ikke Tilskudd til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn.

Innen 15.februar 2013 rapporterte Fylkesmannen i Vest-Agder til Utdanningsdirektoratet antall barn i fylket som danner grunnlag for tilskuddet bedre språkforståelse blant minoritetsspråklige barn.

Fylkesmannen har i løpet av 2013 rapportert til Utdanningsdirektorat og Kunnskapsdepartementet om bruk av midler, samt rapport over eventuelt merbehov for midler på hver enkelt post.

Klager: Da Fylkesmannen ikke fattet noen vedtak i 2013, mottok vi heller ingen klager på egne vedtak om tilskudd.

Tilskuddskontroll: Fylkesmannen har i 2013 ikke utført stikkprøvekontroll på tilskuddsområdene for 2013 siden vi ikke har utbetalt noen tilskudd i budsjettåret. Det gjennomføres imidlertid et mindre antall stikkprøvekontroller for eldre utbetalinger. Intet uregelmessig er konstatert.

b. Måloppnåelse ut fra avdelingens kompetanse: Kompetansemessig er tilskuddsforvaltningen blitt ivaretatt på en god og tilfredsstillende måte.

c. Andre forhold: Store deler av 2013 hadde avdelingen reduserte ressurser på barnehageområdet på grunn av delvis sykmelding etter operasjon fra januar til oktober 2013.

Fylkesmannen vurderer oppdraget som gjennomført og at resultatkrav er oppnådd.

33.2 Klagesaksbehandling

I 2013 mottok vi 5 klager etter lov om barnehager. To klager behandlet ut fra § 10, j.f. lovens § 17. En klage på unntak fra utdanningskravet for styrer. To klage etter forskrift om likeverdig behandling ved tildeling av offentlige tilskudd til ikke-kommunale barnehager.

Etter rammefinansiering av barnehagesektoren har vi hatt et relativt stort antall henvendelser fra både kommuner og barnehageeiere som omhandler juridiske spørsmål. Forskrift og rundskriv på området er omfattende. Fylkesmannen har drevet aktivt veiledning på kommunenivå og barnehageeiernivå. Likevel ser en at det er en rekke uavklarte forhold som både kommuner og barnehageeiere har et presserende behov å få svar på.

Embetet er deltakende i nettverk SørVest sammen med FMAA, FMRO, FMHO, FMSF. Formålet er kompetanseutvikling og erfaringsutveksling. Samarbeidet i nettverket er svært nyttig.

I alle hovedsak har vi overholdt fristen om klagebehandling innen tre måneder etter mottak, men vi ligger nok helt på grensen ang dette. Kompetansemessig vurderer vi oss relativt sterke, slik at når vi sliter noe med å overholde behandlingsfrister, har dette sammenheng med kapasitet.

Type Klage	Medhold/delvis medhold	Ikke medhold	Opphevet	Avvist	Sum
Barnehageloven § 10	0	0	0	0	0
Barnehageloven § 16	0	2	0	0	2
Forskrift om familiebarnehager § 7	0	0	0	0	0
Forskrift om foreldrebetaling § 5	0	0	0	0	0
Forskrift om likeverdig behandling av barnehager i forhold til offentlige tilskudd	0	0	0	2	2
Forskrift om midlertidig og varig dispensasjon og unntak frå utdanningskravet for styrer og pedagogisk leder § 4	0	1	0	0	1
Forskrift om pedagogisk bemanning § 3	0	0	0	0	0
Merknad					

Vi har i tillegg inne 3 klager som kom på slutten av 2013. Dette er klager som skal behandles etter forskrift om likeverdig behandling. Klager som nevnt etter barnehagelovens § 10, gjelder begge størrelsen på styrerressurs.

33.3 Informasjon og veiledning

Gjennomførte tiltak

I Vest-Agder er det 15 kommuner. 9 kommuner har både kommunale og private barnehager, mens 6 har kun kommunale barnehager. Det er 239 barnehager i fylket.

Også i 2013 har Fylkesmannen arrangert ulike samlinger. På "Fylkesmannens barnehagemøte - vår 2013" den 11. og 12. juni var det første dag St.melding 24 «Framtidens barnehage» som var i fokus. Bente Aronsen fra Kunnskapsdepartementet orienterte om bakgrunn og innholdet i utredningen. Foruten meldingen var Fylkesmannens Glød-arbeid på dagsordenen med særlig fokus på utplassering av gutter i barnehager i arbeidsuka samt gutter som lekeressurs. Eier, styrer og en tidligere lekeressurs delte sine erfaringer med møtedeltakerne. Fylkesmannen ønsket også å formidle mer kunnskap om den flerkulturelle og flerspråklige barnehagen. Marit Gjervan fra Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (Nafø) hadde foredrag hvor et sentralt perspektiv var barnehagemyndighetens rolle knyttet til barnehageloven og rammeplanen, veiledning og tilsyn. En prosjektbarnehage delte sine praktiske erfaringer særlig om språktrening.

Den 12. juni deltok ca 110 personer på fagsamling/avslutningskonferanse for pilotbarnehagene i Være Sammen - Fylkesmannen i Vest-Agder sitt store kompetanseløft for ansatte i sektoren. Hovedmålsettinger i Være Sammen er å; Heve kompetansen hos de ansatte i forhold til implementering av en autorativ ledelsesstil med fokus på barnegruppe og enkeltbarn, samt å hjelpe barn til å sette ord på egne følelser, være medvirkende og utvikle empati, inkludering og samarbeid i det sosiale samspillet med andre barn og voksne i barnehagen.

Foredragsholdere var sentrale personer knyttet til prosjektet som prosjektleder, idemaker Eyvind Skeie, pilotbarnehager m.m. Pål Roland, førsteamanuensis på Læringsmiljøsenteret/ UiS og har vært- og er fortsatt – faglig rådgiver i programmet. Førsteamanuensis Heidi Omdal ved Universitetet i Agder foretok følgeforskningen som ble presentert på konferansen. Leder av læringsmiljøsenteret, utdanningsdirektør hos Fylkesmannen, samt Bente Aronsen fra KD holdt også innlegg.

Universitetet i Agder og Utdanningsforbundet inviteres til alle slike møter. "Fylkesmannens barnehagemøte" er arena for formidling av aktuell statlig informasjon, erfaringsutveksling, diskusjoner av ulike problemstillinger, juridiske problemstillinger, presentasjon av ulike prosjekt m.m. Ofte benytter vi også gjesteforelesere.

«Fylkesmannens barnehagemøte – høst 2013» ble avholdt i Edinburgh 21. – 24. oktober 2013. Dette var en svært nyttig og hyggelig studietur hvor målet var å få større kjennskap til det Skotske utdanningsystem og da i særlig grad få større innsikt i deres tanker og visjoner som ligger til grunn for innhold i førskole og barnehagesektoren, forvaltning, tilsyn m.m. Vi besøkte flere førskoler/barnehager, hadde fruktbare samtaler med kommunale og statlige myndighet. Vi hadde også eget internt møte hvor forskrift om økonomisk likeverdig behandling var ett av tema.

Fylkesmannen har også i 2013 opplevd et stort veiledningsbehov fra kommuner som barnehageeier og barnehagemyndighet. Likeledes er det flere henvendelser fra private barnehageeiere. De fleste henvendelser dreier seg om forståelsen av forskrift økonomisk likeverdig behandling, eller regeltolkning av forskrift om pedagogisk bemanning herunder størrelsen på styrerressursen. En voksende gruppe også i 2013 er henvendelse fra foreldre som ber om Fylkesmannen veiledning og hjelp vedrørende ulike problemstillinger.

Hvert år besøker embetsledelsen politiske og administrative ledelse i fire kommuner i fylket. Kommunen

presenterer da et bilde av hvordan de løser og prioriterer oppgavene på barnehageområde, og Fylkesmannen gir også sitt bilde av hvordan oppgaver utføres, hvordan utfordringer framover er tenkt løses m.m. Dette er en viktig arena for kommunen å presentere seg og for Fylkesmannen å formidle statlig barnehagepolitikk..

Vi har også på forespørsel deltatt på kommunale samlinger for politikere, barnehage- og skoleledere hvor direktør foredro bl. annet Kap 5-7 og 5-1 i opplæringsloven, med en særlig gjennomgang av rettigheter knyttet opp mot situasjonen i kommunen. Dette er krevende områder for den kommunale barnehagemyndighet, og det er stort behov for veiledning av regelverk og praksis.

I 2013 arrangerte Fylkesmannen «Kvalitetskonferansen 2013» hvor målgruppen er ordførere, rådmenn, tjenestesjefer, kommunerevisjonene, NAV Vest-Agder og KS Agder, m.flere. Tema for denne faste konferansen er tilsyn ut fra et kvalitetsutviklingsperspektiv, funn og resultater av tilsyn – og kommunenes opplevelse og vurdering av tilsyn ut fra nytteverdi og effekt. Der ble det blant annet lagt fram Fylkesmannens tilsyn med kommunene som barnehagemyndighet etter lov om barnehager.

I samarbeid med Fylkesmannen i Aust-Agder har Fylkesmannen i Vest-Agder utgitt "Opplæringsvinduet 2013". Dette er en publikasjon med statistikk fra barnehage- og opplæringsområdet i landsdelen. Heftet er et bidrag til informasjon, analyse og drøfting både på enhets, kommune - og fylkesnivået, sågar på nasjonalt nivå, og inneholder tall på en stor mengde sentrale indikatorer.

9 kommuner i fylket har både private og kommunale barnehager. I november 2012 hadde FMVA to veiledningssamlinger om forskrift om likeverdig behandling ved tildeling av offentlige tilskudd til ikke-kommunale barnehager/regnearkmodell. Målgruppen var eiere/drivere av private barnehager. Det ble også arrangert en samling for kommunen som barnehagemyndighet. Fylkesmannen valgte derfor å ikke arrangere egne samlinger om disse tema i 2013. Fylkesmannen opplever en stor pågang og stort behov for veiledning om tolkning og praktisering av dette regelverket. Vi planlegger derfor nye samlinger når ny forskrift blir offentliggjort.

Kommunen skal oppfylle lovkravet om rett til barnehageplass. Fylkesmannen er på ulikt vis i tett kontakt med kommunene slik at vi kan bidra til at de oppfyller kravet. Det kan være gjennom Fylkesmannens ulike samlinger på barnehageområdet, når embetsledelse møter kommuneledelsen, telefon /e-post kontakt eller vi reiser direkte til en kommune for å veilede.

Evaluering av forhold i tilknytning til måloppnåelse

I året 2013 har vi totalt opplevd en meget stor pågang og økt behov for veiledning. Dette er en meget viktig del av vårt arbeid og er til tider svært ressurskrevende. Det er annet sted i rapporten gjort rede for midlertidig reduksjon i kapasiteten vår på barnehageområdet i 2013 grunnet langtidssykemelding.

Samarbeid og kommunikasjon/dialog med kommunene oppleves som svært god.

Fylkesmannen mener at vi har oppnådd våre resultatkrav på området. Kompetanse, tilnærming og valg er tatt ut fra langt og nært kjennskap til sektoren i fylket.

33.4 Tilsyn

Gjennomførte tiltak

Fylkesmannen har ført tilsyn med fem kommuner i 2013. Til grunn for disse er lagt metode og tema i henhold til oppdrag. Vi har kun 15 kommuner å velge blant, og tilsynskommunene ble valgt ut på basis av flere faktorer. Med et samlet kommunetall på 15 må vi se hen til en viss jevn tilsynsfrekvens når ikke andre faktorer tilsier noe annet. Kommunene ble også valgt ut med sammensetning; kun kommunale - både kommunale og private barnehager, - samt det vi vet om rekruttering/dispensasjoner vedrørende førskolelærere.

Evaluering av måloppnåelse, kapasitet og kompetanse

a. Embetets ressurser og kompetanse: Selv om vi siste del av 2012 og 3/4 av 2013 var i minus på kapasitet på barnehageområdet i avdelingen, ble gjennomføring av tilsynsprogrammet prioritert og fullført på tilfredsstillende måte, både ut fra kapasitet og kompetanse.

b. Metodikk og strategier: Vår vurdering er at det benyttes metodikk etc som får frem reliable data. Stabilitet og

lang erfaring blant de som utfører tilsynet gjør at vi har hver kommunes barnehagehistorie "under huden", og kan i stor grad vurdere det som fremkommer i tilsynene ut fra et lengre utviklingsperspektiv. Sektoren er enda ung, og bevissthet omkring betydningen av system og rutiner til forskjell fra å ta tingene når de dukker opp har enda ikke festet seg fullt ut. Læringsdimensjonen i tilsyn tydeliggjøres, og sluttmøter har også en viktig "læringsmøtefunksjon", noe vi opplever som svært bra og nyttig for alle parter.

c. Tilsyn på barnehageområdet skjer innenfor en noe ulik ramme, sammenlignet med tilsyn på skoleområdet. Årsaken ligger i kommunens myndighetsrolle, ikke bare eierrolle. Det gjør at kommunen som i sin myndighetsrolle også skal føre tilsyn med egne og private barnehager, er i en noe lignende kontekst som Fylkesmannen i tilsynssammenheng. Det letter kommunikasjon og rolleutøvelse.

d. Retting av pålegg: Vi opplever uten unntak at kommunene retter seg etter påpekninger og varsler om pålegg som framkommer gjennom tilsynsarbeidet.

33.5 Kontroll av årsmelding per 15/12 og årsregnskap for ikke-kommunale barnehage

Gjennomførte tiltak

Fylkesmannen i Vest-Agder har i den grad det har vært behov fulgt opp og veiledet kommunene i fylket i dette arbeidet. Fylkesmannen har også kvalitetssikret og godkjent ca 240 årsmeldinger. Under dette arbeidet har det vært kontakt med flere av kommunene, da Fylkesmannen har vurdert at det var nødvendig med korreksjoner i flere tilfeller.

Evaluerer av måloppnåelse

Fylkesmannen vurderer at oppdraget er utført i henhold til oppdrag.

Resultatområde 34 Oppgaver for økt kvalitet i barnehagen

34.2 Kompetanseutvikling og rekruttering

Alle 15 kommunene i Vest-Agder søkte om statlige kompetansemidler i 2013. Enkelte kommuner organiserer seg i nettverk/regioner. Utover disse søknadene mottok Fylkesmannen også noen enkeltsøknader fra enkeltbarnehager. I invitasjonsbrev fra Fylkesmannen ble det presisert at det er både objektive og kvalitative kriterier som ligger til grunn for Fylkesmannens tildeling. Kommunene som barnehagemyndighet er godt kjent med Fylkesmannens krav om at både kommunale og private barnehager skal dra nytte av de statlige midlene, og at det er de ansatte i sektoren som er hovedmålgruppen. De fleste kommuner er dyktige på å innlemme de private barnehager i de ulike kompetansehevende tiltak. Vårt inntrykk er at kommunene blir mer og mer målbevisste og tydelige i sine strategidokumenter. Det å sikre høy kvalitet på alle nivå, og bygge kompetanse på barnehagenivå er krevende prosesser som tar tid.

Rapporteringen fra Fylkesmannen over hovedtema og deltakelse i de ulike kompetansehevende tiltakene i kommunene vil være omtrentlig og unyansert, da mange kommuner driver langsiktige prosesser hvor kompetanseheving innen ulike tema skjer over flere år, og hvor alle ansatte er deltakere. Eksempelvis tema, de yngste barna, samarbeid barnehage- barnevern, overgang barnehage- skole, barns medvirkning, flerkulturell forståelse, likestilling i det pedagogiske arbeidet, «Likeverd og muligheter», sosial kompetanse, «Medvirkning og læring – fokus på de yngste barna» fokus på voksenrollen – den autoritative voksne o.s.v. Dessuten supplerer kommunene med egne midler i kvalitet - og kompetansebyggende arbeid.

Kommunene rapporterer om dagskurs, kursrekker, kompetansebygging med nettverk som metode,

interkommunalt samarbeid, tverretatlige nettverk, lokale utviklingsarbeid/prosjekter med og uten ekstern veileder m.m. som metode for kompetanseheving. Noen prosjekt involverer alle barnehageansatte i barnehagen, sågar hele barnehagesektoren i kommunen. Flere deltar også i prosjekt initiert av Fylkesmannen.

Fylkesmannen vil nevne fire ulike tiltak som det ble søkt midler om.

1 Likestilling og likeverd Vennesla kommune

Ett treårig prosjekt som startet høst 2011. Planlagt avsluttet høst 2014. Samarbeid mellom Vennesla kommune, Universitetet i Agder og Likestillingssenteret på Hamar. Både barnehage og skolesektor deltar i prosjektet.

Mål:

- De ansatte i barnehagen gir gutter og jenter like muligheter
- De ansatte i barnehagen hjelper barna til å ta frie, bevisste valg til beste for seg selv og fellesskapet.

Problemstillinger - barnehage

- På hvilken måte er barnehagen med på å påvirke gutter og jenter inn i bestemte kjønnsroller?
- Hvordan stimuleres barna til å handle uavhengig av kjønn?
- Hvordan stimulerer barnehagepersonalet det enkelte barn til å ta sine egne bevisste valg?
- Hva hindrer eventuelt de voksne til å hjelpe barna til å ta positive valg for seg selv og fellesskapet?

Fylkesmannen opplever dette prosjektet som meget godt. Ny praksis i barnehagen utvikles tett knyttet til, og med god forankring i dokumentert forskningsteori.

2 FLiK – Forskningsbasert læringsmiljøutvikling i Kristiansand

Et meget stort prosjekt som har som målsetting å utvikle læringsmiljøer i barnehager og skoler som inkluderer. Forventet effekt av dette arbeidet skisseres slik:

- bedre faglig og sosialt utbytte for barn og unge i barnehage og skole
- færre segregerende tiltak i barnehage og skole
- trivsel og opplevd tilhørighet i barnehage og skole er bedret og mobbing er redusert.

3 Kompetanseheving for assistenter og fagarbeidere i Kvinesdal og Lyngdal kommune;

Søknad fra disse to kommunene kom førut for utdanningsdirektoratet sin satsning på disse to gruppene. Kommunene samler opp mot 160 barnehageansatte til flere fagsamlinger og arbeid lokalt i barnehagene mellom fagdage. Tema er særlig; autoritative perspektiv, kommunikasjonsteori, håndtering og forståelse av utfordrende atferd/aggresjon, relasjonsbygging og samt kompetanse om implementering av kunnskap og metoder.

Flere kommuner har et særlig fokus på samarbeid og kompetansehevende tiltak barnehage/skole - barnevern og har derigjennom formaliser samarbeidet tydeligere.

4 Være Sammen

Under 33.3 og 34.3 er det rapportert om et stort kompetanseutviklende tiltak vi arbeider med i Vest-Agder. Prosjektet Være Sammen startet opp sommeren 2010. 2011 var et meget aktivt år. 16 barnehager fra 6 kommuner i Vest-Agder og fra høsten 2011 også 5 barnehager fra 2 kommuner i Aust-Agder, - jobbet med et program som løper langs to linjer. Langs den ene linjen arbeides det med voksenrollen. Den skal være preget av varme og respekt for barnet både gjennom relasjonsbygging og gjennom å sette grenser. Den andre linjen utgjør av fortellinger, sanger billedbøker m.m. som brukes til samtalegrunnlag tilpasset samhandling mellom barn- barn, barn - voksne. Fylkesmannen ansatte en prosjektleder. Vi har etablert og skolert en gruppe dyktige pedagoger (8 stk fra Vest-Agder 3 fra Aust-Agder) til å være veiledere for prosjektbarnehagene. Fem dager i 2011 og en dag i 2012 ble veilederne skolert i prosjektets innhold og flere faglige problemstillinger. Eks; aggresjon hos barn, autoritativ voksne, stressmestring m.m. Vi har hentet mye kompetanse om tema hos ansatte på Læringsmiljøcenteret/UiS.

UiA hadde ansvar for følgeevaluering og sluttrapport. Den rapporten ble presentert på vår konferanse 12. juni 2013.. Underveis i prosjektet skjedde det masse skolering. Flere av våre 6 pilotkommuner hadde samlinger for ALLE ansatte i ALLE barnehagene i kommunen. Dette er et stort kompetanseutviklende tiltak fra vår side. Være

Sammen handler i særlig grad om forståelse og implementering av §§ 1 og 2 i lov om barnehage. Hvordan svarer vi på disse store og komplekse lovkrav? (se mer beskrivelse under 34.4)

I 2013 fortsatte dette store kompetanseløftet i vårt fylke. Ca 70 barnehagelærere har blitt kurset over flere dager til å bli veiledere. 14 av 15 kommuner arbeider aktivt med å skolere alle sine barnehageansatte i kunnskap om den autoritative voksne, barns deltakelse m.m. Ansatte i ca 100 barnehager har etablert dette tankegodset og arbeider aktivt med å praktisere det. Det har i denne sammenheng pågått - og fortsatt pågår - et formidabelt kompetanseløft i barnehagesektoren i Vest-Agder.

Fylkesmannen har over flere år hatt et veldig godt og konstruktivt samarbeid med Universitetet i Agder. Dette i særlig grad med Avdeling for lærerutdanning, men også med ulike fagfakultet. Fruktene av samarbeidet kommer barnehagesektoren til gode ved at barnehagene og kommunene kommer i tettere relasjoner med academia. Det er enklere å etablere kontakt med kursholdere og veiledere. Ansatte ved UiA påpeker også at det er enklere å etablere enkelte studier når kontakten med Fylkesmannen og kommunen er godt etablert.

Barnehageansvarlige hos Fylkesmannen i Vest-Agder sitter i styret for stiftelsen Sørlandsk lærerstevne. 2.660 ansatte i barnehage- og skolesektorene fra begge Agderfylkene deltok på 55 dagskurs på stevnet i oktober 2013. Av de 2660 deltakerne var ca 800 fra barnehagesektoren. Ca 20 av 55 kurs har barnehageansatte som målgruppe. Eksempel på tema på dagskurs er «Mobbing i barnehage», «Pedagogisk bruk av nettbrett i barnehagen», «Medvirkning til medskapning. Om de minste barna i barnehagen og kunstopplevelser» og «Språk til glede, språk til lyst. Språklek i barnehagen».

Fylkesmannen er svært aktiv for å få høy kvalitet på kursene og relevante problemstillinger på kurstilbudene.

Fylkesmannen har også valgt å gi økonomisk støtte til kommuner som arbeider særlig innen tema flerkulturell forståelse. Tilskudd for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn (post 63) blir i kommunene i hovedsak brukt til å lønne to-språklige assistenter. Fylkesmannen har tidligere tatt initiativet til etablering/videreføring av flere nettverk hvor en gjennom samlinger i nettverk og temadager styrker arbeidet med å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder. I årenes løp er noen nettverk er lagt ned, mens nye er oppstått. Det knyttes faglig veileder til nettverkene. Dette er personer med høy kompetanse på området. En faglig veileder har doktorgrad med en problemstilling knyttet til språkopplæring blant flerspråklige barn i barnehage. Barnehagene jobber med ulike problemstillinger, deler på ny kunnskap og erfaring. En av barnehagene er også medlem i Hjul- samarbeidet som NAFO (Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring) er prosjektleder for. Denne barnehagen har vært kursholder på Sørlandsk Lærerstevne, samt hatt innlegg på «Fylkesmannens barnehagemøte.»

I Vest-Agder er det tidligere vært få dispensasjoner fra utdanningskravet. De senere år har det vært noe vanskeligere å rekruttere personer med førskolelærerkompetanse. Vi ser det særlig i kommuner som ligger i en avstand fra mer sentrale områder. Familiebarnehagene har til dels store vansker med å få ansatt pedagog, likeledes i vikariater er det svært vanskelig å få kvalifisert personell. Også i 2013 har Fylkesmannen ført tilsyn om pedagognormen blir overholdt. Dette har ført at antall dispensasjonssaker fra utdanningskravet er økt, likeledes har flere kommuner gitt noen dispensasjoner fra pedagognormen.

UiA er vårt universitet. Vår 2011 ble et fireårig deltidsstudium i Flekkefjord med ca 25 plasser avsluttet. Vi kan trygt si dette har vært meget suksessfullt. Fra høst 2010 er det også etablert et tilsvarende studium i Kristiansand med ca 30 plasser. Dette studiet vil være avsluttet sommer 2014. Fra høst 2012 ble det ikke opprettet noen klasser utover de faste. Dette fordi UiA har vært inne i et krevende omstillingsarbeid vedrørende oppstart av ny barnehagelærerutdanning fra høst 2013. Fylkesmannen v/barnehage var representert i en referansegruppe knyttet til dette arbeidet.

Høsten 2011 ble det organisert/utviklet et kompetansehevende studie (KOMPASS) på UiA for assistenter /fagarbeidere. Dette på bakgrunn av midler fra KD/Utdanningsdirektorat. I Vest-Agder var det 39 deltakere som startet opp vinter 2012. 38 avla eksamen senhøst 2012. I oktober 2013 avsluttet en ny klasse sitt KOMPASS-kurs. 30 stk startet opp vinter 2013, 4 sluttet underveis, 26 gjennomført, mens 22 tok eksamen. Begge studentkullene har også gitt oss meget gode tilbakemeldinger om kurset. Søknadsfrist til 3. kull er nå utgått og kurset med 23 studenter starter i mars 2014. Denne gang har vi lagt særlig til rette for assistenter med flerspråklig bakgrunn. Fylkesmannen er også i forhold til dette arbeidet meget godt fornøyd med samarbeidet med UiA.

Vår 2013 fikk Fylkesmannen oppdrag med å øke andelen ansatte i barnehagen med barnefaglig og barnehagefaglig kompetanse. Fylkesmannen etablerte en gruppe (barnehagemyndighet) hvor fylkets tre regioner ble representert. I samarbeid med denne gruppa utarbeidet Fylkesmannen sine tiltak. Fylkesmannen hadde også veiledning/samtaler med Vest-Agder fylkeskommune og andre tilbydere som UiA, Kommunal kompetanse

m.flere.

BASIS-kurs. Fylkesmannen tilbød fem ulike kurs – som avholdes over 8 kursdager. Det vil si at tre av kursene holdes to ganger på to forskjellige plasser i fylket. Dette for å tilby denne gruppen kurs i nærheten av arbeidsplass og bosted. Første og siste kurs holdes i fellesskap. Ca halvparten av fylkets 239 barnehager fikk tilbud om å delta på denne kursrekka. Som tidligere fortalt skolerer to kommuner alle sine assistenter og fagarbeidere i et særlig prosjekt. Kristiansand kommune valgte dette tilbudet vekk da de har særlig fokus på internt prosjekt. 39 deltakere deltar i BASIS-klassen. Siden det ble så lavt deltakertall er dette tilbudet relativt eksklusivt. Kursdeltakerne er imidlertid strålende fornøyde!

Tilrettelegging for at assistenter i barnehagen kan avlegge teoriprøve i barne- og ungdomsarbeiderfaget. I samarbeid med et privat kompetansefirma ble det etablert to klasser, i alt 40 plasser som nå blir kurset i 44 uker. En kveld i uka møtes klassen i tre timer. Klassene skal sette i stand til å ta teorieksamen desember 2014. I Vest-Agder ble tilbudet gitt til to regioner. Undervisningssted er lagt til to kommuner som bidrar med lokaler. Fylkesmannen la mye arbeid ned i etableringen av tiltaket, og er så langt svært fornøyd med klassenes arbeid og samarbeid med de involverte parter.

Fylkesmannen har i mange år hatt et likestillingsteam i fylket. Flere av medlemmene i det tidligere rekrutteringsteam sitter i likestillingsteamet. I teamet sitter det foruten Fylkesmannen ansatte fra fra UiA, 2 ansatte fra 2 demonstrasjonsbarnehager og leder av barnehage/utdanningsforbundet i Vest-Agder. Vi har faste møter hvor vi diskuterer/ definerer tiltak som skal iverksettes hver for oss eller i sammen, forbereder og utfører tiltak. «Likestilling 2014,» samt vårt oppdragsbrev er utgangspunkt for våre aktiviteter. Fylkesmannens MiB-representant fra tidligere år har i mange år vært og er en aktiv støttespiller for Fylkesmannen i likestillings og MiB-arbeid. Også på den regionale yrkesmesse i februar 2013 bidro MiB-representanten aktivt. Eksempler på andre tiltak: Gutter fra enkelte u-skoler har i mange år – også 2013 – praksisplasser i barnehager under arbeidsuka. det skrives avisartikler, deltagelse på arrangementer, forelesninger på studier, intervju på radio både lokalt og nasjonalt. Vi har laget en reklamefilm som ble vist på Kristiansand kino i flere uker i 2013. Den vises nå vår 2014 fram til søknadsfrist på universitet og høyskoler. Tre kommuner har i 2013 fått tildelt midler for å etablere prosjekt «Ungdomsskolegutter som lekeressurs i barnehagen».

Enkelte kommuner har nå en større satsing på å rekruttere menn inn i barnehage, og tar dermed et større ansvar for å etablere MiB-nettverk i egen kommune. Noen av våre kommuner jobber meget seriøst med likestillingsperspektivet i det pedagogiske arbeidet. I utgangspunktet samarbeider teamet nært, men gjør også noe hver for oss. Tilskuddet fra Utdanningsdirektoratet er helt nødvendig for å bidra til en endring, et løft, en utvikling. Deler av arbeidet som vi utfører i likestillingsteamet tangerer tiltak med utspring fra rekrutteringskampanjen og aktivitet som er lagt til Fylkesmannens GLØD-utvalg. Der det er naturlig for oss å samarbeide blir dette gjort.

GLØD- utvalget består av representanter fra Fylkesmannen, KS, Fagforbundet, Utdanningsforbundet, 2 kommuner (barnehagemyndighet/eier) private barnehage (PBL) og UiA.

I 2013 var hovedinnsatsen utad deltakelse på yrkesmessa februar 2013. Det ble skrevet ulike avisinnlegg, reklamefilm for å øke omdømme og rekruttere til barnehagelærerutdanning ble i flere måneder vist på Kristiansand kino. UiA foretok en undersøkelse hvor barnehagelærerstudenter bl. annet ble spurte om hvorfor de søkte til denne utdanningen. Fylkesmannen i Vest-Agder s- GLØD samarbeidet med GLØD-Aust Agder om stand på yrkesmessa 2013.

I arbeidet med å etablere, implementere og informere veiledning til nytilsatte barnehagelærere er det et samarbeid mellom KS, UiA og Fylkesmannen. Satsingen, som på Agder har vært flagget under betegnelsen «MentorA», har tidligere lagt stor vekt på dialog med barnehage- og skoleeiere for legge til rette for at nyutdannede fikk veiledning av erfarne pedagoger med et såkalt «rådmanns brev», sendt alle kommuner. Samordnet fylkesaktivitet har i 2013 vært konsentrert om utdanningstilbud for personer som har/ønsker å ha veilederrolle for nyutdannede. I 2013 har vår rolle vært å stå sammen å bringe fram etterutdanningstilbudet. Universitetet i Agder gjennomfører slik utdanning, rette mot alle tre lærerprofesjonene. Også høst 2013 startet et nytt kull med pedagoger som tar denne etterutdanningen.

Det nedlegges et rimelig stort arbeid i løpet av året for å innfri de ulike oppdragene knyttet til kompetanseutvikling og rekruttering.

Fylkesmannen er særlig opptatt av å styrke kommunene som barnehagemyndighet også i forhold til kvalitets- og kompetansehevende arbeid. I alle naturlige sammenheng blir dette presisert. Der hvor vi opplever et «fravær av utviklingsstrykk» - forsøker vi på ulikt vis å bidra til en endring, et løft og en utvikling.

Evaluering av måloppnåelse

Som det fremgår av aktivitetsbeskrivelsen ovenfor er tiltak satt inn i forhold til alle resultatkravene som nevnes under oppdraget for resultatområde 34.2. Som nevnt tidligere har vi i det meste av 2013 hatt noe redusert bemanning. Allikevel vurderer vi vår egen kapasitet og kompetanse som tilfredsstillende mht kvantitet og kvalitet i utførte oppdrag.

Vi baserer denne vurderingen blant annet på kontakt med og tilbakemeldinger fra de barnefaglig ansvarlige i kommunene.

Kompetansetiltak	Samarbeidspartner/UH-institusjoner m.fl.	Antall deltakere totalt	Antall deltakere fra kommunale barnehager	Antall deltakere fra ikke-kommunale barnehager
Videreutdanning i barnehagepedagogikk		0	0	0
PUB-studier		0	0	0
Kompetansehevingsstudie for assistenter	Universitetet i Agder	26	14	12

Kompetansetiltak jf 20 mill.	Samarbeidspartner/UH-institusjoner m.fl.	Antall deltakere totalt	Antall deltakere fra kommunale barnehager	Antall deltakere fra ikke-kommunale barnehager	Midler pr tiltak (kr)
Fagbrev (praksiskandidatordningen)	menKo	40	1	39	350000
Basiskompetanse for assistenter		39	10	29	400000

34.3 Andre satsingsområder

Gjennomførte tiltak mv.

Fylkesmannen følger opp de nasjonale satsingene på flere måter. De ulike områdene er tema på Fylkesmannens barnehagemøte, kommunebesøk eller kurs på Sørlandske lærerstevne.

Flerspråklig /flerkulturell kompetanse; Fylkesmannen har også valgt å gi økonomisk støtte til kommuner som arbeider særlig innen tema flerkulturell forståelse. Det statlige tilskudd for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn blir i kommunene i hovedsak brukt til å lønne to-språklige assistenter. Fylkesmannen har tidligere tatt initiativet til etablering/videreføring av flere nettverk hvor en gjennom samlinger i nettverk og temadager styrker arbeidet med å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder. I årenes løp er noen nettverk er lagt ned, mens nye er oppstått. Pr i dag har vi to nettverk som er etablert med bidrag av statlige midler. Det knyttes faglig veileder til nettverkene. Dette er personer med høy kompetanse på området. En faglig veileder har doktorgrad med en problemstilling knyttet til språkopplæring blant flerspråklige barn i barnehage. Barnehagene jobber med ulike problemstillinger, deler på ny kunnskap og erfaring. En av barnehagene er også medlem i Hjul- samarbeidet som NAFO (Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring) er prosjektleder for. Ressurspersoner fra denne barnehagen har vært kursholder på Sørlandsk Lærerstevne i 2013, samt hatt innlegg på «Fylkesmannens barnehagemøte.» vår 2013. På det vis bidrar Fylkesmannen til at ansatte på barnehagenivå og kommunenivå får styrket sin kompetanse innenfor flerkulturell pedagogikk samt språkstimulering for minoritetsspråklige førskolebarn.

Fylkesmannen er med og videreutvikler Nafos sitt «hjulmøte». Vår opplevelse er at det er et stort fortrinn for Nafos-barnehagen når den utover å være Nafobarnehage får delta i nettverk etablert ved hjelp av statlige kompetansemidler.

I ulike sammenheng har Fylkesmannen bidratt til at barnehageeier bruker veileder «**Til barns beste – samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten**». Eksempelvis på samlinger med barneverntjenesten, med den

kommunale barnehagemyndighet, i enkeltsaker m.m. Mange kommuner har et økt fokus på samarbeid mellom barnehage og barnevern. Fylkesmannen bidrar blant annet økonomisk med midler til etablering og erfaringsspredning i og mellom kommunen.

Siden Prosjektet Være sammen inneholder så mange komponenter, vil vi gjerne beskrive det også under 34.3.

Prosjekt Være Sammen (utprøving): I samarbeid med forfatter og ideskaper Eyvind Skeie, Foreningen Være Sammen, Universitetet i Agder, Senter for adferdsforskning – nå Læringsmiljøsentret (UiS) utviklet og utprøvde Fylkesmannen i Vest-Agder et program om inkludering, sosial kompetanse. Voksenrollen blir i særlig grad satt søkelyset på. Formålet med prosjektet er å hjelpe de ansatte i barnehagen til å utvikle en autoritativ voksenrolle overfor barna, og utvikle gode relasjoner og medvirkende barn. Prosjektet skal også bidra til å forebygge mobbing og utestengning av enkeltbarn, slik at alle barna utvikler en positiv selvfølelse, gir uttrykk for følelser på en positiv måte og opplever fellesskapsfølelsen i barnegruppa. Dette er bl.a. et tiltak som vi håper vil forebygge mot mobbing.

Prosjektet startet vår 2010 og var tenkt avsluttet som prosjekt sommer 2013. Av økonomiske årsaker måtte den dimensjonering vi hadde planlagt endres, og deler av prosjektet ble avsluttet sommer 2012. I Vest-Agder ble det en annen videreføring enn planlagt fra høst 2012 og vår 2013. Juni 2013 arrangerte Fylkesmannen en kombinert fagdag og avslutningskonferanse for ca 110 deltakere for pilotprosjektet. I 2011 utdannet vi 11 veiledere som er pådrivere og veiledere i prosjektbarnehagene. I dette arbeidet har vi i stor grad benyttet kompetanse fra Senter for adferdsforskning/ UiS. I 2012 arrangerte vi to storsamlinger (hele dager) hvor kommuneadministrasjon fra 6 kommuner og ansatte i 16 prosjektbarnehager i Vest-Agder har deltatt. Vi ønsker å gi de ansatte verktøy og kunnskap om sin egen rolle. Hvordan være en autoritativ, myndig og varm voksen. Hvordan og hvorfor skal en markere handlinger i fellesskap. Markere verdiene i fellesskapet. Våren 2011 ble 5 barnehager fra 2 kommuner i Aust-Agder invitert med i prosjektet. Utprøvsperioden utløp sommeren 2012. UiA har ferdigstilt følgeevalueringen. Foreningen Være Sammen driver og utvikler konseptet videre også i andre fylker. For å sikre implementering av ny kunnskap og væremåte ønsket Fylkesmannen å bidra også for barnehageåret 2012 – 2013. De 16 pilotbarnehagene i Vest-Agder blir derfor fulgt noe opp fra oss i samarbeid med Være Sammen. Høsten 2012 ble det igangsatt skolering av nye veiledere. Dette er etter vår mening et kraftig kompetansehevende arbeid som vil komme ikke bare veilederne til gode, men mange ansatte i barnehagene i Vest-Agder.

Utover de 16 pilotbarnehager er det nå ved inngang til 2014 svært mange barnehager i de fleste kommunene i fylket som har tatt i bruk programmet Være Sammen som del av sin kvalitetssatsing. Ca 70 pedagoger er blitt kurset og fått kompetanse til å være veiledere. Dette i et samarbeid mellom Fylkesmannen i Vest-Agder og foreningen Være Sammen. I Foreningen Være Sammens regi er programmet i ferd med å bli tatt i bruk i et økende antall fylket i landet. Vi er stolte av å ha vært med i utviklingen av programmet, som har sterk relevans ift dannelse og forebygging av mobbing i barnegruppen i barnehagen ved siden av kompetanseutvikling og holdningsarbeid blant barn og voksne.

Programmet Være Sammen favner om flere resultatkrav i 33.3, 34.2 og 34.3, og arbeid med utvikling av programmet herunder samarbeidet med Universitetet i Stavanger og Universitetet i Agder har vært ramme og arena for god måloppnåelse på flere sentrale områder.

Manifest mot mobbing mv.: Utover ovennevnte pågår det ulike prosjekt i mange av fylkets barnehager som har fokus på å minske/forhindre mobbing i barnehage. Ved årsskiftet hadde 14 av 15 kommuner undertegnet mobbemanifestet. Fylkesmannen tilskrev alle kommunene (undertegnet av fylkesmann Ann-Kristin Olsen) ang mobbemanifestet høsten 2011, minnet om betydningen av å prioritere området herunder emnet digital mobbing som fokustema. Alle kommuner har nå undertegnet. Mobbing som nedbrytende fenomen har også hatt forsterket fokus i fylket i forbindelse med høyesterettssak i fylket (Kristiansand). Resultatet foreligger, og følges opp overfor nevnte og øvrige kommuner av oss. Aktualiteten forsterkes av annen rettssak om opplæringsloven § 9-a (skoleområdet) som har vært til behandling i Kristiansand tingrett.

Samarbeid FM - kommunene: Gjennom våre ulike samlinger bidrar Fylkesmannen aktivt til nettverkbygging mellom kommunene i fylket. Fylket er organisert i tre regioner, og de samarbeider godt og effektivt innen ulike tema/områder. Tre regionale pedagogiske sentra, i utgangspunktet organisert for skolesektoren, bidrar også i denne sammenhengen.

Vi ser det som viktig å bidra til nettverkbygging mellom akademia - kommune og barnehage, og er i praksis svært sentrale og aktive i dette byggearbeidet. Fylkesmannen investerer tid i dette arbeidet, og har stor tro på at det gavner sektoren.

Vedrørende tverretattlig arbeid innad i den enkelte kommune, bidrar Fylkesmannen med erfaringsspredning av de gode eksemplene for å ansprende andre til å gjøre noe tilsvarende.

Grunnlaget for Fylkesmannens arbeid med realisering av embetsoppdraget er at vi håper at mange ulike tiltak og innsats skal gjøre en forskjell i arbeidet i barnehagesektoren, både hva som gjelder for kommunen som barnehagemyndighet, barnehageeierne, ansatte i barnehagene - og til syvende og sist det enkelte barn.

Samlet evaluering

Vi vurderer vår egen kapasitet og kompetanse som tilfredsstillende mht kvantitet og kvalitet i utførte oppdrag. Som det fremgår ovenfor, opplever vi kontakten med sektoren (kommuner, private eiere) som svært god, opparbeidet over mange år, og vi tror at vår geografiske og samarbeidsmessige nærhet til sektor, universitet og andre gir oss en fordel av verdi i seg selv.

Ressursrapportering

Andre oppgaver under KD gjelder i særlig grad landsdekkende ansvar for internasjonale skoletilbud.

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
31.1 Tilsyn	kr 1 038 308,32	kr 0,00
31.4 Informasjon og veiledning	kr 433 937,36	kr 0,00
31.5 Eksamen, nasjonale prøver og kartl. prøver	kr 266 572,79	kr 1 703 781,08
31.9 Annet tilsyn og forv. på utd.omr. (rest 31)	kr 347 751,10	kr 0,00
32.2 Kompetanseutvikling	kr 190 691,40	kr 287 329,73
32.3 Skoleporten	kr 25 289,10	kr 0,00
32.9 Andre oppg. for økt kval. i gr.oppl.(rest 32)	kr 323 400,52	kr 290 752,77
33.1 Tilskuddsforvaltning	kr 20 537,07	kr 0,00
33.2 Klagesaksbehandling	kr 111 144,71	kr 0,00
33.3 Informasjon og veil. bh	kr 0,00	kr 0,00
33.4 Tilsyn	kr 122 614,06	kr 0,00
33.5 Kontroll av årsmelding og årsregnskap	kr 20 537,07	kr 0,00
33.9 Andre tilsyn og forv. på b.hageomr. (rest 33)	kr 438 075,64	kr 0,00
34 Oppgaver for økt kvalitet i barnehagen	kr 152 619,28	kr 39 935,00
36 Landsdekkende oppgaver KD	kr 633 585,66	kr 0,00
Andre oppgaver under KD	kr 807 873,31	kr 1 642 977,50
Sum:	kr 4 932 937,00	kr 3 964 776,00

Statens Helsetilsyn

Resultatområde 41 Tilsyn og klagesaksbehandling etter barnevernloven

41.1 Hendelsesbasert tilsyn

Fylkesmannen har behandlet 52 saker i 2013. Av disse er det konkludert med lovbrudd i 16 saker. Det var ved utgangen av året 8 saker som ikke var behandlet. Lovbruddene omhandler brudd på undersøkelsesfristen, oppfølgingen av fosterhjemmene, frister for å fremme saker til fylkesnemnda der parter ber om endringer i tidligere vedtak og brudd på taushetsplikten.

41.2 Planlagt tilsyn

Fylkesmannen har gjennomført systemrevisjon i 3 interkommunale barneverntjenester bestående av 7 kommuner. Tilsynene var en del av et landsomfattende tilsyn med den kommunale barneverntjenesten. Det er i tillegg gjennomført tilsyn med to institusjoner. Ved det landsomfattende tilsynet ble det gitt avvik til kommunene i alle tilsynene. Det er utført 62 "individtilsyn" i barnevernet, noe som tilsvarer 106% av de lovpålagte tilsyn.

41.3 Klagesaker

Fylkesmannen i Vest-Agder har behandlet 8 klager på enkeltvedtak etter barnevernloven. Klagen er behandlet innen 3 måneder. En sak er endret, de resterende er stadfestet.

Når det gjelder klager etter rettighetsforskriften er det behandlet 51 klager i 2013. Her har beboere fått medhold i 15 saker. Alle klagen er behandlet innen 3 måneder.

41.9 Andre oppdrag

Fylkesmannen har gjennomgått kvartalsrapporteringer fra kommunene og gitt tilbakemeldinger der hvor frister ikke blir overholdt. Halvårsrapporter er gjennomgått og videresendt til departementet.

Det er fordelt øremerkede stillinger til kommunene i 2013.

Fylkesmannen har gjennomført fylkesvise samlinger for alle ansatte i den kommunale barneverntjenesten.

Resultatområde 73.1 Klager på økonomisk stønad og kvalifiseringsprogrammet etter lov om sosiale tjenester i NAV

I 2013 mottok Fylkesmannen 127 nye klager etter lov om sosiale tjenester i NAV. Det er behandlet 131 saker. Det er en nedgang i antall klager fra året før. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid: 1,2 mnd.

Det er rapportert til Statens Helsetilsyn via Nestor.

Resultatområde 74 Tilsyn etter lov om sosiale tjenester i NAV

74.1 Hendelsesbasert tilsyn

I 2013 fikk vi inn 2 hendelsesbaserte saker, begge avsluttet uten tilsynsmessig oppfølging. En av disse ble avsluttet i 2014. En sak registrert inn i 2012, ble avsluttet i 2013 uten tilsynsmessig oppfølging.

74.2 Planlagt tilsyn

I 2013 gjennomførte vi 4 planlagte systemrevisjoner på NAV kontor.

Kvalifiseringsprogrammet i NAV var tema for tilsyn ved tre NAV kontor. Vi fant avvik ved to av kontorene. Avvikene gjaldt gjennomføring av Kvalifiseringsprogrammet, og avvikene begrunnes med mangler ved styringssystemet.

Økonomisk stønad med vekt på barneperspektivet var tema ved et NAV kontor. ved dette tilsynet ble det ikke funnet avvik.

Det er sendt egne rapporter til Statens Helsetilsyn.

74.9 Andre oppdrag

Det er ikke gjennomført kartlegginger på området i 2013.

Resultatområde 82 Tilsyn og klagesaksbehandling som gjelder helse- og omsorgstjenester

82.1 Hendelsesbasert tilsyn

Totalt mottok vi 177 hendelsesbaserte tilsynssaker i 2013. Det har vært en betydelig økning på dette feltet. Totalt antall mottatte saker i 2012 var 114. Økningen utgjør 64 %.

82.2 Planlagt tilsyn

Egen rapportering er sendt Statens helsetilsyn.

I 2013 ble det gjennomført 16 systemrevisjoner. Resultatkravet var 17. Grunnet sykefravær manglet det en systemrevisjon på at volumkravet ble oppfylt. Det ble gjennomført 4 systemrevisjoner i spesialisthelsetjenesten. 3 av disse var landsomfattende tilsyn (LOT) med regionalt team, hvor vår ene jurist deltok på tilsyn i Vestfold og Aust-Agder, foruten i Vest-Agder. Tema for landsomfattende tilsyn var barne- og ungdomspsykiatri i spesialisthelsetjenesten, håndtering av henvisning av pasienter. Det ble gitt avvik ved alle tre revisjonene.

Det ble gjennomført to landsomfattende tilsyn (LOT) med helsestasjonstjenester til barn mellom 0-6 år. Tilsynet ble gjennomført i Kristiansand og Lyngdal kommune. Det ble gitt avvik i Kristiansand kommune, det ble ikke gitt avvik i Lyngdal.

Vi gjennomførte tilsyn med tverrfaglig spesialisert rusbehandling ved Avdeling for - og Avhengighetsbehandling, Sørlandet sykehus HF. Revisjonsteamet besto av revisorer både fra Fylkesmannen i Aust-Agder og Vest-Agder. Det ble gitt avvik.

Det er gjennomført tilsyn med helsemessig og sosial beredskap i Sirdal kommune, det ble gitt avvik.

Det ble gjennomført tilsyn med kommunens praktisering av pasientrettighetslovens § 4a hos hjemmeboende demente i Kvinesdal og Farsund kommune. I Farsund kommune ble det ikke gitt avvik. I Kvinesdal ble det gitt to avvik og en merknad. Avvikene gikk på at personer uten samtykke kompetanse ble lagt inn (= flyttet) til bosted definert som egen bolig, og ble holdt tilbake på eget rom mot sin vilje. Spesielt ved dette tilsynet var at det var rettet mot personer uten samtykkekompetanse og som bor i egen bolig / omsorgsbolig, altså en bolig som ikke er hjemlet som kommunal helseinstitusjon. Fylkesmannen har formidlet erfaringer fra dette tilsynet til Statens helsetilsyn i telefonmøte den 20.06.2013. Avvikene er lukket og tilsynet er avsluttet. I den andre kommunen ble det gitt en merknad. Fylkesmannen har formidlet erfaringer fra dette tilsynet til Statens helsetilsyn i telefonmøte den 20.06.2013.

Det ble videre gjennomført tilsyn med kommunale tjenester til rusmisbrukere, i Lindesnes og Søgne kommune. I Lindesnes kommune ble gitt 2 avvik. Avvikene dreide seg om at rusmiddelavhengige i kommunen ikke fikk et helhetlig og koordinert tjenestetilbud. Individuell plan ble med få unntak ikke benyttet, selv om brukerne har krav på det. Søgne kommune fikk ikke avvik. Den andre avviket var at kommunen ikke sikrer at private rusomsorgsinstitusjoner som benyttes, gir et faglig forsvarlig tilbud.

Det ble videre gjort to dokumenttilsyn, i Audnedal og Søgne kommune. Tilsynene dreide seg om medikamenthåndtering hos hjemmeboende eldre, det ble ikke gitt avvik.

Fylkesmannen i Vest-Agder har i 2013 vært ett av tre pilotfylker for tilsyn med kommunenes oppfølging av lov om folkehelsearbeid. Det er utført tilsyn i tre kommuner med tema knyttet til arbeid for å ha oversikt over helsetilstanden i befolkningen og faktorer som påvirker denne. Det ble påvisst ett avvik i én kommune, i de to andre ble det gitt en eller flere merknader.

82.3 Klager på helse- og omsorgstjenester etter pasient- og brukerrettighetsloven m.fl.

I 2013 mottok vi 121 klager etter helse og omsorgslovgivningen. 57 av disse var sykstransportsaker. Totalantallet i 2012 var 120 saker.

Vi mottok 18 saker om nødvendig helsehjelp, 57 saker om syketransport og 46 helse- og omsorgssaker for øvrig.

Pasientrettighetsloven kap 4A:Sakene ble behandlet godt innenfor kravet om 3 månedes saksbehandlingstid. Tilsammen ble det mottatt 184 vedtak i 2013. Dt er ikke mottatt klager på vedtak etter kapittel 4A i 2013.

82.9 Andre oppdrag

Det har i 2013 ikke vært saker om alternativ behandling, der det har vært aktuelt med politietterforskning eller påtalebegjæring.

Det er ikke publisert egen helse- og omsorgsmelding. Vurderinger av tilstanden i fylket har vært formidlet gjennom andre kanaler; media, Fylkesmannens nettside, kvalitetskonferanse for kommunene, møter med helseforetaksledelsen, andre møtearenaer m.v.

Det er ikke foretatt særskilte kartlegginger knyttet til helse- og omsorgsfeltet i 2013.

Resultatområde 83 Folkehelse

83.2 Planlagt tilsyn

Fylkesmannen i Vest-Agder har i 2013 vært ett av tre pilotfylker for tilsyn med kommunenes oppfølging av lov om folkehelsearbeid. Det er utført tilsyn i tre kommuner med tema knyttet til arbeid for å ha oversikt over helsetilstanden i befolkningen og faktorer som påvirker denne. Det ble påvist ett avvik i én kommune, i de to andre ble det gitt en eller flere merknader.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Resultatområde 41 Tilsyn og klagebehandling etter barnevernloven

Fylkesmannen har gjennomført tilsyn i tilsammen 7 kommuner i 2013. 6 av kommunene inngår i to interkommunale samarbeid. Det er gjennomført tilsyn utført som systemrevisjon i to av syv institusjoner.

Det er behandlet 52 klagesaker etter barnevernloven 2-3 fjerde ledd og 8 etter barnevernloven § 6-5. Alle klagenes er behandlet innen tre måneder.

Klager fra beboere på institusjon er behandlet fortløpende og i 2013 ble det behandlet 51 klager fra beboere.

Viser forøvrig til årsrapport på området.

Resultatområde 42 Familierett

42.1 Ekteskapsloven

Fylkesmannen har gitt 431 bevillinger til separasjon og 392 bevillinger til skilsmisse i 2013.

42.2 Anerkjennelsesloven

Fylkesmannen har behandlet 56 søknader etter anerkjennelsesloven. 48 søknader ble godkjent og de resterende søknadene ble avslått med begrunnelsen ikke rettskraftig/ikke originale dokumenter/ikke tilstrekkelig dokumentasjon.

42.3 Barneloven

Fylkesmannen har i 2013 hatt mange henvendelser på telefon og e-post der private parter og advokater ønsker råd og veiledning i barnerettslige spørsmål. Mange saker er i grenseområdet barnelov/barnevernlov.

Fylkesmannen har mottatt flere henvendelser på e-post og på telefon knyttet til reisekostnader ved samvær. Disse har ikke munnet ut i vedtak men har endt med muntlig og skriftlig råd og veiledning fra Fylkesmannes side.

42.4 Veiledning og informasjon

Fylkesmannen har i 2013 gitt råd og veiledning til private parter og advokater i forhold til barneloven både i form av brev til parter og telefonhenvendelser. Fylkesmannen mottar mange henvendelser fra parter som er i et tidlig stadiet i en separasjon/skilsmisse og der man har felles barn. Mange kontakter Fylkesmannen før de eventuelt benytter seg av advokatbistand. Fylkesmannen henviser også mange til andre instanser/etater for bistand i disse sakene.

Resultatområde 43 Føre tilsyn med kommunenes plikt til å sørge for et krisesentertilbud

Vest-Agder har et krisesenter, lokalisert i Kristiansand kommune. Kristiansand er vertskommune for alle de 15 kommunene i fylket, i tillegg til 7 kommuner fra Aust-Agder. Det ble i 2012 laget en driftsavtale mellom stiftelsen Vest-Agder Krisesenter og vertskommunen Kristiansand, med varighet ut 2015 og mulighet for forlengelse med 2+2 år. I avtalen inngår også et adskilt tilbud til kvinner med tilleggsproblematikk og et heldøgntilbud til menn.

Fylkesmannen har ikke utført tilsyn i kommunene eller med vertskommunen Kristiansand i løpet av 2013, utover det som er gjort tidligere med kartlegging i den enkelte kommune av krisesentertilbudet.

Resultatområde 44 Føre tilsyn med familievernkontor

Fylkesmannen skal føre tilsyn ved familiekontoret hvert 3- år, siste var i 2010. Vi har da i 2013 utført tilsyn som systemrevisjon ved Familiekontoret i Vest-Agder, både avdelingen i Kristiansand og i Farsund. Det ble ikke gitt avvik.

Resultatområde 45 Barn og unge

45.1 Informasjonsvirksomhet og samordning

I Vest-Agder har kommune inngått mange interkommunale samarbeid, slik at der er kun seks barnevernstjenester i

fylket. Fylkesmannen har hatt fokus på de kommuner som ikke er vertskommuner og hvordan barneverntjenesten klarer å ivareta samarbeidet med andre etater også i disse kommunene.

Fylkesmannen har ofte kontakt med kommunen over telefon, hvor vi gir råd og veiledning. Om kommunene ønsker det er vi også representert i møter med barneverntjenesten.

Viser forøvrig til årsrapport på området.

45.2 Fritak for taushetsplikt

Fylkesmannen har i løpet av 2013 behandlet 6 søknader om fritak fra taushetsplikt. Fylkesmannen har også gitt råd og veiledning til advokater og påtalemyndighet i forhold til frister og vilkår for fritak.

45.4 Biologisk opphav

I 2013 har vi behandlet 14 forespørsler om biologisk opphav. En av avgjørelsens ble påklaget, og behandlet av BUF-dir.

45.7 Tilskudd til kommunalt barnevern

Fylkesmannen har utført oppdraget med å håndtere tilskuddsordningen til kommunene for å styrke det kommunale barnevernet. Det ble i 2013 tildelt 9,20 stillinger til barneverntjenestene i fylket. Kommunene er etter satsingen bedre rustet til å møte den økte saksmengden i tjenesten.

Fylkesmannen har rapportert til departementet i henhold til krav.

Resultatområde 46 Universell utforming

Fylkesmannen er representert i arbeidsgruppe med fylkeskommunen og råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Arbeidsgruppen har blant annet arbeidet med tilgjengeligheten på fylkeshuset. Plangruppa på embetet følger opp at innkomne planer tar hensyn til universell utforming.

Se ellers under pkt 48 diskriminering og likestilling .

Resultatområde 47 Integrering av innvandrere

47.1 Statsborgerseremonier

Statsborgerseremonier

Embeter	Antall seremonier	Prosent nye statsborgere som har deltatt
FMVA	1	30
Sum	1	

47.2 Bosetting av flyktninger

Bosetting av flyktninger er et tema i det boligsosiale arbeidet. Fylkesmannen samarbeider med Husbanken, UDI og KS, for å nå målene om bolig til denne målgruppa.

47.3 Introduksjonsordning for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven)

Fylkesmannen har behandlet 2 klager etter introduksjonsloven i 2013. Den ene klagen gjaldt forlengelse av introduksjonsprogram og den andre gjaldt avslag på introduksjonsprogram etter en samlet vurdering av kvalifikasjoner. Begge sakene ble opprettholdt av Fylkesmannen.

I 2013 gjennomførte vi to tilsyn etter Introduksjonsloven.

Fylkesmannen har i samarbeid med IMDi Sør arrangert en samling der vi gjennomgikk lovkrav i Introduksjonsloven knyttet opp mot tilsynet. Denne samlingen var felles for Aust-Agder, Vest-Agder og Telemark. Fylkesmannen i Vest-Agder gav en orientering om piloteringen av tilsynet som ble gjennomført i 2012.

Fylkesmannen har jevnlig møter med alle kommunene i Vest-Agder. Vi har et aktivt nettverk bestående av rektorene ved voksenopplæringene i fylket.

47.4 Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere og norskopplæring for asylsøkere

Fylkesmannen gjennomførte tilsyn med to kommuner i 2013. Temaet for tilsynet var "Introduksjonslovene § 4 andre ledd - Intorduksjonsprogrammet skal være helårlig og på full tid".

I 2013 ble det arrangert flere samlinger for ledere og lærere i voksenopplæringen. I Vest-Agder har vi et nettverk bestående av rektorene ved alle voksenopplæringene i fylket. Dette nettverket har i tillegg en styringsgruppe som sammen med Fylkesmannen forsøker å komme frem til hva som er viktig å satse på av komepetansehevingstiltak. Både VOX og IMDI er gode samarbeidspartnere.

Høsten 2013 gjennomførte vi en to-dagers samling i samarbeid med Fylkesmannen i Aust-Agder og VOX. Over 200 deltakere delto og kurset fikk meget god evaluering. Kurset var nyttig og deltakerne fikk hva de forventet. Det var både lærere og ledere som gir opplæring i norsk og samfunnskunnskap og lærere som gir grunnskoleopplæring som var målgruppen for kurset.

Vi har gjennomført flere nettverksmøter. Møtene blir arrangert rundt i fylket slik at de ulike kommuner kan vise frem sin skole. Møtene inneholder alltid informasjon og veiledning fra Fylkesmannen, informasjon fra Imdi i tillegg mye erfaringsutveksling.

I tillegg har vi arrangert fagdager for samme målgruppe.

47.5 Tilsyn med kommunenes gjennomføring av introduksjonsloven

Fylkesmannen gjennomførte tilsyn med to kommuner i 2013. Temaet for tilsynet var Introduksjonslovens § 4 andre ledd - Introduksjonsprogrammet skal være helårlig og på full tid. I utgangspunktet var tilsynet et dokumenttilsyn, men Fylkesmannen fant det nødvendig å møte kommunen når foreløpig rapport forelå. Møte med kommunen var nyttig, uklarheter og misforståelser ble oppklart.

Ingen av kommunene ga et Introduksjonsprogram som var helårlig. Den ene kommunen gav heller ikke et program som var på fulltid.

I etterkant av tilsynet er mye blitt oppklart og kommunene er kommet godt i gang med å korrigere sine program.

Det ble arrangert en sør-vest-samling der fem fylkesmenn deltok, Vest-Agder var vert. Temaet var erfaringer ved tilsyn.

Resultatområde 48 Fremme likestilling og motivirke diskriminering

FYLKESMANNENS RAPPORTERING SOM OFFENTLIG MYNDIGHET

Likestillingsmonitoren og Regionplan Agder 2020 gir nytt grunnlag for likestillingsarbeidet i fylket. Hvert år fra SSB i 1999 begynte å publisere sin likestillingsindeks for kommunene, har som kjent Vest-Agder fylke kommet dårligst ut. Fylkesmannen har derfor i hele denne perioden vært en aktiv pådriver for å fremme likestilling mellom kjønnene sammen med andre. Det vises til tidligere redegjørelser.

Regionplan 2020 har 6 hovedmålsettinger, herunder «Det gode livet: Agder for alle», som omfatter likestilling og har den ambisiøse målsettingen at «Agder skal være en foregangsregion på utvikling av menneskelige ressurser.» Fylkesmannen har derfor ytterligere skjerpet innsatsen overfor kommunene som pådriver for likestilling i 2013.

I henhold til Regionplan 2020 skal andelen yrkesaktive kvinner på Agder øke markert de neste årene. En annen ambisiøs hovedmålsetting er at landsdelen innen 2020 ikke lenger skal skille seg negativt ut på levekårs- og likestillingsindeksene.

Regionplanen peker på at landsdelen har stor utfordringer knyttet til likestilling. Det mest synlige eksemplet er relativt lav deltakelse av kvinner i yrkeslivet og svært mange deltidsjobber i regionen. Planen fastslår også at Agder har utfordringer knyttet til forhold som sosiale forskjeller, etnisitet og funksjonsevne. Regionplanen dekker derfor ulike diskrimineringsgrunnlag, ikke bare arbeidet med kjønnslikestilling.

Planen lister opp følgende 4 hovedtiltak som Fylkesmannen vil følge opp som offentlig myndighet:

1. Prioritere tiltak som øker kvinners yrkesdeltakelse og satse på kvinnelige ledere både i privat og offentlig sektor.
2. Stimulere initiativ som inkluderer flere i arbeidslivet, uavhengig av kjønn, etnisitet, alder, funksjonsevne, religion, seksuell orientering og sosial bakgrunn.
3. Systematisk bruk av regionale suksesshistorier knyttet til likestilling og inkludering som modell for andre arbeidsgivere.
4. Utvikle en felles, offentlig arbeidsgiver- og utdanningsstrategi som legger vekt på mangfold i forbindelse med rekruttering.

Fylkesmannen arbeider tett opp mot Likestillingssenteret ved Universitetet i Agder.

LIKESTILLINGSUTVALG OG HANDLINGSPLAN

Embetets likestillingsutvalg har 7 medlemmer, 4 menn og 3 kvinner, og representerer samtlige avdelinger. Utvalgets mandat er som følger:

- Utvalget skal holde oversikt over hvordan embetet avdelingsvis og samlet arbeider med likestillingsspørsmål, internt og eksternt.
- Utvalget skal følge opp handlingsplanen for likestilling. Handlingsplanen konkretiserer hvordan embetet skal arbeide med resultatområde 48 Likestilling og herunder hvilke diskrimineringsgrunnlag det skal arbeides aktivt med. Utvalget skal sørge for at handlingsplanen blir revidert ved utløp.
- Utvalget skal knytte til seg samarbeidspartnere for å nå målsettingen om å være en pådriver og veileder for kommunene i likestillingsspørsmål. Likestillingssenteret på UiA, Likestillingsrådet, Utdanningsdirektoratet og KS er blant aktuelle partnere.
- Utvalget skal også foreslå hvordan Fylkesmannen skal medvirke til å nå målsettingene om likestilling i Felles regionplan 2020 for Agder.

Fungeringstid: Utvalget oppnevnes for 2 år om gangen

EMBETET SOM PÅDRIVER

Embetet er tett på likestillingsarbeidet i landsdelen og anses som en pådriver på dette feltet, blant annet gjennom å holde en høy profil i media. Tett samarbeid med Likestillingssenteret på UiA er nyttig for vårt eksterne likestillingsarbeid. Senteret har blant annet aktivt fulgt opp ARP-arbeidet i flere kommuner i tillegg til den oppfølging vi selv har stått for.

Stemmerettsjubileet 2013

Fylkesmannen i Vest-Agder har i 2013 deltatt økonomisk og faglig ved organisering og gjennomføring av jubileet. Både fylkesmannen personlig og ass. landbruksdirektør har i 2013 bidratt vesentlig til den omfattende

aktiviteten i forbindelse med jubileet og ass. landbruksdirektør var med i styringsgruppa. Alle kommunene i fylket har holdt egne arrangementer, og det har vært generelt stor aktivitet i Vest-Agder. Regjeringens nasjonale TV-overførte festforestilling 8. mars 2013 var lagt til konsertsalen i Kilden kulturhus i Kristiansand, hvor HM Kongen og HKH Kronprinsessen var til stede.

Tiltak overfor kommunene for å fremme likestilling.

Fylkesmannen i Vest-Agder har en fast rutine med å etterspørre og vurdere at alle kommunene i sin kommuneplanlegging har en samfunnsdel som omhandler likestilling. Som en del av styringsdialogen gjennomfører embetet fire kommunemøter årlig. Likestilling er satt opp som et fast punkt på dagsorden. På møtene etterspør embetsledelsen hvordan likestillingstilstanden er i kommunene og hvordan aktivitets- og rapporteringsplikten følges opp på de ulike diskrimineringsgrunnlagene. I forkant har embetet utarbeidet et «kommunebilde» som beskriver sentrale føringer på aktuelle politikkområder bl.a. likestillingsområdet. Videre er det gitt en vurdering av kommunenes arbeid på området og satt opp aktuelle punkter som ønskes drøftet på møtene.

Gjennom tett kontakt med kommunene søker fylkesmannen å forvisse seg om at kommunene og barnehageeiere er opptatt av å legge forholdene til rette for barn som behov for spesiell tilrettelegging.

Fortsatt er det flere kommuner i fylket som har 4-dagers skoleuke for 1. og 2. klassene og tilsvarende redusert SFO-ordning. Andelen kvinner som jobber 30 timer eller mer per uke har økt noe mer i Vest-Agder enn for landet for øvrig, og fylket har dermed redusert noe av forspranget landsgjennomsnittet har representert. Fremdeles er det i landet som helhet 10 % flere kvinner som arbeider minst 50 % stilling enn på Agder. Det er i dag flere kvinner enn menn med høyere utdanning i fylket. Fremdeles er det imidlertid relativt få kvinner med lang høyere utdanning på Sørlandet. Slike forhold drøftes i kommunebesøkene. I de gjennomførte kommunemøtene i 2013 er det vurdert om kommunene oppfyller Aktivitets- og rapporteringsplikten i sine årsmeldinger. Det skjer en gang i hver valgperiode. I tillegg har likestilling vært et eget punkt i alle kommunemøtene i 2013.

Plangruppa ved embetet har i 2013 vurdert og gitt innspill med hensyn til universell utforming i plan- og dispensasjonssaker de har hatt til høring.

Veiledning til kommunene

Det er foretatt en gjennomgang av kommunenes likestillingsredegjørelser. Det er gitt tidligere tilbakemelding på fire av disse redegjørelsene i egne kommunemøter som ledd i styringsdialogen. Vårt bilde er at kommunene kommenterer på kjønnslikestilling, men har større problemer med å rapportere planlagte og gjennomførte tiltak som fremmer likestilling i forhold til etnisitet og nedsatt funksjonsevne.

Gjennom samarbeid med Likestillingssenteret holdes embetet orientert om kommunenes arbeid her og ser at det er et stort behov for veiledning, særlig om de andre diskrimineringsgrunnlagene enn kjønnslikestilling.

Som pådriver ved implementeringen av Regionplan Agder 2020 søker Fylkesmannen å påvirke og veilede kommunene om likestillingsarbeidet overalt hvor planen drøftes.

Generelt informerer og henviser embetet kommunene til departementenes og LDOs informasjonsmateriale som anses meget godt. Vi henviser også til Likestillingssenterets aktiviteter på våre nettsider og i møter med kommunene. Likestillings spørsmål er kommet tydeligere på dagsorden i kommunene, men resultatene gjenstår å se.

Utfordringer fremover

Vest-Agder har store likestillingsutfordringer. Arbeidet med oppfølging av Regionplan Agder 2020 blir en hovedutfordring i tiden som kommer, og dette arbeidet knyttes til arbeidet med LIM-planen (Likestilling, Integrering og Mangfold) med oppstart i 2014.

Agder utmerker seg negativt på likestillings- og levekårsstatistikk hovedsakelig på grunn av at kvinner på Agder har en svak tilknytning til arbeidslivet og fordi regionen har en uforholdsmessig høy andel uføretrygdete, hvorav unge kvinner er overrepresenterte.

Fylkesmannen kan, med sin brede oppgaveportefølje, påvirke denne utviklingen ved et aktivt likestillingsarbeid og vil ha det som en hovedmålsetting i tida som kommer. Embetets likestillingsutvalg vil stå sentralt i dette arbeidet, men embetet har små ressurser til dette arbeidet.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
41 Tilsyn med barnevernområdet	kr 954 139,64	kr 0,00
42 Familierett	kr 503 053,26	kr 0,00
43.1 Tilsyn med kommunale krisesentertiltak	kr 26 372,64	kr 0,00
43.9 Andre krisetiltak (rest 43)	kr 0,00	kr 0,00
44 Familievern	kr 25 332,64	kr 0,00
45 Barnevern	kr 988 214,96	kr 138 254,73
47 Integrasjon	kr 441 671,37	kr 0,00
47.5 Tilsyn med introduksjonsloven	kr 0,00	kr 0,00
Andre oppgaver under BLD	kr 61 176,41	kr 0,00
Sum:	kr 2 999 960,00	kr 138 254,00

Justis- og beredskapsdepartementet

Resultatområde 51 Siviladministrasjon

51.2 Vergemålsloven

1) Beredskapsordning for hasteoppnevninger av verger og representanter

Fylkesmannen i Vest-Agder har god beredskapsordning for hasteoppnevninger av verger og representanter. Vi har hatt møte med tingretten og utarbeidet rutiner for disse sakene og sakene gis høy prioritet. Tingretten har flere kontaktpersoner de kan ringe direkte til, og saksbehandlerne prioriterer sakene høyt.

2) Trygg kapitalforvaltning

Kommentar til forvaltning av midler som ikke er overført:

Vest-Agder er et fylke med 15 kommuner som skulle overføre alle aktive vergemålssaker og tilhørende kapitalforvaltning per. 1. juli 2013. Dessverre har vi hatt store feil og mangler ved de overførte sakene fra den største kommunen, Kristiansand. Det har vært en prosess med denne kommunen for å sikre at alle riktige saker blir overført, som har pågått fra 1.7.2013 og utover 1. kvartal 2014. Arbeidet med oppdatering forventes ferdigstilt i løpet av våren 2014. Som en naturlig konsekvens av at mange saker ikke er blitt overført og at det har vært mangler på de sakene som er blitt overført kan vi konkludere med at kapitalforvaltningen ikke er tilfredsstillende på disse sakene.

Vi har avdekket/fått kjennskap til at enkelte midler som overformynderiene forvaltet, fortsatt befinner seg i lokale banker. Det er blitt sendt mail via SRF til angjeldende banker hvor vi ber om oversikt over slike konti samt saldo. De midler som skal forvaltes, blir så overført til Fylkesmannen, og øvrige midler frigjøres.

Kommentar til midler som er overført:

Vi har avdekket store feil og mangler ved den sentrale overføringen av midlene til forvaltning. Når feil knyttet til disse konti oppdages, meldes dette til SRF. Når Fylkesmannen skal utbetale midler fra kapitalkonto har vi utarbeidet gode rutiner for å sikre oss at midlene utbetales fra riktig kontoinnehaver. Dessverre finner vi mye feil og mangler i de kontoene vi har blitt overført fra sentralt hold, både etter henvendelse fra publikum (verger, pårørende til PMV og andre), samt vår løpende gjennomgang av det som er registrert i våre saksbehandlingssystemer (ARVE og Agresso). Dette skaper mye ekstraarbeid, som går ut over annen viktig saksbehandlingsarbeid.

Vi har i løpet av februar 2014 sendt ut brev til de som har mer enn 2 mill. kroner på en konto og orientert og oppfordret deres verger om å velge flere banker, slik at midlene sikres iht. Bankens sikringsfond.

Håndtering av godtgjøring og utgiftsdekning til verger og representanter

Fylkesmannen i Vest-Agder har gode rutiner for håndtering av godtgjørelse og utgiftsdekning til verger og representant. Vi har et stort antall godtgjørelsesaker og det har vært helt nødvendig for oss å ha stort fokus på disse sakene. Flere saksbehandlere har arbeidet med disse sakene fortløpende og i perioder har det også vært nødvendig å jobbe overtid for å holde restansene på godtgjørelsessakene nede. Vi har utarbeidet maler og rutiner for å effektivisere arbeidet, og har også sendt brev til advokater som har mange vergeoppdrag for å styre når de sender inn søknad om godtgjørelse/faktura.

Oppgaver etter vergemålsloven

Embeter	Antall saker	Antall tilsyn
FMVA	7	0
Sum	7	0

51.3 Forliksrådene

Fylkesmannen har gitt råd og veiledning ved ulike problemstillinger vedrørende forliksrådene. Vi har mottatt skriftelig klage på ett forliksråd i Vest-Agder i 2013. Det har ikke vært vurdert som nødvendig å gjennomføre tilsyn med forliksrådene i 2013.

Det er 8 forliksråd i Vest-Agder. Ett av forliksråd er slått sammen på tvers av fylketsgrensen.

51.5 Tomtefesteloven

Ingen saker etter tomtefesteloven i 2013.

Resultatområde 52 Borgerrettigheter

52.1 Fri rettshjelp

Det er rapportert kvartalsvis både elektronisk til Fylkesmannen i Sogn og Fjordane og til Statens sivilrettsforvaltning.

Sakene behandles fortløpende.

Det er i 2013 behandlet totalt 1103 saker, hvorav egeninnvilging av advokat er 913, innvilget stykkpris av Fylkesmannen er 20 saker og innvilget utvidelse av rettshjelpbevillingen er 67 saker. 103 søknader er avslått.

Fritt rettsråd totalt anvist i 2013 er kr. 7.674.974,-, herav kr. 445.243,- til Kontrollkommisjonen for psykisk helsevern.

52.3 Navneloven

Fylkesmannen behandlet 2 klagesaker etter navneloven i 2013. Vi opprettholdt Skatt Sør sitt vedtak om avslag på søknad om endring av navn.

Resultatområde 53 Forebyggende samfunnsikkerhet

53.1 Oversikt over regionale samfunnsikkerhetsutfordringer (fylkes-ROS)

Fylkesmannen i Vest-Agder har, i samarbeid med Fylkesmannen i Aust-Agder, utarbeidet ROS Agder. Denne er fra mai 2011. Det er utarbeidet en oppfølgingsplan, men av kapasitetshensyn hos de to fylkesmennene har denne kun i begrenset grad vært fulgt. Fylkesmennene er i ferd med å starte opp en mer omfattende revisjon av ROS Agder, og denne er forventet ferdig senest i mai 2015.

ROS Agder benyttes aktivt i fora der tema fra analysen tas opp. Den var også tema på møtet i Fylkesberedskapsrådet, der forskjellige etater redegjorde for sin oppfølging av analysen.

53.2 Regional samordning – forebyggende samfunnsikkerhet

Det vises til eget brev mht. oppfølging av 22. juli-kommisjonens rapport.

Fylkesmannen arrangerte Kristiansandskonferansen i april 2013, sammen med Vest-Agder sivilforsvarsdistrikt og Kristiansand kommune. Hensikten med konferansen var nettverksbygging, og det ble invitert beredskapsaktører i et svært bredt perspektiv. 166 deltakere fra kommuner, fylkesmenn, industri, nødetater, forsterkningsstyrker, regionale etater og virksomheter og akademia deltok. Vi har, som del av oppfølgingen av ROS Agder, bedt flere av bidragsyterne om status i deres oppfølgingsarbeid.

Fylkesmannen har i 2013 ikke hatt kommunerettede aktiviteter som har vært spesifikt relatert til klimatilpasning. Imidlertid er klimaforhold alltid i fokus i våre og plangruppens plangjennomganger.

Vest-Agder har brannvesen som er proaktive i forhold til skogbrann slik at Fylkesmannens involvering har vært begrenset. Vi uttalte oss i prosessen hvor brannvesenene på Agder besluttet å ikke fornye avtalen om flyovervåking. Vi var kritiske til dette. Vi vurderer dette til å være en brannfaglig vurdering og da vi heller ikke betaler for ordningen valgte vi å ikke øve ytterligere press på brannvesenene i denne saken.

53.3 Samfunnsplanlegging

I sitt plangjennomsyn har Fylkesmannen tett kontakt med fagmyndigheter, og da spesielt NVE. Det har vært reist to innsigelser fra Fylkesmannen på manglende ivaretagelse av samfunnsikkerhet i planarbeidet i 2013, mens NVE har reist fem innsigelser. Vi tilstreber å unngå doble innsigelser.

Fylkesmannen deltar i fylkeskommunens planforum. Beredskapspersonell er tilstede når større planer behandles. Ellers ivaretas dette av plangruppens representanter. Fylkes-ROS har ikke vært tema i planforum. Det virker likevel som om det er en økende bevissthet i fylkeskommunen om ROS Agder.

Fylkesmannen har ikke gjennomført dedikerte aktiviteter rettet mot planmiljøet i kommunene i 2013. Veiledningen har skjedd gjennom plangjennomsyn. I tilsynene våre har vi fokus på om den helhetlige ROS-analysen er kjent i og brukes av planmiljøet i kommunen. Fellestilsyn med Fylkeslegen og fokus på skoleberedskap har gitt oss et godt bilde av den interne plan- og ROS-samordningen i kommunene.

Fylkesmannen har primært veiledet kommunene i systematisk og helhetlig samfunnsikkerhetsarbeid gjennom oppfølging av tilsyn og gjennom øvelser.

Skoleberedskap har vært tema på våre tilsyn i kommunene. Skoleskyting er i liten grad et eget tema i ROS-analysene i kommunene, men flere kommuner har voldshendelser i skolen med i analysen. Noen kommuner har gjennomført opplegg rettet mot skoleskyting i regi av politiet.

Oppfølging av interkommunal ROS-analyse og samordning av ROS-analyser og beredskapsplanverk var tema på seminaret for de kommunale beredskapskoordinatorene i 2013. I tillegg holdt fylkesberedskapssjefen foredrag om tilsvarende for rådmenn og ordførere på Båly-konferansen.

Fylkesmannen ivaretar samfunnssikkerhetshensyn i sitt plangjennomsyn. De fleste planene behandles av plangruppen, men beredskapspersonellet tar selv de større planene som f. eks. kommuneplaner og endel områdereguleringsplaner. Vi har i 2013 fremmet innsigelse i to planer pga. manglende ivaretagelse av samfunnssikkerhet.

Vi vektlegger deltakelse fra oppstart av planarbeid for å gi premisser til vurderinger av samfunnssikkerhetsforhold. Dette skjer enten gjennom beredskapspersonell eller gjennom plangruppens medarbeidere. Beredskapspersonell tilstreber å delta i fylkeskommunens planforum når større planer behandles.

Det har ikke vært spesifikke aktiviteter rettet mot bruk av GIS i samfunnssikkerhetsarbeidet.

Fylkesmannens faggruppe beredskap har uttalt seg i de konsesjonssakene som vi har fått oversendt i 2013.

Fylkesmannen har uttalt seg til NVEs arbeid med utarbeidelse av ny plan for flomsonekartlegging.

Fylkesmannen har ikke deltatt på møter om regional kraftsystemutvikling, men har deltatt på det årlige KBO-møtet.

Gjennom Kristiansandskonferansen har Fylkesmannen fått tettere kontakt med industrien. Vi har endret fokus for industrirepresentasjonen i Fylkesberedskapsrådet fra forsynings- og industriberedskap til industrisikkerhet. I plangjennomsynet har vi fokus på alle fareområder i forbindelse med utbygging - også forholdet til storulykkesbedrifter. Medlemmene i plangruppa er kjent med hvor disse bedriftene er og de har også fått tilgang til DSBs database over farlige stoffer-virksomheter.

Fylkesmannen gjennomførte fagseminar om radon og elektromagnetisk stråling i 2010. Temaene har også fokus i plangjennomsynene.

53.4 Tilsyn

Fylkesmannen har hatt tilsyn med tre kommuner i 2013. Dette er iht. tilsynsplanen vår. Det var avvik i to av kommunene, men vi prioriterer å veilede kommunene i oppfyllelsen av avvikene framfor å gjennomføre nye tilsyn. I Vest-Agder ses tilsyn og øvelser i sammenheng ved at vi annethvert år er ute i kommunene med hhv. tilsyn og øvelse. Ved tilsyn tas oppfølgingen av funn fra forrige øvelse opp som tema. Vi hadde planlagt tilsyn også i Mandal kommune, men gikk bort fra det fordi kommunen ble tungt involvert i årets LRS-øvelse. Gjennom det fikk de en grundig gjennomgang av ROS-analyse og planverk og vi oppnådde dermed samme hensikt som med tilsynet.

Skoleberedskap var spesialtema på alle tre tilsyn. Kommunene hadde varierende forhold til skoleskyting. To kommuner hadde trusler mot skole og barnehage i sin ROS-analyse, men vurderte risikoen til å være akseptabel. En kommune hadde ikke hendelsen i ROS-analysen, men var svært bevisst på dette og hadde gjennomført temadag sammen med politiet.

Det har ikke vært noen aktivitet rundt overtakelsen av branntilsyn fra DSB i 2013.

Resultatområde 54 Beredskapsforberedelser

54.1 Regional samordning - beredskapsforberedelser

Fylkesmannen har hatt en tett dialog med kommuner og regionale etater når det har kommet varsler som har hatt potensial i seg til å kunne bli kritiske. DSB har da blitt orientert om forberedelser og status.

Fylkesmannen har i 2013 videresendt 25 varsler fra NVE og DNMI.

Fylkesmannen m. fl. arrangerte Kristiansandskonferansen, som var en nettverkskonferanse for Sørlandet med fokus på å bringe regionale og kommunale beredskapsaktører tettere sammen. En ønsket effekt av dette er bedre samordning av ROS-analyser og planverk og bedre øvelser. Vi gjennomførte også møte i regional infopool, som

har samme formål for informasjonsmedarbeiderne i etatene i Fylkesberedskapsrådet.

Det har ikke vært aktivitet rettet mot totalforsvarssamarbeidet i 2013. Fylkesmannen har en god dialog med Røde Kors gjennom deres medlemskap i Fylkesberedskapsrådet og gjennom andre aktiviteter. Kvinners frivillige beredskap er også medlem i FB-rådet.

Se forrige avsnitt. Vi oppfordrer alle kommuner til å etablere beredskapsråd og å ha bl. a. frivillige organisasjoner med i dem.

Vi gjennomførte felles møte for fylkesberedskapsrådene i Agderfylkene i 2013. Tema var oppfølging av 22. juli-kommisjonens rapport og oppfølgingen av ROS Agder.

Fylkesmannen har deltatt på DNKs statusmøte om Nødnett for fylkesberedskapssjefer og på Helsedirektoratets statusmøte for Nødnett. DNK har orientert Fylkesberedskapsrådene i Agderfylkene om status på nødnettutbyggingen. Utover det har ikke vi deltatt på eller initiert noen aktivitet knyttet til Nødnett. Vi har heller ikke blitt kontaktet av DSB eller DNK i forbindelse med noen av oppdragene.

Kraftrasjoneringsplanverket har ikke vært oppdatert i 2013. Vi avventer initiativ fra Agder Energi. Nødstrømsberedskap er tema på alle øvelser og tilsyn.

Fylkesmannen deltok på KBO-møtet for Agder i 2013. Vi har en tett dialog med KDS. Det har ikke vært særskilte hendelser knyttet til kraftforsyning i 2013 hvor det har vært aktuelt å involvere Fylkesmannen. Vi er kjent med at det har vært dialog direkte mellom kraftselskapet og berørte kommuner ved noen anledninger.

Det har ikke vært noen aktivitet rundt dambrudd i 2013.

Sammen med Fylkesmannen i Aust-Agder har vi gjennomført felles møte i Atomberedskapsutvalget i 2013. Utover det har det ikke vært aktivitet rundt atomberedskap. Forrige øvingsserie for kommunene var med et atomscenario.

Fylkesmannen har ikke gjennomført en verdivurdering og klassifisering av eksisterende aktiva. De dokumentene og saksbehandlingssystemene vi har for behandling av gradert informasjon er merket, registrert og oppbevart forskriftsmessig.

54.2 Organisering for krisehåndtering

Fylkesmannen har en oppdatert plan for etablering av krise- og samordningsstaben. Planen er øvet i 2013.

Bruk av DSB-CIM var et av temaene for årets stabsøvelse. Vi har deltatt på DSBs brukerforum for CIM. Vi har ikke hatt dedikerte CIM-aktiviteter rettet mot kommunene i 2013, men hadde fokus på bruk av systemet ifm. DSBs varslingsøvelse og ved våre egne øvelser med kommunene. I 2014 etablerer vi et regionalt brukerforum for CIM, hvor vi inviterer kommunene og regionale etater.

Fylkesmannen har et godt innarbeidet kvalitetssikringssystem for oppdatering av kryptoplanverk og annet sikkerhetsplanverk.

Fylkesmannen har bestått sikkerhetsverifikasjon og er klar for mottak av nytt gradert samband.

Etter øvelse Orkan 12 ble det laget en handlingsplan for å redusere egen sårbarhet og flere av disse har vært iverksatt i 2013 - mobilversjon CIM, stabshåndbok, nytt satellittsamband.

Det har ikke vært personellutskiftinger i miljøvernavdelingen som berører vår evne til å støtte Kystverket ved miljøaksjoner.

54.3 Beredskapsplaner innen samfunnssikkerhet

Fylkesmannens kriseplanverk er oppdatert. I SBS er det laget handlingsbeskrivelser for de tiltakene som berører oss.

Gjennom øvelse Orkan 12 ble alle minnet på sin rolle i kriseorganisasjonen.

Det har ikke vært aktivitet rundt oppdatering av NP/DO-listene i 2013 utover at vi har oversendt eksisterende liste til Forsvaret. Samtidig sendte vi over et brev hvor vi oppfordret Forsvaret til å ta initiativ til en prosess for å

gjennom hele regimet grundig. Fylkesmannens rolle i dette er nedtonet kraftig og vi finner det ikke riktig å ta initiativ selv.

Vi har ikke fått anmodninger om å støtte Forsvaret i BFF-arbeidet.

Det har vært liten aktivitet rundt kraftforsyningsberedskap i 2013. Vi vet likevel at kraftselskapet har hatt dialog med berørte kommuner i situasjoner med kraftutfall og at de er bevisste på samfunnskritiske objekter i kommunene. Kraftforsyningsberedskap var tema på årets møte i Fylkesberedskapsrådet. Neste øvingsserie for kommunene vi ha fokus på dette og vi vil involvere kraftselskapet i øvelsene.

Fylkesmannen har koordinert kommunenes innmelding til krafrasjoneringsplanverket og har derigjennom oversikt over konsekvensene av rasjonering.

Nødstrømsberedskap er tema på alle tilsyn og øvelser i kommunene og i møter med regionale aktører. Dette fokuset forsterkes i den nye øvingsserien for kommunene, som vi begynner på i 2014.

ROS Agder har et eget kapittel om industriulykker. De berørte kommunene har industriulykker i sine ROS-analyser og i sitt planverk. Fylkesberedskapsrådet er forsterket med en representant for industrien som er basert på industririsiko.

Veiledning av kommunene i beredskapsplanlegging er en del av vår daglige virksomhet. Det skjer gjennom tilfeldige henvendelser, gjennom møter med nye beredskapskoordinatorer, gjennom fagseminar for kommunale beredskapskoordinatorer og gjennom flere andre aktiviteter.

Det har ikke vært aktivitet rundt kommunale atomberedskapsplaner i 2013 annet enn gjennom tilsyn.

54.4 Øvelser

Gjennomførte øvelser i 2013:

Fylkesmannen har arrangert øvelser for to kommuner i 2013 med smitteutbrudd som scenario - Åseral og Kvinesdal. Det var planlagt øvelse også i Marnardal kommune, men da de fikk et tuberkulosetilfelle valgte vi heller å legge tilrette for evaluering av hvordan det ble håndtert. Vi har støttet Mandal kommune i deres deltakelse i årets LRS-øvelse. Vi har bidratt i gjennomføring av bybrannøvelse i Flekkefjord kommune og vi har bidratt som øvingsleder i Songdalen og Audnedal kommuners egeninitierte øvelser. Vi har vært pådriver overfor kommunene i gjennomføringen av DSBs varslingsøvelse.

Status i forhold til egen øvingsplan:

Årets gjennomførte øvelser er i henhold til egen øvingsplan, med unntak av Marnardal kommune.

Gjennomgående funn og trender:

Gjennom hele den øvingsserien som nå er avsluttet har kommunene vist seg godt forberedt til å håndtere det øvede scenarioet iht. eget planverk. Dette gjenspeiles av at kommunene gjennomgående har god grunnberedskap og virker i god stand til å håndtere ekstraordinære hendelser.

Vurdering av øvelsenes effekt og eventuelle behov for endringer og/eller oppfølging av konkrete funn:

Gjennomføring av temadag i forkant av øvelsene har gitt god effekt og gitt bedre øvingsutbytte. Dette gjelder både faglig iht scenario og med hensyn til grunnberedskapen. Dette vil derfor bli videreført i neste øvingsserie. Dersom det avdekkes konkrete funn og mangler gis det veiledning/hjelp for å utbedre dette. I kommende øvingsserie vil kommunene bli bedt om å lage en handlingsplan for å utbedre de funnene som avdekkes.

Øvelser relatert til hendelser i storulykkesvirksomheter: Ingen øvelser i 2013

Resultatområde 55 Regional og kommunal krisehåndtering

55.1 Håndtering av uønskede hendelser og kriser

Kriseorganisasjonen er øvet minst en gang pr år, men er ikke prøvet i reelle hendelser. Det er derfor vanskelig å si om den er funksjonsdyktig i en krisesituasjon.

Fylkesmannen er svært bevisst på å etablere kontakt med kraft, tele, vei, politi og sivilforsvaret når det mottas varsler som kan utvikle seg til krisesituasjoner. Dette er ivarettatt ved at disse aktørene står i vår varslingsplan og ved at det utveksles informasjon om etablerte beredskapstiltak og -organisasjoner. Fylkesmannen blir ofte informert uoppfordret, noe som viser nytten av regelmessig kontakt og gode øvelser.

Fylkesmannen er påpasselig med å dele situasjonsrapporter med kommunene og å presisere at terskelen for å ta kontakt er lav.

Det har ikke vært situasjoner i Vest-Agder hvor det har vært ønskelig eller nødvendig med informasjonssamordning. Gjennom etableringen av regional infopool er vi imidlertid forberedt på dette. Kriseinfo har vært tema på samlinger i infopoolen slik at bevisstheten om dem er høy. Når det gjelder varsler har Fylkesmannen i 2013 videresendt 25 varsler fra NVE og DNMI.

Fylkesmannen er aktiv med å bruke CIM. Vi bruker systemet i det daglige som vaktlogg, ved hendelser og som verktøy for viderevarsling.

Det har ikke vært hendelser i Vest-Agder i 2013 som det har vært ønskelig å evaluere.

Det har ikke vært akutte forurensingssituasjoner i Vest-Agder i 2013 som har involvert Fylkesmannen.

Ressursrapportering

På vergemålsområdet har det i tillegg til bevilgning på fagkapitlet vært behov for å trekke veksler på ansatte lønnet over kap 1510. Dette gjelder også i stor grad ansatte i administrasjonsavdelingen.

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
51.2 Vergemålsloven	kr 284 876,30	kr 2 653 212,81
51.9 Annen siviladministrasjon (rest 51)	kr 0,00	kr 0,00
52.1 Fri rettshjelp	kr 383 947,82	kr 30 634,72
52.9 Annet Borgerettigheter (rest 52)	kr 0,00	kr 0,00
53 Forebyggende samfunnsikkerhet	kr 715 540,95	kr 0,00
54 Beredskapsforberedelser	kr 827 526,59	kr 0,00
55 Regional og kommunal krisehåndtering	kr 446 466,83	kr 0,00
Andre oppgaver under JD	kr 58 198,37	kr 0,00
Sum:	kr 2 716 556,00	kr 2 683 847,00

Kommunal- og regionaldepartementet

Resultatområde 61 Samordning, omstilling og fornying i kommunene

61.1 Kommunerettet samordning

Fylkesmannens samordningsvirksomhet i forhold til kommunene er administrativt tillagt embetsledelsen som har ansvaret for ekstern og intern samordning. Hovedfokus for embetets kommunerettede samordning, utenom den løpende dialogen med kommunene, er å legge til rette for møteplasser mellom kommunene og regional statsforvaltning.

Som en del av styringsdialogen med kommunene er det gjennomført 4 kommunebesøk der Fylkesmannens ledergruppe har møtt kommunens politiske og administrative ledelse. **Kommunebildene** utgjør sammen med **Tilstandsrapporten** og kommunens planverk tyngden i dialoggrunnlaget i disse møtene. Både kommunebildene og tilstandsrapporten fungerer som tilfredsstillende samordningstiltak og er gode hjelpemidler i vårt samordningsarbeide.

Et annet tiltak for å styrke kommunedialogen og samhandlingen med kommunene er en årlig konferanse for ordførere og rådmenn. Konferansen i 2013 var en lunsj til lunsj-samling der vi på dag 1 satt fokus på nasjonal arealpolitikk og lokalt selvstyre. I forlengelsen av dette ble det diskutert hva kommunene på Agder kan forvente av endringer på sentrale politikkområder som følge av regjeringsskiftet. Et annet tema var kommunal beredskapsplikt og status i Vest-Agder. Dag 2 var et samarbeid med NAV fylke, KS Agder og Fylkesmannen. Tema var den rolle NAV har som samfunnsaktør og hvilke erfaringer kommunene har med partnerskapet.

Som en erstatning for forventningsbrevet utarbeider Fylkesmannen en tilstandsrapport om kommunene i fylket. Siktemålet er med rapporten er å gi et riss av nåsituasjonen for kommunene i Vest-Agder med utgangspunkt i tilgjengelig offentlig statistikk, først og fremst KOSTRA-data. Tilstandsrapporten har fungert tilfredstilte som et hjelpemiddel i samordningsarbeidet og er et av flere utgangspunkt for styringsdialogen mellom fylkets kommuner og regional stat.

Fylkesmannen har gjennom hele 2013 deltatt i et prosjekt der begge fylkeskommunene og fylkesmennene i Aust- og Vest-Agder sammen har etablert en nettbasert statistikk- og analyseportal. Realisering av portalen er viktig i forhold til et mer systematisk og effektivt statistikkarbeid som viser utviklingstrekk i kommunene, regionene, og de to Agderfylkene, samt mer konkret; oppfølging av Regionplan Agder 2020, arbeid med regionale planstrategier og oversikt over helsetilstanden i befolkningen.

Når det gjelder vårt oppdrag med å formidle tilbakemeldinger fra kommunesektoren til departementene gjøres dette på ulike arenaer, bl.a. i fylkesmannsmøtene, i styringsmøter med fagdepartementene og i noe utstrekning ved skriftlige henvendelser. Kommunesektorens behov for å bli sett og hørt er stort. Vi etterlyser derfor sterkere signaler fra KMD ifht. hvordan disse tilbakemeldingene bør gis, f.ek.s. et mer samordnet opplegg for tilbakemelding til departementene, herunder hvordan tilbakemeldingene sentralt følges opp.

61.2 Omstilling og fornying i kommunene

Retningslinjene for tildeling av skjønnsmidler ble revidert i 2012. Aktuelle områder som Fylkesmannen har et særlig fokus på de nærmeste årene er bl.a. barn og unges levekår. Embetet stiller krav om målsetting i tråd med de sentrale føringene og våre lokale retningslinjer. Prosjektene skal fortrinnsvis være politisk forankret, tidsavgrenset og kommunal egenandel/innsats må inngå. Videre krever vi en vurdering av overføringsverdi til andre kommuner.

For å sikre en god faglig vurdering av prosjektene er avdelingene involvert i tildelingsprosessen. For alle prosjekter kreves årlig statusrapport, samt sluttrapport der bruken av midlene er spesifisert. I 2013 mottok Fylkesmannen 49 søknader om støtte på til sammen 15,2 mill. kroner, hvorav 27 prosjekter fikk støtte på til sammen 4,5 mill. kroner. I 2012 mottok embetet 50 søknader om støtte til prosjekter, hvorav 26 prosjekter fikk støtte.

Det hadde vært ønskelig at fagavdelingene i større grad fulgte opp prosjekter som har fått støtte. Fylkesmannen ser også behov for å legge bedre til rette for erfaringsutveksling mellom kommunene, samt å gå i tettere dialog med regionsamarbeidene. Av konkrete tiltak for å sikre erfaringsoverføring, er bruken av skjønnsmidler et fast punkt på dagsorden i kommunemøtene, der vi får informasjon utover statusrapportering 1 gang i året og sluttrapportering.

Videre skjer det en viss erfaringsoverføring fra prosjekter i møter med kommunene der det kan være aktuelt å vurdere effektivisering eller kompetanseheving innenfor kommunal tjenesteproduksjon. Ressurssituasjon generelt ved embetet tilsier at disse forholdene ikke har fått god nok prioritet. Statistikk- og analyseportalen er et prosjekt som embetet har vist til i ulike aktuelle fora.

61.3 Samordning av statlig tilsyn

Fylkesmannen samordner de praktiske forhold rundt tilsynet med kommunene og fylkeskommunen. Som ledd i dette arbeidet fører Fylkesmannen en tilsynskalender som viser de ulike tilsynsetatenes planer. Denne kalenderen er tilgjengelig for kommunene og andre på Fylkesmannens nettsider. Fylkesmannen arrangerte i februar 2013 en "Kvalitetskonferanse" for kommunene hvor vi gjennomgikk viktige funn fra tilsynet med kommunene. Målsettingen med konferansen var å formidle viktige funn fra tilsynsvirksomheten som kan brukes i kommunal kvalitetsutvikling. Fylkesmannen planlegger en årlig "Kvalitetskonferanse" for kommunene. De øvrige statlige tilsynsetatene med tilsynsoppgaver rettet mot kommunene inviteres til å delta på denne konferansen.

Fylkesmannen etablerte i 2013 "Fylkesmannens tilsynsforum". Dette forumet skal være en møtearena for alle regionale statsetater i Vest-Agder som har tilsynsoppgaver rettet mot kommunene samt fylkesrevisjonen og kommunerevisjonene i Vest-Agder. KS Agder deltar også. Fylkesmannens tilsynsforum skal sørge for at bestemmelsene i kommuneloven kap. 10 A om statlig tilsyn med kommunene og fylkeskommunen, blir ivarettatt. Fylkesmannens tilsynsforum skal sikre informasjonsutveksling mellom de deltakende tilsynsetatene og kommunerevisjonene om erfaringer fra gjennomførte tilsyn og bruk av ulike tilsynsmetoder. Ass. fylkesmann leder Fylkesmannens tilsynsforum. Forumet har normalt to faste møter årlig, i mars og september

Resultatområde 62 Kommuneøkonomi

62.1 Kontroll og godkjenning etter økonomibestemmelsene i kommuneloven

Når det gjelder arbeidet med godkjenning av låneopptak for ROBEK-kommuner så er embetets rutiner ved lånegodkjenning at

- budsjett og økonomiplan må være i balanse og nye lån må være innarbeidet
- å bare oppta lån som er selvfinansierende
- å unngå opptak av lån som øker driftsutgiftene

Forutsetningen for godkjenning er at låneopptakene er innarbeidet i årets budsjett, og at budsjettet er i samsvar med kommunelovens bestemmelser. Videre er det en viktig premiss at konsekvensene av låneopptakene; renter/avdrag, driftskonsekvenser m.m., er innarbeidet i et balansert og realistisk budsjett/økonomiplan. Grunnlaget for å godkjenne låneopptak vil være om kommunen har økonomisk bæreevne over tid.

Fylkesmannen godkjente i 2013 låneopptak til selvfinansierende investeringer (VAR), og startlån. Ved slutten av året godkjente Fylkesmannen også søknad om økning av låneramme knyttet til renseanlegg. Vi har ikke fått inn søknader om andre typer lån, noe som vi antar skyldes tydelige signaler om hva som kan påregnes å få godkjent.

Fylkesmannen har lovlighetskontrollert ROBEK- kommunen Lindesnes årsbudsjett

Vi har behandlet tre garantisøknader og alle ble godkjent.

Vi har behandlet en lånesøknad fra interkommunale selskaper, som ble godkjent. Vi har imidlertid brukt noe ressurser på veiledning om endringene i krav til godkjenning.

Fylkesmannen har ikke fått inn søknad om godkjenning av vedtekter for kraft/hjemfallsfond, men har brukt noe ressurser på veiledning om retningslinjer for bruk av slike midler.

62.2 Økonomiforvaltning - veiledning

Veiledningsarbeidet: Fylkesmannen gir fortløpende veiledning muntlig og skriftlig om kommunaløkonomiske spørsmål. Det har vært en del henvendelser knyttet til garantibestemmelsene, selvkostregelverket, hvilke forhold som kvalifiserer for ROBEK-registrering og vurderinger knyttet til realisme og balanse i årsbudsjett og økonomiplan. Vi arrangerer informasjonsmøter om kommuneopplegget i forbindelse med framleggelsen av kommuneproposisjonen og statsbudsjettet.

Fordeling av skjønnsmidler: Ordinære skjønnsmidlene fordeles til kommunene med utgangspunkt i retningslinjene for skjønnsfordelingen. Alle kommunene blir bedt om å komme med skriftlig innspill knyttet til særegne forhold og kan også be om eget møte.

Oppfølging av ROBEK-kommuner. Fylkesmannen har en tett oppfølging av Lindesnes kommune som er innmeldt i ROBEK. Det har vært avholdt møter med kommunens ledelse, bl.a i forbindelse med tilbakeholding av skjønnsmidler til kommunen. Vi har særlig fulgt opp Mandal og til dels Farsund i budsjettprosessen og veiledet i forhold til hva som kvalifiserer for å bli registrert i ROBEK, hvor konkrete innsparingsvedtak må være og hva en lovlighetskontroll innebærer. Vi imøtekommer alle anmodninger om møter med administrativt og/eller politisk nivå i slike saker.

Kommunenes rutiner for innrapportering av KOSTRA-data vurderes til å være godt innarbeidet, og alle kommunene i fylket har i mange år rapportert tidsnok til foreløpig publisering. Bruk av dataene og kvaliteten på dataene blir kommentert i kommunemøtene dersom vi har avdekket mangler. Dette skjer også i forbindelse med utarbeidelse av kommunebilder og tilstandsrapport. Vi foretar ingen kontroll på at dataene faktisk blir rettet opp, men minner kommunene på at det er viktig at kommunene selv gjennomgår data og retter eventuelle feil.

Når det gjelder prosjekter på økonomiområdet så er det ikke gitt støtte til dette gjennom skjønnsmidlene i 2013. Samarbeid på økonomiområdet i Knutpunkt Sørlandet-kommunene har mottatt støtte i 2012, og det ser ut til at det vil bli etablert et samarbeid på området i 2014. Alle utviklingsprosjekter finansiert gjennom skjønnsmidlene er rapporter inn elektronisk på fm-nett.

Resultatområde 63 Kommunalrett og valglov

63.1 Kommunalrett

Det er mange muntlige henvendelser fra kommunene (ordførere og rådmenn) om forståelsen av kommuneloven. Det gis generell veiledning om regelverket.

I etterkant av Stortingsvalget har vi hatt en god del henvendelser fra kommunene vedrørende regelverket i kommuneloven i forbindelse med oppnevning av politiske utvalg.

Fylkesmannen får også flere henvendelser fra publikum om å foreta lovlighetskontroll av eget tiltak. Det gjøres som regel noen forundersøkelser før henvendelsen eventuelt avvises. Sakene blir ofte avsluttet uten noe formelt vedtak om lovlighetskontroll. Det gis også en del skriftlig og muntlig veiledning om regelverket.

Lovlighetskontroll

Embeter	Saker om lovlighetskontroll etter klage som det er truffet vedtak i			Lovlighetskontroll initiert av fylkesmannen			Vedr. habilitet	Vedr. lukking av møter
	Antall saker	Antall opprettholdt	Antall ulovelig	Antall saker	Antall opprettholdt	Antall ulovelig		
FMVA	0	0	0	1	0	1	0	1
Sum	0	0	0	1	0	1		

63.2 Valg

Fylkesmannen deltok på departementets valgkonferanse i 2013. For øvrig har ikke Fylkesmannen vært involvert i planlegging og gjennomføring av opplæringsskonferanse for kommunene om valglovgivningen og den praktiske gjennomføringen av valget. Vi deltok heller ikke på konferansen for kommunene. Vi har hatt tilnærmet ingen henvendelser fra kommunen forut for valget. Fylkesmannens deltakelse og belastning i forhold til planlegging og gjennomføring har vært minimal.

Resultatområde 64 Forvaltningsloven og offentleglova i forhold til kommunesektoren

Fylkesmannen har behandlet 8 klagesaker etter offentleglova. I 5 saker ble kommunens avslag på innsyn opprettholdt. I to saker ble det gitt delvis medhold i klagen ved at det ble gitt innsyn i sladdet dokument. I en sak fikk klager medhold i sitt innsynskrav.

Det gis løpende veiledning til kommunene om forvaltningslov og offentleglova.

I 2013 har Fylkesmannen holdt kurs internt og for enkeltkommuner om forvaltningsloven og offentleglova.

Resultatområde 65 Kommuneinndeling og interkommunalt samarbeid

65.1 Kommuneinndeling

Fylkesmannen har ikke hatt enkeltsaker knyttet til endring av kommune- eller fylkesgrenser i 2013. Etter at fire kommuner fikk avslag på søknad om overflytting fra Aust-Agder til Vest-Agder har debatten rundt kommuneinndeling stilnet. Etter regjeringens varslede kommunereform høsten 2013 har flere kommuner i fylket igjen satt kommunesammenslåing på dagsorden. Informasjonsbehovet knyttet til hvordan reformen vil bli gjennomført er stort. Flere kommuner ønsker å være i forkant av prosessen. Fylkesmannen understreker at det er viktig å få signaler fra departementet om vår ressursbruk knyttet til reformen.

65.2 Interkommunalt samarbeid

Fylkesmannen oppfordrer kommunene til å vurdere interkommunale løsninger der dette er naturlig. Særlig gjennom invitasjon til å søke skjønnsmidler oppfordrer vi til samarbeid mellom kommunene.

Fylkesmannen har ikke prioritert å kartlegge omfanget av kommunenes bruk av vertskommunemodellen og grad av myndighetsutføring. Det har vært lite spørsmål knyttet til samkommunemodellen.

Fylkesmannen registrer at forpliktende interkommunalt samarbeid på mange tjenesteområder er krevende å få til. Det er imidlertid et omfattende interkommunalt samarbeid innenfor barneverntjenesten og i tilknytning til samhandlingsreformen.

Resultatområde 66 Bolig- og bygningsrett

66.1 Byggesaker

Fylkesmannen avgjorde 227 klagesaker (202 saker i 2012) etter plan- og bygningsloven. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid var 6,2 måneder. I tillegg til 11 saker der kommunen hadde besluttet utsatt iverksetting, hadde vi 7 klagesaker som ble avgjort innen 12 uker. Vi har ikke praktisert å avtale lengre frist enn angitt i forskrift om byggesak, og har heller ikke praktisert forlengelse av fristen på 12 uker. Fylkesmannen har således ikke klart å oppfylle fristen om 12 ukers saksbehandlingstid som ble forskriftsfestet fra 01.07.2012.

Det var også i 2013 en vanskelig situasjon på saksfeltet. Fylkesmannen hadde ekstra engasjementer på saksfeltet i løpet av året. Fylkesmannen har arbeidet med både egne og kommunale rutiner for klagesaksbehandlingen. Vi har hatt et samarbeid med Fylkesmannen i Aust-Agder, Telemark, Rogaland og Hordaland i forhold til rutiner med sikte på å forkorte saksbehandlingstiden.

Antall mottatte nye klagesaker gikk noe ned i 2013 til 196 saker mot 208 året før.

Resultatet av klagebehandlingen viser at 111 saker (49 %) ble stadfestet, 78 saker ble opphevet (34 %), 29 saker ble omgjort (13 %) og 9 saker ble avvist/trukket (4 %). Andelen opphevede saker er høy. Dette skyldes i stor grad dårlige eller manglende begrunnelser i de kommunale vedtakene, særlig i dispensasjonssaker. Forvaltningslovens saksbehandlingsregler har vært tema i møter med kommunene.

Det ble fattet vedtak i 54 settefylkesmannssaker fra Rogaland mot 47 saker i fjor. Det betyr at hver fjerde klagesak er en settefylkesmannssak. Ordningen er ressurskrevende for Vest-Agder. I 2013 ble 8 saker stadfestet, 32 saker ble opphevet og 14 saker ble omgjort. Omgjorte og opphevede saker utgjør 85 % av avgjørelsene.

I 11 klagesaker var vedtaket gitt utsatt iverksettelse/oppsettende virkning. Disse klagenes ble prioritert.

I flere klagesaker har det også vært krav om dekning av sakskostnader. I de fleste tilfellene skyldes kravet feil ved kommunens avgjørelse slik at kostandsansvaret blir lagt på kommunene. Fylkesmannen har i 2013 ikke hatt noen ekstraordinære stor sakskostnader.

Det har ikke vært rettssaker i 2013.

I tillegg til det som fremgår av Sysamrapporten har det vært mange tunge omgjøringsbegjæringer. Flere klagere slår seg ikke til ro med Fylkesmannes avgjørelser og begjærer vedtaket omgjort eller bringer saken inn for Sivilombudsmannen. Veiledningsoppgavene er mange og krevende. Henvendelser fra kommunene er prioritert fremfor henvendelser fra private parter.

66.2 Saker om ekspropriasjon

Ingen saker i 2013.

66.3 Klage etter eierseksjonsloven

Klage etter eierseksjonsloven - antall

Embeter	Antall klager	Tatt til følge	Ikke tatt til følge	lovbestemmelser er vurdert under klagebehandlingen
FMVA	0	0	0	Ingen saker i 2013.
Sum	0	0		

66.4 Klage på kommunalt vedtak om forkjøpsrett av leiegård

Klage på kommunalt vedtak om forkjøpsrett av leiegård - antall

Embeter	Antall klager	Tatt til følge	Ikke tatt til følge	lovbestemmelser er vurdert under klagebehandlingen
FMVA	0	0	0	Ingen saker i 2013.
Sum	0	0		

Ressursrapportering

På resultatområde 660, Bolig- og bygningsrett var rapportert kr 252 258 på fagdepartementet i opprinnelig oppsett. Dette er overført til Miljøverndepartementet, resultatområde 121 Planlegging for en bærekraftig utvikling. Dette gjelder engasjementsstilling på kap 140021, Miljøverndepartementet.

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
62 Kommuneøkonomi	kr 549 183,96	kr 0,00
66 Bolig- og bygningsrett	kr 2 742 644,01	kr 0,00
Andre oppgaver under KR D	kr 564 203,48	kr 0,00
Sum:	kr 3 856 031,00	kr 0,00

Arbeidsdepartementet

Resultatområde 73 Sosiale tjenester

73.1 Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen

Det er rapportert gjennom Nestor til Statens Helsetilsyn. Vi fikk inn 127 nye klagesaker i 2013, og hadde en restanse fra 2012 på 20 saker. Det er behandlet totalt 131 klagesaker, mens 6 saker er sendt til NAV for ordinær klagebehandling. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid er 1,2 mnd. Restanse ved årsslutt: 11. Det er en nedgang i antall saker fra 2012 til 2013.

Fylkesmannen har gjennomført kurs for ansatte i NAV i lov om sosiale tjenester i NAV med tilhørende forskrifter og rundskriv.

73.2 Sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen – formidlingstiltak og kompetanseutvikling

Fylkesmannen deltar fortsatt i koordineringsutvalg med NAV Fylke, KS og representant for rådmannsutvalget i fylket.

Vi har en representant i styringsgruppa for Praxis-NAV på Universitetet i Agder. Gjennom prosjektmidler har vi støttet fagutviklingen "Fokus på barn" i NAV Kristiansand. Dette er knyttet til Praxis-NAV. Vi har en representant i tre styringsgrupper knyttet til utsatt ungdom, og bidrar med økonomisk støtte til de samme prosjektene.

Våre opplæringstiltak og deltakelse i styringsgruppene er i nært samarbeid med NAV Fylke.

73.3 Kvalifiseringsprogrammet

Vest-Agder ligger i likhet med resten av landet litt under forventet nivå på deltakere i KVP. Fylkesmannen har i året som er gått deltatt på KVP samlingene i regi av Arbeids- og velferdsdirektoratet. Tema på disse samlingene har blant annet vært hvordan Fylkesmannen kan bidra til å opprettholde aktiviteten på KVP området.

Fylkesmannen har i 2013 ikke hatt faste KVP nettverksmøtene som en hadde med NAV kontorene tidligere. Det er et ønske fra NAV kontorene at disse nettverksmøtene etableres igjen 2014. Dette vil vi følge opp i 2014. I forbindelse med opplæring i nytt rundskriv hadde vi egen kursdag om KVP i 2013.

Fylkesmannen har også i 2013 bidratt økonomisk, overfor en kommune, for å videreføre et tiltak for personer som er deltakere i KVP program.

Det er levert kvartalsvise rapporter på KVP til Arbeids- og velferdsdirektoratet om utfordringer knyttet til KVP jobbing.

73.4 Utenrettslig økonomisk rådgivning

I samarbeid med Fylkesmannen i Aust-Agder gjennomførte vi grunnkurs i økonomisk rådgivning 3-4 juni 2013 med totalt 28 deltakere. Ansvarlig for kurset var: Tor Waardal, Fylkesmannen i Hordaland.

73.5 Boligososialt arbeid

I 2013 fikk følgende 7 kommuner tilskudd til boligososialt arbeid: Marnardal, Audnedal, Mandal, Flekkefjord, Farsund, Kvinesdal, Songdalen. Det ble utbetalt tilskudd med til sammen kr 3.9 mill. Mandal fikk kr 1.1 mill. i boligososialt arbeid, og støtte fra Helsedirektoratet med tilsvarende beløp. Kommunen har satset på prosjektet "Housing First".

73.6 Barn og unge

I 2013 ble det bevilget totalt kr 243.890,- fra AV-dir. Midlene ble fordelt på følgende 5 kommuner: Marnardal, Aundnedal og Åseral (interkommunalt samarbeid), Vennesla, Søgne.

Vi samarbeidet med AV-dir om konferansen "Barnefattigdom" i november 2013. Vi formidlet våre erfaringer fra tilsyn på NAV med fokus på barneperspektivet. Universitetet i Agder og NAV Kristiansand samarbeider om fagutvikling med fokus på barn. Fylkesmannen har samarbeidet med FM Nordland om "Ungdom i svevet" og fylkeskommunen i Vest-Agder om "Ny Giv".

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
73.3 Kvalifiseringsprogrammet	kr 1 799,94	kr 119 880,14
73.9 Andre oppgaver – Sosialtjeneste (rest 73)	kr 924 586,85	kr 369 124,64
74 Tilsyn med sos. tj. i arbeids- og velferdsforv.	kr 416 992,12	kr 209 790,39
Andre oppgaver under AD	kr 380,05	kr 59 940,06
Sum:	kr 1 343 758,00	kr 758 735,00

Helse- og omsorgsdepartementet

Resultatområde 76 Samhandling, kvalitet og helseberedskap

76.1 Samarbeid mellom kommune- og spesialisthelsetjenesten

Vi har mottatt flere rapporter fra KS' representant i fylket og samhandlingssjef ved Sørlandet sykehus og på den måten fulgt med på utviklingen i samhandlingsreformen i fylket. Fylkesmannens representant har deltatt på møter med regional samhandlingskoordinator Sør Øst.

Kommunale øyeblikkelig hjelp-plasser: 14 av 15 kommuner i Vest-Agder søkte i 2013 om oppstartsmidler til kommunal øyeblikkelig hjelp (KØH). Tre nye kommuner startet opp med KØH plasser i 2013 med til sammen seks plasser, slik at totaltallet i fylket nå er 8 plasser.

Elektronisk meldingsutveksling mellom kommuner og helseforetak. Elektroniske pleie- og omsorgsmeldinger (PLO-meldinger) kan nå mottas og sendes mellom helseforetak og samtlige kommuner både innen somatikk, rus og psykisk helse.

Delavtaler mellom kommuner og helseforetak. Fylkesmannen har blitt holdt orientert om fremgangen i revidering av delavtaler mellom kommuner og helseforetak.

Vi har fått presentert og demonstrert statistikk- og analyseportal som kan være et viktig og effektivt verktøy for å skaffe oversikten over regionale utviklingstrekk og utfordringer. Dette vil blant annet ha betydning for monitorering av forhold knyttet til folkehelse.

Gjennomført tilsyn på folkehelseområdet: Det er i tre kommuner ført pilottilsyn med oppfølging av folkehelseoven når det gjelder oversikt vedrørende helsetilstand i befolkningen og faktorer som påvirker denne. Det ble påvist ett avvik i én kommune, i de to andre ble det gitt en eller flere merknader.

Det har vært avholdt konferanse i regi av fylkesmannen i samarbeid med KS, Vest-Agder fylkeskommune, Universitetet i Agder og Utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester (USHT Kristiansand og USHT Songdalen, den 13.02.2013.

Det er avholdt konferanse for kommunene 22. og 23 mai 2013 med tema saksbehandling. Jurister fra fylkesmannen i samarbeid med jurist fra eksternt hold stod for undervisningen.

Fylkesmannen har vært representert på samhandlingskonferanse i regi av Sørlandet sykehus den 29.11.2013 hvor tema var status for samhandlingsreformen.

76.3 Kvalitetsforbedring i helse og omsorgstjenesten

Fylkesmannen har i 2013 arrangert flere konferanser for å bedre kvaliteten på saksbehandling generelt i den kommunal helse- og omsorgstjenesten. I samarbeid med Farsund kommune ble det holdt et to dagers kurs på Farsund resort i mai 2013 hvor det deltok eksternt jurist og egne jurister fra Fylkesmannen som foredragsholdere.

Fylkesmannen følger tett med på interkommunalt arbeid med samhandlingsreformen i de tre regionene Knutepunkt Sør, Lindesnesregionen og Helsenettverk Lister, ved å delta som observatør på møter når vi har anledning samt referatmottaker og rådgivning løpende ved forespørsel. Vi henter inn og deler erfaringer via presentasjoner på våre nettverkssamlinger for alle kommunene.

Nasjonal strategi for kvalitetsforbedring .. Og bedre skal det bli! (2005-2015) har vært trukket frem i flere sammenhenger, som for eksempel ved tilskudd og oppfølging av sertifiseringsprosessen av Mandal sykehjem til "livsgledesykehjem" i 2013. De har delt sine erfaringer på Fylkesmannens nettverkskonferanse for helse- og omsorgsledere 19.12.2013.

Videre har kvalitet og fokus på verktøy og metoder for fagutvikling vært presentert fra USHT Songdalen og Kristiansand innen lindring (for eksempel LCP- prosjekt i 13 av 15 kommuner og mulighetsrommet i Kristiansand som presenterer velferdsteknologiløsninger for brukere, pårørende og helsearbeidere - tilgjengelig for alle kommuner i Agder), "Rehabiliteringspyramiden og egen helsefremmingsplan i Kristiansand, brukermedvirkningsprosjekt i Lindesnesregionen samt utvikling av nettsted for velferdsteknologi (www.lister.no/velferdstekno.no), i regi av prosjekt " Lenger i eget liv" i Helsenettverk Lister/ Lyngdal kommune.

Fylkesmannen arrangerte en tverrfaglig dagskonferanse 13.02.2013 i samarbeid med KS, Universitetet i Agder, USHT i Vest-Agder og Fylkeskommunen for å informere og motivere kommunale ledere/ personalansvarlige til å søke på Kompetanseløftet og informere om pågående utdanninger og kvalifiseringsløp.

Fylkesmannen har gitt støtte via Omsorgsplan 2015 til konferanser innen demensomsorg, tverrfaglig og interkommunalt samarbeid for faglig gode opplegg for personer med utviklingshemming, samt støtte til faglig oppdatering for sykepleiere innen lindrende behandling og omsorg. Foruten økonomisk støtte har også Fylkesmannen deltatt med foredrag på frivillige organisasjoners fylkessamlinger, deltatt i Demens/TV- aksjonen 2013 og skrevet en artikkel "Ingen tid å miste" om demens i Fædrelandsvennen. Fylkesmannen har holdt egne samlinger sammen med USHT i Vest-Agder for å fokusere på faglig utvikling og nasjonale føringer/ planer på Omsorgsfeltet, med demens, velferdsteknologi, kompetanse, habilitering/ rehabilitering og lederutvikling som gjennomgående tema.

Hvordan drive systematisk kvalitetsforbedring har vært fulgt opp via deltakelse i interne møter hos Fylkesmannen på samhandlingsreformen, eksterne referansegruppemøter på utviklingsprosjekter i regi av USHT Vest-Agder innen forebygging, utdanninger innen lindring og psykisk helse/ demens og regionale nettverk mellom fylkesmennsembetene i region sør/øst.

Det har ikke vært avholdt Iplos-konferanser i Agder i 2013, Fylkesmannen venter på ny revidert veileder av IS-1112. Det er gitt muntlig informasjon til kommunene på viktigheten av å forankre Iplos i ledelsen samt sørge for

informasjon til brukere på en systematisk måte om hva Iplos er på nettverkssamlinger med helse- og omsorgsledere. Iplos- vurderinger blir etterspurt som dokumentasjonsgrunnlag i klagesaker. Det er avtalt felles IPLOS-konferanse med Helsedirektoratet i Agder 24. oktober 2014.

76.5 Felles digitalt nødnett

I 2013 har Fylkesmannen i Vest-Agder nøye fulgt utviklingen med etablering av nytt felles digitalt nødnett. Nødnettet var deltema på årlig møte for kommunelegene i Agder-fylkene i januar 2013. Temaet har også vært tatt opp i andre kontakter med kommuner og helseforetak. Fylkesmannen anser at sykehuset og kommunene totalt sett er adekvat informert både om nødnettet generelt og om de helsemessige aspektene knyttet til det dette ved fase 2 i utbyggingen.

76.6 Helseberedskap og smittevern

Fylkesmannen bruker krisestøtteverktøyet CIM Varslingspunkt for helsemessig og sosial beredskap hos Fylkesmannen er registrert og skal være kjent i Helsedirektoratet. Varslingspunkt i kommunen er kjent hos Fylkesmannen, derunder kommuneleger, men det foreligger ikke full oversikt vedr. fastlegene. Atomberedskapsplanen er oppdatert.

Det har ikke vært noen eget smittevernarrangement for helsepersonell i fylket i 2013. Smittevern har imidlertid vært tatt opp i tilknytning til andre tema, bl.a. på kommunelegemøte for Agder og i møte med ledende helsesøstre. Fylkesmannen har også vært på tilbudssiden med smitteverninformasjon i sin løpende kontakt med helsetjenesten i fylket. Smittevern har også inngått som delemne under planlagt tilsyn med helsemessig og sosial beredskap i kommune.

76.7 Personell og kompetanse

Kompetanseløftet

Kompetansetilskuddet/Kompetanseløft 2015 utgjorde kr. 4 129 700,- for Vest-Agder i 2013. 13 av 15 kommuner samt utviklingssentrene i Kristiansand og Songdalen kommuner søkte om tilskudd i 2013. I Vest-Agder har nå 15 av 15 kommuner hatt ABC -deltakere, og i 2013 fullførte 346 deltakere ABC-opplæring.

Fylkesmannen i Vest-Agder arrangerte i februar en dagskonferanse om kompetanseløftet i samarbeid med fylkeskommunen, KS og Universitetet for å informere og motivere kommunene til kompetansebygging. De fleste kommunene deltok her. I tillegg har kompetanseløftet vært tema på to samlinger med helse- og omsorgsledernetverket i fylket.

For å nå målene i kompetanseløftet om tilstrekkelig nyrekruttering av helsefagarbeidere i Vest-Agder, må det fortsatt være fokus på dette gjennom støtte til rekrutteringstiltak for ungdom og kompetansetilskudd til utdanning av ufaglært personell i omsorgssektoren. I tillegg er kommunene i Vest-Agder oppfordret til å vise i sine kompetanseplaner hvordan de vil gjennomføre strategi med økning av 20% i læreplasser inne omsorgsfeltet, jf. nasjonal målsetting. Det er informert om ulike måter å utdanne helsefagarbeidere på, enten via ordnært videregående skolesystem, Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse eller via egne tilrettelagte samarbeidsprosjekter mellom skole og helse/ omsorg.

Det rapporteres særskilt på kompetanseløftet med frist 01.03.2014.

Turnustjenesten

Leger

I 2013 gjennomførte Fylkesmannen de to siste ordinære turnusvalgene etter gammel ordning. I det siste turnusvalget hadde vi også fem kandidater som ble ansatt gjennom Helsedirektoratets pilotprosjekt, og som valgte turnusplass etter kandidatene med trekkningsnummer.

Fylkesmannen har informert kommunene om den nye turnusordningen via brev og deltakelse i møtene Sørlandet sykehus har hatt med kommunene i Vest-Agder. Vi har også deltatt på møtene Helsedirektoratet har hatt i forbindelse med ny turnusordning. I mars deltok vi på samlingen i Tromsø for fylkesveiledere og saksbehandlere på turnusfeltet.

Antall turnusstillinger i Vest-Agder har nå stabilisert seg på 15 og sammen med Aust-Agders antall stillinger samsvarer dette godt med det totale behovet Sørlandet sykehus har for turnusstillinger i distriktet. Sørlandet sykehus har tatt på seg mye av det praktiske arbeidet rundt ansettelsen av turnuskandidater etter ny ordning, noe kommunene har vært fornøyd med. Det er inngått foreløpige avtaler mellom Sørlandet sykehus og kommunene. Kandidatene ansettes i sykehuset med løfte om en plass i en av de samarbeidende kommunene når de skal ut i distriktturnus. Første fordeling mot kommunen endte med at avtalene som var inngått måtte reforhandles. I dette møtet deltok rådgiver fra Fylkesmannen for å sørge for at kandidater i gammel ordning ble inkludert og tatt med i betraktningen.

Gruppeveileder for turnuslegene har avholdt introduksjonskurs og oppstartmøte over én dag, et to dagers akuttkurs, 15 timers kurs i offentlig helsearbeid samt to todagers samlinger mot slutten av turnustjenesten hvert halvår. Det samlede antall kursdager har vært 6-7 hvert halvår. Akuttkurset, kurset i offentlig helsearbeid og introduksjonskurset har vært felles kurs med turnuslegene i Aust-Agder. Turnusveileder dekker begge fylkene. Akuttmedisinkurset og offentlig helsearbeidkurset har vært godkjente emnekurs av DNLF og således åpent for fastleger/leger som har turnuslege.

Kursene og samlingene får gjennomgående svært gode evalueringer. Det har vært nær 100% oppmøte på kursene, men det jobbes nå med en mulig modell for å få inn attestering for gjennomført deltakelse som en del av autorisasjonsgrunnlaget hos SAK basert på erfaringer med kursfravall i andre fylker.

Turnuslegeordningen vurderes som kvalitetsmessig tilfredsstillende jf. veiledning, faglig innhold og fysisk arbeidsmiljø. Kapasitetsmessig befinner vi oss svært nær, eller ved maksimum når det gjelder kvalitetsmessige turnuslegeplasser i kommunene. Antallet turnusleger har også medført at Fylkesmannens gruppeveiledningskapasitet er overskredet. Vi har derfor ansatt ny gruppeveileder i 20% stilling, og ønsker på sikt å dele turnuslegene i begge agderfylker inn i 3 grupper.

Gruppeveilederne har i tillegg avholdt to 15 timers kliniske emnekurs for leger som har turnuslege i praksis. Her har det deltatt 46 leger. Tema som har vært dekket har vært kliniske problemstillinger knyttet til undervisning av turnuslege, samt problemstillinger av mer administrativ karakter.

Uforutsigbarhet om tildeling av antall turnusleger utgjør et administrativt problem, særlig for enkelte kommuner. Kostnaden ved å ha turnuslege varierer også kraftig mellom forskjellige kommuner ettersom enkelte private legekontor krever betydelige summer for dette oppdraget.

I forhold til forskriftsfestet krav om praktisk tjeneste for turnusleger i sykehjem mv., erfarer vi at nærmest alle turnuslegene har slik tjeneste i ulikt omfang og med god stedlig veiledning.

Vi mottar mange henvendelser fra turnusleger og fra personell involvert i turnuslegetjenesten i kommunene. Henvendelsene har et svært variert innhold, og bærer til en viss grad preg av at organiseringen av dagens ordning er fragmentert. De fleste spørsmål må videreformidles til Statens Autorisasjonskontor for Helsepersonell (SAK).

Fysioterapeuter og kiropraktorer

Vest-Agder hadde ved utgangen av 2013 fire koblede turnusplasser mellom Sørlandet sykehus og kommuner i Vest-Agder samt to enkle kommuneturnusplasser.

På forespørsel om kommunene og spesialistinstitusjonene kunne ta imot flere fysioterapeutkandidater, svarte de fleste at de opprettholdt status quo, én kommune har vært ute av ordningen, men ble med igjen fra 15.8.2013. Årsakene som oppgis, er økonomisk betingede, men også behovet for forutsigbarhet i tjenesten. På grunn av det store behovet for flere turnusplasser i spesialisthelsetjenesten, hadde vi en ekstra runde med Sørlandet sykehus etter spørsmål fra regionsansvarlig fylkesmann. Det ble likevel ikke funnet plass til flere turnuskandidater. Ved turnusstart i august, fikk vi tildelt en kandidat fra den nyopprettede ventelisten som administreres av Fylkesmannen i Troms, da en kandidat uteble.

Vest-Agders fysioterapeutkandidater har deltatt på kurs i offentlig helsearbeid i regi av Fylkesmannen i Telemark våren 2013. Agderfylkene overtok ansvaret for gjennomføring av kurs i offentlig helsearbeid for turnuskandidater i fysioterapi og kiropraktikk fra høsten 2013. I slutten av oktober arrangerte vi kurs i Risør med 29 deltakere fra Buskerud, Vestfold, Telemark, Aust-Agder og Vest-Agder.

Høsten 2012 arrangerte Fylkesmannen i Vest-Agder i samarbeid med Aust-Agder og Telemark et kurs for fysioterapeutveiledere fra disse tre fylkene samt Buskerud og Vestfold. Vi hadde 28 deltakere nokså jevnt fordelt over de fem fylkene, og evalueringen gav inntrykk av at dette var et etterlengtet tilbud, som ønskes gjentatt. Tilbakemeldingene gikk på at det ikke var behov for å gjenta dette mer enn ca annenhvert år. Vi vil ta dette opp på

nytt i 2014.

76.8 Rettsikkerhetsarbeid

Innkomne saker etter pasient- og brukerrettighetsloven kapittel 4A er behandlet inne tre måneder.

Kommunehelsetjenesten, spesialisthelsetjenesten og tannhelsetjenesten har alle fått individuelle tilbakemeldinger når de har sendt kopi av vedtak etter kapittel 4A til Fylkesmannen. I hver tilbakemelding blir det gitt en veiledning og evt. anvisning på hvordan vedtakene kan bli mer i samsvar med reglene. I noen situasjoner blir vedtakene opphevet.

Resultatområde 77 Andre oppdrag

77.2 Fritak for forvaltningsmessig taushetsplikt

Fritak for forvaltningsmessig taushetsplikt

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMVA	1	5
Sum	1	

77.3 Særfradrag

Særfradrag for utgifter til behandling utenfor den offentlige helsetjenesten. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid.

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMVA	4	35
Sum	4	

77.4 Førerkortsaker

Totalt antall behandlede saker i 2013 var 1085, mot 1203 i 2012 og 1280 i 2011. Reduksjonen i antall saker fra 2012 til 2013 utgjør 10 %. Nedgangen er størst på søknader om fornyelse. Saksbehandlingstiden fra 2012 til 2013 har gått ned fra 40 dager i 2012 til 26 dager i 2013. Fylkesmannen er initiativtaker til årlig tverretattlig møte hvor utfordringer på førerkortfeltet diskuteres. Faste deltakere i tillegg til fylkesmannen er politiet og Statens vegvesen. Fylkesmannen i Aust-Agder deltar også i dette møtet. Både Statens vegvesen og politidistriktets administrasjon er fylkesovergripende i førerkortsaker.

Førerkort. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMVA	1085	26
Sum	1085	

77.5 Pasientjournaler

Pasientjournaler. Antall saker.

Embeter	Antall
FMVA	1

Resultatområde 83 Folkehelsearbeid

83.1 Folkehelsearbeid

Ut fra en overordnet vurdering av kommunenes og fylkeskommunenes oppfølging av folkehelseloven er en hovedutfordring å få implementert arbeidet med å ha oversikt over helsetilstanden i befolkningen og faktorer som påvirker denne; samt å benytte slik informasjon for iverksetting av tiltak og som grunnlag for planlegging. En annen utfordring er å følge opp folkehelseiltak som blir igangsatt med vurdering av effekt.

Fylkesmannens tiltak for å styrke kommuners og fylkeskommunens kompetanse på folkehelseloven og et kunnskapsbasert folkehelsearbeid har vært basert på generell veiledning, rådgivning, foredrag på kommuneseminar/besøk/workshop, samt kompetansekurs for folkehelserådgivere.

Det er ikke gjennomført særlig kompetansetiltak for kommunene og fylkeskommunen om helsemessige forhold ved skolemiljøer, men temaet har vært tatt opp i sammenhenger der dette har vært naturlig, bl.a. av Fylkesmannens utdanningsavdeling i sin kontakt med skolene. Fylkesmannen har fulgt med på den kartleggingen av godkjenningsstatus ved skolene og kommunenes tilsynspraksis på området som er foretatt i regi av Helsedirektoratet og Utdanningsdirektoratet.

Fylkesmannen i Vest-Agder har avholdt en todagers regional nettverksamling for saksbehandlere og ledere for salgs- og skjenkebevillinger i kommunene. Det var fylkesmenne i Aust-Agder, Telenmark og Vest-Agder samt Kompetansesenter Sør (KoRus) som samarbeidet om å etablere alkoholnettverket. Det deltok ca 50 personer.

Fylkesmannen har foretatt to kontroller - en på Superspeed I og en på Superspeed II. Det har ikke vært noe å bemerke på kontrollene.

Fri-programmet har vært fulgt opp overfor skolene for å opprettholde den høye deltakerfrekvensen i fylket. Det har bl.a. vært deltakerkonkurranse blant alle ungdomsskolene i fylket, finansiert ved tilskuddsmidler.

Ad handlingsplan for forebygging av uønskede svangerskap og abort 2010-2015: Det ble tildelt midler til forebygging av uønskede svangerskap og abort til ulike prosjekter i fylket. Følgende kommuner søkte og fikk tilskudd i 2013:

- *Farsund kommune kr. 99.020,-*. Tiltak/prosjekt: Helsestasjon for ungdom, videreføring av prosjekt. Målsetting: Alle skal ha mulighet til et godt seksualliv og kunne ivareta sin seksuelle helse. Redusere forekomst av uønsket/tidlig svangerskap, samt seksuelt overførbare sykdommer. Å styrke egen mestringsevne i seksuelle situasjoner. Målgruppe: Ungdom og unge voksne, med spesielt fokus på aldersgruppen 14-24 år. Ungdom med minoritetsbakgrunn.

- *Mandal kommune kr. 25.000,-*. Tiltak/prosjekt: 1. Gratis prevensjon/«livslyst og livsmestring». 2. Informasjonsdager videregående skole og ungdomsskolene i Mandal. Målsetting: Å redusere aborttallene og å bidra til at alle skal ha et best mulig utgangspunkt for å kunne planlegge svangerskap og ha et trygt seksualliv. Å forebygge seksuell uhelse. Målgruppe: Unge mellom 13 og 24 år.

- *Søgne kommune kr. 88.000,-*. Tiltak/prosjekt: Helsestasjon for unge 20-24 år. Målsetting: Bidra til å videreutvikle og styrke den unges muligheter for veiledning, konsultasjon og sunn seksuell helse. Målgruppe: Videreføring av tilbudet til ungdom 15-19 år. Nytt tilbud til unge voksne mellom 20 og 24 år.

- *Vennesla kommune kr. 50.000,-*. Tiltak/prosjekt: Moonlight, jente- og guttegruppe. Målsetting: Forhindre vanskelige aborter og for tidlig svangerskap. Skape et trygt intimt gruppearbeid som i jentegruppa handler om jenter/gutter og seksualitet. Målgruppe: Gutter og jenter i ungdomsskolealder.

- *Kristiansand kommune kr. 107.980,-*. Tiltak/prosjekt: Helsestasjon for unge voksne. Målsetting: Økt prevensjonsbruk/forebygging av uønskede svangerskap samt forebygging av seksuelt overførbare infeksjoner. Målgruppe: Unge voksne i aldersgruppen 20-24 år.

Resultatområde 84 Kommunale helse- og omsorgstenester

Oppdraget har i 2013 vært generelt rettet mot kapasitet - og kompetanseheving, kvalitetsutvikling, forskning og planlegging, bedre samhandling og medisinsk oppfølging, aktiv omsorg og partnerskap med familie og frivillige.

Etisk kompetanseutvikling har fortsatt stort trykk i Vest-Agder, og det er 11 av 15 kommuner som er deltakere, på landsbasis er 210 kommuner med i prosjektet.

Aktiviteten beskrives under de ulike delpunktene, men her trekkes med et par områder som ikke ble med under pkt. 84.13 før det ble godkjent:

INNSTILLING TILSKUDD LINDRENDE OMSORG OG BEHANDLING:

Fylkesmannen i Vest-Agder har som en av fem embeter hatt oppdrag med innstilling til tilskudd innen lindrende behandling om omsorg (totalsum 15.432.000,- jf. oppdrag 84.13). Vi registrerer at det fra 2012 til 2013 har vært en reduksjon i antall søknader fra 17 til 12. Fylkesmannen har i henhold til informasjonsbrev fra Helse direktoratet laget en innstilling som beskriver og vurderer samt begrunner og fremmer forslag til tilskuddsbeløp, i tett samarbeid med Kompetansesenteret på Ullevål. Søknadene har hatt ulik kvalitet. Formelle krav som var stilt i utlysningsteksten, er i varierende grad fulgt opp, men ingen søknader er avslått av den grunn. Noen støttes delvis. Det kommer tydelig frem at det er bruk av "Liverpool care pathway" (LCP) som metode i livets slutfase, samt implementering av opplæringsverktøy og fokus på samhandling mellom helsepersonell i kommunal hjemmetjeneste og lindrende enheter i kommunale sykehjem og sykehusavdelinger, som har størst faglig fokus i prosjektsøknadene. Fylkesmannen i Vest-Agder arrangerte sammen med kompetansesenteret og USHT oppfølgingskonferanse for prosjektkommunene 22. oktober 2013.

INVESTERINGSTILSKUDD SYKEHJEM OG OMSORGSBOLIGER MED HELDØGNBEMANNING:

Fylkesmannen har fulgt opp investeringstilskudd til sykehjem og omsorgsboliger med heldøgnsbemanning, i tett samarbeid med Husbankens regionkontor i Arendal.

Felles planmøter med kommuner, Husbanken og Fylkesmannen på konkrete prosjekter vedrørende nybygg og renoveringsprosjekter har vært svært nyttig for å på plass faglige tilskuddskriterier. Fylkesmannen har deltatt på tre slike møter i 2013, øvrig vurdeirgner har skjedd som ordinær saksbehandling og kontakt med Husbanken via mail/ telefon.

84.1 Allmennlegetjenesten inkludert fastlegeordningen

Sett i nasjonal sammenheng har Vest-Agder god og ikke minst stabil fastlegedekning og kapasitet, uten langtidsvakante hjemler. Mens det for noen år siden var problemer med deknningen av allmennleger i små innlandskommuner, er dette nå et marginalt problem. Det har i Vest-Agder aldri vært aktuelt med dispensasjon fra fastlegeordningen etter tidligere forskrifts § 17. Økende gjennomsnittsalder på legene i mange kommuner har dog som konsekvens at andelen fastleger som deltar i legevakt går ned. Søknader til Nasjonalt råd om nye legehjemler er alle blitt innvilget. Mange av fastlegene er engasjert i tiltak for livsstilsintervensjon, bl.a. med "Aktivitet på resept" i flertallet av kommunene. Det er gitt informasjon om ny fastlegeforskrift, bl.a. i møte for kommuneleger og i dialog med kommunene.

84.4 Helsetjenesten til innsatte i fengsel

Fylkesmannen i Vest-Agder gjennomførte i samarbeid med Fylkesmannen i Aust-Agder, i mai 2013 et seminar hvor ny veileder om helse- og omsorgstjenesten i fengsel ble presentert. Innholdet i rundskriv og veileder for rusmestringsenhetene var også et tema. Ledere i landsdelens fengsler deltok, sammen med ansatte i fengsel, ansatte ved rusmestringsenhetene, NAV ansatte i våre to fylker, leger og sykepleiere i fengselshelsetjenesten og psykiater og annet helsepersonell tilsatt ved klinikk for psykiatri - og avhengighetsbehandling i begge fylker.

Seminaret var preget av stort engasjement, og etter vår vurdering bidro det til implementering av veilederen og

ikke minst til nettverksbygging.

Forholdene ved fengselet i Kristiansand er som før. Det er avtale med psykiater om ukentlig oppmøte i fengselet, vedkommende er tilsatt ved SSHF, og har spesiell kompetanse på rus. En sykepleier er tilsatt både ved Kristiansand legevakt og i fengselshelsetjenesten. Hun bidrar derved til forenklet og nødvendig samhandling med legevakta.

84.6 Helse- og omsorgstjenester i et flerkulturelt samfunn

Det ble innvilget kr. 30.000,- til to dagers nettverkskonferanse om æresrelatert vold, hvor kjønnslemlestelse og tvangsekteskap var sentrale tema. Konferansen var et samarbeid mellom fylkesmennene i Aust, og Vest-Agder, IMDI, BUFetat region Sør og RVTS Sør. Målgruppen var fagfolk som jobber med barn og unge.

Kr. 10.000,- ble tildelt Kristiansand kommune for utgifter til kursmaterieell for 14 grunnkurs i håndtering av saker knyttet til æreskultur: Æresproblematikk, ekstremkontroll og tvangsekteskap. Målgruppen var alle som jobber med barn og unge.

84.8 Forebyggende helsetjenester

Fylkesmannen har deltatt på møte med ledende helsesøstre og i den forbindelse tatt opp tema om internkontroll og avvikshåndtering. Samme tema er det også tilsynsmessig satt fokus på ved tilsyn med helsestasjonstjenesten for barn 0-6 år. I fylkesmannens planlagte møter med kommuneledelsen er forebyggende helsetjenester med vekt på tidlig oppfølging fra helsestasjonens side et fast tema. I den forbindelse er det også kommentert bruk av midler til styrkning helsestasjons- og skolehelsetjenesten, som gis gjennom økt rammetilskudd.

Når det gjelder frisklivssentraler, finnes eller planlegges det tilbud under denne paraplyen i alle kommuner. Fylkesmannen har sammen med fylkeskommunen et nettverk av kontaktpersoner, som omfatter de fleste kommunene. Det er herfra gitt generell veiledning, rådgivning, foredrag, samt kompetansekurs for folkehelserådgivere og ansatte i frisklivssentraler.

84.11 Tannhelse

Fylkesmannen hadde i juni 2013 et samarbeidsmøte med fylkeskommunen om status for offentlig tannhelsetjeneste i kommunene, med vekt på deltaking i forebyggende tjenester.

Den offentlige tannhelsetjenesten i fylkeskommunen har samarbeidsavtaler med kommunene om forebyggende tannhelsearbeid, derunder aktiviteter i helsestasjonen.

Det er fastsatte rutiner for tannhelsetjenestens kontakt med barnevernet i tilfeller der det er mistanke om omsorgssvikt eller overgrep mot barn.

Den offentlige tannhelsetjenesten markerer verdens vanndag og tobakksfriday i klinikkene i fylket. Fylkesmannen holder offentlig tannhelsetjeneste orientert om situasjon i og utvikling av FRI-programmet i fylket.

84.12 Habilitering og rehabilitering, individuell plan og koordinator

I Vest-Agder har vi i 2013 gjort et grundig arbeid med å oppdatere vår oversikt over de enkelte kommunenes koordinerende enheter. I brev som gikk ut i den forbindelse har vi informert om lovendringer med betydning for de koordinerende enhetenes ansvar for individuell plan. Fra tidligere kartlegging er vi kjent med at kommunene har etablert koordinerende enhet for habilitering og rehabilitering selv om organisering og funksjoner kan være noe ulikt. Oversikten ligger ute på Fylkesmannens nettside, og oppdateres. De fleste kommunene har informasjonen om Koordinerende enhet og individuell plan lagt ut på sine nettsider.

Rehabilitering og habilitering har vært tema på samling med helse- og omsorgsledernetverket i 2013. Spørsmål om rehabilitering har også vært tema på kommunemøter i 2013. Vi registrerer at rehabilitering er et felt kommunene har merket økt press på etter at samhandlingsreformen trådte i kraft og at de opplever et behov for

oppjustering av ressursser på dette feltet. Flere kommuner har økt stillingsantall for nøkkelpersonell innen rehabilitering det siste året. Noen av disse er knyttet til hverdagsrehabiliteringsprosjekter. Tre kommuner fikk midler fra Helsedirektoratet til prosjekter som omhandler rehabilitering i 2013.

Vi har registrert at rehabilitering og samhandling har vært tema i tilsynssaker. Det har også vært pågang fra brukere og kommuner om tema knyttet til dette feltet. Dette har igjen resultert i at noen kommuner har tatt tak i sin organisering av disse tjenestene og gjort endringer til det bedre.

Kartlegging av personer under 50 år med nedsatt funksjonsevne i sykehjem og aldershjem ble presisert i brev av 04.03.2013 og ble besvart i e-post av 22.05.2013. Vest-Agder hadde åtte personer registrert i denne kartleggingen. Det var for alle disse gjennomført vurderinger om annen boform.

Vi har ikke mottatt ny veileder for samarbeid mellom helsesektoren og utdanningssektoren om barn og unge med habiliteringsbehov, som bebudet i oppdraget.

84.13 Omsorgsplan 2015

Det er etablert en gruppe hos Fylkesmannen som ivaretar arbeidet med å gjennomføre Omsorgsplan 2015. Det er en styringsgruppe med Fylkesmannen, Fylkeslegen og Utdanningsdirektøren, samt en medarbeider i en prosjektgruppe med hovedansvar for det konkrete arbeidet med planen. Første halvår 2013 var det en prosjektmedarbeider aktiv på Omsorgsplanarbeidet, men fra sommeren 2013 var vi to som samarbeidet om utviklingsarbeidet som en del av våre stillinger i helse- og omsorgsavdelingen. I 2013 har vi strukturert det tverrfaglige arbeidet mellom omsorgsplan, habilitering/rehabilitering, folkehelse og rus psykisk helse for å få bedre oversikt, opptre mer samlet utad og gjøre felles tiltak der dette er naturlig å gjøre, for eksempel på samhandlingsreformen, rehabilitering, og investeringstilskudd/omsorgsboliger og høringsuttalelser på kommunale helse- og omsorgsplaner. Det har vært avholdt et møte i styringsgruppen 19.06.2013.

I arbeidet med Kompetanseløftet er det etablert en ressursgruppe med deltakere fra Fylkeskommunens utdanningsavdeling, Universitetet i Agder og KS Agder, som har hatt et møte i 2013, hvor tilskuddprofil i Kompetanseløftet ble gjennomgått, og det ble diskutert utfordringer og roller på kompetansefeltet på tvers av organisasjonene. Det har ikke vært aktuelt med arrangering av en tverrfaglig konferanse i 2013, men kanskje det bør gjøres annethvert år. Dette vurderes ut fra føringer i oppdragsdokumentet for 2014.

I Fylkesmannens styringsdialog med kommunene (kommunebilder) har Omsorgsplan 2015 vært tema i 2013. Spesielt fokus har vært rettet mot individuelt tilrettelagte dagtilbud til demente, gjennomgang av dokumentasjon i eksisterende helse- og omsorgsplaner på delplaner i Omsorgsplan 2015 (demensplan, kompetanseplan, investeringstilskudd sykehjem og omsorgsboliger og lindrende behandling) og rehabilitering.

Prosjektansatte har fulgt opp Omsorgsplan 2015 via nettverksforum for helse- og omsorgsledere med samling 19.06.2013 med hovedfokus på Meld. St. 29 Morgendagens omsorg ved fagdirektør Steinar Barstad og brukermedvirkning gjennom presentasjon fra brukere som har deltatt i "Brukerkunnskap", Rapport nr.1/2013 fra NAPHA (Nasjonalt kompetansesenter for psykisk helsearbeid). Videre arrangerte vi en tilsvarende samling 19. desember med hovedfokus på erfaringsdeling fra prosjekter i regi av USHT- Songdalen og Kristiansand kommune, samt Fylkesmannens erfaringer med meldinger kap. 4A. I presentasjonen ble kommunale helse- og omsorgsledere utfordret på å se nærmere på egen praksis og behov for oppfølging internt på dette feltet.

Arbeidet med Omsorgsplan innebærer mye nettverksinformasjon og løpende kontakt gjennom råd og veiledning, samt oppdatering på hvilke områder eget fylke trenger å fokusere spesielt på. Gjennom flere års arbeid er det nå en ganske god oversikt på hva som skjer innen dette feltet, men samhandlingsreformen og etablering av KØH-plasser medfører en endring i kommunenes etablerte fordeling for eksempel på langtidsplasser versus korttidsplasser i sykehjem og planlegging av volum til eksisterende og fremtidige behov på omsorgsboliger og velferdsteknologiske løsninger. Fokus på lederopplæring er gjort på alle samlinger, spesielt muligheten til å få lokal lederutdanning i regi av Fagkademi, RO og Høgskolen i Hedmark. Det ser ut til at flere kommuner vil starte opp med dette i 2014, så informasjon har lyktes ikke så raskt som ønsket, men det reliseres nå.

Prosjekt "Friskere liv med forebygging" er et viktig prosjekt som Fylkesmannen velger å følge opp tett i samarbeid med Fylkesmannen i Aust-Agder, gjennom det lakelse i styringsråd. Prosjektet er et av fem nasjonale prosjekt på hjemmebesøk til eldre i regi av Helsedirektoratet, hvor fem kommuner har vært involvert til nå. Gjennom deltakelse i styringsgruppen får Fylkesmannen verdifull informasjon om kommunale variasjoner innen boligmasse, mestringstrategier og løsninger som fokuseres innen forebygging og helsetjenester generelt, og hvilke ønsker, planer og helsesituasjon eldre på 78 år i de kommunene som er involvert i prosjektet. Prosjektet ledes av en fysioterapeut og en ergoterapeut i hvert Agderfylke, og tverrfaglighet blir derfor også en interessant

del av arbeidet.

I tillegg følger vi opp saker som vedrører samhandlingsreformen lokalt, og deltar på aktuelle møter og konferanser som har dette som tema og som berører Omsorgsplanen spesifikt.

I 2013 deltok representant for Omsorgsplan 2015 på en informasjonssamling på Universitetet i Agder 28.08.2013 om HelseOmsorg21, og har fulgt opp dette internt i Helse- og omsorgsavdelingen og informert ut til nettverk på Omsorgsplan 2015 i kommunene i fylket.

Demensplan 2015

Fylkesmannen har i møter med kommunene lagt vekt på tilrettelegging av boliger, opprettelse av dagsenter samt kompetanseheving ved bruk av materiell fra Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse (NKAH).

Prosjektmedarbeidere har løpende kontakt med Utviklingssentrene for sykehjem og hjemmetjenester i Kristiansand og Songdalen, og deltatt på felles Fag- og samarbeidsråd, med felles virksomhets- og styringsdokument, som er svært positivt sett fra Fylkesmannens side. Prosjektmedarbeidere har deltatt i referansegrupper ved UiA relatert til videreutdanning innen lindrende omsorg og behandling, og Demens og psykisk helse. I tillegg har vi arrangert lokalt samarbeidsmøte med Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse sammen med Utviklingssentrene og geriatrisk klinikk på Sørlandet sykehus, HF Kristiansand.

Det er gjennomført to møter internt mellom landbrukavdelingens prosjektrådgiver for Inn på tunet og prosjektarbeidere i Helse- og omsorgsavdelingen og samfunnsavdelingen. Vi har i tillegg deltatt på eksterne samlinger og spredt informasjon i aktuelle nettverk om Inn på tunet som alternativ til dagsenter for demente og andre med behov for aktivisering.

Tv-aksjonen var et viktig arbeid fra mai- oktober med deltakelse i fylkesgruppe, skriving av artikkel " Ingen tid å miste" i Fædrelandsvennen og informasjon ut til samarbeidspartnere og aktuelle nettverk.

84.14 Psykisk helse og rus

Understøtte kommunens lovpålagte arbeid:

To rådgivere jobber spesielt med psykisk helse og rusfeltet, og gir løpende rådgivning til kommunene, hovedsaklig pr telefon. Det er gjennomført to tilsyn med kommunalt rusarbeid i 2013. Stillingene inngår i et team av rådgivere som arbeidet med utviklingsoppgaver innen omsorgsplan 2015 - 20, folkehelse, hab. og rehab, helsestasjon/skolehelsetjeneste. Vi samarbeider også internt med samfunnsavdelingen på området NAV (boligsosialt arbeid).

Det er gjennomført kvalitets- og kompetanseutviklingstiltak som er tilbudt alle kommuner Vest-Agder.

Kompetanseutviklingstiltakene er gjennomført v/ Regionalt samarbeidsforum som består av fylkesmennene i Buskerud, Vestfold, Telemark, Aust- Agder og Vest- Agder sammen med Kompetansesenter Rus Sør (KoRus).

Følgende kompetanseutviklingstiltak ble planlagt /gjennomført:

Målgruppe var fagfolk innen rus- og psykisk helsefeltet i kommuner og spesialisthelsetjenesten i Aust- Agder og Vest- Agder

Tema: Rus, rehabilitering og fysisk helse - 2 dagers varighet -50 deltok

Tema: Motiverende intervju - 3 dagers varighet - 30 deltok

Tema. Relasjon og endring ble planlagt, men ble avlyst pga liten påmelding i Agder. Noen fra Agder deltok imidlertid på Telemark sitt kurs.

Fagnettverk psykisk helse og rus kommuner og brukerorganisasjoner har hatt en samling: Arbeidsgruppe med KORUS sør, NAPHA, utvalgte kommuner og brukerorg i samarbeid med Fylkesmannen planla samlingen. Hovedtema var boligbehov og holdninger til det å bo/ha eget hjem.

Barn og unge:

Fylkesmannen og Sørlandet sykehus v/koordinator for barneansvarlig har gjennomført en konferanse for barneavsvarelige i sykehuset (alle avdelinger) og barnekontaktene i kommunene. ca 80 deltakere. Vi fortsetter

dette arbeidet i 2014 med ny samling som skal fokusere spesielt på hvordan melde til barnevernet.

Familiesentrene i i kommunene har mottatt støtte til å gjennomføre fire dagers kurs i foreldreveildning og tilknytning. Opplæringen har fått gode tilbakemeldinger

Årlig kurs om tidlig intervensjon et samarbeid med FM, UIA og ABUP målgruppe er kommunalt fagfelt og ansatte i sykehuset.

Vi har deltatt i møte med prosjektleder i fylkeskommunen for Ny Giv sammen med utdanningsavd og samfunnsavd hos Fylkesmannen. Vi har fokusert på temaet på møte med kommunene. Flere kommuner på Agder jobber for å få psykolog, men i Vest har de ikke klart å rekruttere. Det har de imidlertid fått til i midtregionen. Her har kommuner gått sammen om en psykologstilling som nå er besatt (Marnardal, Audnedal, Lindesnes og Åseral) Mandal har psykolog som er ansatt fra før. Det styrker lavterskel tjenesten for barn og unge.

IS-24/2012 alle kommunene i Vest-Agder har rapportert og vi har samarbeidet med SINTEF i den grad det har vært nødvendig. Tall fra rapporteringer er brukt når FM har gjennomført møter om kommunebildene med utvalgte kommuner. IS-8/2012 - her er det sendt særskilt rapportering.

Aktuelle stimuleringsstøttestrukturer er tildelt i tråd med retningslinjene fra Helsedirektoratet:

Tilskudd til lokale etterutdanningstiltak er tildelt barn- og ungetjenester, samarbeid mellom brukerorganisasjoner og kommuner, nettverkssamlinger. Rustilskudd er tildelt i tråd med retningslinjene for russatsingen.

Resultatområde 85 Spesialhelsetjeneste

85.1 Abort- og steriliseringsnemndene

85.3 Lov om transplantasjon

Antall saker

Embeter	Antall
FMVA	0
Sum	0

85.4 Tillatelse til å rekvirere sentralstimulerende midler

Tillatelser til å rekvirere sentralstimulerende legemidler. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMVA	309	2
Sum	309	

85.5 Kosmetisk plastikkirurgiske inngrep

Kosmetisk plastikkirurgiske inngrep. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMVA	0	0
Sum	0	

85.8 Behandling av klager etter psykisk helsevernloven

Samlet har vi i 2013 behandlet 46 klager. Dette er ganske stabilt med 2012, hvor vi behandlet 50.

85.9 Øvrige oppgaver knyttet til det psykiske helsevernet

Vi har avgjort en sak om tvil knyttet til overføringen til annen døgninstitusjon, jf. psykisk helsevernforskriften § 12.

Vi har gitt tre dispensasjoner fra forskrift om faglig ansvarlig for vedtak i det psykiske helsevern.

85.10 Kontrollkommisjonsoppgaver

85.11 Hjemsendelse, hjemhenting og gjennomføring av tvungen psykisk helsevern for pasienter som ikke har bosted i riket

Det har ikke vært noen hjemhenting eller hjemsendelse og gjennomføring av tvungen psykisk helsevern av psykisk syke i Vest-Agder i 2013, for pasienter som ikke har bosted i riket.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
82 Tilsyn og klagesaksbeh. etter helsetj. loven	kr 4 578 543,88	kr 0,00
83 Folkehelsearbeid	kr 466 119,70	kr 0,00
83.1 Folkehelsearbeid generelt	kr 0,00	kr 0,00
83.2 Tilsyn etter folkehelseloven	kr 2 484,00	kr 0,00
84 Kommunale helse- og omsorgstjenester	kr 2 136 239,30	kr 0,00
85 Spesialhelsetjenesten	kr 5 890,90	kr 2 212 295,70
76 og 77 Kvalitet og samhandling og Andre oppdrag	kr 1 865 157,61	kr 0,00
Andre oppgaver under HOD	kr 122 666,28	kr 100,96
Sum:	kr 9 177 101,00	kr 2 212 396,00

Samferdselsdepartementet

Resultatområde 91 Oppdrag for Samferdselsdepartementet

91.1 Avkjørselssaker etter vegloven

Ingen klagesaker i 2013.

91.2 Konesjon til anlegg og drift av taubaner

Embetsoppdraget ber ikke om rapportering på dette punktet.

Fylkesmannen i Vest-Agder mener dette er en oppgave som umiddelbart bør gå ut av embetenes portefølje, slik at Taubanetilsynet får et helhetlig ansvar for tilsyn og tillatelser med denne typen aktivitet.

Dagens situasjon er faktisk et eksempel på unødvendig byråkrati.

Fylkesmannen vil delta i behandlingen av nye anlegg ved behandlingen etter plan- og bygningsloven.

Utenriksdepartementet

Resultatområde 92 Oppdrag for Utenriksdepartementet

92.1 Apostiller

Apostiller 2013

Det er i 2013 behandlet 1 778 apostiller fra 61 land.

Apostillene fordeler seg slik på ulike land:

Land	Antall	Andel
Spania	318	17,9
Bulgaria	283	15,9
Polen	172	9,7
Russland	159	8,9
USA	145	8,2
Tyrkia	83	4,7
Colombia	49	2,8
Romania	43	2,4
Nederland	37	2,1
Tyskland	32	1,8
Bosnia	30	1,7
Mexico	28	1,6
Andre	399	22,4
Totalt	1 778	100,0

Uvikling fra år til år, antall saker

År	Antall	Land
2008	1073	
2009	1061	

2010	1335	
2011	2032	
2012	2128	60
2013	1778	61

92.2 Forberedelse av saker om honorære konsuler

Ingen saker i 2013.

Kulturdepartementet

Resultatområde 95 Tros- og livssynssamfunn

To trossamfunn er slettet etter eget ønske for så å slå seg sammen til ett nytt samfunn. I tillegg er registrert ytterligere ett trossamfunn. Det ble gitt avslag på 2 søknader om tilskudd i 2013. Avslagene ble ikke påklaget.

39 trossamfunn ble tilsammen anvist statstilskudd med kr. 4.575.710,-.

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Resultatområde 93 Konsultasjonsprosedyrer mellom statlige myndigheter og Sametinget

Resultatområde 96 Gravferdsloven

Det har vært 42 søknader om askespredning. To søknader ble avslått. I henhold til Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementets rundskriv av desember 2012 har Fylkesmannen ført en mer liberal praksis med hensyn til hvor det gis tillatelse til askespredning.

For Vest-Agder gjelder at KUF 08.12.98 har godkjent avtale mellom Vennesla kommune og Vennesla kirkelige fellesråd om overføring av ansvar og myndighet etter gravferdsloven fra fellesrådet til kommunen. Ingen saker i 2013.

Resultatområde 97 Lov om helligdager og helligdagsfred

Det var to saker om dispensasjon fra åpningstidbestemmelsene i helligdagsfredloven i 2013.

Resultatområde 98 Oppdrag på det administrative området

98.0 Helhetlig og strategisk ledelse

Fylkesmannen har i 2013 hatt et særlig fokus på ledelse og lederutvikling. Vi vil framholde tre hovedaktiviteter som er rettet inn mot dette resultatområdet:

Embetskolen. Vi gjennomførte høsten 2013 en ny utgave av "Embetskolen". Gjennom to dagssamlinger fikk samtlige medarbeidere i embetet en gjennomgang av rollene og oppgavene til de enkelte fagavdelingene. Embetsledelsen hadde i tillegg en egen gjennomgang av Fylkesmannens overordnede oppgaver og roller med hovedfokus på forholdet mellom Fylkesmannen og kommunene. Embetskolen ble gjennomført for å gi samtlige medarbeidere en økt innsikt i og bevissthet rundt Fylkesmannens ulike oppdrag og roller. Medarbeiderne ga svært positive tilbakemeldinger til form og innhold i Embetskolen.

Høsten 2013 startet vi et internt lederutviklingsprogram for fylkesmannsembetet. Deltakere er embetsledelsen, avdelingsledere og nestledere/gruppeledere. Bakgrunnen for at vi startet programmet, var et ønske om å følge opp en del av funnene fra medarbeiderundersøkelsen i 2012. Vi ønsker derfor gjennom lederutviklingsprogrammet å øke evnen til fordeling av oppgaver, gjennomføre vanskelig samtaler, følge opp medarbeidersamtaler på en systematisk og god måte, samt legge til rette for mer samarbeid mellom avdelinger og embeter. Vi ønsker også gjennom programmet å etablere en felles forståelse og forankring av lederkrav, ha fokus på enhetlig personaladministrativ praksis i de enkelte avdelingene i embetet og utarbeide en lederplakat for embetet. Lederutviklingsprogrammet gjennomføres med to heldagssamlinger høsten 2013 og to samlinger første halvår 2014. Den siste av disse går over to dager. Mellom samlingene arbeides det i grupper i embetet.

OU-prosjekt. Vi startet våren 2013 en gjennomgang av vår interne organisering. Målsettingen med dette OU-prosjektet er at vi med utgangspunkt i de oppdragene Fylkesmannen skal utføre, vurderer om vi har en organisering som både sikrer en effektiv gjennomføring av våre sektoroppdrag samt ivaretar våre samordningsoppgaver. OU-prosjektet vil sluttet våren 2014 og en ev. ny organisasjonsmodell iverksatt 01.01.2014. OU-prosjektet gjennomføres av en partssammensatt gruppe som ledes av ass. fylkesmann.

98.1 Rekruttere, videreutvikle og beholde medarbeidere

Antall ansatte og antall årsverk totalt i embetet 31.12.13:

- 113 ansatte
- 108 årsverk

Totalt sykefravær, legemeldt sykefravær og egenmeldt sykefravær:

- Totalt: 4,4 %
- Legemeldt: 3,3 %
- Egenmeldt: 1,1 %

Samlet turnover for embetet og turnover korrigert for naturlig avgang:

- Samlet: 3 stillinger er besatt av ny medarbeider som følge av avgang.
- Korrigert for naturlig avgang: 2 stillinger er besatt av ny medarbeider der ikke avgangen skyldtes pensjonering.

Antall og prosentandel ansatte (faste og midlertidige stillinger) med innvandrerbakgrunn i virksomheten

per. 31.12.2012 og 31.12.2013:

- Pr. 31.12.12: 1 av 114 ansatte = 0,9 %
- Pr. 31.12.13: 1 av 113 ansatte = 0,9 %

Planlagte og gjennomførte tiltak på IA-området:

Tiltak knyttet til delmål 1 – Sykefravær

1. Sykemeldte ansatte er fulgt opp av nærmeste leder i henhold til virksomhetens egen prosedyre for oppfølging av sykemeldte. Prosedyren støtter seg til definerte oppfølgingspunkter i sykefraværsoppfølgingen i henhold til gjeldende lovverk.
2. Det er gjennomført avdelingsvise økter med trening i arbeidstiden (10 minutters «bøy og tøy») for å forebygge muskel- og skjelettrelaterte sykefravær.
3. De ansatte har tilbud om å være fysisk aktive 1 time per uke i arbeidstiden, og kan da blant annet benytte seg av virksomhetens trimrom. Det gis også tilbud om veiledning i bruk av apparatur på trimrommet.
4. God dialog med NAV Arbeidslivssenter Vest-Agder sørger for rask og god oppfølging av ansatte med behov for dette, og målrettede tiltak blant annet knyttet til «Raskere tilbake».

Tiltak knyttet til delmål 2 – Personer med redusert funksjonsevne:

1. Ansatte med behov for dette får tilbud om arbeidsplassvurdering av ergonomikonsulent for tilpasning av arbeidsplass etter individuelle behov.
2. Nødvendige tilrettelegginger gjennomføres så langt det er mulig for ansatte med redusert funksjonsevne.
3. Fylkesmannen i Vest-Agder tydeliggjør i utlysningstekster at nødvendige tilpasninger vil bli foretatt for personer med redusert funksjonsevne.
4. Alle henvendelser fra NAV/virksomheter som arbeider på vegne av NAV om mulighet for arbeidsutprøving vurderes seriøst, og vi stiller IA-plass til disposisjon så langt det er mulig.

Tiltak knyttet til delmål 3 – Avgangsalder:

1. Ansatte over 58 år tilbys deltakelse på seniorkurs i regi av Statens pensjonskasse.
2. Arbeidsoppgaver tilpasses slik at uttak av ekstra feriedager/seniordager muliggjøres uten ekstra arbeidsbyrde.

Resultatutviklingen i forhold til egne måltall på IA-området for 2012 og 2013:

- I FMVAs handlingsplan for Inkluderende Arbeidsliv for 2013 har vi satt som mål at «det totale sykefraværet i 2013 ikke skal overstige det totale sykefraværet i 2012 på 3,4 %». De andre målene på IA-området er ikke tallfestet, men vi har i tillegg som mål at «ansatte med redusert funksjonsevne skal få en tilpasning av arbeidet og arbeidsplassen», samt at «det er et mål at alle våre ansatte velger og evner å stå i arbeid frem til pensjonsalder».
- Når det gjelder måloppnåelse knyttet til nedgang i sykefraværet, har det totale sykefraværet gått noe opp fra 2012 til 2013. Når det gjelder målene knyttet til personer med nedsatt funksjonsevne og avgangsalder, tilrettelegges arbeidet for ansatte med behov både ved hjelp av tekniske hjelpemidler og ved endring av arbeidsoppgaver, arbeidsbelastning og arbeidstid. Og det er en klar tendens til at ansatte som nærmer seg pensjonsalder velger å stå i arbeid frem til pensjonsalder.

Gi en oversikt over antall lærlinger i embetet, og oppgi om det foreligger en økning fra tidligere år:

1 lærling i 2013. Samme antall som i 2012.

Redegjøre for om regjeringens «Jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne for 2013-2014» er fulgt opp ved at det er tatt inn en person med nedsatt funksjonsevne under 30 år på en praksisplass pr. 100 ansatte:

FMVA har i løpet av 2013 hatt en elev fra videregående skole inne på praksisplass 1 dag i uken over en 6 måneders periode. Denne eleven hadde noen utfordringer knyttet til sin funksjonsnedsettelse, og fikk i praksisperioden erfaring med tilrettelagte arbeidsoppgaver.

Tilsatte med innvandrerbakgrunn

Tilsatte med innvandrerbakgrunn

Embete	Antall 2012	% 2012	2013	% 2013
FMVA	1	0,9	1	0,9
Sum	1	0	1	0

98.2 Risikostyring

Risiko for manglende måloppnåelse

Fylkesmannen i Vest-Agder har gjennom flere år hatt et eget opplegg for gjennomføring av en intern risiko- og sårbarhetsvurdering. Hensikten med denne faste analysen har vært å avdekke forhold eller uønskete hendelser som vil kunne gjøre at enkeltpersoner, avdelinger eller hele embetet kommer opp i uheldige situasjoner. Analysen har lagt spesiell vekt på sårbare forhold eller hendelser som kan oppstå som kan skade embetet. Det har i mindre grad vært fokus på risiko for manglende måloppnåelse.

Embetet har derfor fra 2013 begynt med risikoanalyser for å få fram risiko for manglende måloppnåelse. Våre retningslinjer følger malen fra DFØ «Hvordan få en god start på risikostyring i statlige virksomheter».

I 2013 har vi spesielt sett på følgende områder

- Tilskuddsforvaltning
- IKT-arkitektur og IKT-sikkerhet
- Risiko for misligheter

I tillegg har hver fagavdeling plukket ut 1-2 områder spesielt for sin avdeling. Analyseverktøyet har vist seg som et godt verktøy for å gå gjennom arbeidsområdene for å finne eventuelle kritiske områder det må settes søkelys på. Aktuelle forhold som har blitt vurdert som områder med høy risiko i avdelingene og som det jobbes videre med for å sikre gode rutiner på er blant annet:

- Situasjoner som kan gi habilitetskonflikter
- Sikre enhetlig behandling av søknader
- Prioritering av saker i forhold til hastegrad
- Personalmessige forhold knyttet til kapasitet og backupløsninger
- Utfordringer knyttet til saksbehandlingstid.
- Gode rutiner for tilskuddsbehandling
- Ansvarsfordeling mellom fylkesmannen og kommunene

En gjennomgående konklusjon er at det i stor grad er tatt nødvendige grep for å minimalisere risikoen på vesentlige områder, men avdelingene finner det likevel nødvendig med tiltak på enkelte områder som f.eks. sikring av saksbehandling ved sjukefravær, behandling av sensitive opplysninger og samarbeid mellom ulike fagfelt. I tillegg er det viktig med god opplæring av nye saksbehandlere.

Områder hvor det ble vurdert tiltakt i 2013 følges opp i 2014 samtidig som nye områder vil bli analysert.

Handtering av risiko knyttet til rekruttering, kompetanse, turnover og sykefravær

På kritiske områder tilstrebes en løsning med minst to saksbehandlere på aktuelt fagområde. I tillegg til sikkerhet ved fravær gir dette også en bredere og sikrere fagkompetanse på fagfeltet. Ved planlagt avgang planlegges, i den grad ressursene tillater det, en overlappingsperiode mellom fratredende og kommende medarbeider. Dette er f.eks. gjort på beredskapsområdet. Klarest mulig beskrivelse av arbeidsprosedyrer er et annet tiltak for å minske sårbarhet ved sykdom og annet fravær.

Fylkesmannsembetet setter store krav til godt kvalifiserte medarbeidere. De ansatte har derfor gode muligheter for å delta på aktuelle etterutdannings- eller videreutdanningstiltak på sine fagområder.

Håndtering av personopplysninger

Fylkesmannen har etablert rutiner for å sikre krav til sikker håndtering av personopplysninger som blant annet kommer fram av vårt sikkerhetspolicydokument.

98.3 Medvirkning

Fylkesmannen har vedtatt i tilpasningsavtalen at det skal være et eget medbestemmelsesutvalg for hele virksomheten. Her gjennomføres informasjon, drøfting og forhandling jf. Hovedavtalens § 11, 12 og 13.

Fylkesmannen holder medarbeiderne orientert om fremdrift av ulike saker gjennom eget intranett i tillegg til ordinære møter i medbestemmelsesutvalget. Fylkesmannen har også eget arbeidsmiljøutvalg.

6.-7.11.2013: Tillitsvalgte og ledere i embetet fikk invitasjon til å delta i regional konferanse for samarbeidskompetanse og medbestemmelse i arbeidslivet. Konferansen ble arrangert i Kristiansand. Ansvarlig var Regionalt nettverk for samarbeid og medbestemmelse.

Embetet har i 2013 satt i gang en organisasjonsutviklingsprosess. Utvalget styres av en parts sammensatt gruppe hvor arbeidsgiver og arbeidstaker har 4 representanter hver.

98.4 Likestilling og likeverd

1. Tiltak som er iverksatt og tiltak som planlegges iverksatt for å fremme diskriminerings- og tilgjengelighetslovens formål.

Fylkesmannen i Vest-Agder vedtok i 2012 handlingsplan for likestilling 2012 – 2014. Planen inneholder tiltak både for fylkesmannen som offentlig myndighet og som arbeidsgiver.

Avsnittet om fylkesmannen som arbeidsgiver angir virkemidler som skal fremme en bedriftskultur og arbeidsmiljø som ivaretar og verdsetter alle likt, uavhengig av kjønn, alder eller funksjonshemming.

Embetet har et eget likestillingsutvalg som har fokus både på likestillingsarbeidet generelt i fylket og rollen som arbeidsgiver.

2. Beskrivelse på hvilke tiltak som er planlagt, iverksatt og eventuelt gjennomført i forhold til aktivitetsplikten

Handlingsplan for likestilling 2012-2014 understreker at fylkesmannen skal arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering i vår virksomhet. Den slår også fast at Fylkesmannen skal arbeide aktivt og målrettet for å fremme universell utforming innenfor virksomheten, samt foreta rimelig individuell tilrettelegging av arbeidsplass og arbeidsoppgaver.

Fylkesmannen arbeider aktivt for å fremme en bedriftskultur og et arbeidsmiljø som ivaretar og verdsetter alle likt, blant annet ved at vi:

- Jevnlig foretar arbeidsmiljøkartlegging, sist i 2012.
- Benytter virkemidlene som fremgår i embetets livsfasepolitikk aktivt.
- Tilpasser alle våre møter og konferanser i størst mulig grad for brukere med ulike funksjonshemninger

Det skal ikke være kjønnsbetingede lønnsforskjeller ved embetet, derfor har man:

- Ved lønnplassering og lønnsforhandlinger bevisst søkt å motvirke lønnsforskjeller. Ved hvert lønnsoppgjør utarbeides en lønnsstatistikk som gir partene grunnlag for å drøfte lønnsutviklingen i et

likestillingsperspektiv i evalueringsmøtet.

- Vi legger vekt på å være kjønnsnøytrale når det velges ut medarbeidere til ulike oppdrag og mht. rekruttering til ledernivå.

Fylkesmannen bestreber seg på en jevnere kjønnsfordeling på ledelsesnivå og i alle avdelinger, men på grunn av få stillingsutlysninger årlig vil dette ta tid:

- Så lenge det er ubalanse, tillegges kjønn spesiell vekt ved tilsetninger ved ellers like kvalifikasjoner (moderat kjønnskvoltering)
- Ved sammensetning av prosjektgrupper og andre arbeidsgrupper brukes en kjønnsfordeling tilnærmet 50-50, så langt det er praktisk mulig
- Alle stillinger lyses ut eksternt og underrepresenterte grupper oppfordres til å søke

Fylkesmannen arbeider for å høyne andelen med innvandrerbakgrunn og nedsatt funksjonsevne i embetet, men det har vist seg krevende å få dette til på kort sikt:

- Bevisst bruk av alternative steder for annonsering av stillinger for å nå de underrepresenterte bedre, f.eks. jobbressurs.no.
- Vi sørger for at arbeidsplassene blir tilpasset aktuelle brukere

Vi legger til rette for å øke andelen ansatte med høyere utdanning:

- Embetet har i utgangspunktet en høy andel med høyere utdanning men forholdene legges aktivt til rette for at de som ønsker det kan ta videreutdanning. Flere ansatte har tatt utdanning med delvis permisjon, for å ta en bachelor- eller mastergrad. Det er i hovedsak kvinner som har benyttet seg av denne muligheten.

3. Tilstanden hos Fylkesmannen i Vest-Agder

Det vises til vedlagte tabeller med forklaringer. Inndelingen i tabellene er i samsvar med FAD's oppsett.

Fylkesmannen i Vest-Agder har fem ulike fagavdelinger og en administrasjonsavdeling i tillegg til embetsledelsen. I fagavdelingene er det overveiende ansatte med høyere utdanning på ulike fagområder eller medarbeidere med lang realkompetanse. I administrasjonsavdelingen/fylkeshuset er det en mer blandet utdanningsbakgrunn. Her har en overvekt av de ansatte kun utdanning på nivå videregående skole og lavere, hvorav et stort flertall er kvinner.

Forhold for embetet samlet

Pr. 31.12.13 var det 60 % kvinner og 40 % menn ansatt i embetet. Mannsandelen har økt med 1,5 % fra 2012 til 2013. Kvinners lønn utgjør 92,3 % av gjennomsnittlig lønnsnivå for menn, mot 89,4% i 2012 . Dette kan forklares ut fra de stillingskategorier en overvekt av kvinnene er ansatt i.

Samtlige i kategori 5 er ansatt i administrasjonsavdelingen. De aller fleste stillingene her er stillinger uten krav til høyere utdanning, og kun to i disse stillingene er menn. De aller fleste i denne gruppen har videregående skole eller grunnskole. Dette forklarer lønnsforskjellen mellom menn og kvinner totalt i embetet.

Kategori 1 – Embetsledelse og avdelingsledelse

Denne gruppen består av 6 menn og 2 kvinner, hvorav fylkesmannen er den ene kvinnen. Dette forklarer lønnsforskjellen i kvinners favør.

Kategori 2 – Mellomledelse

Det er et forholdsvis stort sprik i lønn for kvinnene i denne gruppen, fra arkivleder til ass. fylkeslege. Innenfor samme gruppe er en liten forskjell mellom mennenes og kvinnenes årslønn, men kvinnene har samlet sett en noe høyere gjennomsnittlig årslønn i denne stillingskategorien, noe som kan forklares med at ass. fylkeslege er kvinne.

Kategori 3 – Saksbehandler I

Hele 54 av 113 ansatte kommer inn i denne gruppen som består av seniorrådgivere og senioringeniører og består av 23 menn og 31 kvinner. Ansatte i gruppen er godt fordelt på alle avdelinger så nær som administrasjonsavdelingen. I miljøvern avdelingen er menn i flertall, mens flertallet er kvinner i samfunnsavdelingen, helse- og omsorgsavdelingen og utdanningsavdelingen. I Landbruksavdelingen er andelen kvinner økt kraftig de siste åra. Det er ikke grunnlag for å si at det er forskjell på lønnsnivå på kvinner og menn.

På grunn av konkurranse i arbeidsmarkedet har flere nyansatte blitt tilgodesett med høyere lønn enn ansatte med flere års erfaring. Det er derfor liten sammenheng mellom lønn og ansettelsesår.

Kategori 4 – Saksbehandler II, overingeniører og rådgivere

Ansatte innenfor denne kategorien kan deles i tre grupper:

- Ansatte med liten formell utdanning, men med lang ansiennitet i embetet
- Ansatte med utdanning på bachelornivå (eks. sosionomer og sykepleiere)
- Ansatte med høyere universitetsutdanning med relativt liten yrkeserfaring

I den første gruppen er det alt overveiende kvinner. Det er også denne gruppen som i snitt er lavest lønnet i denne kategorien. Alle disse lå tidligere i stillingskategori 5, og sett i denne sammenheng har de hatt en relativt sett god lønnsutvikling.

Kategori 5 – Kontorstillinger

Alle her er ansatt i administrasjonsavdelingen. (Det er ansatte i administrasjonsavdelingen også på andre nivå). Det store flertallet her har grunnskole eller videregående skole

Heltid/deltid

Det er en klart større andel av kvinner som jobber deltid. I 2013 arbeidet 19,1 % av kvinnene deltid mens 8,9 % av menn var i deltid. Dette er en liten økning i andelen for både kvinner og menn.

Grovt sett kan deltidsarbeidende kvinner i embetet deles i to grupper:

- Ansatte i deltidsstillinger i administrasjonsavdelingen
- Ansatte i alle avdelinger med midlertidig redusert stilling grunnet omsorg for mindreårige barn.

Blant menn er deltidsarbeid grunnet delvis pensjon den dominerende årsaken.

Ved ledighet i stillinger jobbes det bevisst for å få til flest mulig heltidsstillinger.

Midlertidig ansatte (engasjement og vikarer)

Mens andelen midlertidig ansatte var størst blant mennene i 2012 var den størst for kvinner i 2013. Midlertidige ansettelser er i hovedsak knytta til prosjekter eller vikariater i forbindelse med permisjoner.

Foreldrepermisjon

Dette gjelder permisjon utenom svangerskapspermisjon for kvinner. Det er menn som har tatt slik permisjon i 2013.

Legemeldt fravær

Det har vært en liten økning i legemeldt fravær fra 2012 til 2013 blant kvinner, mens det blant menn har vært en liten nedgang i legemeldt fravær i samme tidsrom. For kvinnene har det legemeldte sykefraværet gått opp fra 2,4 % til 4,9 % og for menn har tallet gått ned fra 2,9 % til 1,2 %.

Ut fra tabellene kan en trekke følgende slutninger ut fra grunnlaget kjønn:

Lønn

Det kan ikke påvises lønnsforskjeller som skyldes kjønn innenfor de ulike stillingskategoriene. Innenfor visse grupper kan det være en tendens til at arbeidstakere med lang ansiennitet i organisasjonen har sakkett akterut lønnsmessig i forhold til medarbeidere rekruttert i de seineste åra. Konkurranse på arbeidsmarkedet har ført til forholdsvis høyere lønn for nyansatte.

Deltid

Det er klart flere kvinner enn menn som jobber deltid. En stor andel kvinner er ansatt i deltidsstillinger i

administrasjonsavdelingen. I tillegg har flere kvinner midlertidig redusert stilling grunnet omsorg for mindreårige barn. Av 45 menn arbeider 4 deltid, dvs. 8,9 %. Av 68 kvinner arbeider 13 deltid, en prosentandel på 19,1, mot 17,1 % i 2012.

Midlertidige ansettelse

Det er et klart flertall av kvinner blant de midlertidige ansatte, det motsatte av situasjonen i 2012. Flere er knyttet til vikariat som følge av foreldrepermisjoner.

4. Vurdering av barrierer mot likestilling og behov for tiltak

Vi har ikke identifisert **spesifikke** barrierer mot likestilling ved embetet ut fra de ulike diskrimineringsgrunnlagene, hverken ved nyansettelse eller i forbindelse med det løpende arbeidet, men vi er ikke tilfredse med dagens situasjon hverken når det gjelder andel kvinner i ledelsen eller tilsetning av personer med funksjonshemming eller annen etnisk bakgrunn enn den norske.

Kjønn

Embetet gjenspeiler i stor grad at innbyggerne i fylket tar tradisjonelle valg med hensyn til yrke og innretter seg i henhold til stereotype kjønnsroller når det gjelder deltid og pappapermisjon. Ved tilsetninger søker vi å oppnå god kjønnsbalanse gjennom moderat kvotering av det underrepresenterte kjønn. Når kjønnsfordelingen likevel er skjev på de fleste avdelingene skyldes det tradisjonelle yrkesvalg og det faktum at kvinner hittil har hatt et lavere utdanningsnivå enn menn. Vi ser imidlertid en tendens til en økende kvinneandel i avdelinger som tidligere var sterkt dominert av menn som landbruksavdelingen og miljøvernnavdelingen.

Kvinner på Agder har svakere tilknytning til arbeidslivet enn ellers i landet, jfr. Agderforskning "Regional monitor" og "Likestillingsmonitor 2011". Dette bidrar til å forklare den høye andelen kvinner med deltidsjobb i administrasjonsavdelingen.

Etnisitet, religiøs tilhørighet og livssyn

Når det i 2013 på embetet kun var en person ansatt med minoritetsbakgrunn, antas det i hovedsak å skyldes at vi har få søkere med slik bakgrunn. I stillingsannonsene søkes aktivt etter folk med minoritetsbakgrunn. De kalles inn til intervju hvis de er faglig kvalifiserte. Hittil har ingen søkere med minoritetsbakgrunn blitt vraket fra en stilling på grunn av mangelfulle norskkunnskaper. Det anses som et gode **i seg selv** å ha en allsidig sammensatt stab. Sett i forhold til at vi alt overveiende søker etter personer med høyere utdanning og god praksis, vil det ta tid å få inn så mange med innvandrebakgrunn at de blir et betydelig innslag på embetet. Etterhvert vil nok 2. og 3. generasjons innvandrere gjøre sitt inntog på embetet. Det synes som om mange av disse f.eks. blir jurister og tida vil vise om disse søker jobb i embetet.

Vi ønsker å ha forskjellig livssyn representert ved embetet. Så lenge etniske nordmenn dominerer er ulikhetene begrenset. Utad legges det vekt på at embetet fremstår som en inkluderende og tolerant arbeidsplass.

Nedsatt funksjonsevne

Fylkeshuset oppfyller i hovedsak kravene til universell utforming. Embetet er en IA-virksomhet. Vi har lyktes med å tilrettelegge gode arbeidsplasser for ansatte som har fått nedsatt sin funksjonsevne mens de har arbeidet på embetet. Når vi ikke har rekruttert nyansatte uten full funksjonsevne, skyldes det at folk i denne gruppen ikke har søkt. Alle ledige stillinger i 2013 har blitt lyst ut på jobbressurs.no, for å få flere søkere med nedsatt funksjonsevne. Vi vil fortsette å ha fokus på dette i 2014.

5. Vurdering av mulige tiltak

Status hos Fylkesmannen i Vest-Agder kan oppsummeres slik:

- Det er overvekt av menn i miljøvernnavdelingen. Rekruttering de seineste år har langt på vei utjevnet kjønnsforskjellene. I Landbruksavdelingen er det nå tilnærmet likevekt mellom kjønnene mens det for få år siden var sterk mannsdominans.
- Det er overvekt av kvinner i øvrige avdelinger, spesielt administrasjonsavdelingen og samfunnsavdelingen.
- Kvinner er overrepresentert blant ansatte med deltidsstillinger.
- Få ansatte med innvandrebakgrunn
- Få ansatte med nedsatt funksjonsevne

- Ingen kjente tilfeller av trakassering
- Noe skjev kjønnsfordeling i lederstillinger
- En kan ikke se at det er lønnsforskjeller som skyldes kjønn

Likestillingsutvalget vurderer proaktive tiltak med sikte på å rekruttere fra underrepresenterte grupper. Av grunner som det er gjort rede for under pkt. 4 krever dette langvarig innsats. Embetets Handlingsplan for likestilling 2012-2014 målretter arbeidet.

Vi har ingen kjente tilfeller av mobbing og derfor ingen spesifikke tiltak på gang, men legger stor vekt på å ha en åpen og vennlig omgangstone i embetet.

Lønn

		Kjønnsbalanse			Lønn	
		m%	k%	Totalt(N)	m (kr/%)	k (kr/%)
Embetsledelse/direktør	2013	75,0	25,0	8	100	113,3
	2012	75,0	25,0	8	100	113,4
Seksjonssjef/ass. direktør	2013	50,0	50,0	10	100	108,4
	2012	50,0	50,0	12	100	99,7
Saksbehandler I	2013	42,6	57,4	54	100	101,9
	2012	43,1	56,9	51	100	101,4
Saksbehandler II	2013	32,1	67,9	28	100	97,3
	2012	28,6	71,4	28	100	97,4
Kontorstillinger	2013	15,4	84,6	13	100	101,7
	2012	14,3	85,7	14	100	101,6
Fagarbeiderstillinger	2013	0,0	0,0	0	100	0,0
	2012	0,0	0,0	0	100	0,0
Unge arb.takere inkl lærlinger	2013	0,0	0,0	0	100	0,0
	2012	0,0	100,0	1	100	100,0
Totalt i embetet	2013	39,8	60,2	113	100	92,3
	2012	38,6	61,4	114	100	89,4

Deltid

		Deltid		Midlertidig		Foreldreperm.		Legemeldt fravær	
		M%	K%	M%	K%	M%	K%	M%	K%
Totalt i virksomheten	2013	23,5	76,5	37,5	62,5	100,0	0,0	15,8	84,2
	2012	20,0	80,0	62,5	37,5	33,3	66,7	22,7	77,3

Ansatte

	Ledere med personalansvar			Totalt	Medarbeidere			Lønn	
	2013	M%	K%		M%	K%	Totalt	M%	K/M i %
FMVA	72,7	27,3	11	36,3	63,7	102	100	92,3	

98.5 Føringer på IKT-området

Ikke noe å rapportere for 2013.

98.10 Kartapplikasjoner, presentasjonsprogramvare og mulig innsynsløsning mot ePhorte

ePhorte innsynsløsning og kartapplikasjoner

- Embetet drifter to Geoport-servere og en Geoport databaseserver på Hamar, i samarbeid med IKT-avdelingen i Hedmark. Dette gjøres på vegne av alle fylker, på oppdrag fra FAD.
- Det har vært en god del aktivitet rundt Sak i kart, for å få Evry til å ta mer ansvar for installasjon og drift av programvaren. Det er utarbeidet kravspesifikasjon til ny WFS-tjener, samt til noen endringer i journalføring i ePhorte.

Generelt om GIS-Arbeidet

- Bruken av GIS og geodata er i stadig utvikling, og GISkoordinatoren samordner og videreutvikler bruken internt på embetet. Basisdata og temadata benyttes daglig i plan- og miljøsaker, tilskuddsforvaltningen, og andre arbeidsfelt der det er krav til arealinformasjon. Internt på embetet er det etablert en GIS-gruppe som har månedlige arbeidsmøter der ulike kartrelaterte prosjekt blir diskutert, gjennomført og tilrettelagt for intern bruk.
- I tillegg til de felles systemene Geoport og ArcGIS, bruker embetet dessuten flere OpenSource-systemer både på individuelle PC'er og som serverløsninger. Embetet disponerer for eksempel en egen geodataserver på Hamar, som brukes til forvaltning og publisering av egne, interne geodata. Som en foreløpig ordning har også Aust-Agder tilgang til denne serveren.
- Både innen landbruksområdet og miljøvern ser vi at bruken av geodata/GIS blant saksbehandlerne stadig øker. Dette dreier seg i hovedsak om innsynsbruk foreløpig, men det finnes også et potensiale for mer bruk av analyse innen enkelte fagområder, særlig innen beredskap.

Geovekst og "Norge digitalt"

Embetet har i 2012 deltatt i Norge digitalt, GEOVEKST og fagutvalgene for basis og temadata i regionen. Det er etablert felles utvalg for begge Agderfylkene, og samarbeidet fungerer godt. Assisterende fylkesmann i Vest-Agder sitter som leder i lederforumet for Norge digitalt-utvalget for Agderfylkene.

Geodataplanen for Agder er et styringsdokument som revideres hvert år. Dokumentet beskriver organiseringen og handlingsplanen for geodataarbeidet i fylket for de fem neste årene. Geodatalederen på embetet skal bidra til at landbrukets behov blir ivarettatt i dette plandokumentet. I samråd med kommunene signaliserer landbruksparten behov for nye ortofoto der det er planlagt periodisk ajourhold av AR5. I tillegg er nye laserdata viktig der det skal igangsettes nye skogbruksplanprosjekter. Landbruksparten har i 2013 deltatt på flere av de regionale FDV-årsmøtene som avholdes i januar/februar. Dette er en viktig arena for å diskutere detaljene i årets kartleggingsprosjekter.

Geodatalederen arbeider med å informere kommunene om deres ansvar for kontinuerlig ajourhold av AR5. Dette er et FKB-datasett som sammen med nye ortofoto utgjør viktig informasjon som legges til grunn i saksbehandlingen på embetet. Oppdaterte basisdata reduserer befaringsbehovet, gir en effektiv saksbehandling, bedre kontrollgrunnlag i tilskuddssammenheng og gir et bedre beslutningsgrunnlag i mange sammenhenger.

Resultatområde 99 Partistøtteordningen

Andre

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
91 Andre faglige oppg. på oppd. for statlige virk.	kr 913 439,47	kr 0,00
92 Andre faglige oppgaver for ikke-statlige virk.	kr 0,00	kr 0,00
95 Ressursbruk knyttet til adm/felles oppg./drift	kr 24 137 070,31	kr 0,00
Sum:	kr 25 050 509,00	kr 0,00